

Gönülden Esintiler

VÂHY ve CEBRÂÎL

NECDET ARDIÇ

İRFAN SOFRASI

TASAVVUF SERİSİ 11

BENZERSİN

Hayâl cennetinden yere inince,
Balçıktan toprak çuvala girince,
Bir de Havva ile buluşunca,
İşte o zaman **Âdem'e** (a.s.) benzersin.

Derya'yı ilâhi bitgün çoşunca,
Gemi'yi Nûh'u inşâ edince,
Bismillahi mecraha diye yola çıkınca
İşte o zaman **Nûh'a** (a.s.) benzersin

İbrahim Halil ile dost olunca,
Birlikte bir gün putları kırınca,
Oturduğun yerinden kovulunca,
İşte o zaman **İbrahim'e** (a.s.) benzersin.

Tur-u Sina'ya bir gün çıktığında,
Tevrat'tan dokuz emri aldığı anda,
Tuvada da kendini bulduğunda,
İşte o zaman **Mûsâ'ya** (a.s.) benzersin.

Rûh'ul Kudüs'ten nasib alırsan,
Îlâhi'den bir kelime alırsan,
Nefs-i Meryemden de hemen doğarsan,
İşte o zaman **İsâ'ya** (a.s.) benzersin.

Habibullah'ın izinden gidersen,
Nefsi benliğini yere serersen,
Hubbiyetini de idrak edersen
İşte o zaman **Muhammed'e** (a.s.) benzersin.

Hakikat'in ilmini öğrendiysen,
Varlıktaki zuhurları gördüysen,
Bunları da ehline götürdüysen,
İşte o zaman **Cebrâil'e** (a.s.) benzersin.

Hakk'la Hakk olup halka dönersen,
Kelâmı Hakk ile kelâm edersen,
Bâtından zahire zuhur edersen,
İşte o zaman **Vâhy'e** benzersin.

On sekiz bin âlemin özünden,
Bakar görür isen Hakk'ın gözünden,
Konuşursan hep Kûr'ân'ın sözünden,
İşte o zaman **İnsân-ı Kâmil'e** benzersin.

Gerçek kimliğin ortaya çıkınca,
Zahir, bân, evvel, âhir bir olunca,
Bütün âlemde kendini bulunca,
İşte o zaman, o zaman işte,
kendine, zatına, özüne,
Rahmân'a benzersin.

N.A.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	
Vâhy ve Cebrâil	001
İmân	002
(Şuhûdi İmân Mertebeleri)	
1) Ef'âl - Şeriat Mertebesi İmânı	002
2) Esmâ - Tarikat Mertebesi İmânı	004
3) Sıfat - Hakikat Mertebesi İmânı	008
4) Zât - Mârifet Mertebesi İmânı	009
İmânın Diğer Özellikleri	016
Ebu Hüreyre (r.a.) dan İmân Hâdisi	019
Küçük Bir Hatıram	020
<i>Tecelli 02.05.2003</i>	
Cumayı Cumartesine bağlayan gece	021
Rû'ya 23.04.2003	023
İmanın harfleri yönüyle izahı	024
Tecelli ve Zuhurda Vücûd Mertebeleri	030
Â'mâ	030
Vücûd : "Vücûd-i Mutlak"	031
Zât : "Zat-ı mutlak"	032
Ahadiyyet	033
Vahidiyyet	034
Ulûhiyyet : "Zât Mertebesi"	035
A'dem – Yokluk	036
Zûlmet	038
Zûlm	042
A'yân-ı Sabite	043
Rahmâniyyet : Sıfat Mertebesi	046
Rububiyyet : Esmâ Mertebesi	053
Âlem-i Misâl : Misaller Âlemi	060

a) Keşf-i Mücerred : (Açık Rüyâlar)	063
b) Keşf-i Muhâyysel : (Tabir Gerektirenler)	064
“Dur! Rabb’ın Namaz Kılıyor.”	067
Melikiyyet : Âlem-i Şehâdet	073
İnsân-ı Kâmil	076
Yaratma Kelimesi	079
Dünyanızdan Bana Üç Şey Sevdirdi	087
Atom	091
Fezanın Gerçek Dokusu	095
Gerçekten Madde Var mıdır?	096
Mutlak Vücûd	098
Rûh : Rahmâniyyet :	
Sıfat Mertebesi : Âlem-i Ceberût	099
Nûr : Rububiyyet :	
Esmâ Mertebesi : Âlem-i Melekût	100
Madde - Cisim - Melikiyyet :	
Ef’âl Âlemi : Âlem-i Nasût	101
Vâhy	102
Vâhy’in Geliş Usûlleri	103
Vâhy’in Sayısal Değerleri	104
Melâike-i Kiram	105
Cebrâil (a.s.)	108
Cebrâil (a.s.) Bazı Özellikleri	110
Cebrâil - Cibril Harf Değerleri	113
Cebrâil Harf İfadeleri	114
Cebrâil Sayı Değerleri	114
Cibril Harf İfadeleri	115
Cibril Sayı Değerleri	115
Rasûl Harf Değerleri	116
Rasûl Sayı Değerleri	116
Nefs - Nefis gerçekten nedir?	117
Hira	128

İlk Vâhy	131
İkra' Harf Değerleri	135
İkra' Sayı Değerleri	135
Şakk-ı Sadr (Göğsün yarılması, temizlenmesi)	136
Ümmi Peygamber (s.a.v.)	
(Gerçekten okuma yazma bilmiyor mu idi?)	138
Ümmi-i Sadık	139
Ümmü-ül Bilâd	141
Ümmü-ül Kitab	143
Ümmü-ül Kûr'ân	145
Ümmet -Ümm-et	149
Tefekkür; Tefekkür âyetleri	151
Yefkahun	157
Tezekkerun	157
Yeş'urun	158
Yetefekkerun	158
Ya'kılun	158
Ta'lemun	159
Li ul'ül ebsar	160
Ulül elbab	161
Edrâke	161
Yechelun	162
İlk Vâhy ve Ikra	164
Vâhy'in Diğer Yönleri	184
Nebi ve Rasûller Hakkında Vâhy	185
Hz. Rasûlullah hakkında vâhy	186
Genel İnsanlar Hakkında Vâhy	188
Havariler Hakkında Vâhy	188
Mûsâ'nın (a.s.) Annesi Hakkında Vâhy	190
Semalar Hakkında Vâhy	191
Melekler Hakkında Vâhy	192
Arı Hakkında Vâhy	193

Cinler Hakkında Vâhy	197
Tane ve Çekirdek Hakkında Vâhy	198
Doğru Rû'ya Hakkında Vâhy	199
İnsân ve Cin Şeytanlarının Hakkında Vâhy	199
Allah'ın Bir İnsânla (Vâhy) Konuşma Yolları	201
1. Aracısız Zat-ı ile Konuşur, ...	202
2. Sıfat Mertebesi İtibariyle Konuşur, ...	204
3. Rasûl - Elçi Göndererek Vâhyeder, ...	207
4. Elçileri Vasıtasıyla Kullarına Hitaplarıdır ..	209
Kûr'ânın Diğer Dört Özelliği	211
Meleklerden Bahseden Bazı Âyetler	214
Cebrâil'den (a.s.) Bahseden Bazı Âyetler	240
Rûh'tan Bahseden Bazı Âyetler	243
Nûr'dan Bahseden Bazı Âyetler	303
Vâhy'den Bahseden Bazı Âyetler	322
Fiili Mânâda	
Cebrâil (a.s) ile İlgili Bazı Hadisler	340

Ö N S Ö Z

Muhterem okuyucum 1986 senesinde yapmış olduğum bir ön çalışmam vardı. Bu çalışmam “**Vâhy ve Cebrâil**” hakkında idi. O günlerden beri bir türlü fırsat bulup da bu çalışmamı neticelendirememiştim. Nihâyet vakti gelmiş olmalı ki, Hakk’ın izni ile tekrar ele almış bulunuyorum ve **onbirinci** kitabım olarak tamamlamak istiyorum.

Muhterem okuyucum daha evvelki kitaplarımız arasında hamdolsun “*Kelime-i Tevhid*” ve “*Salât – Namaz*” isimli olanları çıkmıştı. Bu kitabımız da inşaallah “*Vâhy ve Cebrâil*” isimli olacaktır.

Bu sebeple muhteşem dinimizin **beş** şartından ikisini dolaylı olarak ele almıştık; burada ise, imânın şartlarından olan meleklerle imân üzerinde durmaya çalışacağız.

Gayemiz “**ilm-i hâl**” kitabı yazmak değil; göz önünde olup da gafletimizden veya meşguliyetlerimizin çokluğundan, farkında bile olmadığımız küçük, küçük fakat aslında çok büyük olan bazı hususlara dikkat çekmeye çalışmak olacaktır.

Din kültüründe “**Cebrâil**” “**Vâhy meleği**” olarak bilinir. Âdem (a.s.) dan Hz. Rasûlullah’a kadar bütün kitapları muhataplarına dosdoğru iletmiştir, bu yüzden de kendisine Hakk tarafından “**Emin**” lâkabı verilmişti.

Evet “**Cibril-i Emin**”, “**Muhammed-ül Emin**”e yirmi üç (23) sene hep “**emin**” haberler getirmiş ve “**emin**”, kendisine güvenilir Hz. Muhammed (s.a.v.) de onları güvenilir gönüllere teslim etmiştir ve halen de güvenilir gönüllerden, diğer gönüllere aktararak ilk geldiği günlerdeki gibi

saf, temiz ve berrak muhafaza edilmekte ve her mertebeden tatbik edilmektedir.

Gelecek sayfalarda “Vâhy”in değişik özelliklerini izah etmeye gayret edeceğiz. Hiç birşey görüldüğü kadar kolay ve basit değildir; hele hele mânânın zâhire çıkartılması daha da zor bir iştir. Ancak lütufkar Rabb’ımız bütün hakikatleri Kûr’ân-ı Kerîm’inde ve Hz. Rasûlullah (s.a.v.) de hadislerinde, bizlere bunları çok açık olarak bildirmişlerdir.

Eksiğimiz dar çerçeveli şartlanmış ve ön yargılı bir akılla meseleleri anlamaya çalışmamızdır. Çözüm ise, bâtında olan mânâları kendilerine en uygun kelime elbiselerini giydirip öylece zuhura çıkarabilmek olacaktır. Bu da oldukça zor bir iştir; bu yol irfan ehlinin **ilham** ile güçlendirdiği **gönül** yoludur.

Sayın gönül ehli okuyucu kardeşim, bu kitap belki sana da bir ayna olacaktır. Eğer gönül âleminde seyr’in var ise, nerede olduğunu da sana gösterebilecektir.

Allah (c.c.) bu kitabı okumak için ayırabildiğin zamanının 100 misli ile feyz ve idrak kapıları açsın. Amin.

Sevgili okuyucum, bu kitabın oluşumunun her aşamasında emeği ve hizmeti geçen kişileri saygı ile yadet, geçmişlerine hayır dua et, **Allah (c.c.) gönlünde feyz kapıları açsın. Amin.**

Îlâhi! Bu kitaptan meydana gelecek manevi hasılayı evvelâ Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin ve bugünlere kadar gelen silsile-i âli’nin rûhlarına hediye eyledim, kabul eyle ya Rabbi. Amin.

08/12/2002
Necdet Ardiç
“Terzi Baba”

Tekirdağ

VÂHY ve CEBRÂİL

17/12/2002 Salı
TEKİRDAĞ

Muhterem Okuyucum!
Bilindiği gibi muhteşem dinimizin beş şartından ilk
şartı **Kelime-i Şهادeti** söyleyerek imân etmektir.
İmânın altı (6) şartından,

- birincisi Allah’a,
- ikincisi meleklerle,
- üçüncüsü kitaplara,
- dördüncüsü peygamberlere imândır.

Gayemiz bilindiği gibi İslâmın ve imânın şartlarını yazmak değil; mevzuumuzla ilgili olan yönlerinin, bölümleri içerisinde, incelemeye çalışmak olacaktır.

Mevzuumuz olan “**Vâhy**” ve “**Cebrâil**” hakikatlerini daha iyi anlayabilmemiz için “**imân**” olgusunun gerçeklerini anlamaya çalışmamız gerekecektir. Bu yüzden evvelâ imâni olgunun şeyrini idrak etmeye gayret etmemiz gerekecektir.

İ M Â N

İmân; dini kitaplarımızda çok geniş şekilde izah edilmiştir. İmân, özet olarak; Allah’ı ve gönderdiklerini “**dil ile İKRAR, kalb ile tasdik etmektir,**” diye belirtilmiştir.

Suhûdi İman Mertebeleri

Biz “**imân**”ı dört şûhud mertebesi içerisinde incelemeye çalışacağız.

1 – Ef’al = Seriat mertebesi imânı:

Kûr’ân-ı Kerîym Âl-i İmrân sûresi 3/193 âyetinde,

رَبَّنَا اٰذِنَا سَمْعًا مُّنَادِيًا يُنَادِي
لِّلَايْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا
رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ

عَذَابًا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ

**rabbenâ innenâ semignâ münâdiyen yünâdiy
lil imâni en âminu birabbiküm feâmennâ
rabbenâ fağfirlena zünubenâ ve keffir
annâ seyyiatinâ ve teveffenâ meâl ebrar**

Meâlen :

**“rabbimiz gerçekten biz, rabbinize imân edin diye
imâna çağıran bir çağırıcıyı duyduk imân ettik”**

**“rabbimiz bizler için günahlarımızı bağışla bizden
(çıkış) kötülüklerimizi ört ve bizi iyilerle öldür.”**

Yorum; lâfzi ve taklidi imân’dan müşâhedeli imân’a
geçiş gösteren bu âyet-i kerime’yi incelemeye çalışalım.

“rabbenâ innenâ semignâ”

**“ey bizim rabbimiz, mutlak olarak biz gönülden ve
içten işittik.”**

“münâdiyen yünâdiy lil imân”

**“gerçek imâna ulaşmak için bâtından gelen bir
çağırıcıyı duyduk.”**

“en âminu birabbiküm”

**“sizin rabbinize inanın (her ne kadar şu halde iken
rabbinizi şuhûden idrak edemiyorsanız da imânen kabul edin
dendiğinde).”**

“feâmennâ”

**(davetçiye olan güvencemizden dolayı) hemen
“imân ettik,” derler.**

“rabbenâ fağfirlena zünubenâ”

**“ey rabbimiz! kendimize birer varlık vermemiz-
den dolayı işlediğimiz benlik günahlarımızı bağışla.”**

“ve keffir annâ seyyiatinâ”

**(beşeriyetimizden kaynaklanan kötü hallerimizi “settar” is-
minle ört bize ait birşey kalmasın.)**

“ve teveffenâ meâl ebrar”

“ve bizi (berat’ını almış olan) iyilerle birlikte vefat ettir (dünya hayatımızı sonlandır).”

Bu âyet-i kerime’de açık olarak görülen şu ki, kişi kendi nefsi ve bireysel benliği içerisinde lâfzi ve taklidi imân ile hayatını sürdürüyorken, herhangi bir vesile, kendisinde meydana getirdiği muhabbet ile halinin değişmeye başlamasıyla, imânın daha ileri hal ve mertebelerini araştırmaya başlamasıdır.

نا (nâ), bilindiği gibi arapça’da **“biz”** sözcüğününü

ifade etmektedir ve görüldüğü gibi âyet-i kerime içerisindeki talebler **“ben”** değil, hep **“biz”** ile belirtilmektedir.

Buradaki yaşam daha henüz kendi gerçek kimliğini bulamamış, fakat beşeriyet kimliğinden de çıkmaya çalışan ve kendi değerlendirmelerine uygun bir topluluğa iltihak ederek, böylece inançlarına daha çok destek bulmaya ve onlarla birlikte rabbine niyaz etmeye çalışan kimseleri belirtmektedir.

“ve teveffenâ meâl ebrar” (ve bizi ebrar ile öldür) talebinde bulunmaları ise, bulundukları imân mertebesinin üzerinde bir **“ebrar”** yani **“iyiler”**, yani kendilerinden daha iyiler, yani bireysel benliklerinden kurtulup, beratlarını alan kimselerin varlıklarından haberdar olmakla, onların halleriyle hallenerek, hayatlarının son bulmalarını talep etmeleridir.

Bu anlayış saf, temiz bir muhabbetle yapılan **“şeriat”** mertebesi imânıdır.

2 – Esma = Tarikat mertebesi imânı:

Kûr’ân-ı Kerîm Bakara sûresi 2/3 - 4 âyetinde;

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ
﴿٤﴾ وَالَّذِينَ يُوۡءَمِّنُونَ بِمَاۤ أُنۡزِلَ إِلَيْكَ
وَمَاۤ أُنۡزِلَ مِنۡ قَبْلِكَ ۖ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

“elleziyne yu’minune bilğaybi ve yûkıymunessalâte
ve mimma rezaknahüm yünfikune” (3)

“velleziyne yu’minune bima ünzile ileyke
ve ma ünzile min kablike
ve bil ahiretihüm yukinune”(4)

Meâlen :

“Onlar ki, gaybe (görünmeyene) inanırlar ve na-
mazı kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şey-
lerden de infak ederler.” (3)

“onlar sana indirilene de senden önceki indiril-
mişlere de inanırlar ve onlar ahireti de yakıynen tanır-
lar.” (4)

Özet Yorum; Esmâ – Tarikat mertebesi imânını ifade
eden bu âyet-i kerimeleri incelemeye çalışalım.

“elleziyne yu’minune bilğaybi”

Bu âyetin çevirisi genel olarak, meâl ve tefsirlerde,
yukarıda da belirtildiği gibi “onlar ki gaybe (görünmeyene)
inanırlar,” şekliyledir.

Ancak bu ifade “ef’al mertebesi” itibariyle zâhir an-
lamına göredir. Fakat âyet-i kerime “gaybe imân”dan bah-
setmektedir.

Eğer “gayb”, mutlak görünmeyen, bilinmeyen bir
“yokluk” olsa idi, ona imân sadece hayâli olurdu.

Bu âyet-i kerime’nin gerçeğini daha iyi anlayabilme-
miz için بِالْغَيْبِ “bilgaybi” de ki, ب / ب (be) ye ulaş-

mamız gerekecektir. ب (be) bilindiği gibi “ile” ve “birlik-telik” ifade etmektedir.

Hal böyle olunca verilecek diğer mânâ; **“Onlar ki kendilerinde var olan gaybları ile kendi dışlarında olan gayba (görünmeyene) imân ederler,”** olur.

Her kişinin bir içi, bir de dışı vardır; diğer ifadeyle, bilse de bilmese de **“şهادeti”** ve **“gaybı”** vardır.

Akıl, rûh, nefis ve duygularımız, bütün varlığımızı kaplamış olduğu halde **“gayb”**ımızı oluştururlar fakat görünmezler; cesedimiz de zâhirimizi oluşturduğundan görünür.

Eğer kişi kendinde var olan **“gayb”**ının hakikatlerini idrak edememiş ise, âlem’in **“gayb”**ını hiç idrak edemez; kendini tanıdığı kadar âlemi ve **“gayb”**ını idrak edebilir.

Kendi **“gayb”**ında olan gerçek hakikatleri idrak ettiğinde ancak, daha gerçekçi olarak **“gayb’e imân”** hakikatini idrak etmiş olacaktır.

Kişi kendi gerçek varlığında **“esma-i ilâhiyye”**nin zuhurundan başka birşey olmadığını anladığında, âlemlerde de **“esma-i ilâhiyye”**den başka birşeyin zuhurda olmadığını da anladığında, bahsedilen âyet-i kerimenin gerçek mânâsı ortaya çıkmış olur.

Bu anlayış **“ilmel yakıyn”** hali ile **“esma mertebesi”** imânıdır.

“ve yükiymunessalâte”

“ve namazlarını şuurlu olarak kılarlar.”

Bilindiği gibi **“namaz/salât”**, İslâm’ın beş şartından biri, uygulaması en çok sürekli olanı, İslâm’ın direği ve mü’minin mir’ac’ıdır.

İslâmi uygulamanın her mertebesinde, kişinin içsel (**bâtın**) âleminde değişik uygulamaları vardır.

Bu mertebede namaz kılmaya çalışan kişinin hali, kendi varlığından, beşeriyetinden çıkmaya, saflaşmaya başlamış olmasıdır.

“ve mimma rezaknahüm yünfikune”

“Kendilerine verdiğimiz (madde ve mânâ) rızıklarından başkalarını da faydalandırırlar.”

Yine bilindiği gibi; maddi ve manevi olarak rızık, iki türdür.

Maddi olan, yeme, içme gibi maddi ihtiyaç ve zevkler; manevi olanı ise, din ilimleri ve onun içinde bulunan irfaniyet ilimleri, rûhani rızıklarıdır.

Kimde bunların her ikisinden de fazlaları varsa, onlardan başkalarını da faydalandırırlar. Maddi rızık infakı ile bugünün geçimine, manevi rızık infakı ile de ahiretin geçimine faydalı olmaya çalışırlar.

“velleziyne yu’minune bima ünzile ileyke ve ma ünzile min kablike”

“ve onlar zât mertebesi itibariyle (rabbından) sana indirilene ve senden önce (sıfat, esma, ef’al mertebeleri itibariyle) indirilmişlere de inanırlar.”

Âdem (a.s.) dan beri gelmiş bütün seyr mertebelerini idrak etmeye çalışarak her peygamberin hayatından hisseler çıkartarak, böylece ilimlerini ve imkânlarını geliştirerek, irfaniyet yolunda hergün biraz daha ilerleme kaydederler.

“ve bil ahiretihüm yukinune”

“ve onlar ahirete de (ilmel yakıyn idrakîyle) canlı ve içten imân ederler.”

Sadece imân etmekle kalmayıp, yaşadıkları sürece dönüş yapacakları ahiret yurdu için gerekli malzemeyi tedarik etmeye çalışırlar.

Bu âyetlerde dikkatimizi çekmesi gereken bir husus

vardır, o da şudur; evvelki imân mertebesinde kişiler, bireysel kişilikleri, benlikleri ile istekte bulundukları halde, burada ise, bu mertebenin ehilleri “**Rahmâniyyet**” mertebesinden “**Rûbubiyet**” mertebesi özellikleri ile ifade edilmektedirler; kendilerinden bir talepleri olmamaktadır.

Çünkü “**yokluğa**” ve “**hiçliğe**” doğru kanat açmışlar (**mutu kable ente mutu – ölmeden önce ölün**) hükmü ile ve nefislerini terbiye etmek için ölüm vadisine gitmişlerdir.

Bu yaşantı “**ilmel yakıyn**” hali ile “**esma mertebesi**” imânıdır.

3 – Sıfat = Hakikat mertebesi imânı:

Kûr’ân-ı Kerîm Meryem sûresi 19/96 âyetinde;

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ
سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا

**innelleziyne âmenu ve amilussalihati
seyec’alü lehumürrahmânü vüdden**

Meâlen :

“Muhakkak ki imân edip salih amel işleyenleri
rahmân sevgili kılar.”

Özet Yorum; Sıfat - Hakikat mertebesi imânını ifade eden bu âyet-i kerime’yi incelemeye çalışalım.

“innelleziyne âmenu”

“Hakikat ilmi ile imân edenler.”

“ve amilussalihati”

“Salih amel”in kısa ifadesi şudur: Mânâsı hakk’tan; fiili, tatbikatı kuldân olan ameldir, diyebiliriz.

Salik seyr-ü sülûk yolunda nefsini temizleye, temizleye; Hakk’tan gelen mânâları idrak ederek, beşeri sıfatların-

dan soyunarak, ilâhi sıfatlarla tahakkuk etmeye başlar. Bu hal ona imân yolunda çok şey kazandırır.

“seyec’alü lehumürrahmânü vüdden”

Böylece çalışmalarını sürdürerek, “**Rahmâni hakikatler**”e ulaşanları “**Rahmân**” sevgili kılar.

Bu yaşantı “**aynel yakıyn**” hali ile “**sıfat mertebesi**” imânıdır.

4 – Zât = Marifet mertebesi imânı:

Kûr’ân-ı Kerîm Bakara sûresi 2/285 âyetinde,

أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ
وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمِنٌ

بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ

amenerrasûlü bîma ünzile ileyhi min rabbihi
vel mu’minune küllün amene
billâhi ve melâiketihî ve kütübihî verrûsühî

Meâlen :

“O elçi rabbinden kendisine indirilene inandı,
mü’minler de hepsi

Allah’a ve meleklerine ve kitaplarına ve elçilerine
inandı.”

“amenerrasûlü” “Rasûl imân etti.”

Özet Yorum; yukarıdaki âyette belirtilen bu husus çok mühimdir, çünkü Âdem (a.s.) dan bu günlere kadar gelen, gelip geçen hiçbir mü’min, peygamberler dahil böyle yüce bir imânı idrak etmiş değildirler.

Her peygamber ve tabiileri, kendi bulundukları mertebeleri kadar Hakk’ı idrak ettiklerinden, imânları o düzeyden-

dir. Hz. Rasûlullah (s.a.v.) ise, bütün ilâhi mertebeleri **“câmi”** yani kendinde toplamış olduğundan, O’nun imânı bütün imânlara bedel ve onlardan üstündür.

Buradaki **imân** aslında **“ikân”**dır. Zât mertebesi idrakîyle ve itibariyle yaşamaktır.

“bima ünzile ileyhi” “kendisine indirilene.”

O günlere kadar yer yüzüne indirilmemiş olan ilâhi hakikatler Allah **“zât”** isminin zuhuru kendisine indirildiğinden hiç şüphede kalmayıp, kabul etmiştir.

“min rabbihî” “rabbinden”

Her varlığın kendi özel **“Rabb-ı Has”**ı vardır ve onun terbiyesi altındadır ve her bir **“esma-i ilâhiyye”** bir **“rabb”** terbiye edicidir.

Hz. Rasûlullah (s.a.v.) Efendimizin rabb-ı ise, **“Rabb-ül Erbab”** olan Allah (c.c.) dır. Bu idrak içerisinde **“rabbinden”** ifadesi **“Allah”**tan demek olur.

Bütün isim ve sıfatlar Allah’ındır fakat hepsinin ifade ettiği ayrı ayrı mertebeleri vardır. Bunları tanıyıp idrak ettiğimiz kadarıyla Allah-ü Teâlâ’yı da tanımış olabiliriz, aksi halde hayâl ve zannımızda var ettiğimiz bize ait, sadece bizim olan bir hayâli **“rabb”** ile ünsiyet etmiş oluruz.

“vel mu’minune” “ve mü’minler (de böyle imân etti)”

Hakk yolunda her peygamberin bir mertebesi ve o mertebenin de bir imân düzeyi vardır. Bunlara imân edenlere **“mü’min”** denir.

Buradaki **“mü’min”**lik ise, **“Hakikat-i Muhammedi”** anlayış ve idrakî ile **“zât mertebesi”** imânıdır.

“küllün amene billâhi”

“hepsi Allah’a (tüm mertebeleri ile) imân ettiler.”

“ve melâiketihî”

“melek ismi ile (belirtilen bütün mânâ ve güçlerin Hakk’tan olduğuna) imân ettiler.”

“ve kütübihî”

(manevi ilimlerle donatılmış, aslı bozulmamış olduğu haliyle) **bütün kitaplara (imân ettiler)**

“verrüsülühi”

Mertebesi itibariyle, kendilerine verilen mânâ ve ilimleri, bâtın âleminde zâhir âlemine çıkararak **“Hakikat-i İlâhiyye”**nin en iyi şekilde anlaşılmasını sağlamaya çalışan **Ulûhiyyet** bilgilerini irsal eden rasûllerine imân ettiler.

Kûr’ân-ı Kerîm Ra’d sûresi 13/28 âyetinde;

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ
أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

**elleziyne âmenu ve tatmeinnü kulubühüm
bizikrillâhi**

ela bizikrillâhi tatmeinnül kulübü

Meâlen :

“onlar ki, inanmışlardır ve kalpleri Allahı anmakla huzura kavuşmuştur.

İyi bilin ki, gerçekten kalbler ancak Allahı anmakla huzura kavuşur.”

“elleziyne âmenu”

“o kimseler ki (ef’al, esma, sıfat ve zât mertebeleri itibariyle idraklerini oluşturup, bu anlayış içerisinde) imân (edip “ikân”) ederler.”

“ve tatmeinnü kulubühüm”

(Bu anlayışla evvelce kendilerinde var olan hayâli ve vehmi imânlardan arınıp) **kalbleri**, (gerçek imân, mutlak “ikân” ile) **mutmain olup**, (ilâhi huzuru bulurlar.)

“bizikrillâhi”

“Allah” ism-i celâli bütün mertebe ve “esma-i ilâhiyye”yi bünyesinde bulunduran câmi bir isimdir.

Herhangi bir isim zikredildiğinde, sadece o ismin mânâsının açılımları olur.

“Allah” ismi ise, kişide bütün mânâların ortaya çıkmasını sağlar.

“elâ bizikrillâhi”

“iyi bilin ki (yukarıda belirtilen oluşumlar, ancak) “Allah” isminin gerçek anlamda zikri ile meydana gelir.”

“tatmeinnül kulübü”

“Kalblerin mutlak tatmini ‘Allah’ zikrine bağlanmıştır.”

Zikr, iki yönlü izah edilebilir; **birinci yönü**, kişi herhangi bir “esma-i ilâhiyye”yi veya duayı belirli veya belirsiz sayılarla tekrar etmektir, ki bu da **iki** türdür.

Birincisi; kişinin kitaplardan veya çevresinden aldığı bazı tavsiyelerle, kendi başına çektiği zikirlerdir; bundan ahirette sevap beklemektedir. İyi niyetiyle yapılan bu çalışmalar kişiye az da olsa huzur sağlar; **şeriat mertebesi** zikridir.

İkincisi; İzinli zikirlerdir, ki bunlar da **üç** kısımdır.

İzinli zikirlerin birinci kısmı; **esma - tarikat** mertebesi itibarıyla “**şeyh**” diye isimlendirilen bazı kimselerin ken-

di sistemleri içerisinde, belirli sayı ve kurallarla telkin ettikleri “**esma-i ilâhiyye**”lerdir. Bunlar kişide, az da olsa muhabbet ve iyi ahlâkın artmasına sebeb olurlar.

Ancak burası oldukça da tehlikeli bir yerdir. Zikir veren kişinin mutlak o yerin (mertebenin) ehli olması lâzımdır; aksi halde psikolojik mânâda istenmeyen haller meydana gelebilir, kişinin sosyal dengeleri de bozulabilir.

İzinli zikirlerin ikinci kısmı; **sıfat - hakikat** mertebesi itibarıyla “**arif**” diye isimlendirilen bazı kimselerin, kendi sistemleri içerisinde, belirli sayı ve kurallarla telkin ettikleri “**esma-i ilâhiyye**”lerdir. Bunlar kişide çok daha geniş ufuklar açarak kendi gerçek ilâhi kimliğini bulmasına ve kendini yakınen tanımasına sebeb olur.

Daha evvelki mertebelerde çektiği zikirlerle hayâl ve duygular, kısmen de olsa karıştığı halde, burada kendi gerçek kimliğini bulmaya başladığından hayâl ve vehimin burada pek etkisi kalmaz; ilk irfaniyyet mertebesidir. Ehlini bulmak oldukça zordur.

İzinli zikirlerin üçüncü kısmı; **zât – marifet** mertebesi itibarıyla “**arif-i billâh**” diye isimlendirilen bazı kimselerin ilâhi sistem içerisinde, belirli sayı ve kurallarla telkin ettikleri “**esma-i ilâhiyye**”lerdir. Bunlar kişide daha da geniş ufuklar açarak, kendi gerçek ilâhi kimliğini bulduktan sonra, oradan yola çıkarak, “**hakikat-i ilâhiyye**”yi, Allah’ın hakikatini gerçek mânâsıyla bulmaya başlar.

Burası gerçekten oldukça güç, güç olduğu kadar da mühim ve değerli bir saha; epey de yüksek bir irfaniyyet ufudur. Ehlini bulmak çok zordur.

Ancak *Kûr’ân-ı Kerîm Sâd sûresi 38/72. âyetindeki*

وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي
“ve nefahtü fiyhi min rûhıy”

Meâlen :

“ona rûhumdan üfledim” hakikati ve “nefha-i ilâhiyye” bunlardan meydana gelir. Her söyledikleri sözlerle dinleyenlerde yeni yeni bâtını yaşam “hay esması”nın zuhuru meydana getirirler.

“Nefsini bilen rabbımı bilir” hükmüyle en geniş mânâda kendi nefislerinde bulunan rûbubiyet hakikatleri ile “rabb-ül erbabı” idrak ederek “Allah” ism-i câmisini olabildiğince her mertebesi itibariyle, en geniş mânâda idrak etmiş olurlar.

Zikrin ikinci yönüne gelince; lûgat mânâsı itibariyle “anma, anılma, hatırlama” gibi kelimelerle ifade edilmektedir.

Bu yöndeki zikrin mânâsı, elde tesbih, dilde lâfız değil; kendinde bulunan ilâhi hakikatleri ve “esma-i ilâhiyye”leri hatırlayarak, zuhurda faaliyete geçirmesidir.

“Zikr ona derler ki, fikri açsın” hükmüyle yapılan tesbihi zikirler sonunda açılmaya başlayan idrakî gelişmeler neticesinde kişi, kendini ve kendinde bulunan ilâhi hakikatleri ortaya çıkararak “tahallâku bi ahlâkılâh” hükmüyle Allah’ın ahlâkıyla ahlâklanmaya başlar, ki bu da “ahlâk-ı Kûr’âniyye”dir.

İşte yukarılarda kısaca ifade etmeye çalıştığımız “Allah’ın zikriyle kalbler gerçekten huzur bulur” çünkü zikir, zakir (zikreden), mezkûr (zikredilen) birleştiğinde arada gayrı kalmadığından, “mutlak huzur” meydana gelmiş olur.

Buraya ulaşmak, daha evvelce belirtilen mertebelerden geçip yükselmekle olur. Bu yaşantı “hakk-el yakıyn”

hali ile “**zât mertebesi**” imânı, diğer ifadeyle “**ikan yakıyn**” halidir.

İmanın Diğer Özellikleri

İnsânlık seyrinin gelişiminde imânın da seyr mertebelerini görmekteyiz.

Âdem (a.s.) nın imânı, günahlarından arınmaları için rabblarına yalvarmaları yolunda idi.

İbrahim (a.s.)’a kadar imân, **dua mahiyetinde** geçti.

İbrahim (a.s.) ile tevhid hakikatleri ortaya çıkmaya başladı ve onun mertebesi “**tevhid-i ef’al**”; kendisi de “**tevhid’in babası**” ünvanını aldı.

İmânı, “**tevhid-i ef’al imânı**” oldu.

Mûsâ (a.s.) ile “tenzih” hakikatleri ortaya geldi. O mertebede Allah (c.c.) sadece göklerde, bilinmez ve ulaşılmaz haldedir; bu yüzden Mûsâ (a.s.) imânı, “**tenzih**” oldu ve kendisinden bahsedilirken “**Mûsâ’nın Rabbi**” diye ifade edildi.

İsâ (a.s.) ile “teşbih” hakikatleri ortaya geldi. Benzetmeli ifadelerle gerçekler izah edilmeye başlandı. Bunun neticesinde “**üçlü Allah**” anlayış (**imân**) ı ortaya çıktı, ki “**bi ism-i eba ve ebi ve rûhûl kudûs**” yani (baba, oğul ve rûh-ül kûdûs) ile ifade edilmeye çalışıldı.

Muhammed (a.s.) da ise, “tenzih” ve “teşbih” birleştirilip “tevhid” oluşturuldu; “evvel, ahir, zâhir, bâtın hepsi O’dur,” diyerek, gerçek imânın ne olduğunu açık olarak ortaya getirdi ve “**tek**”i ifade eden “

” بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ “
“bismillâhirrahmânirrahiym”

diyerek, Allah'ın “**Rahmân**” ve “**Rahiym**” isimleriyle “**tek**” olarak ifadesi oldu ve “**kelime-i tevhid**” ile de netleştirdi.

Mûsâ (a.s.) nın kavmi birçok ilâhlar üreterek, **kesrete** yani **şirke** düştüler. Romalılar da birçok erkek ilâh ve kadın ilâheler ürettirler. İsâ (a.s.) mertebesinde ilâhları **üç**e düşürüldü.

İslâmın zâhirinde ise, kimlikler ikiye indirilerek “**kul**” ve “**rab**” hükmüyle ifade edildi. İslâmın özünde bulunan “**mutlak tevhid**”in oluşması için ikiden, birinin ortadan kaldırılması lâzım geldiğinden bu kaldırılması gerekecek olanın da “**rab**” değil, tabii ki “**kul**” olması lâzım gelecektir; “**çık aradan kalsın yaradan**” ifadesiyle çok açık, basit ve lâtif olarak telâffuz edilen bu kısa cümle büyük bir mânâ hakikatini ortaya koymaktadır.

Kişi kendi varlığında bulunan nefis ve hevasından ne derece sıyrılabilirse, o derece kendisinde “**Hakk**” meydana çıkar; böylece kendinde, beşeri kendinden birşey kalmadığından gerçek tevhid'e ve tevhid'in imânına (ki, “**ikan**” dır,) ulaşmış olur.

İseviyyette İmân: **Teslis**, bir başka ifadeyle “**hakk**”, “**âlem**” ve “**kul**” üçlüsü mahiyetindedir.

İslâmın şariat mertebesindeki imânı, şariat mertebesi (ikilik perdesi) üzere vazedildiğinden; “**kul**” ve “**hakk**” ikilisi üzere bina edilmiştir.

İmân, esma mertebesinde, duygusallık ve muhabbet üzerinedir.

İmân, hakikat, sıfat mertebesinde, ikilikteki tekliği bulmaktır.

İmân, marifet mertebesinde, kendindeki “**ulûhiyyet**” ve “**abdiyyet**” mertebelerinin hakkını vererek **tek** olarak yaşamaktır.

Zât mertebesinin iki özelliği vardır:

Biri, “**zât-ı mutlak**”; diğeri, “**zât-ı mukayyed**”dir.

“**Zât-ı Mutlak**”, aynı zamanda “**gayb-ı mutlak**”tır ve burası “**mutlak tenzih**”tir. Bu mertebeyi anlamaya yol yoktur.

İşte ancak sadece burası için “**imân-ı gaybi**” yani **gayba imân hükmü** mevcuttur.

Buradan sonraki tecelliler idrak edilir hallerde olduğundan, “**ilmi imân**”, “**hissi imân**”, “**şuhûdi imân**” ve bunların toplamını bünyesinde bulunduran “ikân”dır.

İkan (yakıyn), “**kurb**” kelimesiyle ifade edilen yakınlık değildir; yakınlık, iki varlık gerektirir.

İkan ise, böyle bir şeyi kabul etmez;

“**el yakıynü hüvel hakk**” yani “**yakıyn, zâtıyla – sıfatıyla hakk’tır**” denmiştir.

Tefsirler “**yakıyn**”i bazı yerlerde “**ölüm**” ile tercüme etmişlerdir. Kısmen bu da doğrudur. Ölmeden evvel ölen kimselerin varlığında Hakk’tan başka birşey kalmadığından ikilik de düşer, teklik olan “**yakıyn**”lik kalır.

Kişinin bâtınında kendi yoktur, ki imânı olsun; zâhi-
rinde ise, yücûd heykeli ile, hayâl gibi dolaşıp durmaktadır. Öyle perdelenmiştir, ki tanımak mümkün değildir, öyle aşıkardır, ki tanımamak mümkün değildir.

Ebu Hüreyre (r.a.) dan; Peygamberimizi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“**İmân yetmiş veya altmış şu kadar bab/dal’a ayrılmıştır. En üstünü “lâ ilâhe illâllah” sözüdür; en aşağısı da insânlara eziyet eden şeyleri yoldan kaldırıp atmaktır. Hayâ da imânın ayrılmaz bir parçasıdır.**” *(1)

Efendimiz (s.a.v.) bu hadis-i şerifleriyle imânın bütün mertebelerini toplu olarak ifade buyurmuşlardır.

---

*(1) Tâc tercümesi cild 1/S 24 Hadis no. 10

“70 bab (kapı)”, yedi nefis mertebesinin her mertebesinde 10 özelliği ile idrak etmektir.

“İlâ ilâhe illâllah” “*Kelime-i Tevhid*” isimli kitabımızda belirttiğimiz anlayışla ifade etmektir.

“İnsânlara eziyet eden şeyleri yoldan kaldırmak,”
Hakk ve tevhid, seyr-ü sülûk yolunda kendisine mani olan her türlü şeylerin kaldırılıp, yolunun açılmasına yardımcı olmaktadır.

“Hayâ”, utanma, sıkılma, Allah korkusu ise, kendinde olan tüm varlığını Hakk’a teslim edip, kendi nefisine mal etmekten utanma, sıkılma ve Allah korkusudur, diyebiliriz.

Allah (c.c.) cümlemize mutlak gerçekleri idrak ettirecek akıl ve irfaniyet vermesini niyaz ederiz. Amin.

Küçük Bir Hatıram :

Yeri gelmişken sizlere, bu mevzuu ile ilgili küçük bir hatıramı da anlatmaya çalışayım.

1997 senesinde idi yeni tanıştığımız B... isimli arkadaşımızla birkaç defa görüşmüş idik. Bu arkadaşımız, kendisinin **“zamanın mehdisi”** olduğunu söylediği bir zâta gönülden bağlı idi. Bu arada bizlere de mutlaka bu zâta bağlanmamız gerektiğini, kendisinin zamanın sahibi olduğunu, bu durumda herkesin kendisine biat etmek zorunluluğu bulunduğunu adeta manevi bir baskı kurmak isteyerek, bizleri zorlamakta idi.

Aramızda karşılıklı birçok mevzular oldu; çıkardığım netice, **“ne kadar büyük bir hayâl, vehim ve cüret içinde bulundukları yolunda idi.”**

Sonunda daha fazla görüşmeye lüzum görmeden;

- **“size bir soru sorabilir miyim?”** dedim.
- **“buyrun,”** dedi
- **“irfan ehlinde imân ömür boyu sürer mi?**

dedim.

- **“evet sürer,”** diye cevap verdi.

Hiçbir izah da yapmadığından, bu cevap neticesinde gerçekten irfaniyetten ve seyr-i sülûk’tan hiç haberleri olmadığı açık olarak anlaşıyordu.

Bu görüşmemizden sonra da başka bir görüşmemiz olmadı, ne ben aramayı arzu ettim, ne de onlar aradılar.

Allah cümlemize hayırlar nasibetsin. Amin.

B. G. İ.

Tecelli

02/05/2003 Cumayı Cumartesine bağlayan gece

Gönlümde

“Deryayı-i Derya” ..... **“Deryanın Deryası”** beyanı zuhur etti.

Bilahare şühûd açıldı ve namütenahi, kenarları olmayan bir derya şühûd ettim. Rengi yeşil, çok hafif laciverte çalan temiz ve sessiz, canlı ve diri bir görünümdeydi. Sukunet veriyordu.

(Daha evvelki kendimi **Nuh** olarak gördüğüm muazzam dalgalı deniz rengi olarak koyu lacivert olmadığı şühûd ettirilerek hatırlatıldı)

Görünümü ve renkleri itibariyle boyutları olduğu belliydi.

Sonra o deryanın tam ortasında içi görülebilecek derecede tamamen renksiz, saf, katıksız ufak yuvarlak görünümlü bir su belirdi.

Deryanın tam ortasında olan bu su, bütün deryanın anasıydı, onu var eden, onun boyutlandırandı, bir diğer deyişle, şühûd ettiğim derya, o ortada bulunan saf suyun görünmesiydi. O olduğu halde ona karışmıyor; onu boyutlandığı halde, kendinde boyut yoktu.

Bu öyle bir su idi ki, içi görölüyordu ama içi yoktu. Dikkat edersem derinlemesini hortum gibi bir dikeylik kazanıyor.

İçinde birşey yok diyorum ama zerrelerinin her biri o derya gibi daha nicelerinin anası olacak gibiydi.

Bu hal bende tefekkür ve sohbet halinde bir müddet devam etti.

Bilahare bunu Necdet Bey Sultân'a nakledeyim diye düşündüm. Hanımım Gülçin Hanıma bu durumu danıştığım da, **“vaktin geç olduğunu rahatsız etmememi”** sağlık verdi. **“İstersen rabbine danış”** dedi. Ben de **“Bu danışma edeb-i tevhide uymaz,”** dedim.

Bir müddet sonra rabbim, Necdet Bey Sultânı kastederek, **“an’da kemâlimden yeni bir kemâl zuhurdadır,”** dedi.

Devam ederek

“kadiri’yül kadiri” “kadiriyet ne ise, ben onun kadiriyim sırrı.”

Devam ederek,

“sen neden elinin hem üstünü, hem de elinin içini öpüyorsun?”

elinin üstünü öpmekle, “ell vesile sırrını” “sırrı ademiyeti”, tasdik ediyorsun;

(buradaki **“ell”** sehven değil, beyan ile böyledir)

elinin içini öpmekle, “sırrı kadiriyeti” “kadiri’yül kadiriyeti” tasdik ediyorsun.”

“Ene Gavsül Azamı Muazzama Abdülkadir Geylani”

“Bahşı Ata-yı mübareke”

RÜYA 23/04/2003

Büyük bir muhabbet ile küçük bir erkek çocuğunun himayesi ve bakımı ile meşgul olduğumu görüyorum.

Sonra bana üç harf gösterdiler

(ا) “elif”, (م) “mim”, (ن) “nun”

(ا م ن) “Bu nedir ?” dediler; - “emin” dedim

(م) “mim”in yanına bir (ا) “elif” koydular

→ (ا م ن)

ve “nedir” dediler, - “imân” dedim.

bu sefer o konan (ا) “elif” in üstüne “hemze” koydular

(ا) → (اْ) → (ا م اْ ن)

Bu sefer cevap vermedim.

Devam ederek, (م) “mim” yanındaki (اْ) “elif”

ve “hemze” yi kaldırıp, başka başka seçemediğim sonsuz harfler konup süratle kalkmaya başladı. Ben sadece seyrettim.

Şu anda zuhur eden “**himmet-i muzaffer selâmün aleyküm**”

Müsaadenizle hürmetle ellerinizden öper; içini dahi öperek sırrı tasdik ederim

B. G. İ. (Bâtından Gelen İkram)

İman'ın Harfleri Yönüyle İzahı

(B. G. İ.) rumuzlu kardeşimizin görmüş olduğu zuhuratını, kitabımızın imân bahsi bölümüyle ilgili olması ciyetiyle mümkün olabilen izahını yapmağa çalışarak bu bölüme ilâve etmeği uygun buldum. Cenâb-ı Hakk cümlemize akıl ve gönül genişliği versin.

Zuhuratta gösterilen üç harf,

(ا) “elif”, (م) “mim”, (ن) “nun” dur.

Evet bunlar ilk okunduğunda (أَمِنْ) “emin” olur,

→ doğrudur.

(م) “mim”in önüne bir (ا) “elif” konduğunda

(أَمَانٌ) “imân” olur, → doğrudur.

İkinci (ا) “elif” in önüne (ء) “hemze” konduğu

zaman (أَمَّأَنْ) “ima'en” olur, ki izah gerektirir.

Bu harflere “ebced” hesabıyla baktığımız zaman

(ا) “elif” 1

(م) “mim” 40

ilave gelen (ا) “elif” 1

ve (ء) “hemze” 1

(ن) “nun” 50 toplamı 93 olur.

93 sayısını kendi arasında toplarsak $(9 + 3) = 12$ eder, ki bu da seyr-i sülûk mertebelerinin tamamıdır.

Bu değerden, “**Hakikat-i Muhammedi**” değeri olan “**mim**”i yani 40’ı çıkardığımızda $(93 - 40) = 53$ kalır, ki bu gerçekten bizi şaşırtan ve oldukça da duygulandıran bir netice olmuştur.

Çünkü 53, bizim mânâ alemindeki şifre sayımızdır.

Netice olarak kalan 53 sayısından, 40 sayısını tekrar çıkarırsak, yani $(53 - 40) = 13$ eder,

ki böylece bu mertebenin dahi “**Hakikat-i Muhammediye**” ye bağlı olduğunu görmekteyiz

Rabb’ım “**ima’en**” → “**mim**”in, “**nun**”da yani (40) ın (53) te bâtinen gizli olduğunu ifade etmiş oldu.

Bilindiği gibi (40) ve (13) “**Hakikat-i Muhammediye**”yi ifade etmektedir.

Ancak, bu oluşum ve değerlendirme “**umumi**” değil “**hususî**”dir.

İlâve gelen “**elif**” ve “**hemze**” harflerinin tekrar kaldırılması aslına dönüş, yani “**Muhammed-ül emin**” oluştur.

Daha sonra gelen harfler, gerçek imânın ve “**Hakikat-i Muhammedi**”nin diğer yönlerini ifade etmektedirler.

Bir başka yönden mevzuumuza baktığımızda;

(م - ل - ا) “**elif - lam - mim**”in, zahir alemin koordinatları olduğunu ki,

(ا) “**elif**” → “**ehadiyyet**”,

(ل) “**lâm**” → “**lâhut**”,

(م) “mim” → “Hakikat-i Muhammedi”dir

(ن - م - ا) “elif - mim - nun” ise, bâtın âlemimizin koordinatları olduğunu idrak etmemiz zor olmayacaktır. Onlar da,

(ا) “elif” → “ehadiyyet”,

(م) “mim” → “Hakikat-i Muhammedi”

(ن) “nun” → “nûr-u ilâhi”dir

Ehadiyyet mertebesinin zuhuru olan, “Hakikat-i Muhammediyye”;

onun görünmesini, şühûda gelmesini sağlayan da “Nûr'u ilâhi”dir.

İşte bütün mevcudat gerek bireyler olarak, gerek tüm-den bu sistem içerisinde var oluşlarını ortaya “imân” kelimesi sırrı ile koyabilmektedirler.

Bütün varlık fertlerinde, “imân” yani “elif, mim, nun” hakikatlerinden başka birşey yoktur ve varlıkları bunlara bağlıdır.

Vücûd-u mutlak bu sistem içerisinde görünümünü sağlayıp zuhur etmiştir.

İmân olgusu, aslı itibariyle her varlıkta mevcuttur, ancak genellikle perdelidir.

Bu sır evvelâ zahiri olarak “kelâm imânı” ile zuhura çıkmaya başlayarak, yukarıda izah edilmeye çalışıldığı şekilde “ikan”a yani bütün âlemi kendi bünyesinde toplayan gerçek “bâtın-i imân”, “elif - mim - nun”un hakikatine ulaşılmış olur. Bu ise gerçek islamiyettir.

Aleyhisselât-u vesselâm efendimiz bir hadis-i şeriflerinde, imân'ın başlıca şartı:

“Her nerede olursan ol Cenâb-ı Hakk’ın seninle olduğunu bilmendir,” diye buyurmuşlardır.

Kişi bu hakikati bilse de, bilmese de bu böyledir.

Zahiren bilen, **“zahir ehli”**; bâtinen bilen **“bâtın ehli”**dir.

Böylece **“zât-ı mutlak”**ın bireyde ve bütün âlemdeki varlığı **“imân”** olgusu içerisinde **“ima’en”** en güzel bir biçimde zuhura çıkarılmış olmaktadır.

Hamd'ından aciziz.

Yukarıda bahsi geçen (ء) **“hemze”** hakkında biraz daha malûmat almak isteyenler, *“Kelime-i Tevhid”* isimli kitabımızın (Uhud Savaşı) bölümüne bakabilirler.

(ء) **“hemze”** ve (ا) **“elif”**, aslında aynı sesleri, **“e, i, ü”** vermekle birlikte, **“hemze”**nin kendine has bir özelliği vardır, ki o da **sekte** yani içinde bulunduğu mânâyâ göre kelimayı bazen **kesik** okutmaktadır.

Mesela, imân edene (مُؤْمِنٌ) **“mü”’min”** dendiği gibi, eğer biz kelimeyi düz **“mümin”** şekliyle okursak, aslından uzaklaştırmış oluruz.

(ء) **“hemze”**, (ا) **“elif”**in şekillenmiş halidir.

“Hazret-i ehadiyyet”in **“Hazret-i şehadet”**te şeenler halinde zuhura çıkmasından başka bir şey değildir.

Kelime içerisinde ifade ettiği **“sekte”** mânâsı, **ehadiyyetin** oradaki varlığına dikkat çekilmesi içindir.

İmân hakikatinin ortaya çıkardığı gerçek (مُؤْمِنٌ)
“mü'min” bu ifade ve mânâ ile yaşayan kimse demektir.

Ebced hesabıyla (مُؤْمِنٌ) “mü'min” kelimesine
baktığımızda

(م) “mim” 40

(و) “vav” 6

(ؕ) “hemze” 1

(م) “mim” 40

(ن) “nun” 50

Toplarsak 137 değer çıkar, ki yine şaşırtıcıdır
Görüldüğü gibi 13 ve 7 sayısı burada da zuhura çıkmaktadır.
Bilindiği gibi;

(13) “hakikat-i Muhammed-i”nin şifre sayısı

(7) ise, nefis mertebelerini ifade etmekle beraber;
efendimizin yukarıda belirtilen imân hadisinde bildirdikleri
imân 70 küsur mertebe, bab/dal'a ayrılmıştır

En üstünü “**lâ ilâhe illâ Allah**”sözüdür.

En aşağısı da insânlara eziyet eden şevleri yoldan kal-
dırıp atmaktır.

“Hayâ” da imânın ayrılmaz bir parçasıdır, buyurmuş-
lardır. İşte böylece “imân hakikat-i” “ima'en” “mü'min”de
zuhura çıkmaktadır. Bu yüzden bütün peygamberlerin tabii-
lerine “mü'min” denildi, çünkü mertebelerine göre hepsi ay-
nı asıl ve kanaldan meydana gelmektedirler ve özleri “**Haki-**
kat-i Muhammedi”dir.

Bu seyrin kemâli, “**Hakikat-i Muhammedi**”de “**üm-met-i Muhammedi**” ismi altında zuhura çıkmıştır.

Mevzuumuz olan “**Vâhy**” ve “**Cebrâil**” hakikatlerini daha açık ve kolay anlayabilmemiz için hangi mertebelerden zuhura geldiklerini idrak etmemiz gerekmektedir.

Bu mertebeler birçok Tasavvuf kitaplarında uzun uzadıya anlatılmıştır; gayemiz bunların tekrarı değil, özet olarak daha kolay anlaşılmasını sağlamaya çalışmaktır.

“**Vücûd mertebeleri**” diye ifade edilen bu tecellileri ne kadar açık, seçik idrak edebilirsek, rabbımızı o derece güzel ve sıhhatli bir anlayışla “**taassub takıntısı**”nda kalmadan, ayrıca gereksiz “**hayâli rabb**”lar da oluşturmada, tanımamız mümkün olacaktır.

Tecelli ve Zuhurda Vücûd Mertebeleri

Â'mâ

Bilesin ki, “**â'mâ, hakikatlerin öz hakikatinden ibarettir.**” Çünkü o sırf zâttan ibarettir. Hiçbir mertebeye izafe edilemez. Orada ne Hakk'a, ne halka ait mertebeler vardır.

Bu mânâda Rasûlullah (s.a.v.) ın şu hadisi yeterlidir; “**Gerçekten â'mâ, altında da, üstünde de hava olmayan bir âlemdir.**”

Yani orada ne Hakk ismi vardır, ne de halk. **â'mâ**, sırf zâttan ibarettir. Bu durum kendi zâtında gizliliğidir; hiçbir şekilde kendine gizli değildir.

Buranın hakikatinin akıl idrak edemez. *(2)

Vücûd : (Vücûd-u Mutlak)

Vücûd, lâfzı ile ifade edilmek istenen şudur ki,
“**O’nun varlığı kendi zâtından ve kendi zâtı ile**dir.”
Mevcûdatın varlığı, “O”nunla var olmaktadır.

Tasavvuf ehli, lisanda o hakikate işaret için “**lâ taay-yün**” (ortaya çıkmama) ve “**vücûd-i mutlak**”, “**sırf vücûd**” (v.b.) derler.

Çünkü zât, isim, resim, sıfat, vasf, zuhur, tecel-li gibi oluşumlardan beridir. ***(3)**

Kısaca özetlemeye çalıştığımız “**mutlak vücûd**”u çok iyi idrak etmemiz gerekmektedir.

Genel anlamda **vücûd** dendiğinde madde yapılı varlık akla gelmektedir; geniş anlamda da bu gördüğümüz âlemler, zihnimizde canlanmaktadır.

---

*(2) *İnsân-ı Kâmil A. Keriym Ciyli Â’mâ s.156*

*(3) *Füsûs-ül Hikem A.A. Konuk Mukaddime s.4*

Özet.

“**Mutlak vücûd**” ifadesi ise, bütün bu âlemleri meydana getiren, kucaklayan, inceden ince, lâtiften lâtif, ışığın, nûrun, rûhun ve zûlmetin de kaynağı olan asli bir cevher sonsuzluğudur.

Âlemler, bu ilâhi hakikatin varlığında mertebe, mertebe itibari olarak var olmuşlardır.

İşte bu varoluşlarla

“**vücûd-i izafî**” / “**kayıtlı vücûd**” / “**madde vücûd**” (âlemler) ortaya gelmiştir.

Şimdi diğer tecellilere geçmeye çalışalım.

Zât

- a. Katıksız varlık, yani **vücûd**, Allah'ın zâtıdır.
- b. Yokluk karışımı varlık, yani, **mevcûd**; bu türden varlık ise, yaratılmış, zuhurların zâtıdır.

Allah'ın **zâtı**, kendi nefsinden ibarettir; yüce Allah O'nunla vardır, zira O, nefsi ile kaimdir. ("**kaimi bi nefsihi**")

O zât, her sûretin kabiliyetine göre sûret alır. Bütün mânâ ondadır; O'nun sonsuz oluşu idrak edilemez.

Allah-u Teâlânın zâtı, gizli tekliğinden ibarettir. Akıllar ve fehimler onu idrakten yana aciz kalır.

Zâtı yönünden, "**tek**"tir; aydınlığı yönünden "**nûr**"dur, bilinmeyişi ciheti ile "**zûlmet**"tir. *(4)

---

*(4) *İnsân-ı Kâmil A. Keriym Ciyli s.75 özet.*

Ahadiyyet

Kûr'ân, "**Ahadiyyet**"tir ;

→ Furkan, "**Vahidiyyeti Kûr'âniyye**"dir.

Kûr'ân, "**Zât**"tır;

→ Furkan, "**Sıfat**"tır.

Kitap, "**Mutlak varlık**"tır.

Ahadiyyet, sırf zâttan ibarettir. Orada sıfatlar için bir zuhur yoktur. Varlık fertlerinden her birinde, bütün mevcûdat gizlidir.

Ahadiyyet, yüce zâtın tecellisinden ibarettir. Orada ne isimlerin, ne de sıfatların sözü geçer. Burası mücerred zâta ait bir isimdir.

Ahadiyyet, zâtın "**hüvviyyet**" ve "**inniyyet**"iyle ilk zuhurudur.

“**Hüvviyyet**”i, beytinin ve âlemlerin kaynağı.
“**İnniyyet**”i, “**Hakikat-i Muhammedi**” ve insânın kaynağıdır.

Ahadiyyet, sırf zâtın ibarettir; Hakk’a ait itibarlar da, halka ait itibarlar da orada yoktur. Hiçbir şekilde mahlûk için oraya yol yoktur.

Çünkü bu hal görülmez “**zûlmet**” âleminden, “**tecelli nûrlarına**” doğru, zâtın “**ilk tenezzülü**”dür. ***(5)**

---

*(5) *İnsân-ı Kâmil A. Keriym Ciyli s.134 özet.*

Vahidiyyet

Vahidiyyet, yüce zâtın zuhuru bir tecelli yeri olmaktan ibarettir. O’nda, **zât**, sıfattır; **sıfat** da zâttır.

Meydana gelen her sıfatın zuhuru (isterse birbirinin zıddı olarak gözüksün) diğer sıfatın aynı sayılır.

“**Rahmet**”ten ibaret sayılan nimet, “**azab**”tan ibaret olan nikmetin aynıdır.

Burada, “**ahadiyyet**”, “**vahidiyyet**”, “**ulûhiyyet**” sıfatları arasındaki fark üzerinde biraz duralım; şöyle ki,

a. Ahadiyyet; Bu sıfatta isimlerin, sıfatların zuhuru yoktur. Kendi özündedir ve sırf zâtın ibarettir.

b. Vahidiyyet; Bu sıfatta isimlerin ve sıfatların tesir sahasına göre zuhurları vardır. Ancak bu zuhur, zâtın hükmü ile olur; zâtın ayrı bir hükmü düşünülemez, böyle olunca, herşey birbirinin aynı olur.

b. Ulûhiyyet; bu sıfatta isimlerin, sıfatların zuhuru vardır ve toplumdan herşeyin hakkını tek tek vermek gibi, bir

zuhuru olur. Bu sıfatta zıtlar belirir; isimler ve sıfatlar birbirinin zıddı olarak gözüktür. *(6)

---

*(6) *İnsân-ı Kâmil A. Kerîym Ciyli s.138 özet.*

Ulûhiyyet “Zât Mertebesi”

Tüm olarak bu varlığın gerçek yüzleri ile kendi mertebelerinde korumaya “**Ulûhiyyet**” adı verilir.

Hak ve halk olarak:

Ulûhiyyet, zâtın esas mahiyetinden ibarettir. Yüce zâtın zuhur yerlerinin en yükseği “**Ulûhiyyet**” zuhurunun meydana geldiği yerdir.

Ulûhiyyet, karşılıklı zıddı, özünde toplar. Mesela (evveli olmayanı, sonradan olmuşu); (Hakk’ı, halkı); (varlığı, yokluğu) vb. Bütün bunların hepsini özünde toplar.

Ve O’nda; **Hakk**, halk sûretinde zâhir olur;

Ve O’nda; **halk**, Hakk sûretinde zâhir olur.

Bu tecellilerin bilinen mânâsı “**Tecelli-i ilâhi**”dir.

Eşyanın bir ferdi, kendi özü ile “**Ulûhiyyet**” saltanatı kapsamında bulunan cümle eşyayı toplar. Ancak varlık fertlerinden her biri, zâtının hakkı kadarını alabilir, daha fazlasını alamaz.

Varlık fertlerinin her birinde bütün mevcûdat gizlidir.

Ulûhiyyet, eserleri ile müşahade edilir ama görünürde kayıptır. Hükmen vardır, bilinir ama resmen görülmez. *(7)

*(7) İnsân-ı Kâmil A. Keriym Ciyli s.123 özet

عَدَم A'dem (yokluk, bulunmama)
اَدَم Âdem (Halife)

A'dem (Yokluk) :

Yukarıda geçen iki kelime, asli harfleri itibariyle yazıldığında, kolayca birbirinden ayrılıyor iken, latin harfleriyle yazıldığında ise, adeta birbirinin aynı gibi (adem) olmaktadır.

Bu fark bilinmeyince, mevzu ile ilgili yazılarda geçen “**a'dem**” (yokluk) hükmü, daha çok kullanılan “**halife**” (â-dem) zannedilerek, yanlış bir anlayışa yol açabiliyor. Buna sebep olmamak için kısaca ikisinin arasındaki farkı özetlemeye çalışalım.

Burada üzerinde durmaya çalışacağımız kelime ع (ayn) harfi ile başlayan “**a'dem**” (yokluk) kelimesinin mânâsına doğru kısa bir yolculuk yapmaktır. Ancak bu yoldan gerçek varlığın, ne olduğunu ve nasıl oluştuğunu daha kolay idrak etmemiz mümkün olacaktır. (N.A)

“**A'dem**” lügatta, yokluk mânâsına gelmektedir ve vücûdun zıddıdır. Istilâhta, zihinde meydana gelen “**zûlmani**” bir mânâdır. Mutlak a'dem/yokluk Tasavvuru da mümkün değildir.

“**A'dem**” ezelden ebede kadar; kendisinden birşey çıkmayan ve hareket meydana gelmeyen “**zûlmet**” olarak tarif edilmiştir.

Vücûd sonsuz olup, nihâyeti olmadığı için a'dem (yokluğun) meydana geleceği bir saha mevcûd değildir.

Vücûd daima “**vahid**” olup, kendi hakiki hakikati üzerine değişme ve başkalaşma olmadan bakidir ve a'dem (yokluk) böylece yokluğu üzere sabittir.

Vücûd asla yok olmaz, mevcûd da yok olmaz.

Ma'dum dahi mevcûd olmaz.

Hal böyle olunca “**vücûd**” hakk ve “**a'dem**” batıldır.

“**A'dem**” iki türdür.

Birisi, yukarıda belirtilendir.

Diğeri, “**a'dem-i izafi**”, “**a'dem-i itibari**”

ve “**a'dem-i mukayyet**” dedikleridir,

ki bu “**a'dem/yokluk**”, çekirdeğin içindeki ağacın, babanın varlığında olan çocuğun sûretleri gibidir.

Yani varlıklarında kuvvede, “**mevcûd**”; fiilde, “**ma-dum**” gizli olmaları “**izafi yokluk**”tur.

İzafi yokluk, mutlak yokluk ile mutlak vücûd arasında “**berzah/geçiş**”ten ibarettir. *(8)

---

*(8) *Füsüs-ül Hikem A. A. K. Mukaddime S. 8. Özet*

Zûlmet

Zûlmet : Karanlık.

Zûlûmat : Karanlıklar.

Zûlm : Birşeyin kendi yerinden, başka bir yere koyma; zûlm, haksızlık, eziyet.

Zâlim : Zûlmeden.

Zâlimun : Zûlmedenler.

Zâlûm : Çok zâlim. *(9)

Yukarıda geçen “A’dem” kelimesinin özelliklerini bilmemiz lâzım geldiği gibi, burada belirtilen “zûlmet” (karanlık) kelimesinin ifade ettiği mânâyı da çok iyi anlamamız gerekmektedir. Ancak bu taktirde “hakikat-i ilâhiyye” ve “vücûd mertebeleri”nin anlaşılması kolaylaşacaktır.

Zûlmet : Karanlık kelimesi de iki yönlü mânâ ifade etmektedir. a. İlâhi anlamda; “lâtîf”
b. Beşeri anlamda; “kesif”

Zûlm : Haksızlık kelimesi de, iki yönlü mânâ ifade etmektedir. a. İlâhi anlamda; “lâtîf”
b. Beşeri anlamda; “kesif”

a) İlâhi anlamdaki “lâtîf” “zûlmet” “karanlık” kendisinde olan şey’in bilinemeyişi yönüyledir.

---

*(9) Ferit Develioğlu Osmanlıca Türkçe Lügât (Z) harfi

Bu mânâyı ifade edecek beşeri bir kelime bulmak çok güçtür. Mânâların anlaşılması ancak bunların gerçek özelliklerine kısmen nüfûz etmekle mümkün olabilmektedir.

“Zât-ı Mutlak”ın bu halde dışa dönük hiçbir tecellisi yoktur. Sadece kendisinden kendisinedir.

Mutlak cehl, mechullük, mechuliyyettir.

“Â’mâ’iyyet”, “Ahâdiyyet” ve “Vahidiyyet” mertebeleri “ilâhi lâtîf zûlmet” ifadesiyle belirtilir ve bu hüküm buralarda geçerlidir.

“Zât-ı Mutlak”ın “Ulûhiyyet” mertebesine tenezzülüyle, kendinde bulunan bütün özelliklerini birer lâtif ilmi varlıklar olarak, ilmi ilâhisinde belirlemiş olmasıdır.

Kûr’ân-ı Kerîm Enbiya Sûresi 21/107. âyetinde;

ش وَمَا أَرْسَلْنَاكَ ش

“ve ma erselnake” “ve biz seni göndermedik,” hükmü bu mertebeyi ifade etmektedir.

“Hakikati Muhammediyye” mevcûd fakat âlemler henüz daha mevcûd olmadığından, oralara olan rahmeti daha sonraki mertebelerde tenezzül yoluyla ortaya çıkacaktır, gönderilecektir.

Hadis-i Kudsi’de belirtilen;

“levlâke, levlâke” “eğer sen olmasaydın, olmasaydın,” hükmü de bu mertebeyi ifade etmekte;

“lema halaktül eflake” “âlemleri halk etmedim,” bölümü ise, buradan sonraki zuhur mertebelerini ifade etmektedir.

Yine bu mertebeyi ifade eden şu hadisi şerif vardır: “Allah Teâlâ halkı zûlmette halk etmiş (yaratmıştır), sonra onun üzerine nûrundan serpmiş, zâhir olmuştur.”

Burada “zûlmette halk ediliş”ten kasıt, bu mertebeyi ifade etmektedir.

İlm-i İlâhi’de bütün varlıkların “a’yânı sabite” (sabit ayn’ları) yani özleri ve programları itibariyle belirlenişleridir.

İşte bu yüzden yukarıda da ifade edildiği gibi; [tüm olarak “zâhir – bâtın” bu varlığın gerçek yüzleri ile kendi

mertebelerinde korumaya “Ulûhiyyet” denir,] cümlesi geçmiş idi.

“Allah’ın ‘Nûrdan’ ve ‘Zûlmet’ten yetmiş bin perdesi vardır.”

Hadis-i Kudsi’sinde belirtilen “zûlmetten perde”, “zûlmet-i kesif”i belirtiliyor ise de, diğer bir mânâ ile “zûlmet-i lâtif”i de belirtmekte ve burayı idrak etmenin ne kadar zor olduğunu da ifade etmektedir.

“Mutlak Vücûd”, “ilâhi ilim”, “lâtif zûlmet”, bütün âlemin ve varlıkların ana kaynağıdır.

“Akl-ı Evvel” “Hakikat-i Muhammedi”

“Ümm-ül Kitap” “Kâlem-i â’lâ

“Aşk-ı Ekber” “İsm-i A’zam”

“Rûh-ul a’zam” “Nûr-ı Muhammedi”

“Hakikat-i İnsâniyye” gibi daha pekçok isim ile de ifade edilmektedir.

“Allah evvelâ benim aklımı ve nefsimi halketti,” haberini bizlere bildiren Hadis-i Şerif’deki öncelikler;

“Akl”, → “Akl-ı Evvel”i;

“Nefs” ise, → “Hakikat-i Muhammediyye”yi ifade etmektedir.

Buradaki “nefs” kelimesi, beşeri anlamda ifade edilen kötülüğü emreden nefis değil; ilâhi mânâda, **“nefs o şey’in zâtıdır”** hükmüyle belirtilen **“Hakikat-i Muhammediyye”** nin zâtını ifade eden **“Nefs-i Muhammediyye”**dir.

b) Beşeri anlamda “kesif/yoğun”, “zûlmet/karanlığa” gelince o da iki kısımdır.

ba) Maddi anlamda zûlmet :

Bu âlemdeki bütün varlıklar **“a’yân-ı sabite”**leri gereğince birer maddi beden elbiseleri giyinerek; letafetleri,

kesafete dönüşerek, ağır varlıklar haline gelerek, bu kesafetle Hakk'tan ve özlerinden perdelenmiş olarak zuhur etmişler, tabiatları ile yaşar hale geldiklerinden madde bağımlı hayatları kendilerine **tabiat**, "**zûlmet-i zindan**"ı olmuştur. Bu hal onların en büyük perdeleridir.

bb) İlmi anlamda zûlmet :

İnsân kendisinde bulunan "**Hakikat-i İlâhiyye**"den habersiz, sadece kendindeki hayâl ve vehim ile yaşayarak geçirdiği zann-ı hayatı da, "**ilm-i zûlmet**"tir, yani ufkunun karanlık olmasıdır.

Bir kimse günlük hayatında ne kadar yüksek rütbe ve mevkiye çıkarsa, bâtını ilmi karanlığı da o kadar çok artar. Yoğunluk arttıkça, zûlmet artar; yoğunluk azaldığı kadar da letafet artar.

Zûlm

Haksızlık kelimesi yukarıda belirtildiği gibi o da iki yönlü mânâ ifade etmektedir.

a. İlâhi mânâda; "**lâtif**"

b. Beşeri mânâda; "**kesif**".

a. İlâhi mânâda; "**lâtif**" olan "**zûlm**"e misâl *Kûr'ân-ı Kerîm A'raf Sûresi 7/23 âyetini* ve benzerlerini gösterebiliriz.

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا

"**rabbenâ zâlemnâ enfüsenâ**"

Meâlen :

"**rabbimiz biz nefsimize zûlmettik**"

Yani "**özümüzde, nefsimizde var olan hakikatleri perdeleyerek ortaya çıkmalarına mani olarak onlara zûlmettik,**" hükmü ile bu hakikat ifade edilmektedir.

b. Beşeri mânâda da; “**kesif**” olan “**zûlm**”e gelince, misâlleri pek çoktur. İnsânlığın başlangıcından beri kuvvetlinin zayıfa baskısı, **zûlmü** hep görülmüştür. Müşrik ve dinsizlerin de tevhid ehline yaptıkları zulümler, kitaplar dolusu yazılsa bitmezler.

A’dem (yokluk), **zûlmet** ve **zûlm** kelimelerinin gerçek mânâlarını anlamaya çalıştıktan sonra yukarıda geçen “**a’yân-ı sabite**” ifadesini de kısaca anlatmaya çalışalım.

A’yân-ı Sâbite

(Değişmez ayn’lar, hakikatler, özler, asıllar.)

Varlıklar, Allah’ın kelâmıdır. O’nun ilminde bulunan bu mânâlar ise, “**a’yân-ı sabite**” tabiri ile ifade edilir.

A’yân-ı Sâbite için tabir çoktur. Aşağıda sıra ile söylenen cümlelerin hangisini istersen, onu diyebilirsin.

A’yân-ı Sâbite : İnsânın hakikatleridir.

A’yân-ı Sâbite : Ulûhiyyetin bir düzenidir.

A’yân-ı Sâbite : Vahdet’in yaygın halidir.

A’yân-ı Sâbite : Gayb âleminin tafsilidir.

A’yân-ı Sâbite : Cemal Sûretlerdir.

A’yân-ı Sâbite : İsimlerin ve sıfatların eserleridir.

A’yân-ı Sâbite : Yüce Hakk’ın malumatıdır.

A’yân-ı Sâbite : Yüce harflerdir.

Bu son mânâyı işaret olarak Muhyiddin b. Arabi (r.a.) şöyle demiştir: “**Biz yücelikler vasfı taşıyan harfler gibiyiz.**” *(10)

Bu kısa ifadelerden sonra “**a’yân-ı sâbite**”leri biraz daha yakından tanımaya çalışalım.

“A’yân-ı sâbite”ler, mutlak lâtif vücûtta, zâtın “ilm-i ilâhi”sinde mevcûd sıfat ve esmaların ilmi sûretleri olduklarından, hariçte vücûdları yoktur.

“İlm-i ilâhi”de zâtına mahsus bir oluşum içindedirler. Bunlar (yaradılmış) “**halkedilmiş**”, mahlûk sınıfından da değildirler.

Hakk’ın kendinde düzenlediği, kendinden oluşturduğu, sonradan meydana gelecek halkının, kendindeki programlarıdır.

Bu hakikate işaret ile “**a’yân-ı sabite varlık kokusu almamıştır,**” şekliyle ifade edilmiştir.

Bunlar zât-i şununatın gereğidir ve zât ile kadimdir.

“A’yân-ı sâbite”lerin zuhur edeceği yerlere göre ezelde verilmiş istidad ve kabiliyetleri vardır. Bunlar “**vücûd-u mutlak**”ın özünden kendilerine verdiği “**ihsan-ı ilâhi**”dir.

---

*(10) İnsân-ı Kâmil A. Keriym Ciyli s.269 özet

İstidad ve kabiliyetler belirli tenezzül mertebelerinden sonra fiiller ve oluşumlar halinde zuhura çıkınca “**mahlûk**” olur. Kendi asli varlıkları üzere zâtın varlığında var olduklarından, mahlûk hükmü orada onların üzerinde yürümez.

Ey kendini bulmaya ve irfan ehli olmaya çalışan kişi; bilesin ki, sen de “**a’yân-ı sâbiten**” üzere “**özün**”de “**mahlûk**” değilsin, fakat “**sûr**”i varlığının zuhuru yönünden “**mahlûk**”sun, iyi anlamaya çalış.

Hadis-i Kudsi’de belirtilen; “**Allah var idi, onunla birlikte hiç birşey yok idi,**” kelâmı; peygamberi, bir yönüyle bu mertebeyi ifade etmektedir.

Bütün varlıkların mahiyetleri, ilmi sûretler olarak Hakk'ın varlığında mevcûd fakat zuhurları olmadıklarından a'demde zûlmette ve yok hükmündedirler.

Kûr'ân-ı Kerîm Âl-i İmran Sûresi 3/97 âyetinde;

إِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

“innallahe ganiyyün anil âlemiyne”

Meâlen :

“kuşkusuz Allah âlemlerden müstağnidir.”

“âlemlere ihtiyacı yoktur; âlemler olmasa da o yine Allah'tır,” hükmü de bir yönüyle bu mertebeyi ifade etmektedir.

Bu bölümde de ifade etmeye çalıştığımız kısa izahlardan sonra vücûd tecellilerindeki yolculuğumuza **“Rahmâniyyet”** mertebesi ile devam etmeye çalışalım.

Rahmâniyyet : (Sıfat Mertebesi)

Rahmâniyyet; isimlerin ve sıfatların gerçek yüzleri ile meydana gelişinden ibarettir. Rahmâniyyet mertebesine verilen zâhiri isim **“Rahmân”**dır.

Bu mertebede **“Rahmân”** ismi ile bir özellik almasının sebebi, Hakk'a ve halka bağlanan bütün mertebeleri **“rahmet”** kapsamına almasıdır.

Yüce Allah'ın ilk rahmeti odur ki, onunla bütün âleme rahmet tecellisi ile onları kendi özünden yarattı (halk etti).

Varlık, zerrelerinden herbir zerreye sirâyet etti. Bu sirâyetin başlıca sırrı, bu âlemi kendi özünden yaratmış, var etmiş olmasıdır. Ama kendisi hiçbir şekilde bölünüp parçalanmadan.

Yüce Hakk, bu âlemin temel maddesi ve aslıdır. Bu mânâyı şu âyet-i kerime bize anlatır.

Kûr'ân-ı Kerîym Ahkâf Sûresi 46/3. âyeti

مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى

**mâ halaknessemavati vel arda ve ma beyne-
hüma illâ bil hakkı ve ecelin müsemma**

Meâlen :

“Gökleri ve yeri ve ikisinin arasındakilerini ancak hakk sebeble ve belirlenmiş bir süre ile yarattık.”

Bu âyetin meâli, zâhiri tefsirlerde bu veya benzeri ifadelere belirtilmektedir. Biz biraz daha açmaya çalışalım.

Âyetin başında “mâ” ifadesi burada “hayır” gibi olumsuzluk mânâsındadır. Hal böyle olunca âyetin baş tarafının mânâsı :

(semavati, yeryüzünü ve aralarında olanları yaratmadık/halk etmedik,)

“daha henüz halk etmedik,” çünkü bu mertebe yukarıda belirtilen a'dem/yokluk, “zûlmet” ve “ilim” mertebesi idi, orada gizli idiler.

Zât-ı Mutlak, onların birer elbise giyerek, zuhur etmelerini diledi. “illâ bil hakk” ancak hakk olarak, “hak” esmasının tecellisiyle zuhura gelmelerini sağladı.

Bu oluşum da “Rahmâniyyet” ile başladı ve **“ve ecelin müsemma”** (kendilerine tanınan bir süreye kadar) “Rahmân” varlıktan rahmetini çekinceye kadar.

Rahmâniyyet, en büyük zuhur yeridir.

Kûr'ân-ı Kerîym Tâhâ Sûresi 20/5. âyetinde

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

“er rahmânü alel arşisteva”

Meâlen :

“Rahmân arş üzerine istiva etti.”

Varlıkların herbirinde, yüce ve sübhan Allah’ın zâtı vardır. O’nun zâtının bulunduğu varlıklar ise, doğrudan doğruya “arşı”dır. Çünkü onlar varlıklarını yüce Hakk’ın zâtından almaktadır. Çünkü mevcûdatın özü aynen kendisidir.

Kudretin menşei aslında “Ahadiyet”tir. Lâkin “Rahmân” tecellisi yolundan gelir.

İlmin kökü “Vahidiyyet” sıfatına dayanır, ne var ki, bu da “Rahmân” tecellisi yolundan gelir.

Rahmân, umumi bir mânâ taşır. **Rahiym** ise, özel bir mânâ taşır

“Rahmân” ismi yönünden gelen rahmet, “azab” ile karişiktir.

“Rahiym” ismi yönünden gelen rahmet ise, “sırf nimet”tir.” *(11)

Rahmâniyyet hakkında daha geniş bilgi almak isteyen “ERRAHMÂN” isimli kitabımıza bakabilirler.

Rahmâniyyet mertebesi yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı gibi “yaratılış”; zuhur – tecelli’nin halkıyete dönüş başlangıcıdır.

---

(11) *İnsân-ı Kâmil A. Keriym Ciyli s.142 özet ile karişık yorum*

Mutlak vücûd, “hakikat-i insâniyye” olan “**mertebe-i vahidiyet**”ten “**mertebe-i rûh**”a tenezzül ettiği vakit, “**rûh**” da bütün ilimlerle birlikte üç marifet meydana geldi.

Birincisi: “**Marifet-i Nefs**” yani kendi zâtını ve hakikatini bilmek.

İkincisi: “**Marifet-i Mübdi**” yani kendisinin mucidini bilmek.

Üçüncüsü: Mucidine karşı “**fakr**” ve “**ihtiyacını**” bilmektir.

Burada belirtilen “**rûh**”, bütün rûh mertebelerinin bünyesinde toplayan “**Rûh-u A’zâm**”dır.

Daha evvelki mertebelerde “**zât-ı mutlak**”ın a’de-miyyet, zûlmiyyet ve ilmiyyet ile “**mutlak vücûd**” varlığını idrak etmeye çalışmıştık. Burada rûhiyyet hakikati ile anlamaya çalışacağız.

Bu mertebenin ilk zuhur ve tecellisi yine Efendimiz (s.a.v.) ile başlamaktadır.

“**Allah evvelâ benim rûhumu ve kâlemi halketti**” hadis-i şerif’de belirtilen **öncelik** ifadesiyle genel anlamda “**Hakikat-i Muhammediyye**” olan âlemlerin ana hayat kaynağı “**Rûh-u A’zâm**”dan ve öz anlamda da birey Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin saf, temiz, pak, kutsal rûhundan haber vermekte, bu mertebenin de öncülüğünün ona ait olduğu bildirilmektedir.

Hadis-i Şerif’de belirtilen “**kâlem**” ise, “**levh-i mahfuz**”dur. Allah’ın zâtında “**ümm-ül kitap**”ta gizli olan “**ilm-i ilâhi**”, “**levh-i mahfuz**”a (muhafaza edilen levhalara) aktararak sayfa sayfa açığa çıkmaya başlamıştır.

“**Levh-i mahfuz**”da tüm bulunan ilâhi ilim, “**kaza/hüküm**” halini; bunların safha, safha zaman içinde zuhuru ise, “**kader/miktar**” hükmünü ortaya getirmektedir.

Hadis-i Kudsi’de belirtilen; “**Yüce Allah Âdemi kendi sûreti üzere halketti,**” “**Rahmân Sûreti**” yüce kelâmı da, bu mertebeyi ifade etmektedir.

Rahmâniyyet, “**İsneyniyyet**” yani ikiliğin ortaya çıkmaya başladığı sahadır.

Zât-ı Mutlak, daha evvelce a’dem, zûlmet ve ilm-i ilâhisinde, kendi kendi ileyken, hiçbir tecellisi olmadığı halden, dışa dönük zuhuru tecelli haline bu mertebede geçmektedir.

Hadis-i Kudsi’de haber verilen; “**Allah var idi O’nun ile birlikte hiç birşey yok idi,**” yüce ifadesi, gördüğümüz bu sonsuz feza âleminin daha evvelce de var olduğunu; işte sonsuz varlığın içinde hiç birşey yani zuhur ve tecellilerin henüz olmadığını da belirtmektedir.

Eğer bir mahal olmaz ise, eşya nereye konabilir.

Risâle-i Gavsîye’de şöyle buyruldu:

“Sonra sordum rabbime, dedim ki, - **Hiç mekânın olur mu?**”

“Dedi ki, - **Ya Gavs-ı A’zam ben mekânın mekânıyım. Benim mekânım olmaz. Ben insânın sırrıyım.**”

İşte “**nefes-i Rahmâni**” bu âlemin tümüne nefesini üflemesiyle, kendinde mevcûd bütün özelliklerini sonsuz fezaya yaymış oldu.

Bu kudret yayılışı ile her yöne, sonsuz fezaya, boşluğa gönderilen âlemin ilk hayat kaynağı “**nefes-i Rahmâni**” oldu.

Böylece “**ilm-i ilâhi**”de gizli olan “**hakikat-i ayn**”lar ilk hayat cevherlerine kavuşmuş oldular.

Bu hayat cevherinin ismine “**Rah’mân**” sıfatının hakikatinden meydana gelen “**Rah**” zuhur yolunda “**Rûh**”a dönüşerek, bütün âlemin ilk hayat kaynağı, cevheri olmuştur.

Bu rûh’a, “**Rûh-ül Kuds**” ismi verilmiştir ve bu rûhtan daha sonraki tecelliler ile bütün rûh mertebeleri meydana gelecektir. Belirtilen mertebenin bir ismi de “**akl-ı kül**”dür.

Bu rûh mertebesinde, evvelki özelliklerin “**vücûd-u mutlak**” (â’ma’iyyet, a’demiyyet, zûlmiyyet, ilmiyyet, rûhiyyet) hepsi mevcuttur.

Yeri gelmişken şurada **oruç** hakkında Efendimiz (s.a.v.) in söylemiş olduğu bir hadis-i şerifi de anlamaya çalışalım:

“Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha hoştur. Aziz ve celil olan Allah-u Teâlâ buyurur ki, kulum şehvetini, yemesini ve içmesini ancak benim rızam için terketmiştir. O halde oruç benim içindir; mukafatını da ancak ben veririm.”

Bireysel nefsin en büyük terbiye edicisi, oruçtur. Oruç tutarak ve diğer tatbikatları da yaparak kişi de bir lâtifleşme başlar, böylece beşeriyet kokularından arınmış, uzaklaşmış olur.

Bu haliyle “**ağız kokusu**” yani dışarıya verdiği “**nefesi**” her ne kadar fiziken karbondioksit gazı ise de, manen kendinde bulunan ilâhi hakikatlerin “**nefes-i Rahmâni**” gibi

dışarıya nefh edilmesi olduğundan, işte bu nefes Allah'tan kulun ağzıyla, niyazlarıyla Allah'a üflendiğinden mertebesi itibariyle kendisine misk kokusundandaha hoş gelir.

Bu oluşum kulun ağzından “**nefh edilen**” bir tür “**nefes-i Rahmâni**”dir. Daha çok çeşitleri vardır, yeri olmadığı için bu kadarla yetiniyoruz.

Allah (c.c.) cümlemize bu gerçeklerin, hakikatlerini, dünya günlerimizi sona erdirmeden idrak ettirsin. Amin.

Rububiyyet : (Esmâ Mertebesi)

Rûbubiyyet; bütün varlıklara verilen isimlerin zuhur ettiği mertebenin ismidir.

Rûbubiyyet isminin içinde bulunan isimlerin herbiri kendisi için olması gereken birşey ister.

Mürîd ismini ele alalım; Bu da murad olunan birşey talep eder. Diğerlerinin de buna göre ölçebilirsiniz.

Yüce Allah'ın “**Rabb**” ismi altında toplanan bütün isimler, halkı ile kendi arasında ortaklaşa kullanılan isimlerdir.

Bir ismin **iki yüzü** vardır;
bir yüzü, yüce Allah'a mahsustur;
bir yüzü de, halka bakar.

Rabb, müşterek isimlerdir; halka tahsis edilen yüzleri de vardır.

“**Rabb**” ve “**Rahmân**” ismi arasında bir fark vardır, şöyle ki,

“**Rahmân**”, ilâhi ve yüce olan isimlere tahsis edilen bir mertebeye isimdir.

“**Allah**” ismi, ûlvîsi, süflisi ile beraber bütün mevcûdatın hakikatini toplayan zâta bağlı mertebeye bir isimdir.

- a) “**Rahmân**”, ismi “**Allah**” isminin,
b) “**Rabb**”, ismi “**Rahmân**” isminin,
c) “**Melik**”, ismi “**Rabb**” isminin,
kapsamındadır.

Durum anlatıldığı gibi olunca “**Rûbubiyyet**” bir “**arş**” olur. Bu mertebe icabıdır ki, kulları ile Allah arasındaki bağlantı sağlanmış oldu. *(12)

Hadis-i Şerif’de; “**Allah herşeyden evvel benim nûrumu kendi nûrundan halketti...**” buyruldu.

Rahmâniyyet mertebesi, “**Rûh**”un zuhur mertebesi;
Rûbubiyyet mertebesi, “**Nûr**”un zuhur mertebesidir.

Rahmâniyyet, “**akl-ı kül**”;
Rûbubiyyet, “**nefs-i kül**”;

Rahmâniyyet, “**arş**”;
Rûbubiyyet, “**kürsi**”dir.

Yukarıda belirtilen hadis-i şerifin açık ifadesiyle bu mertebenin de öncüsü genel anlamda “**Hakikat-i Muhammedi**”; özel bireysel anlamda ise, **Hz. Muhammed** (s.a.v.) Efendimizdir.

---

*(12) İnsân-ı Kâmil A. Kerîym Ciyli s.150 Rûbubiyyet özet

Mutlak Vücûd, kendisinde mevcûd olan özellikleri yukarılarda izah edilmeye çalışıldığı gibi belirginleştirmeye başladı.

Bu mertebede “**nûr**” özelliği ortaya çıkmaktadır.

“**Vücûd-u Mutlak**”ın bu mertebede de kendinde bulunan (â'maiyyet, a'demiyyet, zûlmiyyet, ilmiyyet, rûhiyyat ve nûriyyet) özelliklerinin hepsi mevcuttur.

Bu mertebeye “**Âlem-i melekût**” (melekler âlemi) de denir.

Bu meretebe **ikiye** ayrılır:

Rahmâniyyet'e yakın olanına “**âlem-i ervah**” (rûhlar âlemi)

Melikiyyet'e yakın olanına da “**âlem-i misâl**” (misâl âlemi) denir.

Ulûhiyyet mertebesinde, bütün varlıkların a'yânları yani hakikat ve kaynakları ilmi birer tasnif halinde iken oradan “**Rahmâniyyet**”e intikalleriyle birer “**rûh**”, yani hayat kaynaklarını kazandılar.

Böylece onların “**ilim**” ve “**hayat**” sıfatları meydana gelmiş oldu.

Buradan “**nûr**”a intikallerinde kendilerinde bulunan daha evvelce fark etmedikleri özellikleri aydınlanmaya başladığından bu mertebede kendi kimliklerini buldular ancak maddeye dönüşük olmadıklarından yine de parçalanmaz ayrılmaz bir bütünlük halindeydiler.

Bu mertebeye hem “**ervah**” ve hem de “**melekût**” diyebiliriz.

İşte bu “Rûbubiyyet” yani “terbiye eğitim” mertebesine intikal etmiş (ilmî, rûhî, nûrî) varlıklara *Kûr’ân-ı Kerîm A’raf Sûresi 7/172. âyetinde*;

أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا

“elestü birabbiküm kâlû belâ şehidnâ”

Meâlen

“Ben sizin rabbiniz değil miyim” demiş ve buna kendilerini şahid tutmuştu; onlar da “evet şahidiz demişlerdi”

Bu ilâhi kelâm’da belirtilen husus şudur:

Hangi varlık nasıl bir program, yani “a’yân-ı sâbite” ile kurguları yapıldı ve hangi mânâlarını bir sonraki “ef’al” melikiyyet mertebesinde zuhura çıkaracaklar ise, onun sözünü bâtınlarından rablarına vermiş oldular.

Rûhların, “âlem-i ervah”taki bu sözlerin üzerine “ef’al âlemi”ne geldiklerinde yaptıkları işler “a’yân-ı sabite”leri üzere oldu ve olmakta da devam etmektedir.

Bu âyet-i kerime’nin değişik mertebelerden geniş izahları vardır, yeri olmadığı için bu kadarla yetiniyoruz.

“Rûh”un ve “Nûr”un mahiyetini, hakikatını anlamamız için ne bir aracımız, ne de ilmimiz yeterli değildir. Ancak zuhur ve tecellilerinden, varlıklarını anlamaya çalışıyoruz.

**Cenâb-ı Hak bunlar ve diğer hakikatler için ak-
lımızı, fikrimizi, kalbimizi, gönlümüzü Nûruyla açsın.
Amin.**

Mevzuumuzu daha iyi anlayabilmemiz için Füsûs-ül Hikem’den birkaç cümle alalım.

Nûr, zûlmetin zıddıdır. Zûlmet, kendi idrak olunmadığı gibi kendisiyle de birşey idrak olunmaz.

“**Hakiki nûr**”, kendisi vasıtasıyla idrak olunan “**nûr**” dur fakat kendisi idrak olunamaz. Çünkü “**hakiki nûr**” nispetler ve izafetlerden arınmış olması bakımından Hakk’ın zâtının aynıdır.

“Allah Teâlâ bizi ‘a’dem zûlmeti’nden ‘vücûd nûru’ na çıkardı, bir ‘nûr’ olduk.”

Allah bütün mevcûdlarda açılmış olan bir “**nûr**”dur, ki buna “**vücûd nûru**” ismi verilir.

Mutlak Hakk’ın vücûdu, zuhurlar itibariyle idrak olunur. Ancak bu idrak “**nûr**” ismi ile vaki olur ve “**nûr**” Allah’ın zât-i isimlerindendir. ***(13)**

Biz yine “**nûr**” âlemindeki yolculuğumuza devam edelim.

Peygamber (s.a.v.) Efendimize “**Rabbini gördün mü?**” diye sorulduğunda; “**bir nûrdur ben o’nu nasıl görebilirim?**” buyurmuştur.

---

*(13) *Füsûs-ül Hikem A. Avni Konuk C.3 S.37 nûr ve varlık özet.*

Buradaki ifadeye bakarak Hz. Rasûlullah’ın Allah (c.c.) ı müşahade edemediği akla gelmesin, ancak “**nûr**” tecellisi ile bu gözlerle görülemeyeceğinin izahını yapmaktadırlar.

Bu gözler güneşe bakamazken, mücerred “**nûr**”a nasıl bakabilirler?....

Daha evvelce “**zûlmet**” bölümünde ifade etmeye çalıştığımız; “**Allah Teâlâ halkı zûlmette yaratmış/halketmiştir. Sonra onun üzerine ‘nûr’undan serpmiş ‘zâhir’ olmuştur.**” Hadis-i Şerifinin ikinci bölümünün zuhur mahalli de bu “**nûr**” mertebesidir.

Yine “zûlmet” bölümünde; “Allah’ın ‘nûr’dan ve ‘zûlmet’ten yetmiş bin perdesi vardır.”

Hadis-i Şerifinde belirtilen “nûr”dan yetmiş bin perde de bu mertebeyi ifade etmektedir.

Zât-ı Mutlak, her tenezzül ettiği mertebe zâhiren açığa çıkıyor iken, aynı zamanda o mertebenin özellikleriyle de perdelenmiş olmaktadır.

Yine bir hadis-i şerifte; “Ben Allah’tanım mü’minler benim nûrumdandır,” ifadesiyle de, bu mertebeye işaret edilmekte ve mü’minlerin aydınlanma kaynağını belirtmektedir.

Rahmâniyyet (sıfat) mertebesinde :

“Rûh-ül Kuds” ve varlığında bulunan bütün rûh mertebeleri mevcuttu fakat daha zuhur sahaları olan “ef’al” (melikiyyet) âlemi oluşmadığından faaliyete geçememişlerdi.

Rûbubiyyet (esma) mertebesinde :

“Nûr-u İlâhi” zuhura çıkmaya başlayarak, bütün esma-i ilâhiyyeler nûrdan birer elbise giyinip zûlmetten çıkarak belirginleşmeye başladılar.

Bu esma-i ilâhiyyelerin faaliyet sahalarına çıkabilmeleri için mutlak ve sonsuz bir güce, kuvvete ihtiyaçları vardı. İşte bu yüzden Cenâb-ı Hakk onların kendi bünyelerinde ve ayrıca dış âlemlerinde de “nûr”dan kuvvetler meydana getirdi, bunların ismine de “melek” dendi.

Böylece meleklerin ana kaynağı “nûr” ve doğuş yerleri de bu mertebe oldu.

“Rûh”un zâhiri tecellisi “İlim, hayat ve hareket,”

“Nûr”un zâhiri tecellisi “kuvvet, aydınlanma ve ilim oldu.”

İlâhi ilimde var olan bütün A’yân-ı sabiteler, zûlmetten çıkıp “Rûh”tan birer elbise giyerek “Nûr” âlemine ulaşırlar; orada da “Nûr”dan bir elbise giyip daha belirgin hale geldiler, fakat daha henüz ellerinde maddi mânâda araçları olmadığından zâhir âleme çıkamıyor idiler.

Bu varlıkların “zâhire” (âlem-i şehâdet) e ulaşabilmeleri için bir ara geçiş âlemi gerekiyor idi, bu da; yukarıda ifade etmeğe çalıştığımız, bu mertebenin **Melikiyyet – şehâdet** mertebesine yakın olan bölümü “âlem-i misâl” mertebesidir.

Âlem-i Misâl : (Misâller âlemi)

Bu mertebe Zât’ın hariçte bir takım lâtif şekil ve sûretlerle zuhurudur. Bu mertebeye “**misâl âlemi**” denilmesinin sebebi, “Rûh âlemi”nden meydana gelen her bir ferдин, cisimler âleminde kazanacağı sûrete benzeyen bir sûretin bu âlemde meydana gelmesidir.

Bu sûretleri hayâlimizde idrak edebildiğimiz için, buna “**hayâl âlemi**” de diyebiliriz. Tasavvuf erbabı misâl âlemini **iki kısma** ayırmışlardır.

1. Buna “misâl-i mutlak”, “hayâl-i mutlak”, “hayâl-i munfasıl” (ayrı olan hayâl) gibi isimler verilir.

Bu âlemin idrak edilmesi için, insânın hayâl kuvveti şart değildir; görme kuvveti ile de idrak edilebilir.

(Aynada ve parlak satırlarda görünen sûretlerin göz ile idrak edilmesi gibi...)

Bu mertebeye “**ayrı olan hayâl**” denmesinin sebebi insânın “**hayâl kuvveti**”nden ayrı olarak mevcûd olmasından dolaydır.

Rûhların ceset rengiyle görünüşü bu kısımdandır.
Nitekim ölen bir kimsenin rûhu, rü’yâda cismani bir sûretle görülebilir.
Kâmilin Rûhu, müridine cismani sûretle görülebilir.
Kâmilin Rûhunun, müridine cisim olarak görünmesi de bu kabildendir.

Misâl âlemine, “berzah”, “lâtif olan mürekkebât âlemi” de derler.

Bir kısım kimseler “âlem-i ervah”ı “misâl âlemi”yle bir sayarak, her ikisine “**Melekût âlemi**” demişlerdir.

Misâl âlemi, “âlem-i ervah”ın feyzini şehâdet âlemine ulaştırır bir vasıtaadır.

Rûhlar ile cisimler arasında bir **berzah**tır. Bu yüzden her iki âlemin hükümleri bu âlemde toplanmıştır. Çünkü hem zâhir, hem de bâtındır; bununla beraber her iki âlemin gayrıdır.

Cisimler gibi , uzunluk, genişlik ve derinliğe sâhiptir.
Rûhlara nispeten kesif, cisme nispetle lâtiftir. (Cinler de bu âlemdendir.)

Aynada görülen bir sûretin genişliği, uzunluğu ve derinliği nasıl hayâlen varsa, hayâl âleminin varlıkları da böyle müşahade edilir; rûhani ve lâtif olduklarından el ile tutulamaz bıçak ile kesilemezler.

Maddeden sıyrılmış olan zâtların sûret ve benzer cisimlerde müşahadesi, “**âlem-i misâl**”de vâki olur.

Nitekim Hz. Cibril bazı vâkitlerde “**server-i âlem**” (s.a.v.) Efendimiz’e, ashâb-ı kirâmdan “**Dihye-i Kelbi**” sûretinde zâhir oluyordu.

Hızır ve enbiya (a.s.) ile evliyâ-ı kirâm hazarâtının müşahadeleri bu âlemde vâki olur.

Bu âlemde zâhir olan şeyin, his ve şehâdet âleminde zuhurundan evvel görülmesi mümkündür.

Nitekim irfan ehlinden ve diğer insânlardan birçok kimseler rû’yâlarında bir takım vukuat müşahade ederler, ki onun eseri sonradan “**âlem-i şehâdet**”te meydana gelir.

“**Misâl âlemi**”nin sûretleri insâna, rû’yâda; “havâss”a ise, hem rû’yâda, hem de uyanıklık halinde münkeşif olur.

2. Misâl mertebesine bitişik ve onun bir kanalı durumunda olan ve “insânda mevcûd” bulunan “**hayâl**”dir.

Buna yukarıdaki “**hayâl-i mutlak**” mertebesine nisbetle, “**hayâl-i mukayyed**” isimleri de verilir.

İnsân vücûdunda bulunduğu için “**hayâl-i muttasıl**” (bitişik hayâl) de denir. Çünkü bunun insân varlığı dışında vücûdu yoktur.

Bu âlemin idrak edilebilmesi için insânın “hayâl kuvveti” şarttır. Bu “**rû’yâ âlemi**”dir.

Bir tarafı misâl âlemine ve bir tarafı da insâna bitişik olan **hayâl-i mukayyet** âleminde yani rû’yâda süflü/aşağı âleme ait sûretler gördüğü vâkit, bunların bir hakikati olmadığı fâsid/kötü/bozuk hayâllerden ibaret olduğu bilinmelidir. Bunlar mânâsız rû’yâlar olup yorumları yoktur.

Fakat riyazâtlar ve mücâdeheler ile kâlb aynası saflaşmış ve “şehvet”lerden kurtulmuş ve mâsivâdan uzaklaşmış âriflerin hayâl aynasında görülen sûretler “**misâl âlemi**”nden

aksediyorsa, bu hayâller ister uykuda, ister uyanıklık halinde görülmüş olsun, gerçek ve doğrudur. Zira “**misâl âlemi**”, Cenâb-ı Hakk’ın ilim hazinesi olduğu için oradan akseden “hayâl”ler bir hakikati aksettirir.

İnsân “hayâl kuvveti” sayesinde misâl âlemine dahil olup, orada temessül etmiş gayb mânâlarına muttali “vakıf” olur. Görülen bu sûretlerin bazıları tabire muhtaç olur, bazıları da tabir gerektirmez.

Onun için rü’yâda görülen bu çeşit hayâller **iki kısma** ayrılırlar.

a) Keşf-i mücerred : (Açık Rüvalar)

Duyularla idrak edilen, sûretlere uygunluğu olan sûretlerin görüldüğü rü’yâdır. Buna gaybda olan sûretlere vakıf olmak denir. Bu türden olan rü’yâların tevil ve tabir edilmesine ihtiyaç yoktur. Görüldüğü gibi aynen zuhur etmesi ümit edilir.

Nûr, “**mutlak misâl âlemi**”nin **asli** sıfatıdır.

Rü’yâda bu “**nûr**”, insânın “hayâl”i üzerine yayılır. İşte bundan dolayı “**sâdık rü’yâ**” Hz. Peygamber Efendimizde “**vâhy’in başlangıcı**” olmuştur.

İlk vâhyi teşkil eden bu rü’yâları “**keşf-i mücerred**” şeklindedir. Fakat Hz. Peygamber, ilk vâhiylere rü’yâda nail olmuş ise de, **ona “uyur” denilemez.**

b) Keşf-i muhayyel : (Tabir Gerektirenler)

Rü’yâda, duyularla idrak edilen sûretlere doğrudan uygunluğu olmayan sûretler görmektir. Bu tür rü’yâlar tabir edilir; tabir edilmeksizin anlaşılması mümkün olmaz.

Tabir ise, rü'yâda görülen sûretlerle münasebeti olan duyular âleminden bir sûret ile yapılır. Mesela Rasûlullah'ın, rü'yâda kendisine ikram edilen “süt’ü” “ilim” ile yorumlamaları gibi...

Süt ile **ilim** arasındaki bağlantı, “süt”ün, beden için, gıda; “ilim”in de, Rûh için gıda olmasıdır.

Rü'yâ tabirinde belirli kaide, kanunlar yoktur. Rü'yâda görülen tabire muhtaç sûretlerin yorumu, ancak kendisine “**ilm-i Nûraniyyet**” ihsan edilmiş kimseler tarafından yapılabilir.

Kendisinde bu ilim olmayan kimseler rü'yâda görülen sûretlerin mânâsını anlayamazlar. Zira rü'yâda benzer sûretler gördükleri halde her şahsa ayrı yorum yapılır.

Mesela rü'yâsında “ezan okuduğunu gören” üç kimsenin rü'yâsı ayrı ayrı yorumlanır. Bu rü'yâ; birinin, “hacca gideceğine”; diğerinin, “hırsızlık yapacağına” üçüncüsünün, “mürşid ve hadî” olacağına delâlet eder. *(14)

İçinde yaşadığımız âlemin bizi, belki de en çok ilgilendiren bölümü “**misâl âlemi**”dir. Gerçi yukarıdan itibaren gelen bütün mertebelerde yerimiz vardır, fakat önceleri oralara ulaşmamız zordur.

Kendimizde, yukarıda belirtilen iki hayâl âlemi birlikte yaşanmaktadır, ancak kendi ürettiğimiz küçük hayâl âlemi gerçek ve geniş mânâda ki hayâl âlemine ulaşmamıza en büyük perde teşkil etmektedir.

Kişi doğduğu andan itibaren çevresindeki oluşumları, gerek fiili, gerek ilmi yönüyle algılamaya başlar. Büyüdükçe bu algılamalar kendisinde bir birikime sebep olur. Yavaş, yavaş, okul ve diğer beşeri münasebetler yüzünden dış âlemden de etkilenmeye ve oradan da birçok yeni değer yargıları oluş-

turmaya başlar. Böylece buluş çağlarında bireysel kimliğini yani kendi “**beşeri hayâl**” âlemini oluşturmuş olur. Daha sonraki yaşantısı genellikle bu istikamet içerisinde devam eder.

---

(14) *Füsus 'ul Hikem A.A.Konuk ilgili bölümler özet.*

Eğer gerçek mânâda bir “**irfan eğitimi**” alamamışsa, kendi oluşturduğu bireysel hayâl âleminden çıkması mümkün değildir.

Bireysel hayâl, ilâhi hakikatlerden uzak olduğundan, “**gafler ve uyku**” hükmündedir.

Birey her ne kadar geziyor, yiyor, içiyor, yaşıyor gibi gözüküyor ise de, aslında hayâlinde var ettiği, gerçekte olmayan, bir vücûd heykeli ile yaşıyor demektir.

“**İnsânlar uykudadır, öldükleri zaman uyanırlar,**” Hâdis-i Şerîfî bu hususu çok açık anlatmaktadır.

Bireysel “**beşeri hayâl**”, gafler perdesini açmadıkça gerçek hayâl âlemine oradan da diğer âlemlere “**uruc**” yükselmemiz mümkün olamayacaktır.

Bunun tek çaresi Kûr’ân-ı Kerîmde muhtelif yerlerde belirtilen “**Âdem**” (a.s.) kıssasının hakikatlerini tahsil etmekle ve “**ve necmü iza heva**” heva yıldızını sönsürmekle elde edilecektir..

Âdem (a.s.) in cennetten yeryüzüne arz’a indirilmesi:

Bugün için kişinin, yaşadığı yalancı, geçici, hayâl cennetinden “**yeryüzüne**” yani kendi “**beden arz**”ına inip, kendini gerçek ilâhi kimliği ile tesbit etmesidir. Bu hal onun için

daha sonra ulaşılması gereken ilâhî mertebelere, yola çıkması için füze rampası olacak ve bir başlangıç noktası teşkil edecektir.

Rûbubiyet - esma mertebesinin hâdis-i şerifle bildirilen bir özelliğini de anlatmağa çalışalım.

“Dur; Rabb’in namaz kılıyor....”

Şöyle rivâyet edilmiştir:

“Rasûlullah (s.a.v.) efendimiz, mi’raca çıktığında, kendisine bütün perdeler açıldı; ancak bir perde kaldı..... O perdenin açılmasını dilediği zaman: “Dur; Rabb’in namaz kılıyor...” dedi.”

Bunu bizzât Rasûlullah (s.a.v.) efendimiz anlatmıştır.

Bu Hâdis-i şerifi biraz daha yakından incelemeyi düşünürsek içerisinde beş önemli nokta görürüz.

1. **Dur:**
2. **Perde:**
3. **Rabb:**
4. **Namaz:**
5. **Namaz kılınan’dır:**

1. Dur : Bir ikazdır, hareket halinde olan bir şeyi durdurmak, ya onu dinlendirmek veya yanlışını düzeltmek, veya belirli bir sınıra geldiğini belirtmek içindir.

2. Perde: Bilindiği gibi **asli mânâda**, mahremiyyettir; diğer anlamda gaflettir.

Burada belirtilen gaflet perdesi değil, mahremiyyet perdesidir. Açtırılmamakla birlikte arkasında olandan haber verilmiştir.

Orada bir oluşumun varlığı bildirilmiştir. Bu oluşumun idrakî kişilerin ilmi kabiliyetlerine ve hayâllerine bira-

kılmıştır. Zâten anlatılan hal, “**mutlak hayâl**” âleminde oluşmakta, “**ef-al madde âlemi**” şartları gibi elle tutulur bir hâdise değil “**esma âlemi**”nin lâtif bir oluşumudur.

Buradaki perde **sıfat mertebesini** örten isimler perde-sidir.

3. Rabb: Kelimesi ve mânâsının iki zuhur yönlü ifadesi vardır.

Biri, “**esma mertebesi**” itibariyle **Rabb-ı hass**; diğeri, “**zât mertebesi**” itibariyle “**Allah mertebesi**” konumunda **Rabb-ül erbab** (Rabbların Rabb-ı) olan “**Allah**” tır.

Buradaki namaz hükmünü uygulayan “**Rabb-ı hass**” tır. Fakat bu oluşumun daha başka çok mânâları da vardır.

4. Namaz: Bilindiği gibi bütün ibadetleri bünyesinde toplayan, diğeri ismi “**zıkr**” olan, Allah’ın “**zât mertebesi**” itibariyle tatbik edilmesi lâzım gelen bir faaliyettir.

5. Namaz kılınan: Herşeye lâyık olan bütün âlemi kendisiyle kendinde var eden “**malik-i mutlak**” olan **Allah (c.c)**’dür.

Namaz fiilinin iki yönü vardır,
bir şahsi; diğeri, umumidir.

Şahsi olanı : Varlık âleminde bulunan her bir ferdin, yani varlığın, bireysel olarak kendi başına yaptığı özel ibadettir.

Umumi olanı ise : Bütün varlıkların her mertebeden toplu olarak, hep birlikte yaptıkları ibadetleridir.

Burada belirtilen ifade, her ne kadar “**Rabb’in namaz kılıyor**” bireysel namazı ifade ediyor ise de, genel anlamda

bütün “**Rabb-ı hass**”ları ilgilendiren bir mesele olduğundan, bütün “**rûbubiyyet mertebesi**”nin toplu ibadetini de ifade etmektedir.

“**Dur Rabb’in namaz kılıyor**” sözünün muhatabı evvelâ efendimiz (s.a.v.) olduğundan onun da Rabbi, “**Rabb-ül erbab**” olan Allah (c.c) ü olduğundan, orada namaz fiilini işleyenin Allah’ın kendi olduğu açık olarak anlaşılmaktadır.

Buradaki namaz, şekli olarak değil, mânâsı itibariyledir.

Yeri gelmişken burada küçük bir sırrı da fısıldayalım:

Salik yolculuğunda “**fena fillâh**”a (Hak’da fani olma) (yokluk, hiçlik, tükenmişlik sahasına) ulaşınca, abdiyyetinin alışkanlığı gereğince ibadetini yapmağa gayret eder ve biraz da kendini zorlar, işte o zamanda muhatab olduğu emir, “**DUR.....**” olur. Çünkü ondan geriye bir bakiye kalmadığı için, bu fiili yapacak durumda olmadığından, onun yerine, “**RABB’İN NAMAZDA...**” hitab-ı ilâhisi zâhir olur.

Bu oluşum mutlak bir hal ve hüküm değil geçici bir şe’endir.

Biz yine yukarıda kaldığımız yerden devam edelim.

Yani oluşan fiil veya fiiller “**zâtından zâtına**” yani bütün âlemlerde zuhurda olan “**zât-ı mukayyedi**” âlemlerden gani olan “**zât-ı mutlak**”ına yönelmesidir.

Çünkü “**zât-ı mutlak**”, “**zât-ı mukayyed**”in ana kaynağı, devamlılık ve varlık sebebidir.

Tecellisini çektiği anda, âlemde yaşayan, görünen, hiçbir şey kalmayıp ismi bâtın olan asıl âlemine dönüşmüş olurlar.

Zuhura çıkmış olan her mertebedeki varlıklar yaşam, neş'e ve sarhoşluklarının ellerinden alınmamaları için özlemlerinden fiillere dönüştürerek yaptıkları niyaz ve talepleri onların namazları hükmündedir ve belirli zamanlarına kadar var oluşlarının devamını sağlamaktadırlar.

“Rabb’in namaz kılıyor,” ifadesini **“Rabb-ı hass”** mertebesinden ele alırsak; zuhurda olan her varlığın kendini kontrolü altında tut-tuğu programına göre düzenlediği bir **“esma-i ilâhiyye”** (ilâhi bir isim) ve onun mânâsı vardır.

İnsânlarda da böyledir, her bir insânı kontrolü altında tutan bir isim ve o ismin bir mânâsı vardır. Onu en çok etkileyen odur.

Gerçi varlıkta her bir **“esma-i ilâhiyye”**den bir miktar terkip vardır, fakat hakim olan, onun **“ismi hassı”**dır. İşte o da, onun Rabb-ı ve ilâhıdır. Kişi farkında olmadan **“aman yarabbi”** dediğinde evvelâ en yakınında onu kontrol eden **“Rabb-ı hass”**ına yönelmiş olmaktadır.

Bu yöneliş sırasında kendisine, **“Dur Rabb’in namaz kılıyor,”** denmekle onun da **“abd”** olduğu belirtilmiş, yapılması gereken gerçek ibadetin **“Rabb’ül hass”**a değil **“Rabb-ül erbab”**a olması gerektiği açık olarak ifade edilmiş olmaktadır.

Bu mânâyı bizlere gerçek olarak **“lisan-ı Yusuf”**iyeden *Kûr’ân-ı Kerîm Yusuf Sûresi 12/39 âyetinden* açan Cenâb-ı Hakk’tır.

يَا صَاحِبِي السِّجْنِ ءَ اَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ
اَمْ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

**“ya sahibeyissicni e erbabün müteferrikune hayrün
emillâhül vahidül kahharü”**

Meâlen :

“Ey zindan arkadaşlarım; çeşit, çeşit Rabb’lar mı hayırlıdır, yoksa vahid ve kahhar olan Allah mı?”

Burada belirtilen Rabb’lar, zâhiren sahte putlar ise de, bâtinen Rûbubiyyet mertebesinde zuhur eden **“esma-i ilâhiyye”**lerdir. Bu **“esma-i ilâhiyye”**ler zâta ulaşmağa birer perde olduğundan aşılp geçilmeleri gerekmektedir.

Ancak **“DUR”** ifadesinden sonra gelen, **“Rabb’ın namaz kılıyor,”** kelâmıyla perdenin arkasında olan hâdise haber verildiğinden, asıl da açılacak perdenin dışarıda değil, kendi aklımızda, içimizde olan şartlanmalar perdesi olduğunu anlamamız gerekmektedir.

Bu perdelerin ancak **“kahhar”** ve **“vahid”** isimleriyle açılacağı ve ondan sonra ortada sadece bir **Allah (c.c.)** ismi ve onun bütün âlemlere olan mutlak sirâyet - tesir ve haki-miyyeti gönülde, fiilde ortaya çıkmış olacağıdır.

İşte sevgili kardeşim, yukarıda belirtilen, bizlere kadar ulaşmış olan bu kelâmı Peygamberinin evvelâ esma âleminin hakikatini, daha sonra Ulûhiyyet mertebesinde hakikatini, daha sonra birey insân mertebesinde hakikatini ifade etmektedir.

Ayrıca sen dahi kendine göre bulunduğun hal içeri-sinde birçok yönden zevkiyab olursun.

Yazmakla tükenmeyecek olan **“lisan-ı Muhamme-di”**nin bu bölümünü şimdilik bu kadar izahla noktalamış ola-lım. **Allah (c.c.) cümlemize idrak ve anlayış kabili-yetleri ihsan etsin. Amin**

Ulaşılan bu esma mertebesinde, zât’ın varlığında, **“mutlak vücûd”**da bulunan,

- **“â’ma’iyyet”,**
- **“a’demiyyet”,**
- **“zûlmiyyet”,**
- **“ilmiyyet”,**

- “rûhiyyet”,
- “nûriyyet” zuhura çıkmış idi.

Zât mertebesinde “ilm-i ilâhi”de bulunan “a’yân-ı sabite”ler sıfat mertebesinde “nefes-i Rahmânî” ile “rûh” tan lâtif birer mânâ elbisesi giyerek, “esma mertebesi”ne tenezzül ederek, orada “nûr-u ilâhi” yayılarak “zûlmet”ten “nûr”a çıkmaya başladılar.

Ancak daha kesif ve belirgin hale gelebilmeleri için, bir sonraki aşama olan “ef’al - şehâdet âlemi”ne tenezzülleri gerekmekte idi, fakat oraya tenezzül edebilmeleri için o âlemin oluşturulması lâzım geliyordu, işte bu yüzden yukarıda belirtilen iki âlem, yani “sıfat” ve “esma” âlemleri, ki bunlardan “sıfat âlemi”ne “akl-ı kül”; “esma âlemi”ne de, “nefs-i kül” deniyordu.

İşte bu iki âlemin yani “akl-ı kül” ile “nefs-i kül”ün müşterek faaliyyet göstermelerinden (izdivacından), gördüğümüz bu “âlem-i ecsam” (cisimler âlemi), “zâhir âlem” ortaya çıkmış olur.

Şimdi biraz onun tanımını yapmaya çalışalım. Bu âlemin bir ismi de “Melikiyyet”tir.

Melikiyyet : (Âlem-i şehâdet)

Rûbubiyyet : Rabblık zuhurlarının en yükseği Allah’ın “melik” isminde olmaktadır.

- a) Melikiyyet, “Rûbubiyyet”in altındadır.
- b) Rûbubiyyet, “Rahmâniyyet”in altındadır.
- c) Rahmâniyyet, “Ulûhiyyet”in altındadır.

Bu mertebede “Rûbubiyyet” arş; “Melikiyyet”, kürsî oldu. *(15)

Şehâdet âlemi: (Şehâdet mertebesi **zât**’ın hariçte cisim sûretiyle zuhurudur.)

Misâl âlemindeki aksine olarak bu âlemdeki varlıklar, cüz’ler haline konabilir, bölünebilir, yarılabilir ve bitişebilirler.

Bu mertebeye “**şehâdet âlemi**” denilmesinin sebebi, beş duyu ile idrak edilmesi ve aşıkâr müşahede edilebilmesidir.

Misâl âlemindeki sûretleri, el ile tutmak mümkün olmadığı halde, bu mertebenin varlıklarını el ile tutmak ve başkalarına göstermek mümkündür.

Bu âlemdeki sûretler “**rûh sahibi olan**” ve “**rûhu olmayan**” diye ikiye ayrılabilirse de, hakikatte her varlığın kendi mertebesi itibariyle bir “rûh”u vardır.

Zira “**şehâdet âlemi**”ndeki her sûretin “**a’yân-ı sabite**” mertebesinde, “**sabit**” olan bir “**ayn**”ı yani hakikati vardır.

---

*(15) A.Kerîym Cili İnsân-ı Kâmil

İşte bu “**hakikat**” bu sûretin “müdebbiri” (tedbir edicisi), “**mutasarrıfı**” (tasarruf edicisi) ve “**rûhu**”dur. Fakat şehâdet âlemindeki bütün varlıklarda “**hayat**” kemâl halinde tezahür etmemiştir.

Zira bunların bazısının taayyünü, “hayat”ın tam olarak zuhur bulmasına müsait değildir. Onun için bu âlemin varlıklarından bazısında hayat, **bâtın**; bazısında, **zâhir**; bazısında ise, hayvanda olduğu gibi, **pek zâhirdir**.

“İnsân”daki hayat ise, hem en aşîkar ve hem de en mükemmeldir.

“Şehâdet âlemi”ne “kevn ve fesad” (oluş ve bozuluş) âlemi de denilmiştir. Zira “kevn” bir sûretin meydana gelişi, “fesad” ise, bu sûretin dağılıp yok oluşudur.

“Şehâdet âlemi”ndeki oluşumları meydana getiren isimler, yüce Hakk’ın “Melik” ismi kapsamındadır.

Melik olan bir zât için ise, elbette bir memleket gereklidir.

Burası lâtifliği yönünden en aydınlık;
kesifliği yönünden en karanlık yerdir.

A’yân-ı sabite, ilâhi ilimde zuhura gelen “isimler”in sûretleridir.

Başka bir ifadeyle “isimler” mertebesi, zât’ın sûretleri ve gölgeleridir.

Rûhlar âlemi ise, “a’yân-ı sabite”nin sûretleri ve gölgeleridir.

Misâl âlemi, “rûhlar âlemi”nin gölgesi;

Şehâdet âlemi de, “misâl âlemi”nin gölgesi durumundadır. *(16)

İnsân - ı Kâmil

İnsân-ı Kâmil : Bu mertebe, “mutlak vücûd”un en son tecellisi ve mazharlarda zuhuru bakımından en son “libas”ı, (örtüsü) dır.

“şehâdet âlemi”nden ibaret olan cismani,
“misâl” ve “melekler âlemi”nden ibaret olan nûrani
âlemleri,

“rûhlar âlemi”nden ibaret olan rûhani,
“ilim âlemi”nden ibaret olan “ilm-i ilâhi”, “a’yân-ı
sabite” ve “vahdet” mertebelerini, “a’dem” ve “zûlmet” mer-
tebelerini dahi kendinde toplayan bir mertebedir.

Mutlak vücûd, bütün ilâhi sıfat ve isimleri ile şehâdet
âlemine tenezzül ettikten sonra O’nun en mükemmel tecellisi
“büyük âlem”in hülasası “özü” olan “küçük âlem”de, yani
“insân”da, yani “İnsân-ı Kâmil”de vuku bulmuştur.

---

*(16) *F. Hikem M. Arabi A. Avni Konuk 3 cild ilgili
bölümler özet*

Şehâdet âlemi, her ne kadar ilâhi isimlerin hüküm ve
eserlerinin zuhuruna müsait bir “ayna” gibi ise de, tam cilalı
ve parlak bir ayna değildir. “Âdem”in yaratılması, “zuhur”u
ile âlem, cilalı ve parlak bir ayna durumuna gelmiştir.

Âlemin hülasası olan ve kendinden önceki mertebeleri
kendinde toplayan “Âdem” de Hakk, kendi sûretini, yani sı-
fat ve isimlerini en mükemmel şekilde müşahede eder.

Fakat bu müşahede, uzaktan ve kendi vücûdunun dı-
şında bulunan bir şeye bakış gibi düşünülmemelidir. Zira
bütün mertebeler “mutlak vücûd”un dışında olmadığı gibi,
her bir mertebede tecelli ve zuhur eden de bu vücûddur.

Bu müşahede Hakk’ın bütün zerrelere zâtı ile zuhur
ve huzuru ile vuku bulan “zevkî” bir müşahededir.

İnsân-ı Kâmil bütün ilâhi isimlerden ibaret olan “ilâ-
hi sûret”i kabule müsait taayyüne sahiptir. “İlâhi emanet”i
taşımaya ehil olarak yaratılmıştır, “zuhura” getirilmiştir.

Kendisinde ilâhi sıfat ve isimlerin hükümleri fiilen zâhir olur. Diğer insânlarda ise, bu ilâhi sıfatların hükümleri kısmen zâhir olur.

Allah'ın **şehâdet âleminde tecellisi**, sıfatları, isimleri ve fiilleri ile dir.

İnsân-ı Kâmil bütün âlemleri hûlasası olduğu için O'nda, **“zât-i tecelli”** ile beraber, sıfatlar, isimler ve fiillerin tecellileri toplanmıştır.

İnsân-ı Kâmil mertebesindeki, kemâl ve zuhur diğer mertebelerde müşahede edilemez.

Varlıkların her biri **“ilâhi nûr”**un aynası olmakla beraber (cihanı gösteren kadeh ve âlemi gösteren ayna) **Âdem** yani **“İnsân-ı Kâmil”**dir.

Onda ilâhi sıfatların nurları tamamıyla zâhir olmuştur. **Nûr**, kendi cemal ve celalini **“İnsân-ı Kâmil”**de görmüştür.

İnsânı Kâmil'e, yukarıda zikr edilenlerden başka daha birçok isim verilmiştir. Konumuz bakımından şu isimleri bilhassa zikretmemiz faydalı olacaktır.

Ona, **“zıll-i ilâh”** (ilâh'ın gölgesi) denilmiştir, ayrıca **“zıll-i memdud”** (yayılmış gölge) ve **“zıllullah”** (Allah'ın gölgesi) isimleri de verilmiştir.

Hız. Mevlâna mesnevisinde, **“Tanrı'ya kul olan hakikatte tanrı gölgesidir. O, bu âlemden ölmüş, Tanrı ile dirilmiştir,”** diyerek, Tanrı gölgesi, (**“Sâye-i Yezdan”**) tabirini **“kul”** hakkında kullanmıştır, ki **İnsân-ı Kâmil** ile aynı mânâdadır.

Hülasa edecek olursak yukarıda zikredilen mertebelerin en yükseği, “**gayb-ı mutlak**” en aşağısı için de bulunduğumuz “**şehâdet âlemi**”dir.

“**Şehâdet âlemi**”nden geriye doğru manevi “**uruc**” (yükseliş) sûretiyle asıl ve menşesine dönen insân bu mertebeleri ve bunların birbirlerine nispetle durumlarını müşahade eder ve bilir.

Bu his, cisimler âleminde algılanan her bir şey misâl ve hayâl mertebesinde mevcûd olan lâtif bir varlığın sûretidir.

Bunlar ise “**nûr âlemi**”nin sûretidir;

nûrlar ise, “**rûh âlemi**”nin sûretidir;

rûhlar ise, “**a’yân-ı sabite**” sûretleridir;

“**a’yân-ı sabite**” ise, “**ilmi ilâhi**” sûretleridir. *(17)

Yaratma Kelimesi

Arifler ve aşıklar “**Kâmûs-u aşk**”tan (büyük aşk kitabı) “**yaratma**” sözcüğünü kaldırmışlardır, çünkü zâten böyle bir şey yoktur, olması da mümkün değildir.

Ancak, “**şeriat**” ve “**tarikât**” mertebesi itibarı ile kabul edilen hayâli bir tenzih mertebesinde yaşayanlar bu kelimayı kullanabilirler, çünkü bulundukları yer “**hayâli ikilik**” üzere bina edilmiştir, yani bir yaradan bir de yaradılan vardır.

Fazla zihin yorgunluğu ve bilgi gerektirmeyen bu anlayış, zamanla oluşan şartlanmalar neticesinde de pekişir. Bu anlayışı daha yukarılara taşımak da zor veya angarya gelir. Ancak bu hal kişinin farkında bile olmadan “**gizli şirke**” düşmesine bile sebep olur.

---

*(17) *F. Hikem, M. Arabi, A. Avni Konuk cilt 3 ilgili bölümler özet*

Kasdi olmayan bu anlayışla, iyi niyetle yapılan ibadetler kabul edilir ve “**sewab**” kazanılmış olur. Fakat kişi kendini

kazanamaz, gerçek Hakk'tan ve irfaniyyetten uzak olur, ki bu da oldukça acı bir hâdisedir.

İnsânın en önemli vasfı düşünücü ve ayırıcı olmasıdır. İlk ayırması lâzım gelen şey de, aklını kaplayarak perdelemiş olan yanlış bilgi ve şartlanmalardır. Böylece gerçek bilgilerle **“aklî hürriyetine”** de ulaşmış olacaktır.

Yukarıdan beri ifade etmeye çalıştığımız hususlar, aslında, âlemde yaratma diye bir şey'in olmadığını, sadece mer-tebe, mer-tebe; **bâtından zâhire çıkış** olduğunu açık olarak göstermektedir.

Bütün bu zâhire çıkmış varlıklar yaratma değil, **“zu-hur/tecelli”**dir. Âlemde mutlak olan bir tek **“zât”** vardır, o da **“Hz. Allah”**tır, zuhurları ise, kendinden kendinedir, kendi isim ve sıfatlarıdır.

“Yaratma” ifadesi, ikilik gerektirir, ki bu da mümkün değildir. Gerçek irfan ehli, bu kelimeyi kullanamaz; kullanıyor ise, irfan ehli olamaz. Bu anlayışı ile gerçek tevhidi idrak edememiştir.

“Yaratma” ifadesini, **“şeriat”** ve **“tarikât”** mertebesi itibariyle perdeli olarak kullananlar mazurdur. Ancak **“hakikat”** ve **“marifet”** mertebesi itibariyle bu kelime kullanılamaz. Onun yerine **“zuhur”** ve **“tecelli”** kelimeleri alır, ki arada kıyas kabul etmez farklar vardır; arif olan anlar.

Daha fazla uzatmadan yolumuza devam edelim.

Yukarılarda ifade edilen, **(Allah var idi onunla beraber hiç bir şey yok idi,)** hâdis-i şerifi; Hz. Ali (k.a.v.) efendimize iletildiği zaman, az düşünerek, **(şimdi de öyledir,)** diye cevapladığı bildirilmiştir, ki gerçek de budur.

Evet: Evvelde de, şimdi de, her zaman da, Allah vardır ve O'nunla birlikte hiç birşey yoktur ve de olmayacaktır.

Çünkü olması da mümkün değildir. Mümkün olabilmesi için en az aynı değerde bir “Allah” daha veya “Allahlar” olması lâzım gelecektir, ki bu da imkânsızdır.

Yaratma; yoktan var etme anlamındadır. Aslında yok olan, zâten yoktur, (**yok olan var olamaz, var olan da yok olmaz,**) ancak şekil değiştirir.

Bir şeyin yoktan var edilmesi, “**yaratılma**” hâdisesi olabilmesi için, bu âlemin sahibi olan Allah (*hayâlen diyelim ki*) bir başka âlemin Allah’ından kendinde olmayan bir malzeme olarak ondan meydana getireceği yani gerçekten kendinde yok olan şeyden bir varlık vücûde getirmesi ancak “**yaratma**”, (yoktan var etme) şekliyle ifade edilebileceğinden, ki böyle bir şey de söz konusu olmayacağından; “**yaratma**” hâdisesi de irfan ehli için mutlak olarak yoktur, çünkü zuhura gelip vücûd bulmuş her şeyin kaynağı Haktır ve zuhur yeri de haktır, bu sebebdan âlemde ikilik de yoktur.

Rahmâniyyet : Sıfat mertebesinde “**nefes-i Rahmânî**”, sonsuz fezaya külli olarak nefesini, **nefh** ettikten sonra, zaman içinde “**a’dem**” “**zûlmet**”ten mertebe, mertebe **zuhura çıkışın** sonunda, ulaşılan birey varlıklara “**nefis**” ismi verildi.

Genelde “**nefes-i Rahmânî**”; birey de “**nefis-i beşeri**” insân ve diğer varlıklar olarak zuhura çıktı.

**Zuhuru perde oldu zuhura,
Gözü olan delil ister mi nûr’a.**

Diğer bir ifadeyle; **zuhurunun şiddeti**, kendisine perde olmaktadır.

İnsân-i Kâmil mertebesi hakkında, bir arif:
**Seni bu hüsnü vech ile görenler,
Korktular Allah demeye,
Döndüler insân dediler.**

İfadesiyle bu mertebe hakkında ne hoş söylemiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hâdis-i şeriflerinde:
“**Biz, son gelen ilkleriz.**” buyurmuşlardır.

“**Son gelen**” sözü ile, bu mertebenin kemâlini;
“**ilkleriz**” sözü ile de, “**Hakikat-i Muhammedi**”
mertebesini ifade etmişlerdir.

Nefes-i Rahmâni, “Akl-ı Kül” olan “**rûh**” mertebesi
ile “**Nûr-u ilâhi**” olan “**Nefs-i Kül**” mertebesinin izdivacın-
dan şehâdet, yani bu **âlemler** ortaya çıkmıştır.

Bu âlemin bir ismi de, zât’ın en kemâlli zuhur olan
“**H. Şehâdet**”tir. Çünkü bütün bilinç ve müşahedeler burada
olabilmektedir.

Bu âlemin bizce, bir ismi de “**Mescid-il Aksa**” dır.
Zât’ın en kemâlli zuhur mahalli ve secdegah yeridir.

“**Aksa**” en uzak mânâsındır, yani “**ilâhi zât**”ın
“**mutlak vücûd**” mertebesinden “**müşahede-i vücûd**” mer-
tebesine bütün açıklığı ile tenezzül ederek burada zuhur etme-
sidir.

“**Lâtîf**”ten, “**kesif**”e ulaşmanın da kemâlidir.

Bu âlemdeki yaşam da, kemâllerin en kemâllisidir.
Çünkü gizli hazinenin, “**küntü kenzen**” kapağı burada tama-
men açılmıştır.

Anahtarı, lisanen “**besmele**”; fiilen “**insân**” olmuştur.

“**Besmele-i şerife**”de bulunan, “**Allah**” lâfzı, “**mut-**
lak vücûd” ve “**Ulûhiyyet**”i;

“**Rahmân**” “**nefes-i Rahmâni**” ve her varlıkta bulu-
nan “ilâhi Rûh”u,

“**Rahim**” ise, o da her varlıkta mevcûd olan “**nûr-u**
ilâhiyye”yi ifade etmekte;

ve işte bu üç ana isimden de, âlemler yani mükevvenat ve “**İnsân-ı Kâmil**” meydana gelmektedir.

Allah insân’ı böylece “**Rahmân**” sûreti üzere, yani kendinde bulunan bütün özelliklerinden belirli bir terkip ile halketti, böylece en geniş mânâda **O’nda, O’nunla** ve **O** olarak zuhur’dadır.

Şehâdet mertebesi olmasaydı, âlemde hiçbir hareket olmaz, diğer mertebeler bâtında kalırdı.

Bu mertebede zuhura gelen her bir insân ve diğer varlıklar, bulundukları yerde kendi kemâlleri üzere birer hazinedirler, bu hazinelerin tamamı ise, ilâhi varlık hazinesidir.

“Ulûhiyyet”	- ilim,
“Rahmâniyyet”	- arş,
“Rubûbiyyet”	- kürsi,
“Melikiyyet”	- zemin, dünya diyebiliriz.

İnsândaki karşılığı:

“ilim”	- akıl,
“arş”	- baş,
“kürsi”	- kalb - gönül,
“zemin”	- yer - ayak mertebesi oldu.

Belden aşağısına süfli; belden yukarısına ûlvî dendi. Halbuki her ikisiyle vücûd birdir.

Kûr’ân-ı Kerîm Tin Sûresi 95/4 –5. âyetlerinde:

﴿٤﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ
﴿٥﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ

lekad halaknel insâne fiy ahseni takviymin (4)
sümme redednahü esfele safiliyne (5)

Meâlen :

“Biz insânı en güzel kıvamda halkettik(yarattık)” (4)

“sonra aşağıların aşağısına reddettik.” (5)

Bu sûrenin tamamının ve bu kısım âyetlerinin uzun uzun izahları vardır, yeri olmadığı için sadece yukarıda belirtilen bölümüne bir başka yönden dikkat çekmeye çalışacağım.

Esfel-i safilin, “aşağıların aşağısı” olarak genel anlamda ifade edilmekle beraber, zâhiri ifadesidir.

İçinde bulunan diğer mânâlardan biri de, **“Biz insânı en güzel kıvamda/biçimde halk ettik.”**

“Tecellimizin en başından en sonuna kadar gönderdik, böylece bütün âlemlerimizi dolaşarak seyahat etmiş olduğundan bizi en iyi değerlendiren o olmuştur. Her âlemde kendine gerekli techizâtı ve rûhsatı vermişizdir. Bu yüzden bizim halifemizdir. Kendisinde her türlü tasarrufumuz mevcûddur.”

Gerçekten bu âlem, hiçbir âleme benzemeyen ve hepsinden kemâlli olan **“Hz. Şehâdet”**tir.

“Hazret-i Şehadet” eʿal âleminde,

1. **Allah’ın** tenezzülü
2. **Kûr’ân’ın** tenezzülü
3. **İnsân-ı Kâmil’in** tenezzülü
4. **Zâtının** tenezzülü
5. **Beyt’inin** tenezzülü
6. **Mânâların** tenezzülü
7. **Sıfatların** tenezzülü
8. **Rûh’un** tenezzülü
9. **Nûr’un** tenezzülü
10. **Esmâ’ların** tenezzülü
11. **Meleklerin** tenezzülü
12. **Nefs’in** tenezzülü
13. **Mertebelerin** tenezzülü
14. **Âdem’in** tenezzülü

15. **Peygamberlerin** tenezzülü
16. **Kitapların** tenezzülü
17. **İblis'in** tenezzülü
18. **Muhabbet'in** tenezzülü
19. **Lika** (buluşmanın) tenezzülü
20. **Hakikat-i Muhammed'in** tenezzülü vardır.

Bu kadar çok tecelliyi ancak içinde yaşadığımız ef'al “**Hazret-i Şehadet**” âleminde bulmaktayız. Bu kadar değerli bir âlemin kıymetini bilmeliyiz.

- Kendine gelme → kendini bulma,
- Lika (mülaki – buluşma),
- Sevgi → muhabbet → aşk,
- Zuhur → tecelli,
- Bilinç → ilim,
- Var olma → kimlik bulma → ilâhi benlik,
- Kitabullah → Habibullah → Marifetullah tahsili

bu âlemde ve burada kazanılmaktadır,

- Burası ilâhi yaşamın tatbikatlı her mertebeden sınıfları olan ilâhiyyat tahsili yapılacak yegane okuldur.
- Beytullah da buradadır.

Ancak bütün bunlardan bizleri uzaklaştıran zıt güçler de “**şeytan**” buradadır.

Her işlere yardımcı güçler de “**melek**” buradadır.

Her türlü ahlâkları olan hayvanlar da buradadır ve in-sânlar da burada'dır.

İşte bu güçler arasında öyle bir yaşantı (cümbüş) vardır, ki akılları hayrette kalır. Birbirine karışmış olan bu yaşam sahnesinin ismi “**âlem-i şehâdet**” üzerinde bulunduğumuz yer de, bizim dünyamızdır ve bu âlemlerde bütün isimlerin zuhur sahası ve oyun sahnesidir.

Umulur ki, gaflette kalmadan, buradaki, “ilâhi” tahsilimizi yeterince yapar, daha sonraki yerimize huzurla dahil oluruz.

Geçici olan bu müşahede âlemi, **H. Şehâdet** için “**uyku âlemi**” tabiri de kullanılmıştır.

“**İnsânlar uykudadır, öldükleri zaman uyanırlar.**” İfadesiyle insânların bu kadar açık ilâhi hakikatlerin ortada olduğu bir dünyada, ne kadar hazin bir gafletle yaşadıklarını ifade ba’bında, Efendimiz (s.a.v.) bu Hâdis-i Şeriflerinde bizleri uyarmışlardır. Daha birçok izahları vardır; yeri olmadığı için bu kadarla yetiniyoruz.

“Dünyanızdan Bana Üç Şey Sevdirdi...”

Diğer bir Hâdis-i şeriflerinde, Efendimiz (s.a.v.) buyururlar:

“**Dünyanızdan bana üç şey sevdirdi, kadın, koku, gözümün nûru namaz.**”

Bu hâdis-i şerif, ilgili kitaplarda birçok yönlü izah edilmiştir. ***(18)**

---

(18) Not: *Bu muazzam mânâ yüklü Hâdis-i şerifi daha iyi anlayabilmek için Füsüs’ül Hikem M.Arabi, A. Avni Konuk cild 4 Muhammed fassına bekılmalıdır.*

Biz burada daha başka bir yönünden kısaca mevzuumuz içerisindeki yerinden yorumlamağa çalışacağız.

Dikkat ettiğimizde görürüz ki; mübarek “**lisan-ı Muhammedi**”de muhabbet sebebi üç asli unsur vardır.

Bunlar, “**kadın**”, “**koku**”, ve “**namaz**”dır.

Aleyhisselâtu vesselâm efendimiz, buradaki ifadesinde, **“ben sevdim”** demiyor, **“dünyanızdan bana üç şey sevdirdi”** diyor.

Biz bu üç şeyin bireysel kısmına değil, genel anlamdaki haline bakmağa çalışacağız.

Hâdis-i şerifte, kadının öne alınması;
Â'dem oğullarının hilkati, **“kadın”** ile, âlemin hilkati, **“nefs-i kül - esma - nûr”** mertebesi ile olduğundandır.
“İlm-i ilâhi”de mevcûd bütün **“a'yân-ı sabite”**lerin zuhura gelmeleri için onların bir hareketlendiriciye ihtiyaçları vardı.

“Mutlak vücûd” bu ilimsel varlıkları faaliyete geçirmek için **“Rahmâniyyet”** mertebesine intikal ettirdi.

Bu mertebede **“Rûh-ül kudüs”** onlara birer **“lâtif rûh”**tan elbise giydirecek **“nefes-i Rahmâni”** ile âleme **“nefh”** etti, **“üfledi”**.

Her varlık bu **“nefh”**den (nefes) ten kendine ait bir **“koku”** aldı ve o **“koku”** onun **“tabiatı”** ve asli hali oldu.

Aynı zamanda **“Akl-ı kül”** olan bu **“Rûh'ul kudüs”** **“Nefes-i Rahmâni”** sonsuz fezaya yayılınca, kendinden **“Nefs-i kül”**ü (esma - nûr) mertebesini tecellisiyle meydana getirdi.

Böylece **“Akl-ı kül”** etken, **“Nefs-i kül”** edilgen oldu. Diğer bir izahla,

“akl-ı kül” “Âdem”in;

“nefs-i kül” “Havva”nın aslı ve zuhur yeri oldu.

Böylece;

“Akl-ı kül” ve **“Nefs-i kül”**ün ıştirakinden (izdivacından) **bu âlemler**;

“Âdem” ile “Havva”nın izdivacından da **insânlar** meydana geldi.

Bu âlemlerde meydana gelen varlıkların ve insânın en önce yapacağı şey kendinin zuhura çıkmasına sebep olan yüce rabb’ına karşı ihtiyaç ve acziyetlerini bilip ona yönelmeleridir.

Bu yönelmenin en güzel ifadesi de “**kulluk – ibadet**”; ibadetin en güzeli de, “**salât – namaz**”; onun diğer ismi de, “**zîkr**”; ve neticesi **mi’rac**’tır, ki böylece asli âlemine “**uruc**” yükselmedir.

Allah’a ulaşmak için insânlara lâzım olan maddi manevi bilgiler yine Rabb’larından “**vâhy-i ilâhi**” peygamberleri vasıtasıyla onlara ulaştırılmıştır.

Allah’ın (c.c.) insânlık âlemine en büyük lütuflarından biri de “**vâhy**”dir. Böylece cehilden ilme olan yolculuk meydana getirilmiş, bundan faydalananlar da ilâhi rahmete nail olmuşlardır.

Allah (c.c.) Âdem’i, kendi elleriyle “**Rahmân**”, “**Akl-ı kül**” sûreti üzere “**halketti**”, zuhura getirdi.

Âdem, Havva’yı sol eye kemiğinden (kendi varlığından), “**Nefs-i kül**” sûreti üzere “**halketti**”, zuhura getirdi.

“**Âdem**”le “**Havva**”nın birleşmesinden, **çocukları**; “**Akl-ı kül**” ile “**Nefs-i küll**”ün birleşmesinden de, bu **âlemler** meydana geldi.

Âlemlerin meydana gelişi, her varlığın kendi mertebesi itibariyle “**zât-ı Ulûhiyyet**”i “**takdis**” (mukaddes) kılmak içindi.

İşte Muhammed (s.a.v.) efendimizin şahsında hem genel, hem de birey olarak meydana gelen oluşumlar içerisinde kendisine sevdiren üç şey'den

1. Bir'i edilgen ve üretken olan “kadın”dır:
Bireyde eş, genelde “Nefs-i kü”dür; eşten, çocukları; “Nefs-i kü”den de, her an yeni yeni tecelliler olmaktadır.

2. Koku : Yukarıda belirtilen genel olarak bütün varlıkta mevcûd “nefes-i Rahmân”ın kokusu; diğeri de, bedenlerimize sürdüğümüz kokulardır.

3. Namaz : Yukarıda belirtildiği gibi âlemin ve varlıklarının ulaşacağı en son kemâlli fiilleridir. Bilhassa “insânlar” ve “cinler” (ibadet – irfaniyet) için zuhura getirilmişlerdir.

İşte bütün bu hakikatlere vakıf olan Aleyhisselâtu ves-selâm efendimiz mübarek ifadelerinde “sevdireldi” diye belirttikleri üç şey ile bizlerin önüne kendi hakikatini ve ayrıca sonsuz ufuklarını açmaktadırlar, şüküründen aciziz.

Yukarıdan beri izah etmeğe çalıştığımız husus bu âlemde, “yaratma”nın değil “zuhur” ve “tecelli”nin olduğudur.

Bu kelimeyi metinlerde var olduğu için yeri geldikçe parantez içerisinde yanına, “zuhur” ve “tecelli” kelimelerini ilâve ederek kullanmaktayız. Cenâb-ı Hakk’tan cümlemize gerçekten anlayacak, tabiat ve şartlanmalarından kurtulmuş ön yargısız hür bir akıl vermesini niyaz ederim.

Atom

Kanada da yüksek “fizik kimya” eğitimi gören bir kardeşimizin oradan “atom” hakkında sorduğu soruların cevap-

larından bir kısmını mevzuumuz ile ilgili olmasından dolayı buraya almayı uygun buldum.

Fakir fizik ilmini bilmem, fakat gerçek tevhid ilmi bunları genel hatlarıyla çözümlemektedir.

Sevgili Ozan:

Atom bölümüne geçmeden evvel âlemlerin oluşumu-
na kısaca bir göz atmamız gerekecektir;
şöyle ki:

Â'ma - Zât'ul Baht

Ahad - Ahadiyyet

Îlâh - Ulûhiyyet = Vahidiyyet → **Zûlmet** - karanlık

Zât âlemi : → İlmi ilâhi
Rûh'u A'zâm
Â'yân-ı sâbite

Râhman - Râhmaniyyet → **Rûh'ul Kuds :**
(Sıfat âlemi) : hayatın kaynağı,
ilâhi ilmin belirlenmesi

Rabb - Rûbubiyyet → **Nûr'u ilâhi,**
(Esmâ âlemi) : aydınlanma
lâtif varlıkların oluşumu

Melik - Melikiyyet → **Işık = gölge = zaman**
Mülk, şehadet âlemi, dünyalar → Çoğalma = görünme
Ortaya çıkma = zuhur

Yukarıdaki şamada görüldüğü gibi, âlemler; "**Îlâhi Zât**"ın,

1- 2 - Â'ma'dan → **Ahadiyyete,**

3 - oradan → **Ulûhiyyet'e,**

4 - oradan → **Râhmaniyyet'e,**

5 - oradan → **Rûbubiyyet'e,**

6 - oradan → **Melikiyyet'e tenezzülüyle**

meydana gelmişlerdir.

İşte bu meydana geliş ile;

1 - zûlmetten → rûh'a,

2 - rûh'tan → Nûr'a,

3 - Nûrdan → ışıık ve gölgeye,

4 - atomlar vasıtasıyla da → maddeye ulaşılmıştır.

Bu oluş zât-ı İlâhının belirli seyr-i içerisinde “bâ-tın”dan zahire çıkmasıdır.

Maddeyi meydan getiren atomdan daha ilerisini, bu **beşer idrakî içerisinde anlayıp, Nûr mertebesine ulaşmak çok zor olacaktır**, çünkü o mertebeyi idrak edip anlayacak araçlarımız yoktur. Ayrıca en büyük perde de kendi bireysel varlığımızdır.

Bu dünyada iken madde ötesine ulaşmamız ancak “ölmeden evvel ölmek” ile veya rû'yada görmek sûretiyle mümkün olabilmektedir, bu da ayrı bir yaşam sistemidir.

Şimdi mevzuumuzla ilgili birkaç kelimenin lûgat mânâlarını vermeğe çalışalım.

Akıl : Saf bir cevherdir. Külliyyet ve cüz'iyet'i idrak eden, cisme bağılı saf bir cevherdir.

Nefs : Nefs-i natıka = Konuşan nefis = külliyyat ve cüz'iyatı idarak eden, cisme tedbir ve tasarruf eyleyen saf bir cevherdir.

Cisim : Üç uzaklığı = yani eni, boyu, derinliği kabul eden bir cevherdir.

Cevher : Kendi nefsiyle kaim olan şeydir.

A'raz : Zahir olmak için bir vücûda muhtaç olan ve iki zamanda baki olmayan şeye derler.

Esir : (Arapça) Kâinatı dolduran ve bütün cisimlere nüfuz eden, fizikçilerce ışık, hararet ve elektrik gibi şeylere nakil vasıtası hizmeti gördüğü farzolunan, tartısız, elastiki ve akıcı hafif bir cisim. (Kelime rumcadan arapçaya geçmiştir.) (Atom'un eskilerce izahıdır.)

Şimdi kısaca atomun kendisini ve arka planını incelemeye çalışalım.

Nötron = Çekirdekte var olan = **yüksüzdür**
Proton = Çekirdekte var olan = (+1) yüklüdür.
Elektron = Çekirdek etrafında döner = (-1) yüklüdür.

Nötron = Çekirdekte yüksüz = **(zûlmet – karanlık)**
(ana varlık, soğuk)
Proton = Çekirdekte (+1) yüklü = **(Rûh)**
(Nefes-i Râhmani) (Enerji hayat) (sulu kuru)
Elektron = Çekirdeğin etrafında = **(Nûr - aydınlık)**
Döner (-1) yüklü (Sıcak zaman)

Bu sistem içerisinde bâtında olan mânâlar uygun elbiseler giyerek hayâli görüntüler halinde meydana gelmektedirler.

Fizikçiler feza dokusunun, karanlık, soğukluk ve zamandan ibaret olduğunu söylemişlerdir.

Eğer sadece bunlardan ibaret olsaydı, ne feza ve ne de fezadaki hayat olurdu.

Fezanın Gerçek Dokusu :

1. **Zûlmet** - karanlık - soğuk,
2. **Rûh-u A'zâm** - ilmi ilâhi, sulu - kuru,
3. **Rûh'ul Kuds** - Hayat,
4. **Nûr-u İlâhi**,
5. **Işık** - zaman, sıcak,
6. **Muhabbet'tir** diyebiliriz.

Ancak, bu sistem içerisinde, sonsuz fezada hayat oluşabilmektedir.

Nötron : Zûlmeti, karanlığı ve yokluğu ifade ettiğini, kendinde hiç bir “**âlem**” yükünün olmadığını söyleyebiliriz.

Proton : Rûh - nefes-i Râhmani = Enerji hayatın ta kendisi. Böylece hayat ile (+1) artı bir yüklü olduğunu söyleyebiliriz.

Elektron : Nûr = aydınlığı ve aydınlanmayı eksi bir (-1) yüklü olduğunu, bunların birlikte çalışmasından, yani dönmelerinden ve değişik sayı değerleri ile guruplar oluşturmalarından da “**Melikiyyet**” yani (ışık ve gölge) de, birey olarak zamanda yaşamanın ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

“**Esmâ’ul Hûsna**” (Allah’ın güzel isimleri)

Dalga hareketi, “**Esmâ’ül Hûsna**”dan her bir zıt isim diğerinin zıddı ile artı bir (+1), eksi bir (-1) yani **etgen** ve **edilgen** olduğundan; her bir isim de kendi varlığını korumak zorunda olduğundan, birbirleriyle birleşip, birbirlerinde yok olup, kendi varlıklarını hükümsüz bırakamazlar.

O yüzden her biri varlığını korumak zorunda olduğundan bireysellikleri yüzünden birleşemezler, bunları külli olarak tutan “**Allah**” (c.c.) ismi câmi’idir.

İşte bu yüzden aslında herşey ayrı ve tekler halinde iken “**Allah**” ismi ile bir bütün olarak, bu âlemdeki hayat oluşmakta ve devam etmektedir.

Hidrojen atomu 1 (–) elektron, 1 (+) protondan oluşmakta, yani bir “**bir**”in; diğer bir “**bir**” ile birleşmesi **ikiliği**, iki zıt ismi, o da basit mânâda hayata kaynak olmakta, işte bu zıtlar çoğaldıkça daha geniş mânâda daha değişik oluşumlar meydana gelmekte, böylece Allah’ın güzel isimleri bütün âlemde devreye girerek mutlak ve müthiş bir sistem içerisinde bu âlemdeki yaşamı meydana getirmektedirler.

“Gerçekten MADDE var mıdır? “ sorusuna gelince....

“Ef’âl âlemi” yani, yaşadığımız bu âlem, şartları ve itibarı ile hükmen var sayılmaktadır. Aslında ise kendine ait bir varlığı olmayıp ilâhi mânâların zuhur mahallidir. Nefes-i Râhmani tabiat üzerine vaki olup bu âlemlerdeki hayat, hayâli sûretler olarak zuhura çıkmıştır. Her (sûret) bir (sûre) ve o sûrelerin kısımları da “âyet”ler yani Hakk’ın o bölgede zât’ına ait “işaret” leridir.

Böylece bu âlem Allah’ın vecihlerini yansıtan kocaman bir aynadır. Aynada görülen hayâl aslına ait ise de, aslı değil, hayâlidir. İşte her birerlerimiz asl-ı yansıtan birer hayâl olduğumuz gibi, aslın bizde olan zuhuru dolayısıyla da kendimize has gerçek birer varlıklarıdır.

Kûr’ân-ı Kerîym Haşr Sûresi 59/ 21. âyetinde;

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ
لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

**ve tilkel emsalü nadribüha linnasi
le’allahüm yetefekkerune**

Meâlen :

“Bu misâlleri, insânlar düşünsünler diye veriyoruz.” diye bildirilmektedir.

Yaşadığımız bu âlem bir uyku ve hayâl âlemi olduğundan gördüğümüz, hissettiğimiz her türlü mevcud, misâllerle ifade edilmiştir.

Misâllerin gerçek hakikatlerini idrak etmeyince gerçekten onları hakkıyla tanımak mümkün olamaz. Onları gerçekten idrak etmek için de kendi hakikatimizi idrak etmemiz

gerekmektedir. Bu oluşmayınca ne kendimizi ne de yaşadığımız dünyayı ve varlıkları tanımamız mümkün olmayacaktır.

Gerçek dünyada yaşadığımızı zannederek, kendi kurduğumuz hayâl ve misâl dünyamızda yaşamış olmaktadır.

Âhirete intikalimizde bize dünyadan sorduklarında doğru cevap vermemiz mümkün olamayacaktır, yukarıda bahsedilen Âyet-i Kerime bu hakikatleri ne de güzel açıklamaktadır. (Umulur ki, fikir edersiniz.)

Atomun ağırlık değeri, (0,000000000000001 gr.)
(10^{-13}) 13 sıfırdan sonra gelen değerdir,
ki “**Hakikat-i Muhammedi**”nin şifresidir.

Atomlardan meydana gelen bu âlem ve ferdlerinin kaynağının “**Hakikat-i Muhammedi**” olduğu ve “**Hakikat-i Muhammediye**”nin de yoğunlaşmış nokta zuhur mahallinin Hz. Muhammed (s.a.v.) olduğu bu yoldan da kolayca anlaşılmış olmaktadır.

Bu kısa izahlardan sonra, tekrar yukarılarda belirtilen mertebeleri özet olark hatırlamaya çalışalım.

Mutlak Vücud

Mutlak vücûd : “**Vücûd’u mutlak**” zât mertebesi.

Kûr’ân-ı Kerîm Nisâ Sûresi 4/ 126. âyetinde;

وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا

ve kanallahü biküllî şey’in muhiytan

Meâlen :

“**Allah her şeyi muhiyt (kuşatıcıdır)**”

Âyetinde; belirtildiği üzere “**Mutlak Vücûd**” ifade edilmektedir.

Mutlak Vücûd; tecellilerinden evvel; **zûlmette**, ilmi ilâhide; **bâtında**, bütün mertebeleri ihata ettiği gibi, son tecellisi olan **kevni** âlemler ve “**İnsân-ı Kâmil**” mertebesinin **zahirinde** dahi her yönüyle ihatası mevcuttur.

Bu oluşumun dışında hiçbir varlığın kendine ait bir kimliği yoktur ve olamaz.

Vücûd-u Mutlak; aynı zamanda “**Zât-ı Mutlak**”tır.

Bâtın halinde iken dahi kendinde, “**küntü kenzen mahfiyyen**” (gizli hazine) sinde,

- İlmi İlâhi,
- Hakikat-i Muhammedi,
- Rûh-u A’zam,
- A’yân-ı Sâbite,
- Rûh’ul Kudüs,
- Nûr-u İlâhi
- ve mükevvenat - âlemler mevcud idi.

Rûh - Râhmaniyyet : Sıfat mertebesi: “Âlem’i ceberrut”

“**Vücûd’u mutlak**”ın zât mertebesinden, sıfat mertebesine,

- İlmi İlâhi,
- Hakikat-i Muhammedi,
- Rûh-u A’zam,
- Âyan-ı Sâbiteler hükmüyle tecelli ve tenezzül etmesidir.

Burada zuhura çıkan, “**Rûh’u A’zam**”da mevcud, “**Rûh’ul Kudüs**”tür.

“**Rûh-u Azam**” ve “**Rûh’ul Kudüs**” mahlûk değildir, Allah’ın rûhu’dur.

“**Rûh’ul Kudüs**” diğer rûhların da rûhudur ve kendinde bütün mükevvenatın ve fertlerinin rûh-u mevcuttur.

“Rûh’ul Kudûs” Nefes-i Râhmani ile bütün âlemlere her mertebesinde gerektiği şekilde **hayat** Rûh’unu nefh etmesi ve ihatasıdır.

Gelecek sayfalarda Âyet-i Kerimelerin ışıĒı altında Rûh mertebelerini incelemeĒe çalışacaĒız.

Nûr - Rûbubiyet : Esmâ mertebeleri : “Âlem-i melekût”

“Vücûd’u mutlak”, zât mertebesinden sıfat mertebesine tecelli ve tenezzül ettiĒi bütün özellikleriyle bu def’a **Esmâ** mertebesine tenezzül ederek orada **nûr** tecellisini zuhura çıkarmıştır.

Nûr, Allah’ın isimlerinden zâtına ait bir isimdir. **“Nefes-i Râhmani”** ile **Rûh** ve **Nûr** olarak âlemlere yayılmış, her zerreye sirâyet etmiştir.

Bu mertebede bireysel rûh’lar lâtif varlıklar olarak belirlenmiş ve buraya **“âlem-i ervah”** (rûhlar âlemi) de denmiştir.

Bu âlemin bir ismi de **“Melekût”** melekler âlemidir. Çünkü melekler, nûr’dan halk edildiĒinden kaynakları da bu mertebedir.

Bu mertebenin alt bölümü de **“misâl âlemi”**dir, cinlerin halk edildiĒi yer de burasıdır. İlgili âyetlerde Nûr’u da incelemeĒe çalışacaĒız.

Madde - Cisim -Melikiyyet : Ef’âl âlemi: “Âlem-i Nasût”

“Vücûd’u mutlak”ın her mertebede, **“vücûd’u mevcud”** olarak **zahir** ismiyle zuhur edişinden ibarettir.

Burada bütün mevcudat elle tutulur gözle görölür hale gelmiştir ve muhteşem insân bu mertebede yer yüzüne gezmeye başlamıştır.

Buradaki varlıklar; maden, nebat, hayvan, insân sûretinde **kesif**, cin ve melekler ise, **lâtîf** varlıklar halinde faaliyetlerine başlamışlardır.

Rûh ve **Nûr** mertebeleri bütün açıklığı ile bu âlemde faaliyettedir.

“Rûh-u madeni”, - “Rûh-u nebatî”,
“Rûh-u hayvani”, - “Rûh-u insânî” **kesif**,
cin ve melekler ise, **rûh’lu lâtîf** varlıklardır.

İnsân-ı Kâmil ise, bütün bu mertebelerin toplu halde zuhur mahallidir. “**Ne var âlemde o var Âdem’de**” denmiştir. **Râhman** sûreti üzere halk edilen “**Allah’ın halifesi**”dir ve yeryüzünün idaresi ona verilmiştir.

Bedeni, topraktan; Rûh’u, Allah’ın zâtındandır.

Yukarıdan beri özet olarak izahına çalıştığımız varlıkların kaynaklarını tekrar bir arada toplarsak;

- İnsânın kaynağının, **Allah’ın zâtından**,
- Rûh’un kaynağının, **sıfat** âleminden,
- birey rûhlarının ve meleklerin kaynağının, **nûr** âleminden,
- maden, nebat, hayvan ve insânın sûretlerinin,

madde - cisim âleminden

olduğunu tekrar görmüş oluruz.

Gelecek sayfalarda bunlarla ilgili âyetlerde gerekli izahatları vermeye çalışacağız.

Buraya kadar gelen izahatları belki fazla bulacaksınız, ancak yukarılarda özet olarak bahsedilen mertebeleri ana hatlarıyla da olsa idrak edemezsek kitabımızın mevzu’u olan “**Vâhy ve Cebrâil**” hakikatlerini anlamamız mümkün olmayacaktır.

Vâhy

VAHİY (Vâhy) Allah’ü Teâlâ’nın dilediği şeyleri, emir ve yasaklarını peygamberlerine bildirmesidir.

Allah-ü Teâlâ, insânlar arasından seçtiği peygamber denilen kullarını vâhy ile şereflendirmiştir. Bu sûrette insân-lara, dünyada ve âhirette rahat ve huzura kavuşacakları esas-ları bildirmiştir.

Vâhy, ilk peygamber **Âdem** aleyhisselâmdan son peygamber **Muhammed** aleyhisselâma kadar devam etmiş ve onda son bulmuştur.

Vâhyin olduğu katidir. Mahiyeti, hakikati bilinmez; eserleri görünür, bu eserleriyle bilinir.

Peygamberlerimizin (s.a.v.) mübarek yüzünde, vâhy esnasında soğuk kış günlerinde bile yağmur tanecikleri gibi ter belirirdi. O sırada yanında bulunanlar vâhy geldiğini an-larlardı. Hatta vâhyin ağırlığını hissederek, o esnada ellerini ve kollarını kaldıracak güçleri kalmazdı.

Bir defasında Peygamber efendimiz (s.a.v.) deve üze-rinde iken vâhy gelmiş, deve vâhyin ağırlığına dâyanamaya-rak arka ayakları üzerine çöküvermiştir.

Vâhyin Geliş Usulleri

Vâhiy şu şekillerde gelirdi.

1. Doğru rü'yâlar: Bu vâhyin ilk şeklidir. Peygam-berlerin, bilhassa Peygamberimizin gördüğü rü'yâlar, daha sonra uyanınca gerçek hayatta aynen meydana gelirdi.

Hız. Aişe şöyle buyurur : “**Peygamberimizin gördü-ğü rü'yâlar aynen çıkardı. Bu rü'yâlar sabah aydınlığı kadar açıktı.**”

2. Peygamberimizin uyanırken **Cebrâil** aleyhisselâm tarafından vâhyin Peygamberimizin kalbine bırakılmasıdır.

3. Cebrâil aleyhisselâmın insân şekline girerek getir-diği vâhiydir.

Vâhyin en kolay şekli de budur. Cebrâîl çoğunlukla Peygamberimize **Dihye** isimli sahabinin şeklinde gelirdi. Cibril hadisinde bildirilenler böyledir.

4. Cebrâîlin görülmeden, çingirak sesine benzer bir sesle vâhyi bildirmesidir.

Kendisinde korkutma ve azap bulunan âyetler bu şekilde gelirdi. Peygamberimiz; vâhyin bu çeşidi gelirken titrer ve terlerdi. Hatta heyecanlanırdı.

5. Cebrâîlin Peygamberimize uyku halindeyken gelmesidir.

6. Cebrâîlin bizzât kendi şekliyle getirdiği vâhiydir. Peygamberimize Hira dağında gelen ilk vâhiy bu şekilde olmuştur. Aynı durum Mi'rac hadisesinde de meydana gelmiştir.

7. Peygamber efendimiz uyanıkken arada perde olmaksızın doğrudan Allah-u Teâlâ ile konuşması şeklindeki vâhiydir. Mi'rac gecesi meydana gelmiştir.

8. Mi'rac gecesi beş vakit namazın farz olmasına dair arada perde olmadan vuku bulan vâhydir ***(19)**

Vâhyin Sayısal Değerleri

وحى “vâhy”

و “vav” 6 → İmânın şartları

ح “ha” 8 → Cennet

ی “ye” 10 → aded-i Kâmil (kemâl sayı)

24 → (2) Zahir ve Bâtın

→ (4) İslâm'ın mertebeleri

و	“vav”	Varlık	→ İlâhi Varlık
ح	“ha”	Hakikat	→ İlâhi Hakikat
ع	“ye”	Yakınlık	→ İlâhi Yakınlık

---

*(19) Yeni Rehber Ansiklopedisi cild 20.5.27

Vâhy : Muhammed (s.a.v.) e **24 bin** kere gelmiştir.

Vâhy’in lûgat mânâsı, bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından bir peygambere bildirilmesidir.

Yukarıda belirtildiği gibi

Vâhy: İlâhi varlığın hakikatini, (bâtından → zahire) (ilmel, aynel, hakkel yakıyn) olarak bildirilen sistemin adı.)

Vâhy : Allah’ın, insân ve âlemler arasında olan haber köp-rüsüdür.

Vâhy : Bâtından zahire çıkıştır.

Vâhy : Gizlide olanın açığa çıkmasıdır.

Vâhy : Hakk’ın en geniş ilmi rahmetidir.

Vâhy : Gerçek idraktır.

Vâhy : İlmi İlâhidir.

Vâhy : Zât’ın kendini kendine yani bâtını zahirine ulaştırmasıdır.

Vâhy : Dostun dostuna dostça haberidir.

Vâhy : Bazen vasıtalı, bazen vasıtasızdır.

Vâhy : Hakk’ın kuluna, tertemiz haberidir.

Vâhy : Hakk’ın kuluna, kendini ifşasıdır.

Gelecek sayfalarda ilgili âyetlerde, vâhyi tekrar inceleyeceğiz.

Melâike - i Kiram

Mutlak vücûdun hakikat-i insâniyye mertebesinden tenezzülü yine o mertebede sabit olan **sıfat** kudretinin zuhuru

ile mümkündür. Zira vücûdda kudret ve kuvvet olmayınca irade ettiği bir şeyin icadı mümkün olmaz.

Allah Teâlâ Hazretleri “**zül-kuvveti’l metiyn**”dir ve kudret diğer sıfatlar gibi “**vücûd-u hakiki**”nin vasıflarından bir vasıf olması yönüyle zâtının gayrı değildir.

Fiiller, kuvvet ile meydana geleceğinden, ef’âli ilâhiyye dahi Melâike-i kiram ile zahir olur.

Kuvvet-i İlâhiyyenin ismi enbiya aleyhisselâmın lisânında “**melâike**”dir. Zira “**melek**” kuvvet ve şiddet mânâsı nadır.

Melâike **iki** kısımdır : Birisi, tabii; diğeri unsûri’dir.

- Birincisi, “**Melâike-i tabi’iyyun**” (anasır) maddenin bulunmadığı fezada tabii sûretlerden meydana gelen “**ervah-ı ulvîyye**”dir. Bunlar fezada var olduklarından, maddeden meydana gelen cisimler ile ilgileri yoktur, bu sebepten onlar “**Âdem**”e secde ile emir olunmadılar.

- İkincisi, “**melâike-i unsûriyyûn**”dur. Bunlar **anasır**’a mensub olan “**ervah**”tır; Âdem’e secde ve itaat ile mükelleftirler.

Melâike-i kiram, ihtiyar sahibi olmayıp, o kuvanın sahibi olan “Zât-ı Ulûhiyyet”in iradesine tabidirler.

Nitekim insân vücûdundaki kuvvetler insânın iradesine tabidir. İnsân iradesini bir şeye yöneltince kuvveti o şeye yönelir asla ihtilaf etmez.

“**Melâike-i unsûriyyûn**”, sonsuz kesif âlemlerin tedbirine me’murdurlar. Bunların adedi, sayıya, hesaba gelmez.

Melâike, his ve şehadet âleminde kesif şahıslar gibi görünmezler, zira rûh’turlar. Âlem-i hayâlde muhtelif sûretlere bürünerek görünürler. Bu görünüşleri görenin hali ve itikadi ile ilgilidir. (Hz. Cibril’in Cenâb-ı Meryem’e ve diğer

melâike-i kiramın Lût (a.s.) ve sair enbiyaya ve evliyaya ve sülehâya temessülleri gibi.)

Melâike'nin tasarruf ciheti, kanatlara benzetilmiştir. Bu kuvvetlerin (melek) semavat ve arzda türlü türlü sonsuz tesirleri vardır.

“Vücûd-u mutlak”ın muhtelif mertebe ve tavırlarındaki tedbirler bu kuvvetler vasıtasıyladır. Bunlara ulûhiyyet cihetinden her bir mertebeye ve her bir tavra gönderilirler.

Yani bazıları enbiyaya vâhy ile, bazıları evliyaya ilham ile ve diğer insânlardan her birine, hayvanlara, bitkilere ve madenlere, bütün eşyaya muhtelif sonsuz emirlerin düzenlenme ve tedbirleri için gönderilirler.

Herhangi bir meleğin kendisinden müteessir olan şeye bir tesir ile ulaşması onun **“kanadı”**dır. Binaenaleyh her bir tesir yönü bir **“kanad”** olmuş olur. **“Melâikenin kanad”**ları yani tesir yönleri adet ile sınırlı değildir. Onların te'sirâtı çok yönlü olduğundan kanadlarının sayılması mümkün değildir.

Onun için (s.a.v.) efendimiz mi'rac gecesi Cebrâil (a.s.)'ı **altıyüz kanadlı** olarak müşahade etmiştir. Maksatları, tesirat yönlerinin çokluğuna işaret etmek olmuştur.

“Ulûhiyyet”in **“âlem-i anasır”**ı muhit olan (saran) dört külli kuvveti vardır, ki onlara **şeriat** lisanında **“Cebrâil”**, **“Mikail”**, **“İsrafil”** ve **“Azrail”** (a.s.) diye isimlendirilir. Bunlara tabi olan melâikenin haddi hesabı yoktur.

Cebrâil (a.s.)

Cebrâil (a.s.) ilâhi gayb hazinesinde olan gizli mânâları, sûret âlemine taşıyarak ulaştırır. Böylece her ferdin kalbine gayb âleminde nazil olan mânâları konuşma kuvveti

vasıtasıyla harf ve savt ile zuhur ederek bâtınından haber vermesi Cibril'in yönlerinden bir yönün tesiri ile vaki olur.

Hazret-i Cibril, Hakikat-i Muhammediyye mertebesinden, zuhur-u Muhammedi mertebesine bütün yönleriyle nazil olmuştur. Cibril (a.s.) bu özelliği ile bütün âlemlere muhittir.

Bu vazifenin tafsilini icraya memur onun tedbiri altında sayısız ve hesapsız melâike vardır ve ona **“Rûh’ul-kuds”** = **“Rûh’ul-Emin”** derler. * (20)

İslâm dininde Cebrâil Hz. Peygambere ilâhi emirleri bildiren vâhiy meleğidir ve dört büyük melekten biridir. Arapça’da vâhiy meleği değişik kelimelerle ifade edilmekle birlikte en meşhurları **“Cebrâil – Cebreil – Cebriel - Cibrin”** ve **“Cibril”**dir.

---

*(20) *Fûsus’ul hikem Muhyiddin-i Arabi – A.Avni Konuk Cilt 1 Mukaddime S.27 sadeleştirilerek özet N.A.*

Müslüman dilcilerin çoğu, muhtemelen hadis mecmuâtârındaki bazı rivâyetlere (*Müsned, V.15-16: Buhari “Tefsir”, 2/6, 16/1*) dâyanarak; Cebrâil’in **“Allah’ın kulu”** anlamına gelen İbranice asıllı bir kelime olduğunu kabul ederken; bazıları da, **“Allah’ın gücü”** demek olan **“Cebere-tullah”** tamlamasından geldiğini ileri sürmüşlerdir.

Cebrâil’in **“kuvvet”** mânâsına gelen (cebr) ile âlâkası dikkate alınarak bu anlamı da kapsadığı düşünülebilir.

Cebrâil, Kûr’ân-ı Kerîm’de “Cibril”, “Rûh’ul kuds”, “Rûh’ul emin”, “Rûh” ve “Rasûl” şeklinde **beş** değişik isimle ifade edilir.

İlgili âyetlerde belirtildiğine göre Cebrâil karşı konulamayan müthiş bir güce, üstün bir akla ve kesin bilgilere

sahiptir; “**arşın sahibi**” nezdinde çok itibarlıdır ve meleklerin kendisine mutlaka itaat ettiği şerefli bir elçidir. * (21)

Cebrâil (a.s.) Peygamber efendimize Mekke yakınındaki “**Hira**” dağında ibadet ve tefekkürle meşgul iken gelecek ilk “**vâhyi**” getirmiştir. (Yeri geldiğinde inceleyeceğiz)

Cebrâil (a.s.) her sene bir kere Ramazanda gelip o ana kadar inmiş olan “**Kûr’ân-ı Keriym**”i “**levh-i Mahfuz**”daki sırasına göre okur, Peygamber efendimiz de dinler ve tekrar ederdi. Peygamber efendimiz âhirete teşrif edeceği sene **iki** kere gelip tamamını okumuştur.

---

*(21) Diyanet Ansiklopedisi ilgili bölüm Cebrâil Sayfa 202

Âdem (a.s.)	12 – (oniki)	kere
Nûh (a.s.)	50 – (elli)	kere
İbrahim (a.s.)	40 – (kırk)	kere
Mûsâ (a.s.)	400 – (dört yüz)	kere
İsâ (a.s.)	10 – (on)	kere
Muhammed(a.s.)	24000 – (yirmidörtbin)	kere gelmiştir. *(22)

Cebraîl (a.s.)’ın Bazı Özellikleri

Görevi : Elçilik; Vâhyi mahalline ulaştırmak; İlâhi bilgiyi beşere talim etmek.

Genelde beşer denen varlık, kendi yapısı, kapasitesi itibariyle mânâ âleminde her hangi bir şeyi algılayacak durumda değildir, fakat düzgün yaşayabilmesi için yönlendirilmesi de gerekmektedir.

Bu yönlendirme – haberlendirme için de bir aracıya ihtiyaç vardır. Bu aracının aldığı isim dört büyük melekten biri olan “**Cebrâîl**”dir.

Cebrâil, peygamberlere; peygamberler de ümmetlerine ilâhî bilgileri tebliğ ederler.

Vâhy; Cebrâilden peygamberlere, Cebrâilin emrinde olan diğer meleklerden de nefsinin temizlemiş mü'minlere vâhyin izahları ve açılımları babında ilhamlar gelir.

---

*(22) Rehber ansiklopedi cilt 4 – S. 286 özet

Vâhy; yani yeni bir oluşum, emir, Hz. Peygamberimizden sonra gelmez, fakat vâhyin açılımı olan “ilham ve müşahade” kıyamete kadar sona ermez.

Kimliği : Dört büyük melekten biri.

Hüvviyyeti : Akıl, vahdet ve kesret ilminin geniş mânâda yoğunlaşmış kemâl hali.

Menşe-i : Çıkış yeri, **Sıfat âlemi**, Hakikat-i Muhammedi, Ceberrut âlemi, Alim ve kelim isimlerinin mazharı.

Kaynak ismi : Sübbûh = Kûddûs

Zuhur yeri : Melek asıllı olmasından “**esma âlemi**” kaynağı sıfat âlemi olduğu halde, zuhur yeri, esma, isimler, melekût âlemidir.

Faaliyet alanı : Esma âleminde ef'âl âlemine mânâları gerektiği şekliyle taşımak, ulaştırmaktır.

Özellikleri :

1. Kendine has sûreti

2. Dilediği sûrete girebilmesi

3. Tebliğin görev süresi; insânlarda, vâhy olarak Âdemoiyyet'in başlangıcı, Muhammediyyet'in dünyadaki Kûr'ân-ı azimüşşânın tamamlanmasıdır.

Cebrâil'in dünyada hayat başladığından beri her mahalde, her varlıkta nasıl bir oluşum gerekiyorsa o oluşumun gereği olan ilmi programını oraya melekleri vasıtasıyla vermesi ve bu oluşumu dünyanın kıyameti kopuncaya kadar dünyada sürdürmesidir. Yukarıda da belir-tildiği gibi Cebrâil kendine bağlı kuvvetleriyle âleme muhittir, her varlıkta tesiri vardır.

4. Görev alanı : Sıfat ve esma âleminden ef'âl âlemine ilâhi vahdet ilmini naklidir. “İlmi ledünni”yi ve zahir ilimlerini fiiller âlemine “nüzül” indirmesidir.

5. Lâkabı : Rûh'ul kudüs, Rûh'ul emin, “Kutsal ve emin rûh”, kendisine verilen her hali, hareketleri ve ilmi eksiksiz, noksansız gönderildiği yere ulaştırması.

6. Üst sınırı : Sidre'tül münteha, esma âleminin sonu.

7. Alt sınırı : İlâhi ilmi alarak peygamberlerde ve kâmil insânların bazılarında his ve duyu, akıl ve gönül mahalli; fiilen ise, bütün varlıktaki tesiratıdır.

Yeri gelmişken kısaca bir şeyi ifade etmek yerinde olacaktır. Düşünülebilin ve duygu sahibi olan her varlığa, farkında olsun veya olmasın, bazı duygu ve düşünceler gelir.

İşte bu duygu ve düşünceler kişinin hayata bakışı ve değer yargıları istikametinde, nefsiyle yaşıyorsa nefsinden, hayâl ve vehim yoluyla, vehimler; Rabbiyle yaşıyorsa, akl-ı külden Cibril yoluyla Râhmani bilgiler gelir.

Cebrâil - Cibril Harf Değerleri

جبرائیل "Cebrâil"	جبریل "Cibril"
ج "cim" 3	ج "cim" 3
ب "be" 2	ب "be" 2
ر "rı" 200	ر "rı" 200
ا "elif" 1	ي "ye" 10
ء "hemze elif" 1	ل "lâm" <u>30</u>
ي "ye" 10	<u>247</u>
ل "lâm" <u>30</u>	(2 + 4 + 7) = <u>13</u>
<u>245</u>	
(2 + 4 + 5) = <u>11</u>	

Cebrâil Harf İfadeleri

ج	“cim”	Cemal	→ Cemali ilâhi
ب	“be”	ile	→ ile
ر	“rı”	Rahmet	→ Rahmet-i İlâhiyye
ا	“elif”	Ahad	→ Ahadiyet’ten
ء	“hemze elif”	Ahmed	→ Ahmed’e
ي	“ye”	Yakıyn	→ Yakıyn mertebeleri ile
ل	“lâm”	Âlem	→ insânlık âlemine ulaştırılmasıdır

Cebrâil Sayı Değerleri

247 = 2 → Zahir - bâtın
4 → İslâmın hakikati
7 → “ettur-u seb’a” (yedi tur,) nefis mertebeleri.

(2 + 4 + 7) = 13 görüldüğü gibi Hz. Rasûlullah’ın sayı değeri olan onüç (**13**) çıkmaktadır. Bundan da anlaşılıyor, ki Cebrâil’in dahi hakikati “**Hakikat-i Muhammediye**”ye bağlı olduğu açık olarak görülmektedir. ***(23)**

---

*(23) Bu hususta daha başka 13 sayı değerleri Kelime-i Tevhid isimli kitabımızda kısmen belirtildi.

Cibril Harf İfadeleri

جبريل “Cibril”

- ج “cim” Cemâl → Cemali İlâhi
ب “be” ile → ile
ر “rı” Rahmet → Rahmet-i İlâhiyye
ي “ye” Yakıyn → Yakıyn mertebeleri ile
ل “lâm” âlem → İnsânlık âlemine ulaştırılmasıdır

Cibril Sayı Değerleri

- 245 = 2 → Zahir - bâtın
4 → İslâmın hakikati
5 → “Hazarât-i Hamse” (beş hazret) mertebeleri.
(2 + 4 + 5) = 11 Seyr-i sülûk yolunda
“Muhammediyyet” mertebesinin başlangıcıdır.

Rasûl Harf İfadeleri

Mevzuumuz içerisinde kısaca bu kelimeye de bir göz atmamız gerekecektir. رسول “Rasûl”

ر “rı” 200 → Risâlet → Mertebe-i Risâlet’te

ا gizli “elif” 1 → Zât’ın gizlenmesi → Zât’ın gizlenerek

س “sin” 60 → İnsân → İnsân-ı Kâmil

و “vav” 6 → Vekâlet → vekâletiyle

ل “lâm” 30 → âlem → Beşeriyyet âlemine
297 ilâhi hakikatlerin ulaştırılması

Rasûl Sayı Değerleri

297 = 2 → Zahir - bâtın

9 un 4 ü İslâmın hakikati

5 i “Hazarât-i Hamse” (beş hazret) mertebeleri

7 → “ettur-u seb’a” (yedi tur,) nefis mertebeleri

(2 + 9 + 7 = 18) Bilindiği gibi 18, onsekiz (18) bin âlemi ifade eder, ki “Risâlet” mertebesi bu âlemlerin izah ve habercisidir. *(24)

---

*(24) *Rîsâlet hakkında “Kelime-i Tevhid” isimli kitabımızda oldukça geniş bilgi vardır. Burada da bu kadarı ile yetiniyoruz.*

Nefs - Nefis Gerçekten Nedir?

Bilindiği gibi insân varlığının bir ifadesi de “nefs” kelimesiyle belirtilmektedir. Nefs üzerine çok şeyler söylenmiş-

tir, fakat daha fazla “**emmare**”lik hali ele alınmıştır. Oysa ki “**nefs**”in mânâsı ve hakikati gerçekten çok geniş bir sahayı kapsamaktadır.

Vâhy ve Cebrâil insâna geldiğine göre, onun bir özelliği olan “**nefs**” ve onun hakikatini ne kadar iyi bilebilirsek mevzularımıza nüfuz etmemiz o derece daha derinden ve kapsamlı olacaktır.

Şeriat ve tarikat kitaplarında “**nefs**”in, “**emmare**”lik (kötülük) yönü;

Hakikat ve marifet kitaplarında ise, “**nefs**”in **hakikat** yönü anlatılmaktadır.

Genelde “**nefs**”in, “**emmare**”lik yönü ele alınmakta, hakikat yönünün gerçeği kapalı kalmaktadır. Burada mevzuumuz içinde inşaallah nefsimizi değişik yönleriyle incelemeye çalışacağız.

Hadis-i Şerif.

“Evvelü ma hâlâkallahu aklî vennefsî.”

“Allah evvelâ benim aklımı ve nefs’imi halketti”

Efendimiz (s.a.v.) yukarılarda belirtilen bütün mertebelerin öncesi olduğu gibi “**nefs**” mertebesinin de öncüsü olduğunu bu Hadis-i şeriflerinde belirtmişlerdir.

Sadece bu Hadis-i şerif dahi nefis’in ne derece mühim bir hakikat olduğunu anlatmaya yeterlidir.

Âyetlerin ve hadislerin incelenmesi neticesinde nefsin çok muteber bir varlık olduğu ortaya çıkmaktadır. Arifler bireysel olarak Hakk yolunun seyr-ü seferinde nefis-i “**yedi**” mertebeye ayırmışlardır.

Yedi Nefis Mertebesi

1. Nefs-i emmmare,
2. Nefs-i levvame,
3. Nefs-i mülhime
4. Nefs-i mutmeinne

5. Nefs-i radiye
6. Nefs-i merdiyye
7. Nefs-i safiye, diye isimlendirmişlerdir.

Bunlardan sonra Hakk’a Mi’rac etmek için beş hazret mertebesi daha vardır, ancak yeri olmadığı için burada izahına geçmiyoruz. Bu hususlar kısaca şöyle belirtilmiştir. ***(25)**

**Hakk’a varmak ister isen,
Gönül yolun tutmak gerek,
Üzerinden varlık yükün,
Hemen çözüp atman gerek,
Bir de kâmil yere varıp ,
Evvel elin tutmak gerek,
Yedi deniz beş dervayı,
Kanat açıp geçmen gerek.**

---

*(25) Bu hususta daha geniş bilgi “İrfan Mektebi” adlı kitabımızda mevcuttur, dileyen oraya bakabilir.

diye belirtilen, yedi deniz “nefs” mertebeleri, beş derya ise, “Hazarat-ı Hamse”dir.

Kûr’ân-ı Kerîym Yusuf Sûresi 12/53. âyetinde;

انّ النفسَ لَامَّارَةٌ بالسَّوءِ
“innennefse leemmaretüñ bissui”

Meâlen :

“Nefs daima kötülüğü emredicidir.” hükmüyle bakıp sadece bu haliyle özleştirerek ona en büyük zûlmü yaparak bu yoldan kendi nefsimize de zûlum etmiş olmaktayız.

Evet nefislerimizin bu özelliği vardır, fakat bu özellik küçük bir sahasını işgal eder, eğer eğitilmezse her tarafına

yayılır. Güzel bir eğitim ile ise “**emmarelik**”ten kurtularak **Mi’rac’a** doğru kanat açılır.

Dendi ki, “**nefs**” terbiye olunca olur, “**nefiiiiis**”.

Yukarılarda bahsedilen “**nefes-i Râhmani**” genel olarak bütün âlemlere yayılınca oralarda meydana gelen her bir birey – varlığın aldığı isim “**nefs**” oldu. İşte bu yoldan “**nefsini bilen kişi Rabb’ını bilmiş,**” oldu.

Hadisi Şerifte belirtilen;

“**men arefe nefsehu fekad arafe rabbehu.**”

Meâlen :

“**Kim ki nefesine arif oldu ancak o Rabb’ine arif oldu.**”

Burada arif olunan – bilinen, nefsin sadece “**emma-re**”lik yönü değil, bütün mertebeleriyle birlikte **hakikati** itibariyle bilinen “**nefs**”tir.

Kûr’ân-ı Keriym Bakara Sûresi 2/54. âyetinde;

اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ

“**inneküm zâlemtüm enfüseküm**”

Meâlen :

“**Muhakkak sizler nefislerinize zûlmettiniz.**”

Yani, nefsinizi gerçek mânâda tanıyıp one göre muamele edemediğiniz için nefsinize zûlm etmiş oldunuz. Daha çok geniş mânâları olan bu âyet-i kerime oldukça açık görünmekte ve pek çok gerçeği ifade etmektedir.

Kûr’ân-ı Keriym Bakara Sûresi 2/54. âyetinde;

فَاَقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ

“**fæktülü enfüseküm**”

Meâlen :

“**Nefislerinizi öldürünüz,**” ifadesinde belirtilen ölüm (genel olarak) “**nefs-i emmare**” yönlü aldığınız “**tatlanma**”

duygularınızı öldürün” demektir. Çünkü o tür duygular gaflete, gaflet de mutlak uzaklığa götürür.

Kûr’ân-ı Keriym Taha Sûresi 20/41. âyetinde;

﴿٤١﴾ وَأَصْطَنَعْتُ لِنَفْسِي

“væstana’tüke linefsiy”

Meâlen :

“ve seni kendi nefsim için seçtim,” ifadesinde;

Cenâ-b-ı Hakk: Mûsâ (a.s.) hakkında buyurduğu bu ilâhi kelâmında, nefsinin zuhur mahalli olan “**mertebeyi Mû-seviyyet**”ten haber vermektedir.

Kûr’ân-ı Keriym Tevbe Sûresi 9/128. âyetinde;

﴿١٢٨﴾ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ

“lekad caeküm rasûlün min enfüsiküm aziyzün”

Meâlen :

“Andolsun ki, size içinizden, nefsinizden aziz bir rasûl geldi,” ifadesinde, genel anlamda, içinizden yani sizin benzeriniz bir “rasûl” geldi, özel anlamda ise, kendi içinizden, yani “nefsinizden” bir “aziz rasûl” geldi.

Dikkat edersek bize gelen “aziz rasûl” yani “**ilham-ı ilâhi**”ye nefsimiz “mahal” zuhur yeri olmakta ve ne şerefli bir görev yapmaktadır. Uzun izahları olan bu mübarek kelâmı da bu kadarla yetinerek yolumuza devam edelim.

Kûr’ân-ı Keriym Â’li İmran Sûresi 3/185. âyetinde;

﴿١٨٥﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

“küllü nefsin zaikatül mevti”

Meâlen :

“Her nefis ölümü tadacaktır,” ifadesinde, ölümün yok olunacak bir şey olmadığı, ancak “nefs” tarafından tadılacak birşey olduğu açık olarak bildirilmektedir.

O halde **emmare** mertebesinde kalan bir **nefs** ile diğer mertebelerde olan nefislerin ölümü tatmaları değişik değişik olacaktır.

Gerçek ifade ölümün “**beden**” tarafından değil “**nefis**” tarafından tadılacağıdır. Böylece nefsimizin üzerimizde ne büyük tesiri ve yeri olduğu da görülmektedir.

Kûr’ân-ı Kerîm Fecr Sûresi 89/27-28. âyetinde;

﴿٢٧﴾ يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾

﴿٢٨﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾

“ya eyyetühennefsül mutmeinnetü” (27)

“irci’ıy ila rabbiki radiyyeten merdiyyeten” (28)

Meâlen :

“Ey Mutmeinne nefse ulaşan Radiyye ve Merdiyye olarak Rabb’ına dön,” ifadesinde, bireysel nefsi emmare-siyle yaşıyorken, yapmış olduğu riyazât ve mücahedelerle “levvame” nefse, oradan “mülhime” nefse, oradan “mutmeinne” nefse uruc eder (yükselir).

Bu halde kişi kendinde var olan hakikatin, “**Hakk**”ın hakikati olduğunu “**mutmain**” bir kalb ile idrak ettiğinde kendisinde bu hitap meydana gelir.

Diğer mertebelerde hitap insânlara umumi iken burada “**hususî**” teke tektir. Hakk’ın esma-i ilâhiyyesinin üzerindeki tesiratını idrak eden mutmeinne nefs, Rabb’ından razı, Rabb’ı da o mahalde kendi isimlerinin zuhurunu görünce “**merzi**” yani kulundan razı olmuş olur. Bu halinde nefs’in hakikatiyle meydana geldiği anlatılmaktadır.

Kûr'ân-ı Kerîm'de nefis hakkında pek çok âyet vardır, misâl olarak bu kadarla yetinelim ve yolumuza devam edelim.

Efendimiz (s.a.v.) zaman zaman sözlerinin başında şu ifadeyi kullanmıştır.

“Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin olsun, ki”

Cenâb-ı Hakk’ın altı sıfat-ı zâtiyyesinden bir de **“kâ-imi bi nefsihi”** yani **“nefsiyle kaim”** olmasıdır.

Yukarıdan beri özet olarak belirtilenlerden açık olarak anlaşıldığına göre, her insânın bir nefsi var, Peygamberimizin de bir nefsi var. Allah-ü Teâlâ Hazretlerinin dahi bir nefsi var, bir de her varlıkta mevcut **“nefs-i külli”** var olduğudur.

Böylece **“nefs”** sözcüğünün ne kadar mühim bir ifade ve yaşam olduğu anlaşılmaktadır.

Arifler nefsi şöyle tarif ettiler :

- Nefs ise ancak o şey’in zâtıdır.
- Nefs mertebesi, cisim mertebesinden daha yücedir.
- Bir nefis ki, bizzât âlemin ilmi ile doludur.
- Bütün mevcudatın baskısına sahip bulunan ilâhi Nûr için **“Nefs-i külli”** tabiri kullanılır.
- Akl-ı kül ile nefis-i küllün birleşmesinden bu âlemler meydana geldi.
- Akl-ı küllün sembolü, **Âdem**; nefis-i küllün sembolü, **Havva**’dır.
- Allah-ü Teâlâ, Rasûlullah efendimizi kendi zâtından halketti, nefsi de kendi nefsinden halketti.
- Âdem (a.s.) ın nefsi, Rasûlullah (s.a.v.) efendimizin nefsinden bir sûret olarak halketti.
- Âdem’in zâtı ise, Rûbubiyyet zâtından meydana getirilmiştir.

- Allah'ın zâtı, kendi nefsinden ibarettir. Öyle ki: Yüce Allah onunla vardır. Zira o “**nefsi ile kaim**”dir. (“**kaimi bi nefsihi**”)

Bu izahlardan sonra, insân'a, yani kendimize dönerek bizlerdeki nefsin nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalışalım. İnsânın yapısında **dört** ana hakikat vardır.

1. Akl
2. Rûh
3. (Nefs) Nûr
4. Beden'dir.

“**Rûh**” ile “**beden**”in birleşmesinden, yarı lâtif, yarı kesif bir varlık ortaya çıkar, ki adı “**nefs**”tir. İnsândaki karşılığı “**Esmâ-Nûr-Rûbubiyet**” mertebesidir.

İki ayrı özellikten meydana geldiğinden iki ayrı yüzü vardır. Bir yüzü toprağa, **tabiata**, bir yüzü de semaya, aslı olan rûh'a bakar. Her iki âlemin de özellikleri kendisinde mevcuttur.

Eğer güzel bir eğitim görürse toprağa bağlı tabiatından kurtulur, tümüyle rûhaniyetine ulaşır. Eğer eğitim, yani nefis terbiyesi görmezse toprağa bağlı olan tabiat zindanına haps olur, sonu cehennemdir.

Ariflerden biri bu hususta şöyle dedi:

**İnsân iki halden ayrı değil,
ya tenini can eyledi gitti,
ya canını ten eyledi gitti.**

Mevlâna (r.a.) efendimiz bu hususta :

“**Biz ne suç işlemişiz ki; bu dünya zindanına atılmışız? Bizim buraya konuluşumuzun sebebi birkaç mahbusu bu dünya zindanından kurtarmak içindir,**” buyurmuştur.

Bu dünyada insânın **iki kabri** (zindanı) vardır.

Biri, kendi toprak bedeni;

diğeri ise, toprak bedeni de içine alan toprak (çukur) kabridir.

Burada bize o kabirlerden kurtulmak için Yunus (a.s.) duası lâzım olmaktadır. Nefsî duyguların ve hislerin kaynağı tam bir yaşam olarak da tanımlayabiliriz.

Toprağa bakan yönünden gelen duygular ve hislerin en şiddetlisi, tabiatının ve dünyayı arzulayan yönünün ismi “**nefs-i emmare**”dir, hilesi çoktur, daima dünyayı ve kendini kayırmayı arzular.

Burada kullanılan akıl da, “**akl-ı isna aşer**” yani “**on ikinci akıl**”dır, “**akl-ı maaş**” “maışet (iaşe) akli” da denir. Bu nefsin en kısa sürede terk edilmesi gerekir. İnsâna çok zaman ve çok şey kaybettirir.

Daha sonra “**levvame**” nefsin de terkedilmesi gerekir.

Daha sonra da, “**nefs-i mülhime**”nin evham tarafının da terkedilmesi sadece ilham tarafının faaliyete geçirilmesi gerekir.

İşte başlangıçta insân için bu üç nefis mertebesini bilmesi ve onlarla mücadele etmesi çok lüzumludur.

Bunları aşabilen kimse “**esfel-i safili**”nden kurtulup yücelere doğru “**âlâ’yı illiyin**” yükselmeye başlar ve asl-i makamına ulaşır.

Hacılar Ka’be de “tavaf”, safa ve merve arasında “**sa’y’ı**” ederken, ilk üç tavaf ve sa’y’ı hızlı hızlı adımlarla, diğerlerini daha ağır, ağır yaparlar.

Bunun hikmeti, en kısa sürede üç nefis mertebesinden kaçıp kurtulmak, diğerlerinin de hakkını vererek oluşumlarını meydana çıkarmak içindir.

Yeri gelmişken size bir sır söyleyeyim, her insânda mevcut olan bu üç nefis mertebesi “**Allahu â’lem**” (Allah daha iyisini bilir), Meryem oğlu İsâ mesih’te istisna olarak yoktu, çünkü O’na bu nefslerin tabiatını aşılayarak (**nefha**) fizik babası yoktu. Baba rolünü “**rûh’ul kudüs**” (**Cebrâil**) üstlendiğinden ondaki nefis “**mutmainne**” den başlıyordu.

Onun için onda O’nu dünyaya çekecek bir duygular sistemi yoktu, o yüzden sadece rûhani bir hayat yaşayarak **sıfat** mertebesinde kaldı. Bu yüzden sıfatı tecellilerin ağır basmasıyla kendisinde zahiri mucizeler ortaya çıkmaya başladı.

Bu hal her ne kadar o mertebede bir kemâl ise de, “**Mertebe-i Muhammediyye**”de değildir. Çünkü aşağıdaki alt mertebelerin yokluğu, yukarıdan da o kadarının azlığı demektir.

Seyr sahası âlemi, “**misâl**” ile “**sıfat**” mertebesi arasında olmuştur. Oysa ki “**Mertebe-i Muhammediyye**”nin seyr sahası, “**Hiz. şhadet**”ten başlayan, “**İnsân-ı Kâmil**”de biten beş hazret, “**hazarat-ı hamse**” mertebeleri kapsamındadır.

Bu mevzuu da bu kadarla bırakıp yolumuza devam edelim. Şimdi “**nefs**” hakkında bir başka mühim meseleye daha gelelim.

Cenâb-ı Hakk, Kûr’ân-ı Kerîm’inde insânı :

- 1 – İnsân,
- 2 – Halife,
- 3 – Beşer,
- 4 – Nefs,
- 5 – Âdem, isimleriyle beş ayrı vasıfta tanıtmış.

Bizler kendimizi ifade ederken insân vasfını kullanır olmuştuz.

Halbuki Cenâb-ı Hakk bizden bahsederken, Kûr'ân-ı Kerîm'inde en çok “**nefs**” ifadesini kullanmıştır. Bizler dahi ceplerimizde taşıdığımız “**nüfus**” yani “**nefs**”ler kağıdı ile kendimizi ispatlamaktayız. Neden acaba nüfus cüzdanlarımıza “insân cüzdanı” denmemiş de “**nüfus cüzdanı**” denmiştir?

Yaklaşık olarak baktığımızda; Kûr'ân-ı Kerîm'de insân'a

- 283 yerde nefs,
- 57 yerde insân siz'li, sizler gibi çoğul olarak,
- 37 yerde insân tekil olarak,
- 24 yerde Âdem,
- 14 yerde beşer,
- 6 yerde halife olarak hitab edilmiştir.

Görüldüğü gibi çok büyük farkla insân, nefis olarak tanıtılmış, bu da bize bu sözcüğün insân üzerinde ne kadar çok faaliyette olduğunu göstermektedir.

Ayrıca şöyle bir hesap yaptığımızda da $(2 + 8 + 3) = 13$ sayısını buluyoruz. Bu da Hz. Rasûlullah'ın bilindiği gibi şifre sayısıdır. Yukarıda belirtilen insân hakkındaki ifadelerin ayrıca izahları vardır, kısaca ele alalım.

- 283 Nefs : Hisler ve duyguların kaynağı.

$$(2 + 8 + 3) = 13$$

- 94 İnsân : Bütün esma'ül hüsna'yı toplâyan has ve zât ismi.

$$(9 + 4) = 13$$

- 24 Âdem : Birimsel isim, kendine has.

$$(2 + 4) = 6$$

- 14 Beşer : Tebşir edilen, müjdelenen (zât tecellisi ile)

- 6 Halife : Genel isim, Halifetullah'tır. → 6

$$\underline{421} \quad (4 + 2 + 1) = \boxed{7} \quad (4 + 3) = \boxed{7} \quad \underline{43}$$

← (Her iki tarafta netice aynıdır) →

Özetle “**nefs nedir?**” sorusu hakkında bu kısa bilgileri verdikten sonra biz tekrar yolumuza devam etmeğe çalışalım.

Hira

Mevzuumuz vâhy ve Cebrâil olunca, onun ilk geldiği yer olan Hira dağından bahsetmeden geçmek olmazdı.

07.07.1990 Cumartesi sabahı Hacc görevimizi yerine getirmek için bulunduğumuz Mekke’de Hira dağına çıkmıştım.

Oldukça heyecanlı ve düşünceli, orada olan ilk vâhy hadisesini şühûd etmeğe çalışıyordum. Zirvedeki büyük kaya adeta bıçakla ikiye ayrılıp ortadan yarılmış tekne gibi duruyordu.

Rivâyetler ilk vâhy geldiğinde, vâhyin şiddetinden o taşın yarıldığını söylerler. Bu hisler içerisinde ve birazda yorgun olarak, Mekke-i Mükerreremeyi karşıma alarak o taşın kenarına oturup etrafı seyre başladım.

O sıralarda güneş de yavaş yavaş ışıklarını yaymağa başlıyordu. O esnada hayretle bir şey dikkatimi çekti, arkadan güneşin ışıklarının vurmasıyla Hira dağının ve yan tepelerin gölgelerinin kumlar üstüne vurmasıyla adeta düz arazide sanki çok büyük bir “**Allah**” ismi yazılmış idi.

Epey bir müddet bu manzarayı seyrettikten sonra kağıdı kâlemi elime alıp aşağıdaki birkaç hissiyatımı not etmeye başlamıştım.

Mekke-i Mükerreme
07.07.1990 Cumartesi

H İ R A

Seni nasıl tarif edeyim.
İdrakim çok zayıf nideyim.

Neler oldu sende hayretteyim.

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira.

Civarında sen en yücesin.
Az daha göğ'e ereceksin.
Heybetli çok azametlisin.

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira.

Sabah vakti ulaştık sana.
Çıktık zirvene yana yana.
Seyrettik seni kana kana

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira.

Rasûlun nefesi sanki orda.
Sakin olmuş çok zaman sanki burda.
Bunları düşün az yan durda.

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira.

Bütün Mekke görüş alanı.
Mevlâ tüm oldurmuş alanı.
Nasıl anlatayım kalanı.

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira.

Harem-i şerif de karşıda.
Neler vardır bu çarşıda.
Görecekmiş gibi Arş-ı da.

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira.

Uzun ibadetlerden sonra.
Nihâyet cibril geldi burda.
Ne sırlar getirdi hep orda.

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira.

Mânâdan dünyaya bir kapı.
Değişt'i Rasûlün hayatı.
Anla kardeşim bu hakikatı.

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira.

IKRA dedi Hazret-i Cibril.
Kûr'ândır bu önünde eğil.
Haktan'dır hepsi gayrı değil.

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira.

Sen de Hira'nı keşf edersen.
Türlü sırlara erersen.
Peygamberini yad edersen.

Ah... Nûrlu Hira heybetli Hira. *(26)

---

*(26) Hacc Divanı Necdet Ardıç sayfa 93

Mekke-i Mükerreremin yakınlarında olan bu dağ, adeta ezelden beri **“küntü kenzen mahfiyyen”** **“gizli hazine”**de mevcut olan **“Hakikat-i İnsâniyye”** ile **“Hakikat-i Kûr’âniyye”**nin, yani bir bâtında doğan ikiz kardeşin çok uzun zaman bir birinden ayrı kalıp o gecede **“Kadir Gecesi”** (Kadir-i mutlağın gecesi) (Kadir kıymetini idrak etme gecesi) ilk buluşmaya başladıkları **“zât-i gece”**dir.

İşte bu gece **“Cibril-i Emin”**den **“Muhammed’il emin”**e gelen lûtfu ilâhi ile, Muhammed (a.s.) ın eminliği Hazretliğe tebdil olduğundan bundan sonraki vasfı Hz. Muhammed (s.a.v.) olmuştur ve bu andan itibaren **“Kelime-i Tevhid”** kitabımızda da bahsettiğimiz gibi dünya tefekkür tarihinde bu hadise en büyük inkilâbın başlangıcı olmuştur.

İlk Vâhy

Ümmü’l Mü’minin Aişe radiyallah-u anha’dan :
Meâlen şöyle demiştir:

**“Rasûlullah (s.a.v.)’in ilk (vâhiy) başlangıcı uyku-
da rû’yavı saliha, yani (sadıka) görmekle olmuştur. Hiç
bir rû’ya görmezdi ki sabah aydınlığı vazih ve aşikar zu-
hur etmesin.”**

Ondan sonra kalbine **yalnızlık muhabbeti** ilka olundu. Artık **“Cebel-i Hira”**, (Hira dağında) ki mağara içinde halvete girip orada ehlinin yanına gelinceye kadar sayılı günlerde kalırdı. Sonra yine **“Hadice”**nin yanına gidip bir o kadar zaman için yine yiyecek ihtiyaçlarını giderirdi.

Nihâyet Rasûlullah (s.a.v.) bir gün yine Hira mağarasında bulunduğu sırada “**emr-i Hakk**” yani “**vâhy**” geldi.

Şöyle ki; O’na melek gelip **اقْرَأْ** “**IKRA**” (oku) dedi. O da, “**Ben okumak bilmem,**” cevabını verdi.

Zât-ı akdes-i Risâlet-Penahi buyuruyor ki,
“O zaman Melek beni alıp takatim kesilinceye kadar sıkıştırdı, sonra beni bırakıp yine **اقْرَأْ** “**IKRA**” (oku) dedi. Ben de ona “**okumak bilmem**” dedim.

Yine beni ikinci defa takatim kesilinceye kadar sıkıştırdı.

Sonra beni bırakıp yine üçüncü defa **اقْرَأْ** “**IKRA**” (oku) dedi. Ben de “**Okumak bilmem**” dedim.
Nihâyet beni yine alıp, üçüncü defa sıkıştırdı.

Sonra beni bırakıp;

Kûr’ân-ı Keriym Alâk Sûresi 96/1-5. âyette

﴿١﴾ اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

﴿٢﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

﴿٤﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

﴿٣﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ

﴿٥﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

“**ikre’ bismi rabbikelleziy haleka**” (1)

“**halekal insâne min alakın**” (2)

“İkræ ve rabbükel ekremü” (3)

“elleziy alleme bil kâlemi” (4)

“allemel insâne ma lem ya’lem” (5)

Meâlen :

(Ey Muhammed!) “halkeden, insânı pıhtılaşmış kandan halkeden Rabbî’nın adıyla oku! oku! Kâlemlle öğreten insâna bilmediğini bildiren Rabb’in en büyük kerem sahibidir.”

Rasûlullah (s.a.v.) (kendisine vâhy olunan) bu âyât-ı kerimeyi idrak ederek (anlayarak) “**korkudan**” yüreği titreyerek döndü ve “**Hadice binti Huveylid**”in yanına giderek, “**beni sarıp örtünüz, beni sarıp örtünüz,**” dedi.

Korkusu geçinceye kadar mübarek vücûdlarını sarıp örttüler. Ondan sonra Hazret-i Rasûl (s.a.v.) meydana gelen hali Hadice’ye naklederek, “**Kendimden korktum,**” dedi.

Hadice radiya’llahu anha: “**Öyle deme, Allah’a yemin ederim ki “Allah-u Zül-celâl” hiç bir vakit seni utan-dırmaz (mahzun etmez). Çünkü sen akrabana bakarsın, işini görmekten aciz olanların ağırlığını yüklenirsiniz, fakire verir, kimsenin kazandıramayacağını kazandırır-sın, misâfiri ağırlarsın, Hak yolunda zuhur eden havadis ve mühimmatta halka yardım edersin.**”

Bundan sonra Hadice (radiya’llah-u anha) Hazret-i Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)’i birlikte alıp amcaoğlu Veraka b. Nev-fel b. abdü’l-Uzza’ya götürdü.

Bu zât, zaman-ı cahiliyyette “hristiyan”lığa dahil ol-muş bir kimse olup “İbranice” yazı bilir ve “İncil”den Allah’ın iradesini ilgilendiren konularda gereği kadar öteberi yazardı. Veraka; gözleri â’ma olmuş bir piri fani idi.

Hadice radiya'llah-u anha Veraka'ya: “Amucam oğlu, dinle de bak, kardeşinin oğlu ne söylüyor,” dedi.

Veraka: “Ne var kardeşimin oğlu?” diye sorunca; Rasûlullah (s.a.v.) gördüğü şeyleri kendisine haber verdi.

Bunun üzerine Veraka dedi ki: “Bu gördüğün Allah-u Teâlâ'nın Mûsâ (salla'llahu aleyhi ve sellem)'e tenzil ettiği “Namus-ı Ekber”dir. Yani (sahib-i sırrı Vâhy'dir.) Ah keşki senin da'vet günlerinde genç olaydım. Kavmin seni çıkaracakları zaman keşki hayatta olsam!”

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), “Onlar beni çıkaracaklar mı ki?” diye sordu.

O da: “Evet (zira) senin gibi bir şey getirmiş yani (vâhy tebliğ etmiş) bir kimse yoktur, ki düşmanlığa uğramasın. Şayed senin da'vet günlerine yetişirsem, sana son derece yardım ederim,” cevabını verdi.

Ondan sonra çok geçmedi, Veraka vefat etti. (Ve o esnada) “Fetret-i vâhiy” vuku buldu. (Yani bir müddet için vâhy kesildi.) *(26)

---

*(26) *Sahih-i Buhari Cild 1 Hadis 3*

Ikra' Harf Değerleri

اقرأ “IKRA'” (OKU)

ا 1 Ahadiyyet → Ahadiyyet mertebelerinin ilmi

ق 100 Kudret → Kudret-i ilâhiyye ile

ر 200 Rahmâniyyet → Râhmaniyyet'e (oradan da)
ل 1 İnsân → İnsân-ı Kâmil'e (oradan da)
ء 1 Zuhur → Diğer zuhur mahallerine
303 ulaştırmasıdır.

Ikra' Savı Değerleri

303 :

Birinci 3 : Kûr'ân, Cebrâil, Muhammed (s.a.v.) dir.

İkinci 3 : Bu ilmi, ilmî, aynel, hakk'el yakıyn idrak etmek.

Ortadan (0) çıkarmak ile ki, (303)
yani bu hakikatlere “**hayâl ve vehm**”i karıştırmamak.

Geriye kâlân (33) ise,
“**Mescid-i Nebevi**”nin ilk yapıldığındaki direk sayısıdır.

Yani bütün “**vâhy-i İlâhi**”nin bu çatı altında toplanması
ve (OKU) tulması demektir.

Şakk'ı Sadr (Göğsün Yarılması, Temizlenmesi)

“**Şakk-ı sadr**”: Hz. Rasûlullah (s.a.v.) in göğsünün
yarılıp ameliyat edilme hadisesi birkaç def'a vaki olmuştur.

İlki : Efendimiz Hazretleri **dört yaşlarında** ve süt
nineleri “**Halimetü's sa'diyye**” radıyallahu anha’nın yanında
iken vaki olmuştu, ki bunda, göğsünü yarmaya me'mur olan
melâikenin “**Bu şeytanın senden olan haz ve nasibidir,**” di-
yerek kendilerine gösterdikleri pıhtılanmış kanı oradan temiz-
lemek içindi.

İkincisi: On yaşında iken göğsünün yarılması vuku’u Ebu Nuaym ile Ziyauddin Muhammed b. Abdü’l Vahid’in rivâyetlerinden gelen haberlerdir.

Üçüncüsü : Hazret-i Aîşe radiya’llah-u anha’dan rivâyet edilen bir hadise nazaran, **Hira** mağarasında iken **Cibril** (a.s.) ın tebliği vâhy için ilk geldiğinde de şakk-ı sadr vaki olmuştu, ki bunun **“vâhy-i ilâhi”**yi kalb kuvveti ile anlaması ve vâhyin ağırlığına tahammül kudreti kazanabilmesi için olduğu açıktır.

Dördüncüsü : Mi’rac gecesi vuku bulan göğsünün yarılmasıdır.

(O hakikatlere tahammül edebilmesi içindir.) ***(27)**

---

*(27) *Sahih-i Buhari cilt 2 sayfa 273*

Yukarıda görüldüğü gibi Hz. Muhammed (s.a.v.) efendimizde **dört defa “şakk-ı sadr”** hadisesi vuku bulmuştur, bunların her biri bir mertebe itibariyle olmuştur.

“Ef’âl”, “esma”, “sıfat”, “zât” mertebelerini idrak etmek, her mertebede **“hayâl ve vehim”**in hükmünden kurtulmakla, bu da riyazât ve mücahede ile mümkün olmaktadır.

“Şakk-ı Sadr” göğsümüze Mûsâllat olan hayâl, vehim, vesvas, hannaş ve diğer fuşsiyyatın orada yer bulaması için orada bulunan **“nefs-i emmare”**lik hükmünü, zıkr ve mücahede ile eritmektir.

Bu oluşum birinci “şakk-ı sadr”dır. Güzel bir seyr-i süluk eğitimiyle diğerleri de yavaş yavaş tatbik edilir.

Eğer bir yol ehlinde “şakk’ı sadr” “göğüs temizlenmesi” hali oluşmazsa “Ikra” ve diğer bâtinî açılımların zuhurunun meydana gelemeyeceği aşikardır.

Bu ameliyatları “şakk-ı sadr”ı Cenâb-ı Hak,
Kûr’ân-ı Kerîm İnşirah Sûresi 94/1 âyette

﴿١﴾ أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿٢﴾

“elem neşrah leke sadrek”

Meâlen

(Ey Muhammed!) “**Biz** senin göğsünü açmadık mı?” âyetiyle tümünün oluşumunda “**BİZ**” ifadesiyle “kendinin” de oradaki valîğini açık olarak ifade etmektedir.

Çok geniş açılımları olan bu mevzuu da özet olarak gördükten sonra yolumuza devam edelim.

Ümmi Peygamber (s.a.v.)

(Gerçekten Hz. Muhammed (s.a.v.) okuma yazma bilmiyor mu idi?....)

Bu hali gerçek yönüyle anlamaya çalışalım.

Evvelâ “**Ümm**” kelimesinin harf ve sayı değerlerine bir göz atıp daha sonra diğer yönlerini de ele almağa çalışalım.

أُم **“ümm”** (ana)

ا **“elif”** 1

م **“mim”** 40

م “mim” 40

81 tersi 18’dir.

İkisinin toplamı (81 + 18) = 99 eder

Böylece “ümm” (ana) kelimesi” 18 bin âlemi ve 99 “esma’ül hûsna”yı ifade etmiş olduğu açık olarak görülmüş olmaktadır.

امى “ümmiy”

ا “elif” 1

م “mim” 40

م “mim” 40

ى “ye” 10

91 tersi 19’dir.

18 bin âlemde var olan “İnsân-ı Kâmil”dir, ki o da âlemlerin ana’sıdır

Ümm : Ana, anne, valide, (asıl-esas) (başlıca olan şey)

Ümmi : Anasından nasıl doğmuş ise öyle kalıp okuma yazma öğrenmemiş (kimse)

Ümmi-i Sadık

Ümmi-i sadık : Ümmi peygamber, Hz. Muhammed (s.a.v.)

Kûr’ân-ı Kerîym A’raf Sûresi 7. sûre 157. âyetinde;

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي
يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ
elleziyne yettebi'unerrasûlennebiyyel ümmiyyelleziy
yecidühü mektûben indehüm fiyttevrati vel inciylî
Meâlen :

“Âyetlerimize inanıp, yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları, okuyup yazması olmayan Peygamber Muhammed’e uyanlara yazacağız,” buyrulmaktadır.

Özet vorum: Tevrat ve İncil’de yazılı olan Ümmi Peygamber (s.a.v.) Kûr’ân, yani zât ilminin anası olduğu gibi, Tevrat, “Esmâ” ilminin, İncil “sıfat” ilminin de anası, kaynağı olduğu yukarıdaki âyette açık olarak bildirilmiştir.

Hız. Rasûlullah (s.a.v.)in ümmi olması bizim anladığımız mânâda okuma yazma bilmemesi demek değil, okuma yazma araçlarına (kağıt-kâlem) gibi ihtiyacı olmadığı mânâsı-nadır.

Âlemimizde böyle başka bir zuhur yoktur. Bu oluşum sadece Hız. Muhammed (s.a.v.) efendimize has ve onun en büyük mu’cizelerindendir. İlmi ilâhî o mahalden bütün insân-lık âlemine yayılmıştır.

Cebrâil (a.s.) ın kendisine ilk geldiğinde “**İkra**” (oku) demesi manidardır.

Cebrâil (a.s.) cahil bir varlık mı idi ki; okuma yazma bilmeyene “**İkra**” (oku) diye hitab etsin.

Peygamberimiz (s.a.v.) vefat etmesine yakın bir zamanda “**bana kağıt veriniz size birşeyler yazacağım!**” buyurmuştu.

Orada bulunanlardan bir kısmı “kağıt verelim,” bir kısmı **da** “**vermeyelim,**” dedi. Ömer’ül Faruk (r.a.) bu kısımda idi. “**Allah’u Teâlâ’nın kitabı bize yetişir,**” dedi.

(ve kağıt verilmedi.....) (**)

Bu mevzua ileride tekrar döneceğiz.

(**) *Eshab-ı Kiram Ahmed Faruk Cilt 5 sahife 51*

Ümm'ül Bilâd

Ümm'ül bilâd : Beldelerin anası → **Mekke-i Mükەرreme**

Ümm'ül kura : Şehirlerin anası → **Mekke-i Mükەرreme**

Kûr'ân-ı Kerîym Şura Sûresi 42/7. âyetinde;

﴿٧﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا

لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا

وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ

فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ ﴿٧﴾

ve kezalike evhayna ileyke Kûr'ânen 'arebiyyen

litünzire ümmel kura ve men havleha

ve tünzire yevmel cem'ı lâ raybe fiyhi

feriykun fiyl cenneti ve feriykun fiyssa'ıyri

Meâlen :

“Ey Muhammed! Böylece şehirlerin anası olan Mekke'de ve çevresinde bulunanları uyarman, şüphe götürmeyen toplanma günü ile uyarman için sana arapça okunan bir kitap vâhyettik. İnsânların bir takımı cennete, bir takımı da çılgın alevli ateşe girer,” buyrulmaktadır.

Özet yorum : Her şehir ve kasaba, içinde yaşayanların ve yaşananların anası'dır. Her türlü oluş ve doğuşları kucaklayıp muhafaza etmektedirler. Tarihleri sürecinde oralarda nasıl hadiseler cereyan etmişse, o hadiselerin özelliği nispetince değer kazanırlar.

İşte bu yüzden dünya tefekkür tarihinin, kuruluşundan beri en büyük hadiselerini kucaklayan “**Mekke-i Mükەرreme**” beldelerin (şehirlerin) anası ünvanını almıştır.

Burada evvelâ Canab-ı Hakk zâtından,
- “**ilk halife**” “**insân**” (**Âdem-i**) dünyaya ikram etti ve onunla beraber zât-i tecellisi olan zuhur mahalli “**Beytullah**”ı ikram etti.

- daha sonra “**İbrahim**”ı (a.s.) ikram etti,
- daha sonra “**İsmail**” (a.s.) ı,
- daha sonra “**zem zem**”ı ikram etti.
- daha sonra âlemlere rahmet **Habibini** Hz. Muham-med Mustafa (s.a.v.) i,
- daha sonra “**İslâm**”ı, onunla beraber “**Kûr’ân**”ı ikram etti.
- Ve bütün mertebeleri kapsamına alan “**zât-i tecelli**”sini ikram etti. *(28)

İşte bu yüzden, senin de “**tezkiye**” edilmiş (temizlenmiş) beden-i varlığın, “**arz-ı mübarek**”in “**ümm’ül Kûr’ân**”dır.

Bütün mübarek ikramlar sana bu mübarek beden şehrinde olmaktadır. Elden gitmeden evvel mevcut vücûdlarımızın kıymetini bilelim.

Kûr’ân-ı Keriym Şura Sûresi 42/7. âyetinde;

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا

ve kezalike evhaynâ ileyke kûr’ânên `arebiyyen

Meâlen :

“İşte böylece Kûr’ân’ı arapça olarak sana vâhyettik.”

---

*(28) Bu hususta daha geniş bilgi “*Kelime-i Tevhid*” kitabımızın “*Mekke-i Mükerreme*” bölümü sayfa 137 de vardır.

Bu âyeti kerimede, Kûr’ân-ı Keriym’in hiç bir “**aracı**” olmadan Hz. Muhammed’e **vâhy edildiği** bildirilmektedir.

Diğer bazı âyetlerde “Cebrâil” ve değişik şekillerde “vâhy” edildiği bildirilmektedir. Yeri geldikçe inceleyeceğiz.

Kûr’ân’ın arapça olarak vâhy edilmesi “*Kelime-i Tevhid*” isimli kitabımızda da belirttiğimiz gibi, Hakk tarafından yapılan “**dört**”üncü tercümesidir.

Ümm’ül Kitab

Ümm’ül kitab : “Akl-ı evvel”, arş’ın üstündeki kaza ve kader levhası, “levh-i mahfuz”

Kûr’ân-ı Kerîm Şura Sûresi 43. sûre 1,2,3,4. âyetinde;

﴿١﴾ حم
﴿٢﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ
﴿٣﴾ اِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ
﴿٤﴾ وَاِنَّهُ فِي اُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلَىٰ حَكِيمٍ

ha miym (1)

vel kitabı mübiyni (2)

inna ce’alnahü Kûr’ânen ‘arebiyyen le’alleküm ta’kılune (3)

ve innehü fiy ümmil kitabi ledeyna le’aliyyün hakiy-mün (4)

Meâlen :

“Ha, mim, apaçık kitab’a and olsun ki, akledesiniz diye Kûr’ân’ı arapça okunan bir kitab kılmışsınız, şüphesiz o, bizim katımızda Ana kitab’da mevcut, yüce ve hikmet dolu bir kitab’dır.”

(Vâhiylerin toplu olduğu toplandığı ana kitab)

Özet yorum :

“Ha-Mim” “Hakikat-i Muhammedi”dir. Her tecellide mertebesi vardır.

Burada bahsedilen **“vel kitabîl mübin”** (ve açık kitab) bâtından zahire, çıkışa doğru, **“Esma – Rûbubiyet”** mertebesi, **“ilmi ilâhî”**nin tafsile doğru açılmasıdır.

“inna ce’alnahü Kûr’ânen ‘arebiyyen”

“inna” → “muhakkak ki biz”

“cealna” → “kıldık - murad ettik”

“hu” → “o’nu”

“Kûr’ânen arabiyyen”→ “arapça Kûr’ân olarak”

“le’alleküm ta’kılune”,
“umulur ki akledersiniz”

“ve innehü fiy ümmil kitabî”,
“muhakkak o ümm’ül kitabdır.” → “Akl-ı evvel”

“ledeyna le’aliyyün hakiymün”,
“yanımızda olan yüce ve hikmet dolu kitabdır.”

Ümm’ül Kûr’ân

Ümm’ül Kûr’ân : Fâtiha sûresi
(Kûr’ân-ı Kerîm’in aslı olduğu için ümm’ül Kûr’ân’dır.)

Bir Hadis-i şerif’de :

“Ey cabir, dikkat et, sana Kûr’ân’da nazil olan en büyük sûreyi bildiriyorum: Fâtiha-ı şerifedir! Zira onda her derde karşı bir şifa vardır,” buyruldu. *(29)

Bir Hadis-i Kudsi’de

“Ben (sâlât) namaz sûresi olan Fâtihayı benim aramla kulum arasında yarı yarıya taksim ettim; yarısı benim ve yarısı kulumundur ve kulumun istediği hakkıdır,” buyuruldu.

Efendimiz (s.a.v.) de bunu şöyle beyan buyurur:

Kul, “**elhamdilillâhi Rabbil âlemiyn**” der,
Allah (c.c.) da, “**kulum bana hamd etti**” der.

Kul, “**errâhmanirrahiym**” der,
Allah (c.c.) da, “**kulum beni sena etti**” der.

Kul “**maliki yemiddin**” der,
Allah (c.c.) da der ki, “**kulum beni temcid etti (yüceltti)** ve buraya kadar, benim;

“**ıyyake na'büdü ve ıyyake nesta'in**” kulumla benim aramda; sûrenin sonu ise sadece kulumundur ve kulumun istediği hakkıdır,” der, diyor. *(30)

---

*(29) *Ramuzul ehadis s.590 – Hadis 6167*

*(30) *Elmalılı M.Hamdi Yazır, Hak dini Kûr'ân dili cild 1, sayfa 54*

Kûr'ân-ı Kerîym Hicr Sûresi 15. sûre 87. âyetinde;

﴿٨٧﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ

**ve lekad ateynake seb'an minel mesani
vel kurane'l aziyme**

Meâlen :

“And olsun ki, sana daima tekrarlanan yedi (ikililerden) âyetli fâtiha'yı ve Kûr'ân'ı aziym'i verdik,” buyurulmaktadır.

Bilindiği gibi Ümm'ül Kûr'ân; “Fâtiha-ı Şerif” “seb'ul mesani” biri besmele olarak yedi âyettir.

İslâmın ilk besmelesi

Kûr'ân-ı Kerîym Âlâk Sûresi 96/1. âyetinde;

﴿١﴾ اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ

ıkre' bismi rabbike

Meâlen :

“Rabb’ının ismiyle oku”dur.

Âyet-i kerimenin bu bölümü ve devam eden âlâk sûresinin **beş** âyeti **Hira** dağında gelen ilk ayetlerdir. Bu arada gelen bazı âyetlerden sonra, gelen ilk bütün sûre, bâtinen **Fâtiha-ı Şerif** olması daha uygundur.

Her ne kadar sıralanışta birinci, nüzülde beşinci olarak ifade ediliyorsa da bu hususun çok iyi araştırılması lâzım gelmektedir. Bizce bâtini olarak hem sıralanışta ve hem de nüzülde birincidir.

Âyet-i Kerime’de “**Fâtiha**” “**seb’ül mesani**”den (cüz) yani kısım olarak değil, “**kül**” yani bir bütün olarak bahsedilmektedir ve “**Kûr’ân-ı Azıym**” ile iki ayrı ana unsur olarak bahsedilmektedir.

Buradan da kolayca anlaşılacağı üzere Kûr’ân-ı azim-üşşân’da var olan bütün mânâlar, öz ve özet olarak “**seb’ul mesani**” “**Fâtiha**” sûresinde mevcuttur.

Bu yüzden hem Kûr’ân’ın anası “**ümm’ül Kûr’ân**” ve toplu olarak gelen ilk sûredir.

Ancak bu “**Fâtiha**” ile “**levh-i mahfuz**” açılarak Kûr’ân-ı azimüşşân, “**levh-i mahfuz**”dan belirli yollarla Hz. Rasûlullah’ın vücûd-u mübareklerinde dünya âlemine indirilmiştir ve ilk âyeti olan “**besmele-i şerif**”, ondan evvel gelen ilk bismelinin “**ıkra**” yerine geçerek, gerçekler en geniş mânâda zuhura çıkmıştır.

Bu mevzua tekrar değineceğiz.

İki yedili olması bir bakıma da, hem Mekke ve hem de Medine'de nazil olması itibariyledir.

Mekke'de ilk nazil olması, “**hakikat-i ilâhiyye**”yi; Medine'de ikinci defa nazil olması ise, “**hakikat-i Muhammediye**”yi ifade ve izah etmesidir.

“**Kûr’ân-ı azimmüşşân**”ın hakikatlerini;

“**Hakikat-i ilâhiyye**”yi ve “**Hakikat-i Muhammediyye**”yi idrak edebilmemiz için “**Hakikat-i Fâtîha**”yı çok iyi anlamaya çalışmamız gerekmektedir.

İşte bu yüzden de Kûr’ân-ı Kerîm okumaya başlarken okunan, **Mekke-i Mükerreme**'de ikram edilen, ilk nazil olan Fatiha-i Şerife; Kûr’ân-ı Kerîm okumayı bitirirken veya yaptığımız herhangi bir dua yahut işi sona erdireceğimiz zaman okuduğumuz ise, daha sonra **Medine-i Münevvere**'de ikinci defa nazil olan Fatiha-i Şerife'dir.

Fatih – Fatiha : Açmak, açma mânasında olduğu halde, biz onu kapatma, sonlandırma mahallinde de kullanıyoruz. Ancak **sonlandırma** dediğimiz, kemale erdirme, hatmetmedir

Açma mahallinde kullandığımız **Mekke-i Mükerreme**'de zat-i tecellinin ilk zuhuru ile mutlak bir açılım yapması, bu açılımların **Medine-i Münevvere**'de ikinci nüzülü ise, Hakikat-i Muhammediyye idraki ile mânâların gönüllerde yer etmesi ve açılması içindir.

Yani açılıştâ, “**hamd**” ile; kapanış yani idrak edişte, Fatiha, “**el hamd**” iledir. Bunun kemal-i zatiyetin ferdiyet kemalat şهادetidir. Baştan sona, arada ne varsa, hepsi de onun izahıdır, diyebiliriz.

Yedi âyet olması, bir bakıma “**sıfat-ı subûtiyye**”dir.

Bu husus, **Hakk**'da mutlak; **kul**'da sınırlı olarak müşterektir.

Hakk; en geniş mânâda zuhur mahalli olan “**Hakikat-i insânniye**” ile kendisi arasında bu sure-i şerifeyi taksim etmiştir. Hem **Ulûhiyyet** ve hem de **Ubûdiyyet** hakikatlerini bünyesinde toplamıştır.

Fâtiha; “insân-ı kâmil”in sûresi ve sûreti’dir. Ayrıca her mertebenin de sûresi ve sûretidir.

Gayemiz, Fâtiha-ı şerifenin genel izahını yapmak değil, mevzularımızın gelişi itibariyle ufak, ufak bazı oluşumlara dikkat çekmeğe çalışmaktır.

Bu mevzuu da burada şimdilik bırakarak yolumuza devam etmeğe çalışalım.

Ümmet - Ümm’et

Hz. Rasûlullah’dan evvel gelen bütün peygamberlerin etraflarında bulunan tabi olanlarına “**kavm – kavim**” denmekte iken, Hz. Muhammed (s.a.v.) efendimizin tabîlerine “**ümme**” denmiştir.

İşte bu yüzden de peygamberimizin ümmeti, diğer kavimlerin anası hükmünde olmuştur. Böylece “**Hakikat-i Muhammediyye**” her yönden “**üm**” yani “**ana**” yani her şeyin anası, kaynağı olmuştur.

Bazı hakikatleri daha iyi anlayabilmemiz için onları ifade eden sözcükleri, günlük kavramları içerisinde değil, hakiki mânâları itibariyle değerlendirmemiz daha gerçekçi olacaktır. Ancak bu yoldan hadiselerin gerçek anlamı ortaya çıkacaktır.

Efendimiz hakkında belirtilen “**üm-i**” kelimesi de böyle bir kelimedir.

- Beşerce yönü ile bakıldığında, okuma yazma bilme-yen...

- Hakikati ve gerçeği itibariyle ise, yukarılarda da bahsedilmeğe çalışıldığı gibi **“ümm-i”**, ana, anaya mensub ifadeleriyle bakıldığında, Hz. Muhammed (s.a.v.) yani **“Hakikat-i Muhammediye”** herşeyin anası ve kaynağı olduğu açık olarak anlaşılmaktadır.

Bu yüzden kendisinin kağıt, kâlem, deri parçası ve onları kullanmağa ihtiyacı yoktur, çünkü onların da **“ANA”** sıdır. **“İlmi ilâhi’nin anası”**dır.

Onu kendilerimiz ile kıyas ederek öğrenmek için beşeri eğitim alma zorunda olan varlıklara benzetmeyelim, onu kendi gerçek hali üzere tanımaya çalışalım. Böylece ona karşı daha iyi bir yaklaşım sağlamış oluruz. Ayrıca yukarıda bahsedilen bütün anaların da anasıdır.

Böyle ümm-i bir peygamberin ümm’eti olmak gerçekten çok büyük bir ilâhi lütuftur. Lütfen; akli başında olan kimseler gibi, kadr-ü kıymetini bilenlerden olalım inşaallah.

İsâ (a.s.) da, **“ümm-e”** yani anaya mensuptur, Hz. Meryem’den doğmuştur.

Bütün âlemler ise, ümm olan **“Hakikat-i Muhammedi”**den doğmuş (zuhur) etmiştir.

Tefekkür - (Tefekkür Ayetleri)

Cenâb-ı Hakk, Kûr’ân-ı Kerîm’inde,

- **275** yerde tefekkür ve düşünceye sevk eden âyetler,

- **670** yerde ise, ilime sevk eden âyetler bildirmiştir.

Toplam (**275 + 670**) = **945** âyet-i kerime eder,

ki kendi içinde toplandığında $(9 + 4 + 5) = 18$ olur,
18 bin âlemi ifade eder.

Ayrı bir hesapla ise, 945
son iki rakkam $(4 + 5) = 9$ eder.

Baştaki **9** ile yan yana gelince “99” eder ki, bu da
bilindiği gibi “**esma-ül hûsna**”dır.

670’i kendi içinde toplarsak $(6 + 7 + 0) = 13$ eder,
bilindiği gibi $\begin{matrix} 6 & \rightarrow & \text{“sıfat-ı zâtiye”,} \\ 7 & \rightarrow & \text{“sıfat-ı subûtiye”,} \end{matrix}$
13 ise, $\rightarrow$ “**Hakikat-i Muhammedi**”dir.

275’i kendi içinde toplarsak $(2 + 7 + 5) = 14$ eder ki,
13’ün bir (1) fazlasıdır.

O artan **(1)** ise, senin aslında yok olan birimsel izafi benliğin-
dir.

Bu açılımlardan gördüğümüz şudur ki;
tefekkür ve ilim âyetleri,

“**18**” bin âlemi

“**99**” esmaül hûsnayı

“**13**” Hakikat-i Muhammediyye’yi

ve **birimsel izafi benliği**

tüm yönleriyle açık olarak izah etmektedirler.

Umulur ki düşünüp araştırmalar yapma gayreti içinde
oluruz.

Misal olmaları için bu âyetlerden bir kaçına göz ata-
lım.

Kûr’ân-ı Kerîym En’âm sûresi 6/98. âyetinde:

قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ

kad fassalnel âyâti likavmin yefkahune

Meâlen :

“Biz; anlayan kimselere, âyet ve alâmetlerimizi açıkça bildirdik,” buyrulmaktadır.

Özet yorum :

Bu âyet zâtidir; Cenâb-ı Hakk sıfatları ile Fûrkan mertebesinden zât'ının (âyetleri) işaretlerini tafsilatlı olarak izah ettiğini kendi ağzından düşünenler için bildirmektedir.

Kûr'ân-ı Kerîm Kasas sûresi 28/43. âyetinde:

بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً
لِّعَلَّ هُمْ يَتَذَكَّرُونَ

**besaire linnasi ve hüden ve rahmeten
le'allahüm yetezekkerune**

Meâlen :

“İnsânlara tezekkür etsin, zikretsinler, “düşünsünler” diye hidâyet ve rahmet ve basiretler verdik,” buyrulmaktadır.

Özet yorum:

Bu âyet de zâtî'dir. “**besaire linnasi**”

(**insânlar için basiretler – görüşler verdik.**)

Görüş iki türlüdür; biri, **beşeri**; diğeri ise, **ilâhidir**.

Burada bahsedilen görüş, **ilâhi basiret**-görüşlerdir, ki her şeyin sûretini değil, hakikatini görüştür.

İşte ancak bu görüşler ile hidâyet yani gerçek hadi isminin zuhuru meydana çıkmış olur, bu da gerçek rahmettir. Umulur ki, onlar bu hakikatleri idrak ederek, zikrederek yaşarlar.

Kûr'ân-ı Kerîm Nûr sûresi 24/44. âyetinde:

يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ
yükallibullahül leyale vennehare

inne fiy zalike le'ibreten li ül'il ebsari

Meâlen :

“Allah geceyi gündüze; gündüzü geceye çevirir, doğrusu “basiret sahibi” görebilenler için bunda ibretler vardır.”

Özet yorum :

Bu bir sıfat'î âyet ve dolaylı anlatımdır. Yani Cenâb-ı Hakk diğer âyetlerde **“biz yaptık”** diyerek oluşumları bizzât kendi zâtından haber verirken, burada ise **rûbubiyyet** mertebesinden **sıfat'î zuhur** halini haber vermektedir.

Gecenin ve gündüzün oluşumu kendiliğinden değil ancak Allah'ın gücü ile onun varlığı içerisinde güneş ve dünyanın döndürülerek gündüz ve gecenin bir biri ardından hiç şaşmadan müthiş ve mutlak bir uyum içerisinde meydana geldiğidir.

İşte bu hadise ve benzerleri **“ul'ül ebsar”** (basiret sahibi) (kâmil görüş sahibi) olan kimseler için ibret verici, düşündürücü, her an göz önünde olan, yaşayan canlı tablolardır.

Basiret sahibi kâmil görüş Hakk'a aittir. İşte Hakk Teâlâ hazretleri bu kâmil insanların gözlerinden mülkünü temaşa ederek seyr eder.

Kısa kısa birkaç âyet daha verelim.

Kûr'ân-ı Keriym Yusuf sûresi 12/15. âyetinde:

وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

ve hüm lâ yeş'urune

Meâlen :

“şuur etmediklerinde, düşünmediklerinde”

Kûr'ân-ı Keriym Hud sûresi 11/24. âyetinde:

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

efelâ tezekkerune,

Meâlen :

“artık düşünmez misiniz?”

Kûr’ân-ı Kerîym Ankebut sûresi 29/35. âyetinde:

لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

likavmin ya’kılune

Meâlen :

“aklını kullanan bir kavm için”

Kûr’ân-ı Kerîym Haşr sûresi 59/21. âyetinde:

لَعَلَّاهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

le’allahüm yetefekkerune

Meâlen :

“umulur ki tefekkür eder, fikrederler”

Kûr’ân-ı Kerîym En’âm sûresi 6/111. âyetinde:

وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ

ve lâkinne ekserehüm yechelune

Meâlen :

“ancak şu kadar ki onların çoğu cahilce davranıyor”

Kûr’ân-ı Kerîym En’âm sûresi. 6/151 âyetinde:

لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

le’alleküm ta’kılune

Meâlen :

“umulur ki akledersiniz”

Kûr’ân-ı Keriym En’âm sûresi 6/152. âyetinde:

لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

le’alleküm tezekkerune

Meâlen :

“umulur ki tezekkür eder, zikr eder – öğüt alırsınız”

Kûr’ân-ı Keriym Teybe sûresi 9/41. âyetinde:

إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

in küntüm ta’lemüne

Meâlen :

“eğer bilmiş olsaydınız”

Kûr’ân-ı Keriym Teybe sûresi 9/81. âyetinde:

لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ

lev kanu yefkahune

Meâlen :

“eğer anlayanlardan olsalardı”

Kûr’ân-ı Keriym En’âm sûresi 6/104. âyetinde:

﴿١٠٤﴾ قَدْ جَاءَكُمْ بِصَآئِرٍ مِنْ رَبِّكُمْ

فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ

وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيفٍ

kad caeküm besairü min rabbiküm

femen ebsare felinefsihi

ve men amiye fe’aleyha

ve ma ene aleyküm bihafiyzın

Meâlen :

“size rabbınızdan gerçekleri görmek için “açık deliller” basiretler geldi,
kim Hakk’ı görürse kendi lehine, kim görmezse kendi aleyhinedir,
ve ben üzerinize gözetleyici değilim.”

Kûr’ân-ı Kerîym Âl-i İmran sûresi 3/7. âyetinde:

وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ
ve ma yezzekkerü illâ ulu’l elbabî

Meâlen :

“Kâmil akıl, “kapı” sahiblerinden başkası iyice düşünmez”.

Yukarıda özetle belirtilen tefekkür âyetlerinde geçen bazı kelimeleri kısaca özetlemeğe çalışalım.

“likavmin YEFKAHUN” - (düşünen kavimler için)

YEFKAHUN : Birçok Âyet-i Kerimede geçen bu sözcüğün aslı “**FIKH**”dır, çoğulu “**FUKAHA**”

1. fıkıh : din (şeriat) ilminin ustası
2. zeki anlayışlı (kimse) * (31)

Olumlu ve olumsuz şekliyle birçok yerde geçen bu ifade her yönüyle okuyanlarını mümkün olan en üst düşünceye yöneltmektedir, yeter ki bizler düşünen kimseler olalım.

“efelâ - TEZEKKERUN” - (Artık düşünmez misiniz?)

TEZEKKÜR : Zikr’den - çoğulu tezekkürat

1. hatıra getirme
2. bir meseleyi konuşma, bir mesele konuşma

Baş taraflarda zikr oluşumundan bahsedilmişti, oraya tekrar bakılabilir. Olumlu ve olumsuz yönleriyle bu sözcük hakkında da çok düşünmemiz gerekmektedir.

---

* (31) *Osmanlıca Türkçe ansiklopedik lügat s.298*
Not. Diğer kelimeler de bu lügatın ilgili yerlerinde mevcuttur.

"ve hüm lâ-YES'URUN"
(şuur etmediklerinde – düşünmediklerinde)

ŞUUR : Anlama, anlayış, hissetme, duyma.

Olumlu ve olumsuz yönleriyle bu sözcük hakkında da çok düşünmemiz gerekmektedir.

Cenâb-ı Hakk bizlere açık olarak, bu kelimenin içinde bulunan âyetleri ile de büyük ikazlar yapmaktadır. Bizlere düşen bunların gereğini yerine getirmeğe gayret etmemiz olmalıdır.

"le'alleküm – YETEFekkURUN"
(umulur ki fikr ederler)

TEFEKKÜR : Fikr'den - tefekkurat : Düşünme, zihin yorma, düşünülme

İçinde "**tefekkkür**" ifadesi geçen âyetlerde de Cenâb-ı Hakk bizleri düşünceye sevk ederek bu yönlü bir anlayış beklediğini umud etmektedir.

"li kavmin – YA'KİLÛN"
(aklını kullanan bir kavim için)

AKL : Akl → çoğulu, **ukul**; engellemek, bağlamak, alıkoymak, menetmek, anlamak.

Eski çağlardan bu günlere kadar akıl üzerine bir çok kitap ve risaleler yazılmıştır; ancak en gerçekçi ifadesini İs-

lâmda ve İslâm Tasavvufunda bulmuştur. İnsânı diğer varlıklardan ayıran ve üstün kılan en önemli vasfımız aklımızdır.

Bu aklımızı bizlere tavsiye edilen istikamette kullanmak da başlıca görevimizdir.

Cüz’i aklımızı akl-ı küll’e ulaştırıp onun akıyla “**akl**” etmemiz aklımızın kemâli olacaktır, bizlerden de beklenen budur.

“in küntüm – TA’LEMUN”
(eğer bilmiş olsaydınız)

TA’LEMUN : İlm’den, alim, → çoğulu, **ulema**; bilme, bilen, bilmek

Allahın (c.c.) sıfatlarından olan ilim her varlıkta ihtiyacı kadarıyla mevcuttur.

İnsân da ise, gelişmeğe ve çoğalmaya açıktır. Kişi gayreti nispetinde ilmini arttırır. Ne kadar çok değerli şeyler bilirse kıymeti o kadar çok artar. Bilinecek en değerli şey de evvelâ kendisi, oradan da Rabb’ıdır.

Hakk bilgisinden uzaklaştıran her şey benlik ve cehle yöneltir. Bu ise, kişinin manen iflasıdır.

İşte bu ve benzeri tehlikelerden korunmak için “**eğer bilmiş olsaydınız**” bu hatalara düşmüş olmazdınız hitab-ı ilâhisi bizleri baştan uyarmakta ve bilmediklerimizi de öğrenmeye yöneltmektedir.

“le ibraten – li UL’ÜL EBSAR”
(görebilenler için bunda ibretler vardır.)

Ul'ül EBSAR : Basiret sahibi, görüş kabiliyetinde olan kimseler.

Görenlerle görmeyenler bir olur mu? diye bizleri görmeğe yönelten Cenâb-ı Hakk, bu tür âyetlerle de müşahedeye sevk etmektedir.

Âyet-i Kerimede belirtilen kimseler eşyanın ve kendinin hakikatini bilerek müşahedeli görüşe sahip olan kimselerdir.

Gözü olan herkes birşeyler görür fakat ne gördüğünün farkında değildir.

Nazarının değdiği her yerin Hakk'ın zuhur mahallerinden bir tecelli yeri olduğunu anlayan kimseler **“Ul'ül ebsar”**dandırlar.

Hadiselere onların gözünden bakarsak daha gerçekçi kararlar vermemiz mümkün olacaktır. Cenâb-ı Hakk bunlar hakkında baktıkları şeyleri ibret ve basiret gözüyle incelediklerini bildirmekle diğer kimselere de hadiseleri böyle değerlendirmeleri gerektiği hakkında uyarı yapmaktadır. Bizler de **“Ul'ül ebsar”**ın görüşü ile görmeye ve bakmaya alışmalıyız.

“ve ma yezzekkeru illâ – UL'ÜL ELBABİ”
(Kâmil akıl, “kapı” sahiplerinden başkası
iyice düşünmez.)

Ul'ül elbab : Sağ duyu sahibi, kâmil akıl sahipleri – kapı sahipleri

Bu ifade çok yönlü bir ifadedir. Yukarıda da belirtildiği gibi, **“kâmil akıl sahipleri”** ve **“kapı sahipleri”**...

“Kâmil akıl” → “akl-ı küll”

“kapı” ise, her bir **“esma’ül hûsna”**dır. Bunların hepsi Hakk’a açılan birer kapıdır.

Kullanma selahiyetine sahip olanlar ise **“ülül el-bab”**lardır. Hakk’ın indinde değerleri çok yücedir. Cenâb-ı Hakk bu ve benzeri âyetlerle bu hakikate dikkatlerimizi çekmek istiyerek **“bab”** sırlarını açıklamıştır. Kâmil akıl sahipleri bunları iyice düşünüp değerlendirirler.

“ve ma – EDRAKE – ma leyletül kadr’i”
(Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin idrak ettin mi?)

DERK - İdrak, derk’ten, → çoğulu **idrakat**; anlayış, akıl erdirmе, yetişme, erişme, olgunlaşma.

Birçok âyet-i kerimede yer alan bu kelime ve ifade ettiği mânâ gerçekten çok düşündürücü, bulunduğu yerler itibariyle de çok dikkat çekicidir.

Okuduğumuz bir cümle veya okuma parçasından birşeyler anlamış isek onu **“derk”**, idrak etmiş oluruz. Aksi halde okumamız gözden geçirmekten başka birşeye yaramaz.

Ayrıca kişinin ilmi olgunluğu ne derecede ise, idrakî de o dereceden olacaktır.

Bu sebepten Cenâb-ı Hakk bizlere Kûr’ân’ında daima yüksek idrakî tavsiye edip yollarını açmaktadır.

İdrak, bir şeyin lisanen söylenmesi değil, gerçeği ile anlaşılması demektir.

“ekserahüm – YECHELUN”
(Çoğu cahilce davranıyor)

Cehl : Bilmezlik - cahillik, benlik, yanlış anlayış

Yukarıdan beri kısa kısa sunmağa çalıştığımız tefekkür âyetlerinin ve daha nicelerinin zıddı, tek karşılığı **“yechelun”**dur.

Yukarıda belirtilen kelimelerin mânâlarını giyinemeyen kimseler, varlıklarına **“yechelun”** nakşını dikmiş olurlar. Böylece vasıfları **“cehlin”** temsilciliğidir.

Tarihte bunların misalleri çoktur. Efendimiz zamanında yaşayanların başta geleni ise **“Ebu cehl”** ismiyle bilinendir.

Cehlin kısa tarifini yapmak istersek :

“Akl-ı kül’ün hükümlerini reddedip, kendi akl-ı cüz’ünü ilâh edinerek beşeri, nefsi mânâda kararlar üreterek onlara tabi olmaktır”, **“hevasını ilâh edinmek”**tir, diyebiliriz.

- **Yefkahun**
- **Tezekkerun**
- **Yeş’urun**
- **Yetefekkerun**
- **Ya’kılun**
- **Ta’lemun**
- **Ul’ül ebsar**
- **Ul’ül elbab**
- **Edrake**

Özet olarak vermeğe çalıştığımız yukarıdaki kelimelerin ifade ettiği mânâlarla Cenâb-ı Hakk bizlere mutlak mânâda tefekkür’e yönelmemizi tavsiye etmektedir, ancak bu yollu bir anlayış genişliği içinde islâmi ve ilâhi hakikatlerin anlaşılabilceği ifade edilmektedir.

Aksi halde bunların hepsinin **“eksi”** karşılığı olan **“cehl”** hükmü üzerimizde egemen olup, ilâhi varlığımız bireysel nefs-i emmaremizin hükmü altına girmiş olacaktır ki; bu da bizim mutlak iflâsımızdır.

İnsânın diğer varlıklardan üstünlüğü ve hilâfeti ancak tefekkürü yönüyledir.

Muhterem okuyucum, buraya kadar özet olarak yazmağa gayret ettiğim mevzulardan gayem, sizleri mümkün olan en üst tefekkür olgunluğuna ulaştırmak içindi. Bu anlayış ve bakış açıları içerisinde şimdi tekrar “**vâhy**” mevzuuna dönmeye çalışalım.

İlk Vâhy ve Ikra

Sayın okuyucum, bir an için beşeri vasıflarından sıyrılarak salt bir akıl ile hadiseye bir kenar yerden müdahil olup hayâlen seyre dalabilirsin. İster isen sen o devre rucu et, ister o devri bu ana tatbik et, her ikisi de olabilir. Böyle bir idrak ve anlayış seni ilâhi hakikatlere daha geniş mânâda aşına edecektir.

Dünya, izafî senelerinden **Milâdi 610** larda idi ve günler bünyesinde oluşacak muhteşem hadiseleri zuhura getirmeğe hazırlanıyordu.

Yer, Arap yarımadasında Hicaz’da **Mekke** ve Mekke’de buluna **Hira dağı** idi.

Orada “**emin**” bir insân kendinden emin olarak, çölün o muhteşem sakin gecesinde bütün varlığı ile mutlak bir müşahedede oluşacak muazzam şeyleri adeta derûni bir sezîş ile bekler gibiydi.

Sanki âlem, insânlık ve kendisi yepyeni oluşumları kucaklamaya hazırlanıyordu.

Diğer taraftan bâtin âleminde, “**küntü kenzen**” (gizli hazine) den bütün âlemlere yayılan rahmetin en yücesi zuhura çıkmağa hazırlanıyordu. Bu rahmet zâtî tecellinin ilk defa zuhura çıkmaya başlamasıydı. İnsânlık tefekkür tarihinin en büyük inkilâbı olacaktı.

Ve ezelden seyrana çıkan iki kardeş, “İnsân” ve “Kûr’ân”ın muhteşem buluşma gecesiydi.

Adeta bütün çevre ve âlem nefeslerini dahi kesmişler mutlak bir sukûnet içerisinde oluşacak halleri merakla beklemekteydiler.

Evet işte o gece nihâyet oluşacak olan oluşmağa başlamakta idi. Hira dağında, sonradan âlemlere rahmet olduğunu öğreneceğimiz o emin kişi de sonsuz bir vecd içinde tefekkürde idi.

Kendinden geçmiş salt rûhsal varlığında oluşan, o günlere kadar hiç bir beşer ve varlığın ulaşamadığı ilâhi düşüncelere, hakikatlere ulaşmış, büyük sırları bünyesinde açığa çıkarmaya çalışıyordu.

O kadar ileri derecede derûni tecelliler aklında, bey-ninde, gönlünde, dilinde lisanına geliyordu, ki bunlar bir bakıma kendini korkutuyor ve ürpertiyor idi.

O kadar çok ilâhi sırlarla dolmuştu ki, daha evvelce bunlar hiç bir insân veya diğer varlıklardan duyulmadığı için sıhhatlerinden endişeliydi.

İşte tam bu yoğun düşünceler içerisinde iken birden gök yüzünde büyük bir uğultu ve hışırta hissetti, başını kaldırıp baktığında daha evvelce görmediği, bilmediği bir varlık, gökyüzü semasını tamamen kaplamış olduğunu gördü ve daha da endişelendi.

İşte o anda; o anda işte; olan oldu.

Gayb anahtarı madde kilidine değdi ve gelen azametli gayb elçisi **şifre kelimeyi** de söyledi ve evet; evet gayb’ın muhteşem kapısı gıcırtilarla o anda aralanmağa başlamıştı.

Artık kapı bulunmuş, kilit açılmış, muhteşem gayb’a doğru muhteşem ilâhi yolculuk başlamıştı.

Evet, bâtin âleminin kilidinin açılmasını sağlayan o şifre sözcük yüce kuvvetleri olan bâtin elçisinin lisanından, kendi alfebe düzeni içerisinde, اِقْرَأْ “IKRA” tertibi ile “Rûh’ul Emin”in lisanından, “Muhammed’ül Emin”in ku-lağına, oradan gönlüne, oradan aklına ve yücûd iklimine “nû-zül” yaşanması için indirilmekteydi.

İşte o anın müthiş hadiselerinden birisi “Muhammed’ül emin”in “Hz. Muhammed”e tebdil edilmesi, “Muhammed” kelimesinin içindeki “ikinci mim”in faaliyete geçmesi idi.

Bilindiği gibi;

birinci “mim” → “Muhammed’ül emin”,
ikinci “mim” → “Hz. Muhammed”,
üçüncü “mim”ise daha sonra kemâlâtını gösterecek olan
→ “Hakikat-i Muhammed”idir.

Evet o gece اِقْرَأْ “IKRA” ile “nübüvvet”i başlamış; daha sonra gelen âyetlerle de “risâlet”i başlamış oluyordu.

اِقْرَأْ “IKRA” lâfzının mutlak mânâ’da kendi hakikatî üzere, gerek harf sembolleri, gerekse ses tonlamaları itibarıyla başka bir kelime ile tercüme edilmesi hiçbir beşeri lisanında mümkün değildir.

Ancak lâtin harfleriyle türkçe “OKU” ifadesi sadece “meâl” karşılığıdır, mutlak karşılığı değildir.

Başkaca da çaremiz olmadığından böylece kabullenmemiz icab etmektedir. “OKU” dendiğinde beynimizde okuma ile ilgili hangi bilinç kaydı varsa bu kelimeyi sadece o yönüyle çok dar bir çerçevede anlamış oluyoruz.

Aslı olan, اقْرَأْ “IKRA” (OKU) ise, gerek sembol harf düzenlemesi, gerek ses tonlaması, gerek “iç” bâtin yapısı itibariyle ayrı ayrı incelendiğinde ifade ettiği mânâyı en geniş şekilde bizlerin gözlerine ve gönüllerine sunmaktadır. *(32)

Evet; o yüce kuvvetleri olan Cebrâil idi ve kendi gerçek aslı varlığı ile ilk def’a tecelli ediyor ve “**Hakikat-i Muhammedi**”den aldığı bilgileri, “**zuhuru Muhammediyye**”ye ulaştırıyor idi.

اقْرَأْ “IKRA” bu sürecin başlangıcı oldu ve devamı 23 sene sürdü.

---

*(32) “IKRA” (OKU) harf ve sayı değerleri bölümüne bakın.

Not : “IKRA” (OKU) sözcüğünün diğer lisanlara tercümesini daha iyi anlayabilmemiz için ayrıca özel bir çalışma yapılması gerekmektedir. **N.A.**

O, müthiş ve ûlvî anda söylenen o müthiş “IKRA” (OKU) sözcüğünün muhatabı “**âlemlerin Sultânı**”
- “**ben okumak bilmem,**” dedi.

Sonra O’nu sıkı ve bıraktı,
Tekrar “IKRA” (OKU) dedi.
- “**Okumak bilmem,**” dedi,

sonra O’nu tekrar sıkı bıraktı,
tekrar “IKRA” (OKU) dedi.
- “**Okumak bilmem,**” dedi.

Bunun üzerine Cebrâil (a.s.) *Alak 96/1-5* âyetlerini okumağa başladı...

- ﴿١﴾ اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٣﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٤﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٥﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٦﴾ كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَىٰ

ıkre' bi'smi rabbikelleziy haleka (1)
halekal insâne min alakın (2)
ıkre' ve rabbükel ekremü (3)
elleziy alleme bil kâlemi (4)
allemel insâne ma lem ya'lem (5)
kella innel insâne leyatga (6)

Şimdi tekrar gönül âlemine uruc ederek, bu hadiseyi beşeriyet ölçüleri içerisinde değil de, hakikat ölçüleri içerisinde incelemeye çalışalım.

İfade edilen bilgilere göre Muhammed (s.a.v.) i Ceb-râil (a.s.) **üç** defa sıkıp **dördüncüde** bilgi vermeğe başlamıştır.

Üç def'a sıkması, “**ef'al, esma, sıfat**” mertebelerinin anlaşılması içindir.

Dördüncü, hakikatlerin **zât mertebesinden** izahına başlanmış olmasıdır.

Hz. Rasûlullah, “**İKRA**” (**oku**) sözünü duyduğunda, **üç** def'a “**okumak bilmem**” diye cevap vermesi, üç meretebe itibariyle, beşerce nefsani mânâda “**okuma bilmem**” demek istemiştir.

Evvelki sayfalarda kısaca belirtmeye çalıştığımız gibi, O “**ümm-i**”, ana, anaya mensub, yani “**Hakikat-i Muhammedi**” yönüyle ilmin anasıdır.

Hz. Rasûlullah’ı çok iyi tanımamız gerekmektedir. O’nun bizler gibi okuma yazma araçlarına ihtiyacı yoktu.

Cebrâil (a.s.) birinci def’a geldiğinde daha evvelden o kişiyi tanımadığı halde, ona nasıl olur da “**İKRA**” (OKU) der?....

Ayrıca bu söz rastgele bir sözcük de olamaz.

Ayrıca okuması için, eline bir “metin”, okunacak bir şey de verilmediği halde niye “**OKU**” hitabına muhatap olmuştur?....

Bu ve buna benzer soruların mantıklı birer izahları olmalıdır.

Birinci def’a “İKRA” dediğinde; daha evvelce kısaca bahsettiğimiz gibi, gönlünde, içinde, “**özünde**” bulduğu ilâhi hakikatleri “İKRA” kıraat etmesi, okuması istenmişti.

İşte bu husus çok mühim bir meseledir. “**Kalbe, gönle, akla**” gelen varidatların ilâhi olduğunun mertebe-i cibril-den tasdiki lâzımdır. Ancak bu bilgiler sahih (doğru) bilgilerdir ve tatbik olunabilirlerdir.

Tasdik olmayan bilgiler ise, vehmi ve nefsanidir, tatbik edilmesi çok büyük yanlışlıklara sebep olur.

Hz. Rasûlullah’ın düşündükleri, müşahade ettikleri gönlüne gelen varidatların doğruluğu, bâtın elçisi tarafından “**İKRA**” (OKU) “**ben de tasdik edeyim**” hükmündedirler. Bir bakıma bu hadise ilk “**mukabele**”dir de diyebiliriz.

“**İKRA**” zât-i tecellinin tarih başlangıcıdır, diyebiliriz. Bizim âlemimizde o günlere kadar böyle bir yücelik olmamıştı.

“**İKRA**” (OKU); → “**okuyamam**” dediğinde,

Cebrâil O'nu kuvvetle sıktı, o anda kendi bireysel zâtı gitti,
“**zât-ı ilâhi**” geldi.

İkinci def'a sıktı, → bireysel sıfatları gitti,
“**ilâhi sıfatları**” geldi.

Üçüncü def'a sıktı, → bireysel isimleri gitti,
“**ilâhi isimleri**” geldi.

Bu tazyike dayanamayıp kendini attı, böylece **izafi varlığından** da kurtulmuş oldu.

Cebrâil hemen onu tuttu ve limonun, zeytinin sıkılıp posasının gidip özünün kaldığı gibi kendi varlığında Hakk'ın varlığından başka bir şey kalmamış oldu.

“**Ümm-ül kitap**” olmaya başladı, kâleme kağıda ihtiyacı yoktu, Cebrâil bildirdiğinde aynını **zâtından da** okuyordu.

“**İKRA**” bir bakıma Cebrâil (a.s.)ın Hz. Muhammed'e (s.a.v.) üflediği “**kelâm-ı rûh'ul kudüs**”tür, anında faaliyete başlamıştır.

İsâ (a.s.) için Meryem'e üflediği ise, **hayâli bir lâtifedir**, ki otuz sene sonra açığa çıkmaya başlamıştır.

Hz. Peygamber bunları ümmetine aynen üflemiştir ve onların “**rûh'ul kudüs**”ü olmuştur. Bunlardan doğan ilimler, peygambere mensuptur; diğerleri hayâl ve vehme mensupturlar, sonları gelmez.

“**İKRA**” bir bakıma, **has zâtların okumasıdır**.

O, ilmin anası olduğundan, ilim aktarımının cüzlerinden olan kağıt kâlem ve saireye ihtiyacı yoktu.

Onlara ihtiyacı olsa idi “**ilmin anası**” olmaz, ancak “**ilmin çocuğu**” olurdu, ki onun hakkında böyle bir şey tasavvur edilemezdi.

“**İKRA**” bir bakıma “a’yân-ı sabiteni oku” demektir.

Kolay kolay okunamaz, çünkü bütün “**kaza ve kader**”, “**mukadderat**” orada yazılıdır.

İşte o anda daha “**henüz**” bunları “**okuyamam**” olmuştur.

“**İKRA**” ne edebiyatçıların, ne zahiri din ehlinin, ne şairlerin, ne doktorların, ne tarihçilerin, ne psikologların, ne fizikçilerin, ne sosyalcilerin (sosyologların) anlayıp anlatacağı şeylerden değildir.

Bu husus ancak **irfan ehlinin idrak ve yaşantısıyla** anlaşılacak ve anlatılacak hususlardandır.

Evet; Cebrâil (a.s.) Hz. Muhammed-i yukarıda çok dar bir çerçevede anlatmağa çalıştığımız, aslında beşer ufku-na sığamayacak kadar geniş olan bu mevzua imkânî dahilinde yavaş yavaş devam etmeğe çalışalım.

Cebrâil (a.s.) üçüncü defa sıktıktan sonra devam ederek;

Alak 96/1 âyetinde

﴿١﴾ اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿٢﴾

ıkre’ bi’smi rabbikelleziy haleka

Meâlen :

“Ey Muhammed seni halkeden rabb’inin ismiyle **oku**” hakikatini bildirdikten sonra “**İKRA**” hakikatinin mâ-nâsı asliyyeti üzere daha çok açılmaya başladı.

Hiz. Muhammed o hallerin derûni haşyet’i içerisinde “**okuyamam**” dediğinde Cebrâil (a.s.) yine bir şifre anahtar verdi, ki o anahtar “**Rabb**” ismi idi, yani kendi izafî varlı-

ğınla değil **Rabb** isminin sendeki zuhuru ile oku demek istedi. Bu ise ilk “**besmele**”; ilk, zahirden bâtına geçerek ilim tahsili idi.

Bir başka yönüyle baktığımızda, Hz. Rasûlullah (s.a.v.) zât-i tecelli ile gelmiş olduğu halde neden **rûbubiyyet** ilmiyle nebi’liği başlatıldı der isek, cevabı şöyle olabilir.

Âdem (a.s.) den beri gelen ilâhi ilmin mertebeleri;
İbrahim (a.s.) da “**tevhid-i ef’al**”,
Mûsâ (a.s.) da “**tevhid-i esma**” → **rûbubiyyet** → **tenzih**
İsâ (a.s.) da “**tevhid-i sıfat**” → **teşbih** idi.

Geriye “**tevhid-i zât**” kalmış idi, ki bu da bütün tevhidler birleştiren Tevhid-i zât idi, yani umumi tevhid idi. Bu mertebenin ilk zuhur yeri “**Sûret-i Muhammed-i**” idi.

İşte bu hakikatleri, “**Hakikat-i Muhammed-i**”den alıp “**Sûret-i Muhammediyye**”ye ilâhi ilmin yoğunlaşmış hali olan lâtif sûreti ile “**mânâyı cibril**”, bâtından → zahire ulaştırmakta idi.

Cebrâil bu hakikatlerin daha kolay anlaşılabilmesi için “**bi ismi rabbike**” “**rabbının ismiyle oku**” demesi; gerçi sen zât-i tecelli ile geliyorsun, fakat bu hakikatlerin daha iyi anlaşılabilmesi için az daha alt mertebeden yani, “**rûbubiyyet**” yani “**tenzih Mûseviyyet**” mertebesinden “izahına” okumaya başla demek olmuştur.

Çünkü Allah’ın indinde tek din İslâmdır. **İbrahimiyyet, Mûseviyyet, İseviyyet** diye ayrı ayrı semavi dinler yoktur. Tek Allah’ın (c.c) tek semavi dini vardır, o da “**İslâm**”dır.

Onun için de sadece Allah’ın (c.c.) gönderdiği peygamberlerinin mertebeleri vardır. Ayrı ayrı, kendilerine ait olan bir sahaları yoktur.

İşte bu yüzden İslâmiyyet'i yani **"Hakikat-i ilâhiye"**yi daha iyi anlatabilmek için biraz daha alt mertebelerden başlayarak o mertebelerin bozulmuş, akidesini de tekrar kendi hakikatleri üzere ihya etmek bakımından **"Rabb"**dan yani **"tenzih"**ten, **"mertebe-i Mûseviyyet"** başlanması gereği açık olarak ortaya konmuştur.

Evet; bu **"Kelâm-ı ilâhi"** Hz. Rasûlullah'a talim edilen ilk anahtar ve **"hakikat-i Mûseviyye"** mertebesi üzere bir besmeledir, **"bi ismi rabbike"** (rabbının ismiyle) dir.

Teşbih; "İseviyyet mertebesi"nin besmelesi; **"bi ismi eba ve ebi ve rûh'ul kudûs"**tür. Yani (baba, oğul ve rûh'ul kudûs) ismi ile dir.

"IKRA" hitabından kısa bir müddet sonra **iki** defa gelen **"Fâtîha'yı şerife"**nin ve bütün surelerin başında taht kuran **"Hakikat-i Muhammediyye"**nin ve her şeyin muhteşem anahtarı **"besmele-i şerife"** ise, **"bismillâhir râhmanir rahîm"** ilâhi ifadesinin zahiri dahi tevhid üzere olup bir def'ada lâfz edilmektedir.

Meâlen : (Râhman ve Rahim olan Allah ismiyle)dir.

Görüldüğü gibi;

Mûseviyyet mertebesinin besmelesi,

Rabb, esma, → rûbubiyyet mertebesini,

İseviyyet mertebesinin besmelesi

Ruh'ul Kudûs, → sıfat mertebesini,

Muhammediyyet mertebesinin besmelesi Allah (c.c) zât mertebesini açık olarak ifade etmekte ve zât Allah (c.c.) mertebesi ise, bütün mertebeleri bünyesinde topladığından diğer mertebelerin besmeleleri genelde **"nesh"** edilmiş, kaldırılmıştır.

Gerçek Hakikat-i Muhammediyyenin besmelesine bilerek veya bilmeyerek bu yolla geçilir.

Gerçek halini idrak edememiş kimseler, lâfzen Muhammed-i besmele-i şerifesini lisan etseler dahi gerçekte halen bulundukları mertebenin besmelesini söylemektedirler.

Kûr'ân-ı Kerîm'de **114** sure, sûret-i Muhammed-i üzere sûret-i ilâhiyye vardır. Bunların birinin başında besmele yoktur (**Tevbe 9** sûresi).

O besmele ise, (**Neml sûresi 27/30. âyet**) Süleyman (a.s.) kelâmından Belkıs'a gönderdiği mektubunda ifade etmiştir.

Yani besmele-i şerifenin hakikatinin **114 te biri** ancak Mûseviyyet mertebesi itibariyle zuhura çıkmıştır, ki o da yine **“Hakikat-i Muhammed-i”** kemâliyledir.

(**113**) ün başındaki (**1**) i alırsak (**113**) geriye **13** kalır.

O (**1**) i, (**30**) uncu âyetin başına koyarsak **130** olur.

Sıfırı oradan kaldırırsak (**130**) geriye **13** kalır, ve **13** bilindiği gibi Hazret-i Rasûlullah'ın **şifre** sayısıdır.

Hal böyle olunca Süleyman'ın (a.s.) kemâlâtı dahi **Hakikat-i Muhammediyye**'ye bağlanmıştır.

Çok geniş bir mevzuu bünyesinde bulunduran besmele-i şerifeleri yeri olmadığı için bu kadar izahla bırakıp yolumuza devam etmeye çalışalım.

“elleziy haleka” (1)

“(seni) halk eden”

âyet-i kerimenin bu bölümü de çok izahlar gerektirmektedir.

Özet olarak;

Mertebe-i Ahadiyyette,

“Hakikat-i Muhammed-i” hüviyyeti itibariyle,
zahiri ise,

“Hazret-i Muhammed” ismi ile

“Hakikat-i ilâhiyye”nin
nokta zuhur mahallini halketmiştir, diyebiliriz.

“halekal insâne min alâk” (2)
“insân-ı (zahirini) pıhtılaşmış kandan halkeden”

“ıkre’ ve rabbükel ekremü” (3)
“oku rabbın en büyük kerem sahibidir”

elleziy alleme bil kâlemi (4)
“kâlem ile öğretene”

allemel insâne ma lem ya’lem (5)
“insâna bilmediğini öğretti”

Gayemiz ilk gelen bu beş âyetin genel yorumunu yapmak değil, ancak o gece oluşan hakikatleri biraz daha iyi anlamaya çalışmak ve daha gerçekçi olmaya yönelmektir.

Şimdi tekrar tefekkürle düşünmeye yönelelim.

Evet, Cebrâil (a.s.) Hz. Rasûlullah’a “İKRA” (OKU) dediği halde, kendi okumaya devam ederek beş âyeti “İKRA” etmiştir.

Bundan sonraları gelen âyet-i kerimeler, Habibullah’a, **Hakikat-i Muhammediyye’ye** قُلْ “KÛL” “de ki” hitab-ı izzeti ile gelmeye başlamıştır.

“İKRA” kelimesi Kûr’ân-ı Keriym’de üç yerde ve Cebrâil’in lisanından üç def’a söylenmiştir.

Böylece **altı def’a** söylenmiş olmaktadır.

قُلْ “KÛL” ise, Kûr’ân-ı Keriym’de üçyüzyetmişüç (373) yerde ifade edilmiştir.

Niye acaba hitapların hepsi,

اِقْرَأْ “İKRA” veya قُلْ “KÛL” ile olmadı?...

“İKRA” (OKU) ile “KÛL” (söyle, de ki) arasındaki fark nedir, ki âyet-i kerimeler bu iki lâfz ile ifade edildi?

Şimdi bu hususu iyi anlamaya çalışalım.

Ebced hesabıyla

اِقْرَأْ “İKRA” (OKU)	قُلْ “KÛL” (söyle)
ا (elif) 1	ق (kaf) 100
ق (kaf) 100	ل (lâm) <u>30</u>
ر (rı) 200	<u>130</u>
ا (elif) 1	
ء (hemze) <u>1</u>	
303	
(303) → (33) (3 + 3) = 6	

اِقْرَأْ “İKRA” (OKU) hakkında daha evvelce de kısa bilgi vermiştik, burada bir şeye daha dikkat çekelim istedik.

Otuzüç (33), Mescid-i Nebevi’nin ilk kurulan direk sayılarına eş olduğu gibi,

(3) ün birinin, “İKRA”, Kûr’ân’da geçtiği,

ikinci (3) ün ise,

Kûr’ândan olmayıp, Hadis-i Şerifte de belirtildiği gibi

Cebrâil (a.s.) a izafe edilmesidir.

Böylece üçün (3) ün bir (1) tanesi, **zâti** ;
bir (1) tanesi ise, **Cibrili**'dir.

Toplandığında 6 adet **“IKRA”** olmaktadır, ki ayrıca bu dahi bu hadislerin ilk anlama durağı olan imân'ın mertebelerini de ifade etmektedir.

قُلْ “KÛL” ise, açıkça görüldüğü gibi hilâfsız (13) tür;

373 yerde dahi ifade edilmesi $(3 + 7 + 3) = 13$ ü çok açık olarak ortaya koymaktadır.

Gerçekten ben de bu kadar çok Hakikat-i Muhammediyye'yi adeta her yerde tasdik eden 13 sayısını gördükçe hayretim biraz daha artmaktadır.

اقْرَأْ “IKRA” (OKU) → ikilik,

قُلْ “KÛL” (söyle – de ki) → ikilikteki - bir'lik'tir.

“KÛL” aynı zamanda “kün”dür.

Biri ilmi mânâda **mutlak**,
diğeri ise, fiili mânâda **mutlak** oluştur.

“KÛL” lâfzı en geniş mutlak mânâda konuştuğu mahaldir. O mahalden kelâm ise, ilmi yönden gelen halkıyettir.

“kûl hüvallahu ehad”, dendiğinde
“Ahadiyyet” ortaya çıkar.

“kûl ya eyyühellezine amenu,” dendiği zaman da,
“imâniyyet” halkolup ortaya çıkar.

“ya eyyühel kafirun,” dendiği zaman da
“küffariyyet” ortaya çıkmış olur.

“IKRA” bir başka ifadeyle açmaktır, bâtını velâyet,

“**KÛL**” ise, nübüvvet ve risâlettir.

Yukarıdan beri özet olarak ifade etmeğe çalıştığımız Hira dağındaki o muhteşem hadisede, bizde zihnen ve zevken kendimizi bulmağa çalışalım.

Bu yoldan gönlümüze gelecek ilhamatın yollarını açarak Cebrâil (a.s.) ın yollayacağı görevlilerini birer haberci misafir olarak güzelce karşılayıp onlara ikramda bulunalım, onlar da bize manevi ilmi ikramda bulunsunlar.

Cebrâil (a.s.) Hz. Rasûlullah’a kendi özel zâti varlığı ile iki (2) def’a geldiği haber verilmektedir.

Birinci geldiği **İKRA** gecesinde, Hakikat-i Muhammed’i ayan-ı sabitenin öğretilmesi ve nübüvvetin başlaması içindir.

İkinci gelişi ise, **Mi’rac** gecesi Hakikat-i Muhammedî’nin en kemâlli haliyle zuhurunu ortaya çıkarıp yaşandığı gece olduğu içindir, sırrı budur.

Başka hiçbir peygambere böyle asli sûreti üzere görünmemiştir. Hazret-i Muhammed’in şanındandır.

İlk geldiği sürelerde Cebrâil (a.s.),

Zahiren Hazret-i Rasûlullah’ın hocası olmuş iken, **mi’rac** gecesi ise, Hz. Rasûlullah, Cebrâil’in hocası olmuştur.

Mi’rac gecesi sidre-i müntehayâ varıldığında Cebrâil (a.s.) “**ben daha yukarı çıkamam, çıkarsam yanarım,**” demişti.

Bunun üzerine Aleyhisselatu vessellem efendimiz “**yanarsam ben yanayım,**” diye salt varlığı ile zât-i ulûhiyyet mertebesine mi’rac etmişti. * (33)

Mevlâna hazretleri “**Ahmed’in her mertebede bir elbisesi vardır, nereye gitse oranın elbisesini giyer,**” diye ifade ederek bu hakikati açık olarak izah etmiştir.

Cebrâil (a.s.) “**yanarım**” diye ifade etmesi, daha yukarıda elbisesi yani kimliği olmadığı, yani “**alim**” isminin zuhuruyla kaynağının sıfat mertebesinden gelmiş olmasıyla, zât mertebesinde yeri olmadığından orada yaşaması da mümkün olmadığından kimliğinin yok olacağı aşıkardır; korkusu bundan idi.

Cebrâil (a.s.) ın; **kaynağı**, sıfat mertebesi; **zuhuru**, esma mertebesi; oradan da **görev yeri** olan ef’al âlemine, mânâ âleminin bilgilerini getirmektedir.

Cebrâil’in **iki yönü** vardır, mânâ ile madde arasında iletişim kurabilmesidir. Daha evvelce de belirtildiği gibi Hakikat-i Muhammedi’den aldığı bilgileri zuhuru Muhammediyye’ye bildiriyor idi.

---

*(33) “Mübarek geceler ve bayramlar” isimli kitabımızda ilgili bölümünde Mi’rac hakkında özet izahat vardır oraya bakılabilir.

Rivâyet olunur ki; bir gün Cebrâil (a.s.), “**ya Rasûlullah sen rahmeten lil âlemiyn’sin, acaba bana olan rahmetin nasıldır?**” diye sorduğunda;

Hiz. Rasûlullah (s.a.v.) Cebrâil’e, “**ya Cebrâil, bana getirdiğin vâhiyleri nereden alıyorsun?**” diye sormuştu.

Bunun üzerine Cebrâil (a.s.) da; “**ya Rasûlullah, bir perde arkasından alıyorum**” diye ifade etmişti.

Bunun üzerine Hiz. Rasûlullah “**tekrar vâhiy alırken o perdeyi az arala, bakalım ne göreceksin**” diye ifade etmiştir.

Cebrâil (a.s.) diğer bir seferde vâhyi alırken perdeyi araladığında Hz. Rasûlullah(s.a.v.) ın manevi varlığı ile karşılaştığını bildirmiştir.

Bunun üzerine Hz. Rasûlullah, “**işte sana olan rahmetim budur,**” diye ifade etmiştir.

Bu hadise daha evvelce de bildirildiği gibi Cebrâil (a.s.) ın vâhiyleri, “**Hakikat-ı Muhammedi**”den alıp, “**zu-hur-u Muhammedi**”ye ulaştırmış olmasıdır.

Şu anda ben de bu özet satırları yazmağa çalışırken, Cebrâil (a.s.) görevli melekleri gönlüme bu bilgileri ilka ve ilham ederlerken izahlarını sınırlı beşer lisanı ile nasıl ifade edebilirim diye düşünüyorum, düşünüyorum..., onlar da gönlüme, “**İKRA, İKRA, İKRA**” diyorlar ve tasdik ettiklerini ifade ediyorlardı. Ben de sınırlı imkânlarla yazmağa devam etmeye çalışıyorum.

Evet daha evvelce ifade etmiş olduğumuz, Ümm’ül müminin, Aişe radiyallah-u anha’dan rivâyet edilen hadis-i şerifde belirtildiği gibi Hazret-i Muhammed İKRA vâhyinden sonra Hatice binti huveylid’in yanına giderek “**beni sarıp örtünüz, beni sarıp örtünüz,**” demiştir.

Bir müddet sonra *Müddesir 74/1-4*

﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿٢﴾ قُمْ فَأَنْذِرْ ﴿٣﴾ وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ ﴿٤﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ

ya eyyühel müddessirü (1) kum feenzir (2)
ve rabbeke fekebbir (3) ve siyabeke fetahhir (4)

âyetleri geldiğinde,

Meâlen :

“Ey örtüye bürünen, kalk da uyar, rabbini yücelt, giydiklerini temiz tut.” ifadeleriyle Rasûllüğü başlamıştır

İKRA ile nebi olmuş, bu ifadelerle de risâleti başla-
mıştır.

Özet olarak bu ifadeleri bâtınından anlamaya çalışırsak;

**“Ey beşeriyet örtüsüne bürünen, ilâhi varlığınla
kalk ve böylece uyar, rabbını idrak ederek, gerçek mânâ-
da rûbubiyet mertebesi itibariyle yücelt, giydiğin risâlet
elbiseni tekrar beşeriyetine dönerek beşeriyet, benlik kir-
leriyle kirletme”** ikazını aldıktan sonra Hz. Muhammed fi-
len görevine başlamış olmakta idi.

Yukarıdaki âyetleri bizler dahi kendi bünyemizde u-
yarlamaya çalışmamız bizlere çok şeyler kazandıracaktır.

Bu hakikatler bizlere **“İKRA”**nın ikramıdır..

Bu özet bilgileri hatırladıktan sonra şimdi gelelim
vâhyin diğer yönlerine.

Vâhyin Diğer Yönleri

Değişik varlıklara edilen vâhiy’ler:

Kûr’ân-ı Kerîm’de, başta insân olmak üzere birçok
varlıklara vâhy edildiğini görmekteyiz. Bu misaller bizlere
Cenâb-ı Hakk’ın bütün varlıkta **“zuhur mertebeleri”** mutlak
bir ilgisinin olduğunu açık olarak göstermektedir.

Vâhiyler :

- **Peygamberlere**
- **Peygamber olmayan insânlara**
- **Meleklerle**
- **Cinlere**
- **Semalara**
- **Arıya**
- **Bitkilere** v.s. olarak bildirilmektedir.

Bu vâhiylerin bir kısmı bizzât Cenâb-ı Hakk'ın kendisi tarafından veya melekleri tarafından iletildiği ifade edilmektedir.

Bunlara birer örnek olması dolayısıyla özet olarak birkaç tanesini hatırlamaya çalışalım.

Nebi ve Rasûller Hakkında Vâhy

Kûr'ân-ı Kerîm Nisa sûresi 4/163. âyetinde:

﴿١٦٣﴾ اِنَّا اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ كَمَا اَوْحَيْنَا اِلَى نُوحٍ
وَالَّذِيْنَ مِنْ بَعْدِهٖ
وَ اَوْحَيْنَا اِلَى اِبْرٰهِيْمَ وَ اِسْمٰعِيْلَ
وَ اِسْحٰقَ وَ يَعْقُوْبَ وَ اَلْاَسْبَاطَ وَ عِيْسٰى
وَ اَيُّوْبَ وَ يُوْنُسَ وَ هٰرُوْنَ وَ سُلَيْمٰنَ
وَ اَتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوْرًا ﴿١٦٤﴾

inna evhayna ileyke kema evhayna ila nuhun
vennebiyyiyyne min ba'dihi
ve evhayna ila ibrahiyme ve isma'ıyle
ve ishaka ve ya'kub vel esbatı ve ıysa
ve eyyübe ve yünuse ve harune ve süleymane
ve ateyna davude zebüren

Meâlen:

“Nuh’a, ondan sonra gelen nebilere vâhyettiğimiz gibi, İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Ya’kub’a torunlarına, İsa’ya, Eyyub’a, Yunus’a, Harun’a ve Süleyman’a vâhy

ettiğimiz gibi şüphesiz sana da vâhyettik. Davud’a da Zebur’u verdik.”

Görüldüğü gibi âyet-i kerimenin ifadesi ne kadar açıktır, Cenâb-ı Hakk vâhiylerini bizzât kendinin vâhy ettiğini ifade ederek kullarına ne kadar yakın olduğunu açık seçik olarak ifade etmekte olduğu halde, sadece “**taklid-i tenzih**” mertebesinde yaşayan kimselerin o’nu zaman ve mekânın ötesine atan anlayışları hangi mantık ile izah edilebilir bilemiyorum.

Hız. Rasûlullah (s.a.v.) Hakkında : Vâhy

Kûr’ân-ı Keriym Müzzemmil sûresi 73/1-7. âyetlerinde:

- ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ
﴿٢﴾ قُمْ إِلَيْكَ الْيَلَّ الْآ قَلِيلًا
﴿٣﴾ نَصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا
﴿٤﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا
﴿٥﴾ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا

ya eyyühel müzzemmilü (1)

kumil leyile illâ kaliylen (2)

nısfehu evinkus minhü kaliylen (3)

ev zid aleyhi ve rettilil kûr’âne tertiylen (4)

inna senülkıy aleyke kavlen sekıylen (5)

Meâlen:

“Ey örtünüp bürünen (Muhammed!) gecenin yarısında istersen biraz sonra, istersen biraz önce, bir müddet için kalk ve tertilen (ağır, ağır) Kûr’ân oku, doğrusu biz sana taşıması ağır bir söz vâhyedeceğiz.”

Özet yorum:

Bu âyet-i kerimede de Cenâb-ı Hakk kendi zâtı ile Hz. Rasûlullah'a aracısız olarak ne kadar açık hitap ettiği görülmektedir.

Ey beşeriyet örtüsüne bürünen Muhammed! Gecede yani **“fena fillâh”**dan kalk ve Kûr'ân oku, yani **“baka billâh”**ı yaşa ve anla, **“derk et”** hazırlan, biz sana taşıması ağır bir “söz” vâhyedeceğiz.

Bilindiği gibi bâtındaki mânâlar lâfz (söz) olarak beşerin lisanından zuhura çıkıp idraklere yansılar, böylece kişiler her birlerine içlerindeki mânâları ifade etme imkânına sahip olmuş olurlar.

Yine bilindiği gibi beşer lisanına en ağır gelen **Allah** (c.c.) lâfzı (sözü) dir. Söylenmesi kolay olmakla beraber, içindeki mânâyı, ağırlık olarak **“bütün âlemler”** ve mânâ olarak da ancak **“İnsân-ı Kâmil”** çekebilir.

Her insân **“Allah”** (c.c.) sözünü söyler fakat hayâlinde onu ne derece tanıyabiliyorsa ancak o kadarını çeker.

Taşınması ağır söz **“Allah”** (c.c.), lâfzı taşıyan da, onun zuhur mahalli olan **“İnsân-ı Kâmil”**dir.

İlk İnsân-ı Kâmil ise, onu bütün mertebeleri itibarıyla yaşayan, taşıyan Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) efendimizdir.

Ağır söz **“Allah”** (c.c.) lâfzıdır. Âyet-i Kerime bu hakikati açık olarak ifade etmektedir. Bu özellik daha sonraları onun manevi varislerine geçmiştir.

Fûsus'ül Hikem'de; **“İnsân-ı Kâmil sûret-i ilâhiyye üzere mahlûktur. Ve sûret-i rûhiyye ve cismaniyyesinin cümlesi “Allah” ismi cami'inin gölgesidir,”** yani **“zuhur mahallidir,”** denmektedir.

Yunus Emre de bu hakikati, **“ete kemiğe büründüm Yunus diye göründüm,”** şekliyle ifade etmeğe çalışmıştır.

Gerçekten bu lâfz çok ağır bir sözdür, ancak onu taşıyan yine kendisidir, başkası yoktur, ki taşıсын.

Genel İnsânlar Hakkında Vâhy

Kûr'ân-ı Keriym Haşr sûresi 59/21. âyetinde

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ
لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

**ve tilkel emsalü nadribüha linnasi
le'allehüm yetefekkerune**

Meâlen :

**“Bu misalleri insânlar düşünsünler diye veriyoruz.
Umulur ki onlar tefekkür ederler”.**

Özet yorum :

Kûr'ân-ı Keriym'in birçok âyeti böyle misal ve teşbihlerle ifade edilmektedir. Düşünen beyinler bunlardan çok şeyler çıkarırlar.

Bu âyet de bizleri düşünceye sevketmekte ve tefekkür ufkumuzu genişletmeye yöneltmektedir.

Havariler Hakkında Vâhy

Kûr'ân-ı Keriym Maide sûresi 5/111. âyetinde

﴿١١١﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ
أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي
قَالُوا أَمَدًا وَآشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿١١٢﴾

**ve iz evhaytü ilel havariyyiyye
en aminu biy ve birasûlî**

kalu amenna veşhed biennena müslimune

Meâlen :

Havarilere, “Bana ve peygamberime inanın” diye bildirmiştim.

“İnandık, müslimler olduğumuza şahid ol,” demişlerdi.

Özet yorum :

Bilindiği gibi havariler, İsa (a.s.) a hayatında ilk imân eden kimselerdi. Bunlar Allah’ın değil İsa (a.s.) ın Rasûlleri yani habercileri idi. Görevleri o devirde yaşayan insânlara **“mertebe-i İseviyyet”i (teşbihi)** bildirmektir.

Cenâb-ı Hakk evvelâ kendilerinin imân etmelerini sonra da İsa (a.s.) ın bunları yaymalarını onlara bildirmişti. Yâsin-i Şerifte bahsedilen hadise de bu yöndedir.

Âyet-i Kerime’de ifade edildiği gibi İsa (a.s.) havarilerine (yardımcılarına) bizzât vâhyeden Allah (c.c.), Habibi-nin ümmetlerinden olan ehl-i kemâle vâhy etmemesi için bir sebep var mıdır?...

Ancak ehl-i kemâl bu tür vâhy’in ismini nezaketen **“ilham”** diye belirtir.

İlâhi mânâda vâhy, yeni gelen ve ancak bir peygamber tarafından insânlığa ulaştırılan Hakk’ın sözleridir.

İlham ise, bu sözlerin izahlarıdır.

Mûsâ (a.s.) ın Annesi Hakkında Vâhy

Kûr’ân-ı Kerîym Ta-ha sûresi 20/38-39 ayetlerinde;

﴿٣٦﴾ قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُوءَ لَكَ يَا مُوسَى
﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ مَنَّآ عَلَىكَ مَرَّةً أُخْرَى
﴿٣٨﴾ اِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّكَ مَا يُوحَى

kale kad utiyte sü'leke ya Mûsâ (36)

ve lekad menenna aleyke merreten uhra (37)

iz evhayna ila ümmike ma yuha (38)

Meâlen :

36. “Ey Mûsâ istediğin sana verildi, dedi.”

37. “Zâten sana başka bir def’a da iyilikte bulunmuş”

38. “annene vâhyedileni (gerekeni) vâhyetmiştik.”

Özet yorum :

Görüldüğü gibi burada da peygamber olmayan bir hanıma vâhy edildiği açık olarak ifade edilmektedir.

“**Mertebe-i Tenzih**”in zuhur yeri olan **Hız. Mûsâ**, onun zuhur mahalli olan **annesine**, Cenâb-ı Hakk, o sıkıntılı devresinde, Fir’avn’ın zulmünden çocuğunu nasıl kurtaracağını bizzât kendisine bildirmişti.

“**Mânâ’yı Mûseviyet**”in, beden sandığına konup, Hakk’ın ilim deryâsına terk edilerek seyre çıkarılmasının bizler için de büyük önemi vardır.

Bu hakikat idrak edilmeden;

“**mertebe-i Tenzih**”den → “**mertebe-i Teşbih**”e geçilmesi mümkün olamamaktadır.

Seyr-i sülûk çalışmalarında bir gün gelir de, gönlünden meydana getireceğin Mûsâ’nın annesi olursan, onu nasıl koruyacağını Rabb’in sana da vâhy – ilham eder, hiç şüphelen olmasın.

Semalar hakkında vâhy

Kûr'ân-ı Keriym Fussilet sûresi 41/12. âyetinde

﴿١٢﴾ فَقَضَيْنَا سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ
وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَّمَاءٍ أَمْرَهَا
وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا
ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿﴾

fekadahünne seb'a semavatın fiy yevmeyni
ve evha fiy külli semain emreha
ve zeyyennesemaeddünya bimesabiyha ve hıfzan
zalıke takdiyrül aziyzil aliymi

Meâlen :

Allah, bunun üzerine, iki (2) gün içinde yedi (7) gök var etti

ve her göğün işini kendine vâhy etti, bildirdi.

Yakın göğü ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk.

İşte bu, bilen güçlü olan Allah'ın konumudur.

Özet yorum :

Bütün âlemlerin altı (6) günde zuhura geldiği bildirilmektedir. Bu altı günün ikisinde ise, yedi (7) kat sema bina edilmiştir.

Bu semalara nasıl hareket edecekleri ve içinde yaşayan varlıklara ki; hepsi Hakk'ın isimlerinin zuhur mahalleridir, nasıl yaşayacakları kendilerine Hakk tarafından açık olarak bildirildiği görülmektedir.

Melekler Hakkında Vâhy

Kûr'ân-ı Keriym Enfal sûresi 8/12. âyetinde

﴿١٢﴾ إِذْ يُوحَىٰ رَبِّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ

أَنْتَ مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا

iz yühıy rabbüke ilel melâiketi
enniy meaküm fesebbitülleziyne amenü

Meâlen :

“Rabb’in meleklerle, “Ben sizinleyim, inananları destekleyin,” diye vâhyetti.”

Özet yorum :

Evvelki sayfalarda “melâike-i kiram” bölümünde belirtildiği gibi, “fiiller kuvvet ile meydan geleceğinden, efali ilâhiyye dahi Malaik-e-i kiram ile zahir olur.”

“Kuvvet-i ilâhiyye”nin ismi, enbiya aleyhisselâmın lisanında “melâike” dir. Zira melek, “kuvvet ve şiddet” mâ-nâsınadır, denmiştir.

Görüldüğü gibi âyet-i kerimedeki “ben sizinleyim” lâfzı, bu gerçeği çok açık olarak ifade etmektedir.

“İlâ faile illâllah” hükmüyle belirtilen, “fail yoktur, ancak fail Allah’tır,” gerçeğinde bunları görmekteyiz.

Fiil → kuvvete,

kuvvet → iradeye,

irade ise, → zâta bağlı olduğundan, ortaya çıkan fiil zâtın o mertebedeki ismi ile zuhuru demektir.

Ef’ali ilâhi dahi her tenezzülünde o mertebenin ismi ile bir kuvvet ve güç neticesinde zuhur etmektedir.

İşte bu güç ve kuvvetin ismi bilindiği gibi “melâike”dir, ve zât kuvvetleriyle yani melekleri (melekeleri) ile beraberdir.

Burda belirtilen (kuvvet) “melekler” insânlarla olanlardır, diğerleri değildir. Özellik ifadesi, zâtî ilginin insânla birlikte olmasıdır diyebiliriz.

Arı Hakkında Vâhy

Kûr'ân-ı Kerîym Nahl sûresi 16/68-69. âyetinde

﴿٦٨﴾ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ
أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا
وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٩﴾
﴿٦٩﴾ ثُمَّ كُلِّي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ
فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا
يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ
مُخْتَلَفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٧٠﴾

ve evha rabbüke ilennahli
enittehızıy minel cibali büyüten
ve mineşşeceri ve mimma ya'rişune (68)
sümme küliy min küllissemerati
feslükiy sübüle rabbiki zülülen
yahrücü min bütuniha şerabün
muhtelifun elvanühü fiyhi şifaün linnasi
inne fiy zalike leâyeten likavmin yetefekkerune (69)

Meâlen :

68. ve rabbin bal arısına da ilham etmiştir ki, dağlar-
dan ve ağaçlardan ve çardaklardan beyt (evler) edin

69. Sonra semere (meyvelerin) hepsinden ye, rabbinin
sebil (yollarını) zelilen (boyun eğerek), süluk et, yol tut, git.
Karınlarından renkleri muhtelif bir şerbet çıkar, onda in-
sânlar için bir şifa vardır. Tefekkür eden, düşünen kavim
için kesin bunda ibret vardır.

Özet yorum :

Gerçekten de her mertebede yaşayan bir insân (millet) için arı hakkında büyük ibretler vardır.

(Çiçeklerden topladığı bal özü ile kovana dönen arı, bal midesindeki bu tatlı sıvıyı genç işçi arıların ağzına kusar (boşaltır). Onlar da bu sıvıyı ağızlarındaki salgılarıyla karıştırır ve kendi aralarında dilden dile geçirerek içindeki suyun bir kısmını buharlaştırırlar. Sonra boş peteklere doldururlar. Artık bu sıvı, zevkle yediğimiz baldır.) *(34)

---

*(34) *Yeni Rehber Ansiklopedisi cild 2 sahife 252*

Ne harika bir sistem-kurgu değil mi?...

Ortalama ağırlığı 1 gram, boyu 1.5 cm kadar olan uçan, canlı, yaptığı işi bilen, hiç eksiksiz başaran, kendine öz güveni olan, zahir ismi “**nahl**”, türkçesi arı (arı - duru - temiz) olan o kimya ve fizik laboratuvarı ne müthiş bir ibret tablosudur?... (Düşünen millet için!.....)

Yaz boyunca binlerce kilometre yol kateden bu mübarek varlıklar balın bir kısım malzemelerini çiçeklerden toplarlarken kendi ağızlarında ürettikleri sıvıların kaynağını nereden buluyorlardır?....

Tasavvufta **bal**, “marifetullahı” ifade eder, çünkü “**özün özü**”dür.

Bu özü oluşturuyorlarken arı kovanlarının mahalline yaklaşıp onları ibret gözüyle seyretmek bizlere çok şeyler kazandıracaktır.

Ey irfan ehli olmaya çalışan kardeşim, bir an gözlerini yumarak o yaşantılarını iç bünyende tefekkür etmeğe çalış... çalış ki, müşaheden açılmaya başlasın.

İşte o zaman sen de anlamaya başlayacaksın, ki o havada uçuşan نحل “nahl” ler canab-ı Hakk’ın,

“Allah”, “Râhman”, “Rahim”, “Rezzak”,
“Şafi”, “Hâlik”, “Latiyf”, “Kerim”,
“Muhyi”, “Hay”, “Reşid”, “Sabur”

ve diğer isimlerinin zuhur mahalleri olarak, kesif zannettiğin aslında lâtif olarak zuhurlarından başka bir şey olmadığını şeksiz şüphesiz idrak (derk) etmiş olduğunu anlayacaksın.

İşte bu görüş ve anlayış, onları gerçeği ile anlayış, marifetullah mertebelerinden “esma-i ilâhiyye marifeti”dir, anlamaya çalış.... ve senin beşeriyet kalıp ve hastalığından kurtulman için en büyük ilaç ve şifadır.

Bu hakikat ن (nun), ه (ha), ل (lâm) harflerinin toplamından meydana gelmiştir.

ن (nun) “nûr-u ilâhi” → “esma” âlemdir.

ه (ha) “hay” → hayat ve hakikat-i ilâhiyyedir.

ل (lâm) ise, “âlem” yani نحل “nahl” âlemdir.

Ebcd hesabıyla

ن (nun) 50

ه (ha) 8

ل (lam) 30 = 88 eder

(88) → “Esma’ül Hûsna” Allah’ın güzel isimlerinden “Gani” ismine tekabül eder, ki onlarda zuhura gelen

Esma-i ilâhiyelerin “gına’ına” yani zenginliğine, ihtiyaç sahibi olmayıp, lütufkarlığına açık olarak delâlet vardır.

Bal arısıyla dahi böyle bir yakınlığı, birlikteliği ve vâhyi olan yüce zâtı “zaman ve mekân” ötesine çıkarıp sadece oralardaki varlığına inanmak, O’nu, O’nun hakkında, kendi zannı ile karar vermek ve İslâm’ın en mühim tevhid ilkesine ters düşmek olmaz mı?....

Sevgili kardeşim burada gayemiz bu âyetlerin genel tefsir ve yorumunu yapmak değil, mevzuumuz olan vâhy hakikatini daha iyi anlayabilme yollarını araştırmağa çalışmaktır. **Bal zahiri ile** tamamen **şifa** iken, **bâtını hakikati** itibariyle de, **gönül ve irfanîyetlerimize şifadır**.

Cinler Hakkında Vâhy

Kûr’ân-ı Kerîm El cin sûresi 72/1-2 âyetlerinde

﴿١﴾ قُلْ أَوْحَىٰ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ
فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ﴿٢﴾
﴿٢﴾ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ
وَلَنُؤْثِرَكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٣﴾

**kul uhiye ileyye ennehüsteme’a neferün minel cinni
fekalu inna semî’na kûr’ânen aceben (1)
yehdiy ilerrüşdi feamenna bihî
ve len nüşrike birabbina ehaden (2)**

Meâlen :

1. De ki : “Bana şu gerçek vâhy olundu, ki kesin bir takım cinler, (sabah namazında Kûr’ân okuduğumu) işittiler de (kavimlerine döndükleri zaman) dediler, ki biz acîb (eşsiz) Kûr’ân işittik

2. Rüşte hidâyetliyor artık biz ona imân ettik. Ve asla Rabbimize hiç kimseyi ortak koşmayacağız.

Özet yorum :

Daha evvelce bahsedildiği gibi melekler ve cinler, esma âlemi kaynaklı zuhurlardır. Cenâb-ı Hakk o âlemin varlıklarına da vâhy etmektedir, onlara da ne kadar yakın olduğunu ifade etmektedir.

Tane ve Çekirdek Hakkında Vâhy

Kûr'ân-ı Kerîm En'âm sûresi 6/95. âyetinde

﴿٩٥﴾ إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالذَّوَى
يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ
وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ
ذَلِكُمْ اللَّهُ فَادِّى تَوَّ فَكُونَ ﴿٩٥﴾

innallahe falikul habbi venneva
yuhricul hayye minel meyyiti
ve muhricül meyyiti minel hayyi
zalikümullahü feenna tu'fekune

Meâlen:

“Taneyi ve çekirdeyi yaran şüphesiz, kesin Allah’tır;
diriği ölüden ve ölüyü diriden çıkarırız.
İşte Allah budur nasıl yüz çevirirsiniz.”

Özet yorum :

Bu âyet-i Kerime dahi Cenâb-ı Hakk’ın ne kadar hayatın içinde olduğunu açık olarak ifade etmektedir.

Tabii ki tane ve çekirdeği Cenâb-ı Hakk kendi gelip yarmamaktadır. Ancak tane ve çekirdeğin oluşumunda her saniye gelişmelerini takip ve takviye eden sayısız “**müdebbir melekler**”, O’nun güçleri olduğundan oralarda oluşan faali-

yetlerin mutlak sahibi de Hakk'ın kadir, rezzak ve daha birçok isimleri ile ta kendisidir.

Bu mevzuda da söylenecek çok şey vardır, ancak gayemiz bunların izahı değil açık olan gerçeklere biraz daha açıklık getirmeğe gayret etmektir.

Doğru Rü'ya Hakkında Vâhy

“Doğru rü'ya, Allah'tan bir vâhiydir.” (hadis)

“Doğru rü'ya, peygamberliğin kırk altı parçasından bir parçadır.” (hadis)

Diye buyuran efendimiz (s.a.v.) Cenâb-ı Hakk'ın sıradan fakat temiz insânlara dahi rü'ya yoluyla vâhy ettiğini açık olarak ifade etmektedir.

İnsân ve Cin Şeytanlarının Hakkında Vâhy

Kûr'ân-ı Kerîm En'âm sûresi 6/112. âyetinde

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ
عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ
يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا

ve kezalike ce'alna liküllî nebiyyin
adüvven şeyatıynel insi vel cinni
yuhıy ba'duhüm ila ba'dın zuhrüfel kavli ğururen
Meâlen :

Ve keza böyle her peygamber için insân ve cin şeytanlarını düşman kıldık.

Onların bâzısı bazısını aldatmak için sözün yaldızlısını vâhyeder (fısıldar, vesvese eder)

Özet yorum:

Âyet-i Kerimede açık olarak ifade edildiği gibi, mer-tebe-i şeytaniyyet, insân ve cinlerden de zuhur etmektedir. Bunlar yaldızlı sözlerle fısıldaşırlar, çünkü ürettikleri veh-min hayâlleridir.

Vehmin en büyük özelliği “**yoku var; varı yok**” gös-termesidir.

İşte onların birbirleriyle “fısıldaşmaları” (**vâhyleşme**) tamamen vehim ve hayâle dayandığından, ne kendilerine ve ne de çevrelerine hiç bir faydaları olmaz. Bu yüzden gerçeği söyleyenlere düşman olurlar. Bu dahi vehimlerinin gereğidir.

Görüldüğü gibi zahiren ilâhi olmayan vâhyler ;
asılları itibariyle “**hayâl**”e,

hayâl → “**vehme**”

vehim → “**kahhar**” ismine;

“kahhar” ismi de → “**zât-ı ilâhiyye**”ye bağlı olduğundan
onlar dahi bâtinen “**vâhy-i vehim**”dir.

Böylece **vâhyler** iki türlü olup;

biri, **ilâhi**;

diğeri de, **vehmidir**.

Vâhiy lügatta : **risâlet, kitabet, işaret, ilham, gizli kelâm** mânâsınadır.

Diğer ifadeyle, **sûrat, seri işaret** demektir. *(35)

---

*(35) Elmalılı Hamdi yazır “*Hak dini Kûr’ân dili*”
cild 3, sayfa 1525

Allah’ın bir insânla (vâhy) konuşma yolları

Kûr’ân-ı Kerîm Şura sûresi 42/51. âyetinde

﴿٥١﴾ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا

أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا
فَيُوحِي بَأْذَنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ

ve ma kâne libeşerun en yükellimehullahü
illâ vâhyen
ev min verai hicabun ev yürsile resülen
feyühıye biiznihi ma yeşa'ü
innehu 'aliyyün ha-kiymün

Meâlen:

- 1 - ve beşer için ona Allah konuşması ancak vâhyen olmuştur
- 2 - veya hicab (perde) arkasından
- 3 - veyahut resül irsal ederek
- 4 - kendi izniyle dilediğini vâhy ettirmesi ile kesin, şüphe yok ki, O, pek yücedir, çok hikmet sahibidir.

Özet yorum :

Yukarıda geçen âyet-i kerimedeki ifadelerden Allah'ın, O yüce zâtın insâna ne kadar yakın ve kelâmına muhatap olduğunu üç şekilde açık olarak görmekteyiz.

1. Aracısız olarak, “**mutlak zâtı**” ile konuşur,
2. perde arkasından konuşur.
3. veya Rasûl – elçi göndererek vâhyeder.

1 inci ve 2 inci oluşumlarda dikkat edilirse “**yükellime**” (konuşur - konuşuyor) ifadeleri ve “Rabb” ile “kulun” **birlikteliği** vardır.

Tekellüm etme, karşılıklı konuşma oluyor demektir. “**ehl-i zahir**”in bu hususu anlayabilmesi oldukça zordur.

3 üncü oluşumda “Rabb” ile “kulu” arasında **Rasûl – elçi** vardır, çünkü burası fark âlemidir.

4 üncüsünü ilave edersek o da, bir peygamberin lisanından zahiren kavmine Hakk'ın kelâmını bildirmesidir.

Yukarıda belirtilen :

1 inci husus zât mertebesi itibariyle

2 inci husus sıfat mertebesi itibariye

3 üncü husus esma mertebesi itibariyledir.

Bunların hepsinn zuhurları ise, **4 üncü ef'al** mertebesi itibariyle tahakkuklarıdır.

Tekrar bu hususları incelemeğe gayret edelim.

1. Aracısız zâtı ile konuşur

Kûr'ân-ı Kerîym Necm sûresi 53/10. âyetinde

﴿ ١٠ ﴾ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴿ ١٠ ﴾

feevha ilâ abdihi ma evha

Meâlen :

Böylece vâhy etti Allah kuluna vâhy ettiğini

Bir hadis-i Kudside :

“Benim Rabbim ile öyle anlarım olur ki; oraya ne bir melek-i mukarrep, ne de bir nebii mürsel giremez,” buyruldu.

Özet yorum :

Hakk'ın sözünü duymağa ve müşahedeyi ilâhiyyeye en büyük mania - engel, nefis ve bireysel benliğimizdir. Bunların şartlanmışlığı ile yaşamak bizleri Hakk'tan çok uzaklara götürmektedir.

Belirli çalışmalar neticesinde kişi (salık) kendinde bulunan bireysel hallerini yavaş yavaş terkederek, safiyetine doğru yol almağa başlar.

Nihâyet bireysel mânâda kendini tanır, daha sonra **“beş hazret”** mertebesine de ulaşır, böylece seyrini tamamlayarak geldiği yere ulaşmış olur.

Aslında bu ulaştığı yer, kendi hakikatidir. Kendi hakikati ise, aslı itibarıyla Hakk’ın hakikatinden başka bir şey değildir.

Hal böyle olunca kul’un kendine ait bir kulluğu olamaz, ona artık **“abd’u Hu” - “Hu’nun abdi”** ismi verilir.

Orada zuhurda olan **“Hüvviyet-i Mutlaka”**dır.

“Hüvviyet-i Mutlaka”nın zuhur yerini tanıyıp anlamak **avam** için oldukça zordur, çünkü belirli bir tarifi ve vasfı yoktur ve sözlerini hevasından nutketmez. Ancak **“vâhyin yuha”** (*Necm 53/4*) kendisine **“vâhy”** (ilham edilen) ile nutk eder (konuşur).

İşte ancak bu tür kimselerin lisanlarından zuhur eden **“kelime-i ilâhi”** (ilâhi kelime) ler sadece bir **“savt”** (ses) ten ibaret olmayıp, **“ilim - rûh - nûr - muhabbeti ilâhi”** ve ifade edilmek istenen mevzu’nun mânâları da yüklü olan **“hayat nefhaları”**dır.

Bu **“nefha-i ilâhi”**ler hangi gönle düşmüşse o gönül mutlaka yeni bir hayatla hayat bulur ve istikrarlı gelişimini sağlar.

Bu gelişmenin sağlanmasına sebep ise, **“irsal”** **“ve Rasûlu’Hu”** (**Hu’nun irsalcisi**) yani kabiliyetli gönüllere habercisidir.

Bu irsaller yeni birer “vâhy” değil, vâhyin izah ve açıklamalarını sağlayan “ilham-ı ilâhi”lerdir ve bu ilhamları, o **“Hu”**nun **“abd”**larına Cenâb-ı Hakk aracısız “nefh” eder ve onun konuşan lisanları olurlar.

Çok müthiş bir oluşumdur, ancak ehli olan gönüller bu halleri idrak ve müşahede ile yaşayabilirler.

Bu yol ve sistem Cenâb-ı Hakk'ın özel ve hususi bir yolu, zuhura çıkarmayı murad ettiği zât-i rahmeti ve arzusu-
dur.

Bu kimseler “ehl-i zât” yani “zâtiyyun” tabir edilen kimselerdir.

2. Sıfat mertebesi itibariyle konuşur

Kûr'ân-ı Keriym Tâ hâ sûresi 20/10. âyetinde:

اِذْ رَأَىٰ نَارًا

iz rea naren

Meâlen :

Hani bir ateş görmüştü (O ateşin yanına geldiği vakit)

Kûr'ân-ı Keriym Tâ hâ sûresi 20/13. âyetinde :

فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ

festemı lima yu'ha

Meâlen :

Vâhy olunan için dinle

Kûr'ân-ı Keriym Tâ hâ 20/14 âyetinde

اِنَّنِيْ اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِيْ

inneniy enellahü lâ ilâhe illâ ene fabüdniy

Meâlen :

Cidden benim Ben Allah. Benden başka hiçbir tanrı yoktur! Öyle ise bana (abd) kulluk et.

Âyetleri ile belirtilen husus, perde arkasından “sıfat mertebesi” itibariyle konuşur hükmünün misallerindendir.

Özet yorum :

Gayemiz yukarıda belirtilen âyet-i kerimelerin genel izah ve yorumlarını yapmak değil, özet olarak mevzuumuza ışık tutması bakımından kısa kısa mânâlarını gözden geçirmeğe çalışmak olacaktır.

İnşallah başka bir mevzu ile daha genel anlamda bu âyet-i kerimleri ele almak imkânımız olur.

Bu âyet-i Kerimelerdeki özelliğin hususiyyeti, zât mertebesi itibariyle gelen zât'ın, sıfat-ı tecellisidir.

“**Sem’ ve basar**”, duyuş ve görüş, insândaki bu iki sıfat, onun insânlığının büyük değerlerindendir.

Bu mertebede sahne, “**ateş**” yani önce görüş, duyuş yani bilgi sonradır.

Zât-ı ilâhi, ağaç ve ateş sûretinden, azamet sıfatıyla tecelli ve vâhy etmektedir. Çünkü ateş, azamettir.

Bu mertebede “**Tenzih**” ve “**Teşbih**” ayrı ayrı sunulmuştur.

Zâtı itibariyle, “ben Allah’ım” → **Tenzih**;
ağaç ve ateş sûretinde tecellisi ise, → “**Esma-i Teşbih**”tir.

Bu mertebede henüz “Mûsâ”lık mevcud olduğundan iki (2) mertebe ayrı ayrı zuhur etmektedir.

İki mertebenin birleşmesi ancak “**mer-te-be-i hubbi-yet**” yani “**Muhammediyyet**”de “**lâ ilâhe illâ allah**” gerçek tevhid ile mümkün olacaktır.

Bu mertebede Cenâb-ı Hakk vâhy’ini ağaç ve ateş “**vera’sı**” arkası’ndan (perdesi’nden) yapmıştır, yapmaktadır. Kişiyi vasıtalı olarak zâtından hitap etmektedir.

Mahmut Şebüsteri; “*Gülşen-i Raz*” isimli kitabında bu hususla ilgili güzel bir izah yapmıştır.

**Reva başet “enel Hakk” ez dirahti,
Çıra nebvî reva ez nik bahti ?**

Türkçesi :

“Bir ağaçtan “Enel Hakk = Ben Hakkım” sesinin gelmesi caiz oluyor da, ezeli saadete mazhar bir adamın (Mansur’un) aynı sözü söylemesi neden caiz görülüyor,” diye ifade edilmiştir. ***(36)**

---

*(36) *Hasan Basri Çantay cild 2, sayfa 565*

Ehl-i sıfat, yani sıfatiyyun bu tecelliye mazhardır.

Gerçi mertbe-i Mûseviyyet, **“Esmâiyyun”**dur, buradaki tecelli ise, **sıfat** mertebesinden → **esma** mertebesine olan tecellidir.

Bu mertebeye gelen kişiye de Cenâb-ı Hakk beden **“tur’u sina”**sında (sine dağında) ateş sûretinde muhabbet-i ilâhiye ile tecelli **“vâhy”** (ilham) ederek, kelâm eder, ki ehline malumdur.

3. Rasûl – Elçi göndererek vâhy eder

Hakk’ın kullarına bu tür “ihbarat-ı” (haberleri) umumi (genel) olanıdır. Cenâb-ı Hakk **esma** mertebesinde zuhura gelen bir melek aracılığı ile vâhylerini **“esma” mertebesinden → “ef’al” şehadet mertebesinde** seçtiği bir kuluna **“Nebi-Rasûl”** gönderir, bu “adet-i ilâhiyye”dir.

Bütün Nebi ve Rasûller ilâhi mertebeler ilimlerini bu sistem içerisinde almışlardır.

Âdem (a.s.) ile başlayıp Hz. Rasûlullah (s.a.v.) efendimizle neticelenen ilmi ilâhi zahiren hep bu sistemle faaliyette olmuştur.

Bu sistem herkes için geçerli ve idrakî kolay olandır.

Esma âleminden → ef'al-şehadet âlemine olan tecellilerdir.

Kûr'ân-ı Kerîym Nahl sûresi 16/102. âyetinde:

﴿١٠٢﴾ قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ
لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ
kul nezzelehu rûhul kudûsi min rabbike bil hakkı
liyüsebbitleleziyne amenu ve hüden ve büşra
lil müslimiyne

Meâlen :

(Ey Muhammed!)

De ki: Rûh'ül Kudüs (Cebrâil a.s.) Rabbının katından îmân edenlere sabit kılsın (pekiştirsın) diye ve müslümanlar için hidâyet ve müjde olsun hak için onu (Kûr'ân-ı) indirmiştir

Kûr'ân-ı Kerîym Âl-i İmran sûresi 3/39. âyetinde:

﴿٣٩﴾ فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ
وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمَحْرَابِ
أَنَّ اللَّهَ يَبْشُرُكَ بِحَيٍّ مُصَدَّقًا
بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ
وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنْ الصَّالِحِينَ ﴿٣٩﴾

fenadethül melâiketü
ve hüve kaimun yusalli fiyl mihrabi
ennellahe yübeşşirüke biyahya mûsâddıkan
bikelimetin min allahi
ve seyyiden ve hasuren ve nebiyyen minessalihiyne

Meâlen :

**mihrapta o (Zekeriyya a.s.) namaz kılmakta iken
melekler ona seslendiler**

**kesin Allah sana, Allah'tan (Allah'ın emriyle vücûd
bulan) kelime ile ("kelimeyi" İsa'yı) tasdik eden, seyyid (e-
fendi), hasur (nefsine hâkim, iffetli), salihlerden (iyilerden)
nebi (peygamber) olarak Yahya'yı müjdeler.**

Daha fazla zaman almamak için burada da bu kadar
izahla yetinmek istiyoruz.

Düşünen kimseler için küçük ifadelerde büyük izahlar
bulunmaktadır.

4. Elçileri vasıtasıyla kullarına hitaplarıdır

Kûr'ân-ı Keriym Hud sûresi 11/84. âyetinde:

﴿٨٤﴾ وَالۡیَٰ مَدِیۡنَ اٰخَاهُمۡ شُعَیۡبًا

قَالَ یَا قَوْمِ اعۡبُدُوا اللّٰهَ

مَا لَکُمۡ مِنْ اِلٰهَ غَیۡرِهٖ

وَلَا تَنۡقُصُوۡا الْمَکِیَالَ وَالۡمِیزَانَ

اِنِّیۡۤ اَرِیۡکُمۡ بِخَیۡرٍ

وَ اِنِّیۡۤ اَخَافُ عَلَیۡکُمۡ عَذَابَ یَوْمٍ مُّحِیۡطٍ ﴿٨٥﴾

ve ilâ medyene ehahüm şu'ayben

kale ya kavmı'büdullahe

ma leküm min ilâhin ğayrühu

ve lâ tenkusul mikyale vel miyzane

inniy eraküm bihayrin

ve inniy ehafü aleyküm azabe yevmin muhiytin

Meâlen :

**Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik)
dedi ki: Ey kavmim!.. (Ey toplumum) Allah'a kullukta
bulunun,
sizin için ondan başka bir mâbud yoktur.
ve ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın
kesin, şüphe yok, ben sizi hayır (bolluk) ile görüyorum.
ve ben kesin, sizin üzerinize muhit (kuşatıcı) günün a-
zâbına korkarım.**

Cenâb-ı Hakk kullarına bu dört yoldan hitap ettiğini
belirttiğimiz âyet-i kerimelerden açık olarak anlamaktayız.

4 üncü sistem; genel olan, **Nebi ve Rasûllerin** belirli
yollardan, Hakk'tan alıp, ümmetlerine bildirdikleri ilâhi ke-
lâmlar, emirler ve yasaklardır.

3 üncü sistem; Allah'ın Rasûl ve Nebilerine **gön-
derdiği melekler vasıtasıyla vâhyeleridir.**

2 inci sistem; **perde arkasından vasıtalı** konuşmaları-
dır.

1 inci sistem ise; aracısız olarak **mutlak zâtı ile** ko-
nuşmalarıdır.

Biz İslâm müntesipleri olarak, bu hususları çok iyi
idrak edip anlamamız gerekmektedir.

Kûr'ân'ın Diğer Dört (4) Özelliği

Kûr'ân-ı Keriym'i daha iyi anlayabilmemiz için Hadis-
i şerif'te belirtilen 4 özelliğini, **“zahiri”, “bâtını”, “haddi”**
ve **“matla-ı”**nı da bilmemiz gerekmektedir.

Hadd-i, âyet'in sınırları:

Matla-ı ise, âyet'in tuluğu, doğuş yeri, zuhur mertebesidir.

Böylece vâhy ve ilâhi hakikatlerin dört (4) nüzül mertebesini ve belirtilen âyetlerin de dört mertebeden izahının olduğunu anladığımızda Rabbimizi ve kendimizi çok daha iyi tanımamız mümkün olacaktır.

**Olsa istidatı salik, kabil-i idrak-ı vâhy,
Emri Hak irsaline, her zerredir cebrâil**

denmiştir.

Sadeleştirerek söylersek:

“salikin idrakî, vâhy’i anlamaya istidat kazandığında, her zerrenin Hakk’ın emrini irsal eden (ulaştıran) bir cebrâil olduğunu anlamış olur,” diyebiliriz.

Gerçekten oldukça güzel ifade edilen bir anlayış olduğu açık olarak görülmektedir.

Evet; yukarıdan beri özetler halinde vermeye ve idraklere sunmağa çalıştığımız bu gerçekler ışığında Cenâb-ı Hakk’ın, bütün varlıklarla ve âlemlerle ne kadar yakından ilgili olduğunu ve hayatın içinde bulunduğunu anlamamız zor olmayacaktır.

Zât-ı ilâhi bütün âlemlerde ve âlemlerin her ferdinde zâtı, sıfatı, esması ve efaliyle her an ve her yerde o mahalde, o mahallin kendi kemâliyle zuhurdadır.

Ve her varlık “**âyât-ı ilâhiyye**” “ilâhi âyetler”dir. Sûretler ise sûrelerdir, âyet ve sûreler ise, Kûr’ân’dır.

O halde bu âlemin tamamı “**tafsil-i Kûr’ân**”dır.

Diğer ismi ile “**Kûr’ân-ı ef’aliye**”, fili Kûr’ân’dır. Zuhur ve müşahede âleminde zât-ı ilâhinin şiddetle zuhurundan başka bir şey değildir.

İşte bu yüzden, “**zuhurun şiddeti kendine perde oldu**” denmiştir.

Bu mertebede Kûr’ân’ın ismi “**imamin mübiyn**”dir. (Yâsin 36/12) (beyan olunan, açık olarak duran, önde olan kitaptır.)

Bu ise ilâhi zâtın, “**ef’al âlemi**” Hz. Şehadette zâtı ile zuhurundan başka bir şey değildir.

Ey sevgili kardeşim, benlik gafletinden kurtulmağa çalışarak, idrak ve muhabbetle tefekkür etmeğe çalış, sen de bu âlemin fertlerinden bir fert olduğundan sen dahi Hakk’ın “**sen**” mertebesindeki bir âyetisin.

Kendi gerçek değerini iyi anla, varlığında mevcut ilâhi âyâtları okumağa çalış, işte ancak o zaman “**zât ehli**”, “**Kûr’ân ehli**”, “**ehlullah**” olursun.

Zâti zuhur;

Kûr’ân, üç (3) tecelli şekliyle ifade edilmiştir.

1. Yazılı metin, toplu halde,
“**mushaf-ı şerif**”, (susan Kûr’ân)

2. Tafsil, yaygın halde, bütün bu âlemler,
“**yaşayan Kûr’ân**”, (fiili Kûr’ân)

3. İnsân-ı Kâmil zâti zuhur, diğer Kûr’ânları bünyesinde “**cem**” eden, toplayan
“**Kûr’ân-ı natık**” (konuşan Kûr’ân) dır.

İşte bu Kûr’ân’ların yukarıda ifade edildiği gibi dört (4) idrak mertebeleri vardır.

Birincisi; **zahirleridir** ki; sadece dış lâfızlarına bakılır, zahiri şariat mertebesi anlayışıdır.

İkincisi: bâtınlarıdır ki; gerçek **tarikât**, muhabbet mertebesi anlayışıdır.

Üçüncüsü: Hadd-i hudutlarıdır ki; **hakikat** mertebesi, âyât-i Kerimenin ifade ettiği mânâların hudutlarının ve genişliğinin anlayışıdır.

Dördüncüsü: Matla-ı, âyetlerin “**doğuş**” yerleridir, ki **marifet** mertebesidir.

Hangi âyet-i Kerime hangi mertebeden zuhur etmiştir, yani **zât, sıfat, esma, ef’al** kaynaklı mı olduğunun bilincinde olmaktır.

Âyet-i Kerimleri bu ölçüler içerisinde incelediğimizde bütün hitapların mutlak mânâda bize yönelik olduğunu gerçekçi bir biliş ile anlamamız zor olmayacaktır.

Sevgili kardeşim, Sayın irfan yolcusu, buralara kadar özet olarak vermeğe çalıştığımız vâhy-i ilâhi hakkındaki bilgilerle bu hakikate bakışında epey değişiklikler ve açılımlar olacağını zannediyorum.

Zahiri İslâm anlayışından, bâtını ve irfani bir islâm anlayışına geçmek zorundayız. Bu kıymetli varlığımızı en iyi bir şekilde değerlendirip anlamamız bizlere çok şeyler kazandıracaktır.

Yolumuza; melekler, cebrâîl, rûh, nûr ve vâhy ile ilgili âyetlerden bazı örnekler vererek devam edelim.

Meleklerden Bahseden Bazı Âyetler

Evvelki sayfalarda;

“**Fiiller**, kuvvet ile meydana geleceğinden, “**ef’ali ilâhiyye**” (ilâhi fiiller) dahi “**Melâike-i kiram**” ile zahir olur.

Kuvvet-i İlâhiyenin ismi enbiya aleyhisselâmın lisanında **“Melâike”**dir. Zira **Melek** “kuvvet ve şiddet mânâsı-nadır,” diye ifade edilmişti.

Zât-ı ilâhiyye bünyesinde (bâtınında) bulunan özelliklerini (mânâlarını) sıfatları ve isimleri olarak zuhura çıkarmayı diledi. Bu mânâları bâtından zahire çıkarması için birer elbise (sûret) vermesi gerekiyordu.

İlmi ilâhide bunların programları (sûretleri) belirlendi, hayat sahnesinde yaşamlarını sürdürmeleri için bir kuvvet ve dinamiğe ihtiyaç vardı.

Cenâb-ı Hakk, **“Kaviy”, “Metiyn”** ve ilgili diğer isimlerini de faaliyete geçirerek bütün âleme yayılan çok geniş ve güçlü bir iletişim sistemi kurdu.

Bu güç ve kuvvet her zerreye hareket verdi ve zerre-nin kendi özünde oluşturulan o güç ile özel faaliyetlerine, **“rakslarına”**, dönmelerine, böylece hayatlarına, yaşamlarına başlamış oldular. Her zerrede ve kütlede mevcut olan bu güç ve kuvvet **“melâike”** ismi verildi.

Yoğunlaşmış bu kuvvetlerden biri de **“ilim”** ve **“ceb-bar”** isimlerinin kuvvetle zuhuru olan diğer ismi **“Rûh’ul Kuds”** (Melek) Cebrâil’dir.

Aldığı görevi, cebr ile yaptırması, **“Cebrâil”liği;** vâhy’i ilâhiyi ulaştırmadaki rahmeti ise, **“cibril”liğidir.**

Geçtiğimiz âyet-i kerimelerde görüldüğü gibi vâhy-i ilâhinin bütün âlemlere yayılması (ulaşması) Cebrâil (a.s.) emrinde olan sayılamayacak kadar çok meleğin varlığı ile mümkün olmaktadır.

Her mertebede olan varlıklara o mertebenin gereği ile emr-i ilâhi ulaşmaktadır.

İnsânda ise, bütün mertebeler mevcut olduğundan cibrillik dahi mevcuttur. Kâmil insân, ilâhi hakikatleri kendinden kendine, bâtından zahirine alır, ayrıca her varlıktan Hakk’a

giden bir yol olduğunu bildiğinden, idrak ve şühûd ile her zerrenin kendisi için bir haberci “cibril” olduğunun farkındadır.

Kûr’ân-ı Kerîym Bakara sûresi 2/98-99. âyetlerinde:

﴿٩٧﴾ قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِّجَبْرِيلَ
فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ
مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ
وَهَدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٨﴾
﴿٩٨﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ
وَجَبْرِيلَ وَمِيكَالَ
فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَافِرِينَ ﴿٩٩﴾

kul men kâne adüvven licibriyle
feinnehi nezzelühü ala kalbike biiznillâhi
mûsâddikan lima beyne yedeyhi
ve hüden ve büşra lil mu’miniye (97)
men kâne adüvven lillâhi ve melâiketihî ve
rüsülihî
ve cibriyle ve miykale feinnallahe adüvvün lil
kafiriye (98)

Meâlen :

97. De ki; “Cebrâil’e düşman olan kimse Allah’a düşmandır.” çünkü o Kûr’ân-ı Allah’ın izniyle kendinden öncekini tasdik ederek, yol gösterici ve inananlara müjdeci olarak senin kalbine indirilmiştir.

98. Allah’a, meleklerine, rasûllerine, Cebrâil’e ve Mikael’e düşman olan kimse inkar etmiş olur. Allah şüphesiz inkar edenlerin düşmanıdır.

Gerçekten, cebrâile düşmanlık Allah’a (c.c.) düşmanlıktır. Çünkü (Cebrâil) ilâhi zât’ın kullarına ilim ve kudret sıfatıyla görünmesinden başka birşey değildir.

Daha sonra Cebrâil (a.s.) ile ilgili âyetlere devam etmek üzere şimdilik bu kadarla yetinip diğer meleklerle ilgili âyetlerin bazılarını özet olarak idrak edip anlamağa çalışalım.

Kûr’ân-ı Kerîym Bakara sûresi 2/30. âyetinde:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ
إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً
ve iz kale rabbüke lil melâiketi
inniy ca’lün fiyl ardı haliyfe

Meâlen :

Hani, Rabbin meleklerle, “şüphesiz, kesin ben yer-yüzünde halife ca’l edeceğim (halkedeceğim)” demişti.

Özet yorum :

Muhterem dostlar, bu âyet-i kerimeyi mümkün olduğu kadar gerçek ifadeleri ile anlayabilmemiz için mümkün olan bütün ilmi ve idrakî yeteneklerimizi faaliyete geçirip tefekkür ufkumuzu genişletmemiz gerekecektir.

Çünkü bu âyet-i kerime “İnsân” olan bizlerin ilk def’a bâtından zahire doğru başlayan yolculuğunun ilk ve muhteşem habercisidir.

Kûr’ân-ı Kerîym İnsân sûresi 76/1. âyetinde :

﴿١﴾ هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ
لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿٢﴾

**hel eta alel insâni hıynün mineddehri
lem yekün şey'en mezkûren**

Meâlen :

**İnsânoğlu var edilip bahse değer bir şey olana
kadar şüphesiz uzun bir zaman geçmemiş midir?**

**“İnsân üzerinden bir zaman geçmedimi ki, o
zaman insân mezkûr (anılan bir şey) değildi!..”**

Ezelde; ilm-i ilâhi’de ilk programı yapılan “Hakikat-i Muhammedi”dir.

Bu hakikatın bizim âlemimizde nokta zuhur mahalli
“Hz. Muhammed”dir.

Onun da ilk zuhur ismi **“Âdem”**; lakabı, **“Halife”**dir.

Bu yüzden Hazret-i Muhammed (s.a.v.) **“Biz son
gelen ilkleriz”** diye bildirmişlerdir.

İlmi ezelide, **“zât-ı mutlak”** gizli hazine’de, **“bilin-
mez”** iken, bilinmekliğini arzu etti ve düşünce yeteneği ola-
cak bir zuhurun programını yaptı, sonra onun hayatını sür-
dürebilmesi için ihtiyaçlarını giderecek bir âlemi de zuhura
getirdi.

Bütün mertebeleri ile bu âlemler vücûd buldu, fakat
daha henüz bu âlemlerin varlığını idrak ve şuur edecek bir
mahal yok idi. Hal böyle olunca bu âlemlerin varlığı veya
yokluğu müsavi idi.

İşte zaman gelmiş, bu şuurlu ve idrak sahibi olacak
mahallin zuhura gelmesi için herşey hazırlanmış idi.

Daha evvelce gizli hazineden zuhur eden bu âlem-
lerdi. Bu sefer bütün bunları idrak edip değerlendirebilecek
bir mahal olan **“halife insân”** zuhur edecek ve böylece ezel-
de düzenlenen program son şeklini alarak tamamlanmış ola-
caktı.

Nihâyet vakit geldi, şartlar oluştu, emir çıktı, bu görev “**Râhman**”a verildi, o da görevini en güzel şekilde tahakkuk ettirmeğe başladı.

Bu hadise *Kûr’ân-ı Keriym Râhman sûresi 55/1-2-3-4 âyetlerinde* bildirildi.

﴿١﴾ الرَّحْمَنُ ﴿٢﴾ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ﴿٣﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ

er râhmanü (1) allemel Kûr’âne (2)
halekal insâne (3) allemehül beyane (4) *(37)

Meâlen :

1. er râhman 2. Kûr’ân-ı allem/talim etti, öğretti
3. İnsânı halketti. 3. Ona beyanı (maksadını anlatmayı) öğretti.

---

*(37) Bu hususta daha fazla bilgi RÂHMAN isimli kitabımızda mevcuttur.

Zât’ul emr’de tahakkuk eden bu muhteşem oluşumların nihâyet faaliyete geçeceği ve geçirileceği zât’ın, zâtî tecelli mahalli olan “**Halife insân**” Âdem’in zuhur vaktinin geldiği

Kûr’ân-ı Keriym Bakara sûresi 2/30 âyetiyle bildirilmiştir.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ
إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً
ve iz kale rabbüke lîl melâiketi
inniy ca’ılün fiyl ardı haliyfe

Meâlen :

Hani, Rabbin meleklerle “Şüphesiz, kesin ben yeryüzünde halife ca’l (halk) edeceğim” demişti.

Özet yorum :

“Bu ifade; “**Râhman**”ın Rûbubiyyet mertebesinde zuhura getireceği faaliyeti izah etmektedir.”

İnsânlığın ilk zuhurunu haber veren bu âyet-i Kerimenin de diğerleri gibi her mertebeden izahları vardır. Biz yine mümkün olduğu kadar özet olarak, mümkün olabilen en güzel anlaşılabilir şekilde ifade etmeğe çalışacağız.

Âyet-i Kerimede dikkatimizi çeken, acaba Rabb başka varlıklara değil de, niçin evvelâ Meleklerle bu haberi açıklamayı uygun bulmuştu?...

Çünkü melekler faal ve müessirdirler, yani âlemin üzerinde mutlak tesirleri vardır.

Fiiller kuvvet ile meydana geleceğinden, “**ef’ali ilâhiyye dahi Melâike-i kiram ile zahir olmaktadır,**” denmiştir.

İşte bu devreye kadar âlemde sadece “**ef’âl-i ilâhiyye**”, yani ilâhi fiiller zuhur etmekte, zâti tecellinin ise, daha henüz zuhur mahalli oluşmadığından zuhuru olmamıştı.

Bu âyet-i Kerime ile zâti tecellinin zuhur mahallinin hazırlanmakta olduğu belirtiliyordu.

Bu yüzden melekler kendilerine bildirilen bu haber ile epey sarsıldılar.

Kûr’ân-ı Keriym Bakara sûresi 2/30. âyetinde

قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا

kalû etec’alü fiyha

Meâlen :

Orada (böyle bir varlığı) **ca’l edecek** (kılacak, yapacak) **misin diye cevap verdiler.**

Çünkü bu tecelli mahallinin kendilerinden daha değerli ve yüce olacağını sezinliyorlardı.

Halife sıfatıyla vasfedilen bu zâti zuhur mahalli olacak varlığın diğer ismi “**zâti güç**” yani “**Sultân**”dır, ilk zuhur mahalline verilen isim ise, “**Âdem**”dir.

Melekler – kuvvetler, “sıfat-ı ilâhiyye” ve “esma-i ilâhiyye”yi → **ef’ali ilâhiyyeler** olarak zuhura getirmekte,

Halife – güçler, “**Sultân**”lar ise, “**zât-ı ilâhi**”nin tecellilerini zuhura getirecek olan mahallerdir.

Melek’lik; kuvvet ve şiddet mertebesi.

Halifelik; güç – “Sultân”lık mertebesi’dir.

Halife’lik zuhuru ile faaliyete başlayan **zâti tecelli**, son Rasûl Hz. Muhammed (s.a.v.) ile kemâle ermiş ve varisleriyle bu kemâlât kıyamete kadar devam edecektir.

İşte bu yüzden melekler Halife’nin zahirinde ve bâtınında zâti tecellinin zuhuru olduğundan emre uyarak, O’na secde etmek ile “**Sultân**” (güç) görevlendirilmişlerdir.

İşte bizler de ne zaman bu hakikatleri idrak etmeye ve “**hakikat-i Âdemiyye**”yi hayâl cennetimizden → beden arzımıza indirmeğe muvaffak olabilirsek, bizim de gerçek Âdem’lik halifelliğimiz faaliyete geçmeğe başlayacak demektir.

Ancak bunun faaliyete geçmesi için mutlaka bir **Sultân güce** ihtiyaç vardır.

Gayemiz (م د ا) “**elif, dal, mim**” sembolleriyle belirtilen Âdem (a.s.) hayat hikâyesini burada yazmak olmadı-

ğından bu âyet-i kerimeyi özet olarak bu kadarla ifade ettikten sonra yolumuza devam edelim.

Kûr'ân-ı Kerîym Bakara sûresi 2/34. âyetinde

﴿٣٤﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ
فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى

**ve iz kulna lil melâiketiscüdu li âdeme
fesecedu illâ ibliyse eba**

Meâlen :

Meleklerle; “Âdem’e secde edin” demiştik, iblis müstesna hepsi secde ettiler,” ifadesiyle yine bizlere geniş ufuklar açılmaktadır.

Özet yorum :

Yukarıda da ifade edildiği gibi melekler, zât-ı mutlağın isim ve sıfatlarını “**ef’ali ilâhiyye**” ilâhi fiiller olarak ortaya koymaktadırlar ve bu hale ihtilafları, karşı koymaları söz konusu değildir.

“**kulnâ**” görüldüğü gibi bu âyet-i kerime zâtidir. Yani Cenâb-ı Hakk aracısız bu âyet-i kerimeyi kendi zâtından, “**biz demiştik**” diye ifade buyurmuşlardır, ki çok mühimdir.

“**Biz**” olarak ifade edilen husus, Hakk’ın her bir sıfat ve ismine verdiği değer ve şahsiyeti açık olarak göstermektedir.

Zâtına bağlı olan her bir sıfat ve ismin zuhuruna görevli olan melâike, ademde mevcut olan zâtî zuhurda da her bir ismin ve sıfatın toplu olarak mevcud olması sebebiyle âdeme secde, Hakk’a secde olduğundan “**iscüdu li ademe**” “**âdeme secde edin**” denildiğinde, emre amade olan melâike, “**fesecedü**” “**hemen secde ettiler.**” Çünkü bu, “zâtın zuhurlarına” olan emri idi.

“illâ iblis” “ancak iblis secde etmedi” ifadesiyle de bir başka oluşum belirtilmiş olmaktadır.

Bilindiği gibi melekler, **“nûr”**dan;
iblis-şeytan, **“nar-ateş”**ten kalkedilmişlerdir.

Bu iki ayrı kaynaktan meydana gelmiş “melek – kuvvetler” tabii ki değişik oluşumlar göstereceklerdir.

Eski ismi, süryanice, **“azazil”**; arapça, **“Haris”** olan **“iblis – şeytan”**, nûrani melek - kuvvetlerinden daha değişik bir özelliğe sahiptir.

Ateş, nûra göre daha kesiftir, ondan meydana gelen varlıklar da, nûrdan meydana gelen meleklerle göre daha kesiftir.

Kesafet arttıkça, bireysel benlik ve nefsanî şahsiyyet önem kazanmakta, böylece birey akıl daha öne çıkmaktadır.

Bu yüzden zahiri yüzeysel değerlendirmeler artarak kıyasta başa geçmektedir.

Bütün varlık âlemi, **“akl-ı küll”**ün hükmü altında, bir bütün olarak faaliyet göstermektedirler. Bunlardan lâtiften kesife doğru zuhura çıkmaya başlayan iblis ve şeytanlar o nispette **bireysel şuur sahibi** olmaktadır.

En son koyu kesafete sahip olan insânlar ise, onlardan daha ileri bir şuur ve akla sahip olmaktadır.

Azazil, **“Aziz”**; haris, **“cebbar”** ikisinin ittifakı, **“mütekebbir”** isimlerini ifade ettiklerinden iblisin ahlâkı, bu isimlerin özellikleri ile oluşmaktadır.

Bu isimlerin **Râhmani** mânâda kullanılması, büyük yücelikler;

nefsani ve bireysel menfaat yönünde kullanılması ise, seviyesizlik, düşkünlük ve zilleti getirir.

“**Halife-i Âdem**” halkedilmezden evvel varlıkların içinde en akıllı varlık, “**azazil**” idi ve meleklerle gerektiğinde hocalık yapıyordu.

“**Halife-Âdem**” topraktan halkedildi, kendisine ilâhi isimler talim ettirildi, “**ilâhi nefha**” sunuldu; “**Allah**” ism-i cami hediye edildi. Böylece **Râhman** sûreti üzere techiz edilerek cennette iskân edildi.

Azazilin, Âdem’in bu iç özelliklerinden haberi yoktu, olsa idi dahi anlaması mümkün değildi, çünkü mutlak tevhid ilmini de bilmiyordu.

Cenâb-ı Hakk’ın meleklerle, “**Âdem’e secde edin**” emrini verdiğiinde, melekler, “**fesecedu**” “**hemen secde ettiler.**” “**illâ iblise eba vestekbera**” “**iblis müstesna, dayattı ve kibirlendi.**”

Kendisine *Kûr’ân-ı Kerîm A’raf sûresi 7/12. âyetinde*

“**Âdem’e niye secde etmedin**” diye sorulduğunda;

﴿١٢﴾ قَالَ مَا مَنَعَكَ إِلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۚ

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ

وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٣﴾

kale ma meneake ella tescüde iz emertüke
kale ene hayrün minhü halakteniy min narin
ve halaktehü min tıynin

Meâlen:

“Buyurdu ki: sana emrettiğim zaman seni secde etmek-ten ne men etti. ben ondan hayırlıyım, beni ateşten halket-tin, onu çamurdan halkettin dedi”

Yukarıda belirttiğimiz gibi kendisinde oluşan ateş ağırlıklı bireysel benlik aklı, Âdem'in dışına bakıp sadece kendi anasırından yani ateşinden daha ağır, o yüzden aşağıda olan toprağına bakıp zahir kıyas ile karar vererek bu hükmünü mutlak zannetti ve **“ben ondan üstünüm”** dedi.

Bilindiği gibi ateş yandığı yerde yukarıya doğru uzanır. Halbuki Âdem'de anasırın tamamı, yani **“toprak, su, ateş, hava”** olmakla birlikte, ayrıca iç dinamiğinde **“Râhmaniyet”**in de tamamı mevcut idi.

Görüldüğü gibi **“Âdem”**in zahirinin

<u>birinci mertebesi,</u>	“toprak”	→	“hikmet”,
<u>ikinci mertebesi,</u>	“su”	→	“hayat”,
<u>üçüncü mertebesi,</u>	“ateş”	→	“azamet”,
<u>dördüncü mertebesi,</u>	“hava”	→	“kuvvet” tir.

Âdem zahiren dahi dörtte üç (3/4) iblisten ileridedir.

Bu özelliklerini idrak edemeyen iblis, sadece **“toprak - ateş”** kıyası ile baktığı bu hadisede **“telbis”** oldu, yani yaptığı kıyas onu şaşırttı.

(Telbis: İki şeyi birbirinden ayırt edememe, örtme, sahtelendirmedir.)

İşte biz insânlar dahi, akl-ı cüzümüzün verdiği bir yorum ile yaptığımız kıyaslarla büyük hatalara düşmekteyiz ve böylece bizde zaman zaman **“telbis”** olabilmekteyiz.

Meseleye diğer yönüyle, **fiziki mânâda** baktığımızda dahi ateşin toprağa secde etmediğini görürüz. Çünkü ateş yanınca nerde olursa olsun mutlaka yukarıya doğru çıkar.

Elimize bir mum alıp yakalım, mumu değişik şekillerde yana veya aşağıya doğru ters döndürerek tutalım, mum alevi yine de yukarıya doğru baş kaldırarak yanmasına

devam edecektir. Tek çaresi söndürülmesidir. O zaman da ateşliği gideceğinden vücûdu ve özelliği kalmayacaktır.

İşte iblis iki yönden de “**fiziki – ilmi**” secde etmedi. Eğer etse idi Âdem’e mensup, ona muti – tabi, onun mutlak hükmünde, melekler gibi bir araç olacaktı, böylece de kimliğini kaybedecek idi.

Gerek zahir kıyası, gerek fiziki yapısı itibariyle secde etmedi.

Âdem’e secde emri, daha evvel kendinin de bilmediği, kendinde var olan bu hususiyetlerinin ortaya çıkmasına sebep olduğundan bir bakıma ona geçici rahmettir. Bu özellikleri ile “**aziz, cebbar, mütekebbir**” Hakk’ın karşısına çıkıp konuşma cür’etini göstermiş, bireysel nefsanî benliğin zeminini “heva”nın da kaynağı olmuştur.

Gerçek mânâda “**Âdem -Halife**”, yani “**insân**”, Allah ve cami isimlerinin de zuhuru olduğundan “**aziziyet, cebbariyet, mütekebbiriyet**” onun bir vasfı olup kontrolü altındadır. Yani iblisleri ona tabidir.

ابليس **İblis’in** ebced hesabı sayı değeri;

(elif - be - lam - ye - se) (1 + 2 + 30 + 10 +60) = **103** tür.

Ortadan sıfırı kaldırırsak (**103**) → (**13**) onüç olur, ki bu da Hz. Muhammed (s.a.v.) nin şifre sayı değeridir.

Böylece iblisin dahi, aslının (hakikatinin) “**Hakikat-i Muhammediyye**”ye dayandığı açık olarak görülmektedir.

Bu âyet-i kerimeyi de böyle kısaca ifade ettikten sonra tekrar yolumuza devam etmeğe çalışalım.

Kûr’ân-ı Kerîym Âl-i İmran sûresi 3/45. âyetinde

﴿٤٥﴾ اِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يَا مَرْيَمُ
اِنَّ اللّٰهَ يَبْشُرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ

اِسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ

iz kaletil melâiketü ya meryemü
innallahe yübeşşirüki bikelimetin minhü
ismühül mesiyhu ıysebnü meryeme

Meâlen :

Hani melekler demişlerdi: Ey Meryem! Şüphesiz, kesin Allah sana kendisinden kelime ile müjde veriyor, ki ismi Mesih, Meryem oğlu İsa'dır.

Özet yorum :

“bikelimetin minhü” (kendinden bir kelime ile) yani **“zâtından bir kelime”** ile....

Her kelimenin bir mânâsı, o mânânın da ef'al âleminde bir zuhuru (görüntüsü) vardır.

Burda bahsedilen “kelime”, **“İSÂ”**; zuhur ve görüntüsü ise, **“İsâ (a.s.)”**dır.

“Mânâyı İseviyet”, bu mahalden zuhur etmiştir, ki **“zât-ı ilâhî”**nin ilk defa bir mahalden zâtî tecellisidir.

“isâ” kelimesi; ع “ayn” - س “sin” asli,

iki yardımcı (ي / ي) - (ى) “ye” harflerinden meydana

gelmiştir.

Ebcded hesabıyla

ع “ayn” 70,

س “sin” 60 sayı değerine sahiptir,

topladığımızda 130 eder, ki çok dikkat çekicidir.

(130) sıfırı kaldırırsak **“hakikat-i İseviyye”**nin dahi **“hakikat-i Muhammediye”**ye bağlı olduğunu hemen görmüş oluruz.

İlave olan (ي/ي) - (ى) “ye” lere gelince,

ي “ye” 10 dur, sıfırları kaldırırsak iki (2) adet bir (1) olur, ki bunlardan biri, “zât-ı ilâhî”nin oradaki zuhuru, diğeri ise, “mertebe-i iseviyetin” bireysel birliğinin zuhurudur.

İsâ (a.s.) “ümm-i”dir. Yani zahir olarak ana olan “Meryem”e mensuptur.

“Meryem” dahi başta ve sonda “mim” ile müzeyyen (süslenmiştir.)

Yani “**Hakikat-ı Muhammedi**” onu baştan ve son-
dan ihata etmiş, sarmıştır, kaynağı orasıdır.

“**Hakikat-i Muhammedi**”nin zâtî zuhur tecellisinin ilk olan öncüsüdür ve gerçek hakikatının kendinden sonra “Peraklit” – “Ahmet” isminde geleceğini müjdelemiştir. Bu yüzden İncil’in bir ifadesi “müjde”dir.

Bilindiği gibi,

ع “ayn” aynı zamanda göz, kaynak, gözenek demektir.

س “sin” ise, “insân”ın kısaltılmışıdır.

Hâl böyle olunca mânâ, “ey gören insân” olmaktadır.

Yani *Â'raf* 7/143 لَنْ تَرِيَنِي “len teraniy”

Mûsâ (a.s.) olan, “sen beni göremezsın” hitabından sonra bu husus insânlık âleminde zâtî görüş, zâtî tecellinin başladığını haber vermekte idi.

موسى “Mûsâ”

م “mim” (40) ve س “sin” (60) asli

و “vav” (6) ve ی “ye” (10) yardımcı harflerinden
meydana gelmiştir.

Toplu olarak harf değerleri **116** dır,
Bundan “mim” olan **40** ı çıkarırsak $(116 - 40) = 76$ eder
 $(7 + 6) = 13$
bu da yine görüldüğü gibi **13** tür.

“Mânâyı Mûseviyyet”in dahi kaynağı “mim” den ve
13’ten olmak üzere iki yönlü “**Hakikat-i Muhammediyye**”
ye bağlı olduğu açık olarak görülmektedir.

“Kelime-i Mûsâ” (موسى) Mûseviyyet mertebesinden
ya insân : “**Tenzih**”

“Kelime-i İsâ” (عيسى) İseviyyet mertebesinden
ya insân : “**Teşbih**”

“Kelime-i Muhammed” Muhammediyye mertebesinden
ya insân:

Kûr’ân’da ise “Yâ’sin” (يس) olarak belirtilen
“**Tevhid**” mertebeleridir.

Böylece ümm-i olan “**Hakikat-i Muhammedi**”den
bütün âlemler ve Hz. Muhammed
Hazret-i İsa ise, ümm-isi olan
“**Hazret-i Meryem**”den dünyaya gelmiştir.

Bu âyet-i kerimeyi de bu kadar izahla burda bırakarak
yolumuza devam edelim.

Kûr'ân-ı Keriym Enfâl sûresi 8/12. âyetinde :

﴿١٢﴾ اِذْ يُوحِي رَبُّكَ اِلَى الْمَلٰٓئِكَةِ اَنۡيۡ مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا

**iz yühîy rabbûke ilel melâiketi enniy meaküm
fesebbitülleziyne amenü**

Meâlen :

Hani Rab'bin meleklere vâhy ediyordu ki, şüphesiz ben sizinle beraberim.

Haydin imân edenlere destek olun,

Özet yorum :

Âyet-i Kerime'de belirtildiği gibi Cenâb-ı Hakk açık olarak meleklere, kendileriyle beraber olduğunu bildirmiştir.

Bu ifadeden anlaşılan, daha evvelce “**melekler**” yani kuvvetler, kendilerinin gerçek hal ve özelliklerini bilmiyorlar iken, bu açıklama ile kendilerinde var olan kuvvetin Hakk'ın kuvveti olduğunu ve kendileriyle zuhura çıktığını anlamış oldular.

Kûr'ân-ı Keriym incelendiğinde Cenâb-ı Hakk'ın birçok mertebeden insânlarla da beraber olduğu açık olarak anlaşılmaktadır.

Daha evvelce de belirttiğimiz gibi, Cenâb-ı Hakk birçok değişik varlıklara da vâhy ettiğini bildirmiştir.

Bu ifadelerden “**teşbih**” mertebi itibariyle Cenâb-ı Hakk'ın hayatın ne kadar içinde veya hayatın ta kendisi olduğu ve “**Hay**” sıfatının bütün âlemde tasarrufta olduğu açık olarak anlaşılmaktadır.

Kûr'ân-ı Keriym Enfâl sûresi 8/50. âyetinde :

وَلَوْ تَرَىٰ اِذْ يَتَوَفَّى الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا الْمَلٰٓئِكَةُ

يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ
وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ

ve lev tera iz yeteveffelleziyne keferül melâiketü
yadribune vücuhehüm ve edbarehüm
ve zuku azabel hariykı

Meâlen :

Melekler, inkar edenlerin yüzlerine ve sırtlarına vurarak “Yakıcı azabı tadın,” diyerek canlarını alırken bir görseydin.

Not: Buradan sonraki birkaç meleki âyetin sadece meâlini vermekle yetineceğiz, çünkü hepsi zâten yeteri kadar açıktır.

Cenâb-ı Hakk bu kadar açık olan “âyet – işa-ret”leri, hakikatleri itibariyle ciddi mânâda anlayıp idrak etmelerimizi nasip etsin. Amin.

Kûr’ân-ı Kerîym Enfal 8/9 sûresi âyetinde :

﴿٩﴾ اِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ
اَنَّا مُمِدِّكُمْ بِالْفِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾
iz testeğîysune rabbeküm festecabe leküm
enniy mûmiddüküm bielfin minel melâiketi
mürdifiyne

Meâlen :

Rabbınızın yardımına sığınyordunuz. O “ben size, birbiri peşinden bin melekle yardım ederim,” diye cevap vermişti.

Kûr’ân-ı Kerîym Âl-i İmran sûresi 3/124. âyetinde :

﴿١٢٤﴾ اِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ اَلَنْ يَكْفِيَكُمْ

أَنْ يُمَدِّكُمْ رَبُّكُمْ
بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنْزِلِينَ ﴿٨٠﴾
iz tekulu lil mü'miniyne elen yekfiyeküm
en yümiddeküm rabbüküm
biselaseti alafin mine'l melâiketi münzeliyne

Meâlen :

İnananlara, “Rabbinizin size indirmiş olduğu üç-
bin melekle yardım etmesi size yetmeyecek mi?” diyor-
dun.

Kûr’ân-ı Kerîym Âl-i İmran sûresi 3/80. âyetinde:

﴿٨٠﴾ وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ
وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا
ve lâ ye’müreküm en tettehizaül melâikete
vennebiyyiyne erbaben

Meâlen :

Size melekleri, peygamberleri, Rabb olarak benim-
semenizi emretmesi de yaraşmaz.

Kûr’ân-ı Kerîym Râ’d sûresi 13/11. âyetinde :

لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمَنْ خَلْفَهُ
يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ
lehu mu’akkibatün min beyni yedeyhi
ve min halfihi
yahfezünehu min emrillâhi

Meâlen :

Onun için (insânoğlu) ardında ve önünde takibe-
denler (melekler) vardır.

Allah’ın emrinden onu gözetir, muhafaza ederler.

Kûr'ân-ı Keriym Kaf sûresi 50/17. âyetinde

﴿١٧﴾ اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ
وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ

**iz yetelekkal mütelekkiyani anil yemiyni
ve anişşimali ka'ıydün**

Meâlen :

Sağ ve sol taraftan iki kayıtcı (melek) oturmuş ka-
yıt yaparlardı.

Kûr'ân-ı Keriym Nahl sûresi 16/28. âyetinde

﴿٢٨﴾ الَّذِينَ تَتَوَفَّيْهُمْ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ
فَأَلْقُوا السَّلَامَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ
بَلَىٰ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾

**elleziyne teteveffahümül melâiketü zâlimiy enfüsi-
him**

**feelkavüsseleme ma künna na'melü min sü'in
bela innallahe aliyümün bima küntüm ta'melune**

Meâlen :

Melekler yazık etmiş kimselerin canlarını alırken :

“Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk” diyerek teslim
olurlardı.

Hayır; öğle değil doğrusu Allah onların yaptıklarını
bilmektedir.

Kûr'ân-ı Keriym Nahl sûresi 16/32. âyetinde

﴿٣٢﴾ الَّذِينَ تَتَوَفَّيْهُمْ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ
يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ

بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

elleziyne teteveffahümül melâiketü tayyibiyne
yekulune selâmun aleykümüd hulül cennete
bima küntüm ta'melune

Meâlen:

Melekler onların canını temizlenmiş olarak alırken :

“Selâm size, yaptıklarınıza karşılık haydi cennete girin, “ derler.

Kûr'ân-ı Keriym Tahrim sûresi 66/4. âyetinde

فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ
وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ
وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٦٧﴾

feinnallahe hüve mevlahü ve cibriylü
ve salihul mü'miniyne
vel melâiketü ba'de zalike zahiyrün

Meâlen :

kesin Allah, hüve/O, onun (kendisinin) dostudur.
cibril de ve müminlerin salih olan da
ve bunun ardından da melekler arka çıkandır.

Kûr'ân-ı Keriym Secde sûresi 32/11. âyetinde

قُلْ يَتَوَفَّيْكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ
ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿٦٨﴾

kul yeteveffaküm melekül mevtilleziy vükkile biküm
sümme ila rabbiküm türce'üne

Meâlen :

(Ey Muhammed!) De ki: “Size vekil kılınan ölüm meleği canınızı alacak sonra Rabbınıza döndürüleceksiniz.”

Kûr'ân-ı Kerîym Sebe sûresi 34/40-41. âyetlerinde

﴿٤٠﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا

ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ

أَهْوَاءُ لَاءَ أَيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾

﴿٤١﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ

بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرَهُمْ

بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾

ve yevme yahşürühüm cemiy'an

sümme yekulü li'l melâiketi

ehaülai iyyaküm kanu ya'büdune (40)

kalu sübhaneke ente veliyyüna min dünihim

bel kanu ya'büdunel cinne ekserühüm

bihim mu'minune (41)

Meâlen :

40. Ve o gün ki, onları hep toplanılmış oldukları hâlde haşredecektir, sonra meleklerle der ki: bunlar mı size tapar olmuşlardır?.

41. (Melekler de) seni tenzîh ederiz. bizim velîmiz sensin, onlar değil; hayır (doğrusu) onların ekserisi (birçokları) cinlere tapar olmuşlardı bize değil. çoğu onlara inanıyorlardı, derler

Kûr'ân-ı Kerîym Muhammed sûresi 47/27. âyetinde

﴿٢٧﴾ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ

يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾

fekeyfe iza teveffethümül melâiketü

yadribune vücühehüm ve edbarehüm

Meâlen :

Artık melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken durumları nice olur.

Kûr'ân-ı Kerîym Zuhruf sûresi 43/60. âyetinde

﴿٦٠﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً
فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ

**velev neşâü lecealna minküm melâiketen
fiyl ardı yahlüfune**

Meâlen :

“Ve eğer dilersek arzda (yeryüzünde) sizden (size)
halef olacak (yerinize geçecek) melekler ca'l eder/kıldık

Kûr'ân-ı Kerîym Fecr sûresi 89/22. âyetinde

﴿٢٢﴾ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا

ve cae rabbüke vel melekü saffen saffen

Meâlen :

Ve melekler, saf saf (sıra sıra) iken Rabb'in geldi-
ğinde.

Bu âyet-i kerime ile, melekler hakkında verdiğimiz
özet bilgileri şimdilik yeterli görerek burada bırakalım.

Melekler :

- yeryüzü melekleri,
- gökyüzü melekleri ve
- arş melekleri diye de sınıflandırılırlar.

Ayrıca,

- Ef'ali melekler,
- esma-i melekler,
- sıfat-i melekler,
- zât-i melekler olarak da belirtilirler.

Meleklerin ölümünü, efendimiz (s.a.v.) “**İnkita-i zikir**” (anmanın bitimi) diye ifade etmişlerdir.

Bütün âlemde mertebeleri itibariyle meleklerin nüfuz etmediği hiçbir nokta yoktur.

Her bir yağmur damlasını bile bir melek yerine ulaştırır ve görevi bitince hemen ölür, ayrıca o yağmur tanesi dahi bir melektir varlığında mevcut su hayat ve hikmet hakikatlerini ulaştığı yere taşır, oralarını şenlendirir.

Melekler bölümünü de bu kadarla yeterli görüp vâhy ile ilgili diğer bir mevzu olan **Cebrâil** bölümüne geçerek oradan da özet olarak bazı misaller verelim.

Cenâb-ı Hakk ifade edilen kelimelerin gerçek mânâlarını anlamamıza yardımcı olup, İnşirah 94/1

﴿١﴾ أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿٢﴾

elem neşrah leke sadreke

“biz senin göğüsünü açmadık mı,” hakikatini bizlere yaşatsın. **Amin.**

Cebrâil’den (a.s.) Bahseden Bazı Âyetler

Kûr’ân-ı Keriym Nahl sûresi 16/102. âyetinde

﴿١٠٢﴾ قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٣﴾

**kul nezzelehü rûhul kudüsi min rabbike bil hakkı
liyüsebbitleziyne amenu ve hüden ve büşra
lil müslimiye**

Meâlen :

(Ey Muhammed!) **de ki:** (Kûr'ân'ı) **Rûh'ül Kudüs** (Mukaddes rûh-Cebrâil) **Rabb'ın** tarafından imân edenleri sabit kılsın, pekiştirsin diye ve müslümanlar için doğruluk rehberi ve müjde olmak üzere hakk ile (hakikat ile, gerçekle) indirmiştir.

Kûr'ân-ı Keriym Şuara sûresi 26/193-196. âyetlerinde

﴿١٩٣﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٤﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٥﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٦﴾ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٩٧﴾

nezele bihirûhul emiynü (193)
ala kalbike litekune minel münziriyne (194)
bilisanin arabiyyin mübiynin (195)
ve innehü lefiy zübüril evveliyne (196)

Meâlen :

193. Onu rûh'ul emin (Cebrâil) ile indirdi.
194. Senin kalbin üzerine tâki, sen uyarıcılardan olasın.
195. Pek açık olan Arap lisanı ile
196. Ve şüphe yok ki, o, daha evvelkilerin kitaplarında da vardır

Meâlen :

(Ey Muhammed!) **Apaçık arab diliyle, uyarılardan olman için onu “Rûh'ul emin” (Cebrâil),** senin kalbine indirmiştir. O daha öncekilerin kitabında zikredilmiştir.

Kûr'ân-ı Keriym Kıyamet sûresi 75/16-19. âyetlerinde

﴿١٦﴾ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٧﴾

﴿١٧﴾ اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ﴿١٧﴾
﴿١٨﴾ فَاِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ﴿١٨﴾
﴿١٩﴾ ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾

lâ tüharrık bihî lisaneke lita'cele bihî (16)
inne aleyna cem'ahü ve Kûr'ânehü (17)
feiza kare'nahü fettebı' Kûr'ânehü (18)
sümme inne aleyna beyanehü (19)

Meâlen :

16. Onu (Kûr'ân'ı) acele alâsın diye onunla dilini kımıldatma.

17. Şüphe yok ki: Onu toplamak da, onu okutmak da bize aittir.

18. artık onu biz okuyunca bu halde sen onun okumasına tâbi ol.

19. Sonra şüphe yok ki: Onun açıklanması da bize aittir

Meâlen :

(Ey Muhammed!) (Cebrâil) sana Kûr'ân okurken unutmamak için acele edip onunla beraber söyleme, yalnız dinle, doğrusu o vâhyolunamı kalbine yerleştirmek ve onu sana okutturmak bize düşer".

"Biz onu Cebrâil'e okuttuğumuz zaman, onun okumasını dinle. Sonra onu sana açıklamak bize düşer."

Not : Ne kadar açık ve mühim bir bilgi kaynağı değil mi?....

Cenâb-ı Hakk, "**Kûr'ân-ı Keriym'i**" yani zâtî tecellisini Hz. Rasûlullah (s.a.v.) efendimize bizzât açıkladığını ifade etmektedir.

Üzerinde hep birlikte çok düşünmemiz gerekmektedir.

Kûr'ân-ı Keriym sûresi Necm 53/5-7. âyetlerinde

﴿٥﴾ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى ﴿٦﴾

﴿٦﴾ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى ﴿٧﴾

﴿٧﴾ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى ﴿٨﴾

allemehü şediydül kuva (5)

zü mirretin festeva (6)

ve hüve bil üfukıl âlâ (7)

Meâlen :

5. O'na kuvvetleri şiddetli olan “Cebrâil” öğretti;

6. Bir kuvvet sahibi ki, hemen (hakiki şekli üzere) doğruldu

7. Ve o, âlâ (yüksek) ufuk ile idi.

Not : Bu âyet-i kerime mi'rac gecesinden bir bölümü ifade etmektedir.

Kûr'ân-ı Kerîym Mearic sûresi 70/4. âyetinde

﴿٤﴾ تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ

فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٥﴾

ta'rücül melâiketü verrûhu ileyhi

fiy yevmin kâne mikdarehü hamsiyne elfe senetin

Meâlen :

Melekler ve rûh (Cebrâil) miktarı ellibin yıl olan (o derecelere) bir günde yükselirler.

Not : Bu âyet de bize zamanın ne kadar çok izafî, her merhalede ayrı ayrı değerleri olduğu açık olarak anlaşılmaktadır.

Cebrâil mevzuunu da özetleyerek burda bırakarak yolumuza Rûh mevzuumuz ile devam etmeye çalışalım.

Oldukça mühim olan bu mevzuu da iyi anlamaya çalışarak ve gerçekten gayret göstererek ilgi ve bilgimizi arttırmaya çalışalım, tevfik ve muvaffakiyyet Allah'tandır.

Rûh'tan Bahseden Bazı Âyetler

İdrak ve anlaşılması oldukça zor olan bu bahsi mümkün olabilen en iyi bir şekilde anlayabilmemiz için şartlanmışlıklardan temizlenmiş bir akıl ile anlamaya çalışalım. Cenâb-ı Hakk'tan “**rabb-i zidni ilma**” diyerek, ilim ve onu anlayacak akıl talep edelim.

Düşünme olayında,

vehim, → “tahayyülü” (hayâli);

akıl ise, → tefekürü meydana getirir.

Vehmin tahayyüle dayalı bu cüz'i anlayışları, hiçbir zaman kesinlik ifade etmez.

Kaynağını “**Akl-ı Kül**”den alan akıl, onların doğru ve yanlış olduğuna hükmedebilir. Eğer akıl, akl-ı cüz hükmünde kalır da vehmin tesiri altına girerse, ürettiği her fikir, hayâl ve vehmin istikametinde Hakk'tan çok uzaklara gitmiş olur.

Genelde insânlar “**İlhamat-ı İlâhiyye**” (ilâhi ilham) larla değil, vehmi beşeriyetlerine göre kıyas yaparlar.

Güvenilir, **Râhmani** anlamda **üç ilim** vardır, bunlar :

1. **Vahy,**
2. **İlham,**
3. **Feraset'tir.**

Kaynağını bunlardan almayan her bir düşünce vehim ve hayâl kaynaklı olduğundan sahibini hiçbir zaman “acaba” lardan kurtaramayacaktır.

Hal böyle olunca, gerçek ilâhi akıl ve anlayışları, **be-şeri - bireysel anlayışlardan** mutlaka **“tecrit etmemiz”** yani temizlememiz gerekecektir.

İmam-ı Gazali : (F.H.S.L.L.X) şöyle ifade etmektedir.

“Anlatamayacağım şey vuku buldu, hüsnü zanda bulun, hakikatinin nasıl olduğunu sorma; kısaca “zevk” ile bundan bir şey tatmamış olan kimse nübüvvetin hakikatinden bir şey anlamaz.”

Mesnevide Hz. Mevlâna :

“Kul kendinden mutlak fani olmadıkça tevhid onun nezdinde tahakkuk etmiş olmaz. Tevhid, Hakk’ın, kulun vücûduna “hulûl”ü değildir; belki senin “mevhum” var zannettiğin vücûdundan yok olmandır.”

Zât : “Rûh’u azam” → Akl - ilim
Sıfat : “Rûh-ül Kuds” → Hayat
Esmâ : “Nûr” → idrak - içten aydınlanma
**Ef’al : “Madde” → zuhura çıkış –
kelâm - iletişim**

Vücud-u Mutlak : Hakikat-i İnsâniyye olan “mertebe-i vahidiyyet”ten Rûh mertebesine tenezzül ettiğinde, kendisinde **üç marifet hasıl oldu.**

- 1. Marifet-i nefis : “kendini tanıma”**
- 2. Marifet-i mübdi : “kaynağını bilmek”**
- 3. Kendini var edene fakr ve ihtiyacını bilmek *(38)**

Bu kısa ifadelerden sonra yine yolumuza devam etmeğe çalışalım.

Rûh : Sözlükte, can, nefis, kuvvet gibi anlamlara gelen rûh, canlılarda hayat kaynağı olan **güç** diye tanımlanır.

Kûr'ân âyetleri incelenecek olursa **Rûh** kelimesinin Kûr'ân'da **üç** anlamda kullanıldığı görülür.

1. Cebrâil (a.s.) adı olarak;

Bakara 2/87, "ve eyyednahü birûh'ul kudûsi"

ve diğerleri

2. Vâhy mânâsında;

Nahl 16/2, "yünezzilül melâikete birûhi min emrihi"

ve diğerleri

3. Canlılarda hayat kaynağı olan kuvvet anlamındadır.

Gizli hazineden zuhura çıkmayı murad eden "**zât-ı mutlak**", â'mâ'dan → ehadiyyetine tecelli ederek "**hüvviyet**" ve "**inniyeti**"ni belirtmiş oldu.

Orada, mevcut **ilm-i ilâhisi** ile "**Rûh-u A'zam**" mertebesi zuhura çıktı.

"**Rûh-u A'zam**"ın tecellisinden

→ "**Vahidiyet**" - "**Rûh'ul Kuds**" mertebesi zuhur etti;

"**Vahidiyet**"in tecellisinden de

→ "**Ulûhiyyet**", zuhur etti.

"**ulûhiyyet**"in tecellisinden

→ "**Râhmaniyyet**" zuhur etti.

Burası sıfat mertebesi, "**Âlem-i Ceberrut**"tur.

Ulûhiyyetin icaplarını yerine getirebilmesi için kendinde mevcut "**Rûh-ul Kuds**"ü "**Râhman**", "**Nefes-i Râhmani**" ile bütün âlemlere "nefh etti" üfledi, yani gönderdi, açığa çıkardı.

Bu kuds-i rûh'ta varlığın her mertebesinde kendilerine uygun hayat tarzını ortaya çıkaracak her türlü imkân ve bilgi vardır.

Rûh'u A'zam : Tecelli-i akdes → zâtından zâtına'dır.
Rûh'ul Kuds : Tecelli-i Mukaddes → zâtından sıfatına'dır

“Rûh'ul Azam” ve “Rûh'ul Kuds”
mahlûk değildir, Allah'ın rûhu'dur.

Sıfatından esmasına üflenen zâtî mânâda bir rûh daha vardır, ki özel olarak insâna üflenmiştir, **“Rûh-u Sultânî”**.

Bu rûhtan sonra gelenler her mertebesinden mahlûkata verilen (üflenen) rûh mertebeleridir ve bu rûh, her mertebesine o mertebenin gereği olan hayatı bahşeder.

Ancak, bütün bu âlemlere hayat veren **“Rûh'ul Kuds”** parçalanmış, bölünmüş değildir. Bütün zuhur mertebelerine cami olduğundan hangi mertebede olursa olsun o mertebenin fitratı üzere faaliyet gösterir.

En son zuhur mahalli tabiattır, tabiatla aldığı isim **ma-den (“rûh-u madenî”)** dir.

Onun kemâli **“nebat”** bitki, → **“rûh'ul nebatî”**dir.

Onun kemâli olan **“hayvan”** → **“rûh-ul hayvani”**dir.

Onun kemâli olan **“insân”** → **“rûh-ul insânî”**dir
- (**Rûh-ul Sultânî**).

Ondan sonra **“rûh'ul kuds”** ve **“rûh'ul a'zam”**dir.

Böyle kısa bir izahtan sonra şimdi gelelim birkaç rûh ile ilgili âyetin ifadelerini anlamaya.....

Kûr'ân-ı Kerîym Şura sûresi 42/52-53. âyetlerinde
﴿٥٢﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا

مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ
وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ
مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا
وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٣﴾
﴿٥٣﴾ صِرَاطَ اللَّهِ الَّذِي لَهُ
مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ﴿٥٤﴾

ve kezalike evhayna ileyke Rûhan min emrina
ma künte tedriy mel kitabü ve lel iymânü
ve lakin ce'alnahü nûren nehdiy bihi
men neşaü min `ibadına
ve inneke letehdıy ila sıratın müstekıymın (52)
sıratillâhilleziy lehü ma fıssemavati ve ma fiyl ardı
ela ilellahi tesıyrül ümürü (53)

Meâlen :

52. (Ey Rasûlüm) işte sana böyle emrimizden bir rûh (Kûr'ân) vahy ettik, sen kitap nedir, îman nedir bilir değildin ve lâkin biz onu bir nûr ca'l ettik (kıldık) onunla kullarımızdan dilediğimizi hidâyete erdiririz ve kesinsen bir doğru yola hidâyetleyen (rehberlik) edensin

53. O Allah yoluna ki, göklerde ne var, yerde ne varsa hep O'nundur. dikkat edin bütün işler Allah'a seyr eder (döner).

Özet yorum :

“Emrimizden bir rûh” (Kûr'ân) vahyettik.”

Zâtî kaynaklı olan bu âyet-i kerime'de Cenâb-ı Allah (c.c.) çok büyük hakikatleri bildirmektedir.

“Emrimizden bir rûh”; burada bahsedilen zât-i olan “Rûh’ul a’zam”dır ki; Hz. Rasûlullah (s.a.v.) aracısız nefh edilmiştir.

Kendisinden evvel gelen hiç bir nebiye bu rûhtan nefh edilmemiştir. Oraya ulaşmak çok zordur, ancak onun varislerine yol vardır, başka mertebelerden oraya ulaşamaz, ta ki **Muhammedi** oluncaya kadar.

“Emrimizden” buyurulması; Bu emir “**kün**”dür, zât-ı ilâhi bir şeyin olmasını murad ederse ona “**kün**” (ol) der, “**feyekunü**” (o da hemen olur.) Çünkü orada oluşacak kabiliyet vardır.

Bu oluş bütün âlemlerde geçerlidir ve her âlemde ayrı bir hükümle oluşur. Burada oluşan hali Cenâb-ı Hakk “**biz**” lâfzıyla zâtına vermiştir. Bu da yukarıda bahsedildiği gibi “**Rûh’ul a’zam**”dır. Onun ilmi yönden hayat veren bütün mertebelere muhit tecellisi, zât olan Kûr’ân’dır”

Kûr’ân’da bulunan bu ve benzeri zât-i âyetleri Cenâb-ı Hakk’ın bizzât kendisi, “**Rûh’ul a’zam**” mertebesinden; sıfatı, esmai ve ef’ali âyetleri ise, “**rûh’ul kuds**” mertebesinden Cebrâil (a.s.) vasıtasıyla **nefh** ile **vahy** etmiştir, ki bu dahi sıfatı tecellisi ve zuhurudur.

Bütün bunları ise, Hz. Rasûlullah (s.a.v.) ümmetine, lisan-ı Muhammediden hiç eksiksiz nefh etmiştir. Bu oluşum;

Ümmetinden → **tabiine**,
onlardan → **tebe-i tabiine**
ve onlardan bu günlere kadar gelen varisleri tarafından → yeni gelenlere **nefh** edilerek devam etmektedir.

“Bir nûr ca’l ettik (kıldık).”

“nûr” esma mertebesidir ve varlıkların belirlendiği ve kimlik kazandıkları yerdir.

Bu bilim de Kûr’ân-ı Kerîm’de bildirilmiştir.

“Onunla kullarımızdan dilediğimize hidâyet vereceğiz.”

Bazı kullarımızda **“Hadi”** ismini zuhura getireceğiz.

“Sen doğru yola hidâyetleyen (rehberlik) edensin”

Bu doğru yol evvelâ **“sırat-ı müstakim”**,

→ daha sonra **“sıratullah”**tır.

Bu da **“isra”** ve **“mi’rac”**tır, ki Allah (c.c.) yolu **“ef’alin”**den → **“zâtına”**dır.

“Göklerde ve yerde olan mutlaka O’nundur, O’ndan zuhur ettiğinden yine “herşey O’na seyredecek, ona dönecektir.”

Zât-ı ilâhi rûh, nûr ve madde mertebesiyle zuhurdadır, bunlardan **“nûr”** ve **“rûh”**unu tekrar geri, yani kendisine çektiğinde âlemlerden eser kalmayacaktır.

Kûr’ân-ı Kerîm Şuara sûresi 26/193-194. âyetlerinde:

﴿١٩٣﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾

﴿١٩٤﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾

nezele bihirûhul emiynü (193)

âlâ kalbike litekune minel münziriyne (194)

Meâlen :

Senin kalbin üzerine, sen uyancılardan olası diye
Onu (güvenilir) rûh’ul emin (Cebrâil) indirdi.

Özet yorum :

Bir evvelki âyette de kısaca belirtildiği gibi âyet-i kerimelerin bir kısmı zâtîdir.

Cenâb-ı Hakk aracısız habibine nefih ve vahy etmiştir.

Bu husus bir hadis-i kudsi ile teyid edilmiştir:

Efendimiz (s.a.v.) buyurdular, “**Rabb’ımla benim öyle bir ânim olur, ki araya ne bir nebi-i mürsel ve ne de bir melek-i mukarrep giremez.**”

Bu âyet-i kerime ise, **sıfatî**’dir. Yani “**Rûh’ul kuds**” tarafından vahy edilmiştir.

Ancak burdaki ismi “**Rûh’ul emin**” olarak bildirilmiştir ve “**Cebrâil**” (a.s.) ın diğer ismidir.

Böylece **Rûh’ul “emin”**,
âlemlerin Sultânı olan **Muhammed’ül “emin”**in kalbine
bu tür âyet-i kerimleri indirdi,
ki uyarıcılardan olunsun diye.....

Kûr’ân-ı Kerîym İsra sûresi 17/85. âyetinde

﴿٨٥﴾ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ

مِنْ أَمْرِ رَبِّي

وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٦﴾

ve yes’eluneke anirRûhı kulirRûhu

min emri rabbiy

ve ma utiytüm minel ilmi illâ kaliylen

Meâlen :

Sana rûhtan sual ederler. De ki; Rûh **Rabb’imin emrindendir**. Size ilminden sadece pek az verilmiştir.

Not : Bu cevap soruyu soran yahudilere, müslümanlara değildir, çünkü onlara bu ilimden az verilmiştir.

Özet yorum :

Zuhurda olan âlemler **gayb** ve **şehadet**, diğer isimle-riyle, **emir** ve **halk** olmak üzere iki mertebededir.

Emir, → esma;

halk ise, → ef'al yani filler, madde âlemidir.

Halk âlemi, esma âleminde bulunan bütün isimlerin mânâlarının görüntüye geldiği zuhur mahallidir.

Emir âlemi, aynı zamanda Nûr-u ilâhının faaliyete geçtiği mertebedir.

Daha evvelki bir âyette belirtilen,

“**emrimizden bir rûh**”,

zât mertebesinden, “**Rûh-ul a'zam**”

sıfat mertebesinden, “**Rûh'ul kuds**,”

burada belirtilen rûh ise,

sıfat mertebesi, “**rûh'ul kuds**”ten kaynağı olan “**Nûr-u ilâhi**” ile faaliyete geçerek “**âlemler**” (mükevvenatı) meydana getiren rûh'tur.

Daha evvelce de belirtildiği gibi, bütün **kevn mertebeleri** kendinde mevcuttur, en üst mertebesi Âdem'e üflenmiştir. (“**Rûh-ul Sultâni**”)

(Yeri geldiğinde inceleyeceğiz.)

Şimdi şurada mühim bir şeye daha dikkat çekmek istiyorum. O da âyet-i kerimenin içinde, bânında bulunan ifadesidir. Belki biraz zor olacak ama anlamağa gayret etmeğe çalışalım.

Şöyle ki:

Birinci mânâda, meâl'de ifade edildiği gibi hitap efendimiz (s.a.v.) nin lisanından ve “**onun rabb'ının emrindedir**” diye belirtilmiştir.

Her varlığın bir **“rabb-ı hassı”** vardır, efendimizin rabb’ı hassı ise, **“Rabb’ul erbab”** (Rabların Rabbi) olan Allah’tır.

Böylece âyet-i kerimenin iç mânâsını anlamaya çalışırsak şöyle ifade etmemiz gerekecektir.

“Habibim” sana sorulan **rûh**, **“Allah olan benim”**; rûbubiyyet, yani **“benim rablık mertebemin”** işidir. Benim var edip de, görev verdiğim rabb’ımın emrindendir,

Diyebiliriz ki, bu anlayış her ne kadar indi ise de, akl-ı eren tefekkür sahiplerine çok geniş ufuklar açması muhtemeldir, iyi anlamaya çalışarak faydalanmaya gayret edelim.

Daha evvel bahsedilen **“rûh-ul a’zam”** ve **“rûh’ul kuds”**, Allah’ın (c.c.) mahlûk olmayan zâtî rûh mertebeleri iken; burada bahsedilen rûh, **Râhmaniyyet** mertebesinden üflenen, halkıyyete dönük mahlûk rûhtur, ki **“hâlik”**ten meydana gelip her mertebesi itibarıyla **“mahlûkat”**a hayat ve nûr ile birlikte kimlik vermiş olan, **“Rûh-ul Sultânî”**dir.

en üst mertebesi, **“Âdem’iyyeti”**;

en son tecellisi **“madeniyyeti”** zuhura getirmektedir.

Her ikisi arasında bulunan bütün mertebeleri ve mahlûkatı zuhura getirmektedir. Bu rûh, kevn âleminin her zerresinde faaliyettedir.

İşte Hz. Rasûlullah (s.a.v.) efendimize yahudi alimleri tarafından sorulan rûh yukarıda belirtilen halkıyyete dönük mahlûk rûhtur.

“Rûh’ul a’zam” ve **“rûh’ul kuds”**ten haberleri olmadığı gibi bu rûh’u dahi bilmezler, çünkü bunun ilminden Tevrat-ı Şerif’in geldiği günlerde **“onlara bu rûh’un ilminden sadece pek az verilmiştir.”**

Hız. Rasûlullah (s.a.v.) ve onun şahsında ümmetine bütün bu rûh mertebeleri bildirilmiştir, ki yukarıda da ifade edildiği gibi,
(Şura 42/52)

**ve kezalike evhayna ileyke Rûhan min emrina
ma künte tedriy mel kitabü ve lel iymanü
ve lakin ce'alnahü nûren**

Meâlen :

(Ey Rasûlüm) “ve işte sana böyle emrimizden (zâtımızdan) bir rûh (Kûr'ân) vahy ettik. Sen kitap nedir, imân nedir bilmiyordun. Fakat biz o kitabı bir nûr ca'l ettik (kıldık yaptık).”

Hız. Rasûlullah (s.a.v.) efendimize verilen rûh'un kaynağı **zâtî** olup “**emrimizden**” hitabıyla Allah'ın (c.c.) **zâtına** bağlanmıştır.

Sorulan rûh ise, “**Rabb'imîn emrindendir**” hitabıyla **Rabba** bağlanmıştır, aradaki fark budur.

Ve Kûr'ân'da kapalı hiçbir şey bırakılmayıp açığa çıkarılmıştır.

Bu kısa izahlardan sonra şimdi gelelim Âdem (a.s.) a **üflen en rûh'a** :

Kûr'ân-ı Kerîm Sad sûresi 38/42. âyetinde aynı ifade vardır

﴿٢٩﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي

فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٣٠﴾

**feiza sevveytühü ve nefahtü fiyhi min rûhiy
feka'u lehü sacidiyne**

Meâlen :

Artık ona şekil verdiğim (onun varlığını tamamlayıp da) ve ona Rûhumdan üflediğim zaman siz hemen onun için secde edenler olarak (secdeye kapanın).

Kûr'ân-ı Kerîm Hicr sûresi 15/29. âyetinde de aynı ifade vardır.

Kûr'ân-ı Kerîm Secde sûresi 32/9. âyetinde

﴿٩﴾ ثُمَّ سَوَّيْنَاهُ وَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا
وَجَعَلْنَا لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
﴿٩﴾ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

**sümme sevvahü ve nefeha fiyhi min rûhihi
ve ce'ale lekümüssem'a vel ebsare vel ef'idete
kaliylen ma teşkürune**

Meâlen :

Sonra onu biçimlendirdi (tesviye etti) ve rûhundan içine üfledi. Ve sizin için işitme duyusu, gözler ve gönüller ca'l etti (kıldı, halketti). Pek az şükrediyorsunuz.

Özet yorum :

Yukarıda bahsedilen ikisi aynı, diğeri az değişik üç âyet-i kerime, Âdem (a.s.) hakkında çok mühim bilgiler vermektedir.

İlk iki âyette, Cenâb-ı Hakk, Âdem (a.s.) ın oluşumunu (tesviyesini) yaptıktan sonra içine de rûh'unu bizâtîhi kendisi tarafından nefh edildiğini bildirmektedir.

Üçüncü âyette ise, aynı hadise bir başka kaynaktan anlatılmaktadır. Yeri gelince tekrar değineceğiz.

Zât-ı Mutlak;

Â'maiyyetten → **Ahadiyyet'ine;**
oradan → **Vahidiyyet'ine;**
oradan → **Ulûhiyyet'ine;**
oradan → **Râhmaniyyet'ine;**
oradan → **Rûbubiyyet'ine;**
oradan → **Melikiyyet'ine** tenezzül ederek bu
mertebede **âlemleri** halk etti.

Böylece kendisine ayna olacak ve onu en iyi şekilde idrak edecek bir varlığın yaşayabilmesine imkân verecek mahal meydana gelmiş oldu.

Zamanı geldi, Cenâb-ı Hakk; meleklerle, “**ben yeryüzünde bir halife halk edeceğim,**” diye haber verdi. (*Bu âyeti daha evvelce görmüştük.*)

Bu halifenin genel mânâdaki ismi “**insân**”, bu mertebede kendisine verilen ismin ise, “**Âdem**” olduğu bildiriliyordu.

Cenâb-ı Hakk zâtının tecelli mahalli olacak bu varlığı, “Âdem'i” **zâtıyla tesviye etti** (düzenledi) ve ona Rûh'undan nefh etti (üfledi).

Âlemde hiç bir varlığa böyle bir iltifat edilmedi. Ve hiçbir varlığa böyle bir rûh üflenmedi.

Bu yüzden

Âdem'in bâtını; zât'ın zuhuru,

Âdem'in sûreti ise, mahlûkiyyetinin zuhurudur.

Bâtını üstün geldiğinde ise,

Hakk'ın zâtının tecelli mahalli;

zahiri üstün geldiğinde ise,

nefs-i emmarenin zuhur mahalli olmaktadır.

Böyle kısa bir izahattan sonra burada bahsedilen rûh'un hangi mertebeden olduğunu daha iyi anlayabilmemiz için küçük bir sıralama yapalım.

Bu yapılan sıralama mutlak bir sıralama değil, yaklaşık bir sıralamadır.

Mertebeler o kadar birbirleriyle içiçedir, ki **mutlak mânâda ayırmak mümkün değildir.**

Belirli bir fikir vermesi yönünden ve varlıkların hangi kaynaktan ve hangi sıralanışla zuhura geldiklerini anlamamıza az da olsa yardımcı olacağını zannediyorum. Böylece varlıkları daha iyi tanımamız ve zuhur yerlerini anlamamız bizlere ilmi yönde yeni ufuklar açacaktır.

Rûh mertebeleri ve varlık zuhur mertebeleri

ZAT	1. Rûh'ul A'zam	
	Hakikat-i Muhammedi → "Kûr'ân-ı natık"	
SIFAT	2. Rûh'ul Kuds	
	Hakikat-i İseviyye → "Furkan-ı natık"	
	3. Rûh'ul İnsân	
	Hakikat-i Mûseviyye – "İlen terani"	
	(Âdem'e üflenen) rûh mertebesi → "Rûh'ul Sultânî"	
ESMA	4. Rûh'ul Nûr	Hakikat-i Melek
	5. Rûh'ul Nûr	Hakikat-i Cîn
	6. Rûh'ul Nûr	Hakikat-i Nefs
	7. Rûh'ul İnsân	Hakikat-i İbrahimiyyet
		→ "İnsân-ı Natık"
	8. Rûh'ul Sûret-i İnsân	
	Hakikat-i Nefsi benlik → "Hayvan-ı Natık"	

EF'AL	9. Rûh'ul Hayvan Hakikat-i hayvani hayat, Hay esmasının sûret kemâlâtı
	10. Rûh'ul Nebat Hakikat-i Nebat → Bitki hayat
	11. Rûh'ul maden Hakikat-i maden → Hayatın Kaynağı
	12. Rûh'ul zahir insân Hakikat-i sûret-i Âdemiyye

ZAT	13. Rûh'ul Kemâl Bütün bu mertebeleri kendi bünyesinde cem eden, toplayan,
	- İnsân-ı Kâmil,
	- Halife,
	- Hakikat-i Muhammedi,
	- Kûr'ân-ı Natık, bütün bunların zuhur mahalli olan Hz. İnsân'dır.

Yukarıdaki tabloyu, özet olarak aşağıya doğru incelemeye çalışalım.

1. “Rûh'ul A'zam” ve “Rûh'ul Kudüs”
mahlûk değildir, Allah'ın rûhu'dur.

2. Rûh'ul Kudüs diğer rûhların da rûhudur ve kendinde bütün mükevvenatın ve fertlerinin rûh'u mevcuttur.

Rûh'ul Kudüs; “Nefes-i Râhmani” ile bütün âlemlere her mertebesinde gerektiği şekilde hayat Rûh'unu nefh etmesi ve ihatasıdır, diye ifade edilmişti.

3. İşte Cenâb-ı Allah bizâtîhi ulûhiyyet mertebesinden, rûh'ül kudüs'te mevcut **“Rûh'u insânî”**yi (rûh-ul sultân) nefes-i râhmani kanalıyla ve **“nefahtü fihî min rûhî”** *Sad 38/72 – Hicr 15/29 âyetleriyle* bizlere açık olarak bildirmiştir, ki bu nefih, **zâtî bir nefih** ve mutlak bir oluşumdur.

Rûh mertebeleri tablosunda üç numarada gösterilen bu rûhu, Cenâb-ı Hakk, kendi **zâtî Hâlik rûh'undan** içinde hâlikiyyet olan **mahlûk'a** dönük üflediği ilk rûhtur:

Bundan sonrakiler **mahlûkiyyet** hükmü ile zuhura gelen diğer mertebe rûhlarıdır.

4. Rûh'ul Nûr – Hakikat-i Melek:

Rûh'ul kuds, Esmâ mertebesine tenezzül ettiğinde kendisinde mevcut nûr'u ilâhî zuhura geldiğinde bu mertebede **melekler**, yani **esma-i ilâhiyelerin** zuhura çıkmalarını sağlayıcı kuvvetler kaynaklarını buradan almakta, buradan zuhura çıkmaktadırlar.

5. Rûh'ul Nûr – Hakikat-i Cin:

Yine bu mertebede, **cinler** de varlıklarını bularak, bu mertebeden kaynaklarını almaktadırlar.

6. Rûh'ul Nûr – Hakikat-i Nefs:

Yine bu mertebede esma-i ilâhiyelerin zuhurları arttıkça kendilerinde bulunan renklilik çoğalmakta, onların özellikleri kendilerine ayrı bir kimlik vermekte, bu kimlikler de onların nefslerini oluşturmaktadır, ki bu da **bireysel benlik** oluşması demektir.

Genel olarak bütün âlemlere yayılan **nefes-i râhmani** bireyler hükmüne dönüştüğünde **nefs** ismini almakta ve böylece faaliyete geçmektedirler.

7. Rûh'ul insân – Hakikat-i İbrahimiyyet:

“İnsân-ı Natık”

Yine bu mertebede insânın bir başka mertebesi zuhura gelmektedir, ki aldığı isim **“İnsân-ı natık”**, yani konuşan insân’dır.

Bu mertebe “akıl”, “şuur”, “düşünce”, “kimlik ve benliğin” olduğu yerdir.

Bu mertebe kendini buluş, biliş mertebesidir.

1. mertebe → **zât**,

2. ve 3 üncü mertebeler → **sıfat**,

4 - 5 - 6 - 7 inci mertebeler → **esma**,

daha sonra gelen 12 nci mertebeye kadar olan sıralama → **ef’al** mertebesinin kendi içindeki mertebeleridir.

8. Rûh’ul sûreti insân – Hakikat-i nefsi benlik;

“Hayvan-ı natık”:

Bu mertebedeki varlık, insâna sadece **sûret** olarak benzemektedir. Hayvan mertebesinden farkı konuşması ve sosyal olmasıdır.

Kendisinde bariz olarak ortaya çıkan nefsi benlik ve onda faaliyet sahası bulunan **nefs-i emmaredir** ki her kötülüğe meyyal ve her türlü süfliyata kabiliyeti vardır.

Aynı zamanda burası seyr-u süluk’un, eğitimin başladığı yerdir. Zahirî bakıldığında her ne kadar burası **“hayvan-ı natık”**, konuşan hayvan mertebesi ise de, yukarıdan itibaren belirtilen bütün mertebelerde, bâtînen iç bünyesinde (kuvvesinde) özünde mevcuttur.

Bir bakıma bu varlık kendinden haberi olmayan gizli hazinedir. Bünyesinde her türlü kabiliyyet vardır, ancak bu hazinenin en kıymetli değerleri altta kaldığından çıkarılması çok zor olmakta ve üstte bulunan beşeri ve nefsi değerlerini dünya menfaatleri için kullanıp diğerlerini zayi etmektedir, ki bu davranış ve fiilleri kendisine en büyük perde olmakta,

böylece kendinde mevcut gizli hazine bâtında perdeli olarak kaldığından bu değerlerinden haberdar olmadan bu âlemde eli boş olarak geçip gitmektedir.

“Son pişmanlık para etmez” hükmü burada bütün gerçeği ile ortaya çıkmakta ve bir daha geriye dönüşü mümkün olamamaktadır.

Bu merteye gerçekten üzerinde çok düşünülmesi lâzım gelen bir yerdir.

9. Rûh’ul Hayvan - Hakikat-ı hayvani;

hayat “Hay” esmasının sûreti kemâlâtı:

Bu mertebede (rûh) **“Hay”** esmasının fiziki mânâda kemâliyle zuhura çıkmasıdır.

Bundan sonraki mertebelerde de hayatın var olmasına rağmen oralarda aldığı isim, sadece “nebat – bitki” ve “cemad – maden”dir.

Ne yazık ki, biz insânlar düşünce, tefekkür ve denge yeteneklerimizi çok düşük oranlarda kullandığımızdan ağızımızdan çıkan kelimelerin gerçek mânâlarını düşünmeden, parasını ziyan eden bir hovarda gibi **“kelime hovardası”** olmaktadır.

Konuşmağa başladığımızda, birçok sözcüklerimizde, **tahkir** düzeyinde, belki farkında bile olmadan ne kadar ağır sözler telâffuz ettiğimiz farkında bile değiliz.

Ancak unutmayalım ki, ağızımızdan çıkan her bir **“nefes”** **“nefha-i beşeri”**lerden ve ifade ettiği mânâlardan sorumluyuz. Bunların kayda geçtiklerinden de şüphemiz olmasın.

Günlük konuşmalarımızın bazı bölümlerinde, her hangi bir kimse için şu veya bu **“hayvan”** gibi tahkir mahiyetinde kullandığımız “hayvan” kelimesi aslında

“HAY’V’AN”dır;

yani “**an ve an yaşayan**” demektir, ki bu da Cenâb-ı Hakk’ın “**HAY**” esmasının o mertebede bütün ihtişamıyla ortaya çıkmasından başka bir şey değildir.

Şu halde kullandığımız tahkir mânâsının hedefi, Hakk’ın “**hay**” esması, onun da zâtı olan “**Cenâb-ı Hakk**” olmaktadır.

Böylece içine düştüğümüz, çok çirkin ve adeta Hakk-ı tahkir eder duruma gelen sözlerimiz farkında bile olmadan bizleri ne kadar zor duruma düşürdüğünü anlamamız zor olmayacaktır.

10. Rûh’ul Nebat – Hakikat-ı Nebat,

Bitki hayatı:

Bu mertebe (**rûh**) “nebat – bitki”leri meydana getirmektedir. Aldığı isim “**nebat – bitki**”dir.

Bitkiler kökleriyle yere bağlı olduklarından hürriyetleri yoktur. Onlarda da “**Hay**” esmasının zuhuru var olduğu halde “**hayvan**” ismini alamamaktadırlar, çünkü istiklalleri yani hür dolaşımları yoktur.

Bu da onları bulundukları yere mahkum etmiştir, ki tam bir kemâlât değildir. Böylece “**Hay**” esması orada sınırlı olduğundan o varlıklara “**nebat – bitki**” ismi verilmiştir.

11. Rûh’ul maden – Hakikat-i Madeni;

Hayatın Kaynağı:

Bu mertebede “Rûh” madenleri meydana getirmektedir, aldığı isim “**cemad – maden**”dir.

Bilindiği gibi madenler kendilerinde bulunan özellikleri itibariyle hayatın kaynağını ortaya getirirler. Biz de bütün ihtiyaçlarımızı onlardan elde ederiz.

Madenler yerde yaygın olduklarından, onların da müstakil hareketleri yoktur. Bütün maddi hayatın kaynağını onlar meydana getirdikleri halde aldıkları isim maden'dir. Onlar yerde yatay vaziyette olduklarından bulundukları yerde mahkumdurlar.

Böyle olunca “**Hay**” esmasını kemâliyle zuhura çıkaramadıklarından aldıkları isim, “cemad – maden” olmaktadır.

Madenler, yatay; bitkiler, dikey olarak, bulundukları yere mahkum olduklarından kendilerinde hayat kaabiliyetleri olduğu halde “Hay” ismini alamamaktadırlar.

Hayvanlara gelince, onlar müstakil hareket edebilen gerçekten her biri kendilerine ait özel ve çok muhteşem yapılara sahip olduklarından “**Hay**” isminin gerçek mânâsı olan istiklal ve hareket serbestisi üzeredirler.

Bu yüzden maden ve nebat ile hayvanlar arasında çok büyük farklar vardır ve dereceleri de o nispettedir.

İşte bu yüzden “**hay’v’an**” kelimesini şaka dahi olsa “**tahkir**” hakir görme itibariyle hiç bir şekilde kullanmamamız, hem bizim nezaketimiz ve hem de onların gerçek mânâda çok değerli olan “hayvan”lık vasıflarına hürmet göstermemiz olacaktır. Çünkü bunlar “**Hay**” olan (**an ve an yaşayan**) varlıklardır.

Bunlar hangi türden olursa olsun, bizler dahi bu hayat vasfı ile vasıflandığımızdan maddi mânâda onlarla müşterek taraflarımız vardır ve bizim bir ismimiz de “**hayvan-ı natık**” (konuşan hayvan) dır.

Hal böyle olunca onlara ve onların halleriyle bireyle-re, hakaret ve tahkir, farkında olmadan kişinin gafleti veya cehli yönünden bizzât kendine olmaktadır. Öyleyse konuşacağımız sözleri sonradan bizi vicdanen veya fiilen mahkum

ettirmeyecek kelimelerden seçmemiz bizlere çok şeyler kazandıracaktır.

Ve bu “**Hay**” esmasının zuhurları olan, hayvanların hepsi kendi bulundukları halin mutlak kemâli ile insânlığın fedaileri ve onların en iyi yardımcılarıdır.

Bu yüzden onlara iyi muamele etmemiz kendi menfaatimize ve bizlerin yararına olacaktır.

12. Rûh’ul zahir insân–Hakikat-i sûret-i Âdemiyve

8 inci merteye ile, 12 nci merteye arası, “**ef’al âlemi**”dir. Bu 12 nci merteye insânın zahir bedeni ile şekli ve fiziki mânâda yer yüzünde görünmesidir.

Bu çözümü en güç olan bir mertebedir. “**nüzûl**” yani iniş’in sonu “**uruc**” yani çıkış (yükselmenin) başlangıcıdır.

Mutlak mânâda eğitim yeridir ve gerçekten çok, çok, tarifi imkânsız bir değere sahiptir. Kıymetini bilenler **Allaha (c.c.)** buradan ulaşır, bilmeyenler ise “**siccin**” (hapiste) kalırlar.

Yukarıdan beri belirtilen bütün merteye ve değerler, burada zuhura gelen insânın, bâtınında toplu halde bulunmaktadır. İşte maharet bu mertebeleri eğitim ve gayret ile birer birer idrak edip yaşayarak ortaya çıkarıp “**Arif**” olarak bu dünya hayatını sürdürmektir.

Bu halin oluşmaya başlamasının ilk şartı ise, kişinin kendini tanıyacağı bir eğitime eğilmesi gereğidir. İrfaniyet ancak böyle elde edilir.

Bütün bilgiler mübarektir, fakat kişiye kendini tanıtmaz, hep kendinin dışındaki âlemlerden bilgi verir. Bu bilgilerden ancak dünyada iken yarar sağlanır, ahirette değil....

Kendisini, “**NEFS**”ini bilme bilgisi ise, mukaddestir.

Kişiye evvelâ **kendini**, sonra **Rabb'ını**, daha sonra **Allah'ını** (c.c.) irfan ettirir.

İşte bu yüzden, “**Nefsini bilen Rabb'ını bilir**” denmiştir. “Rabb'ı bilme nefsi bilmeye bağlanmıştır.”

Çünkü **nefs**, Rûbubiyet'in hakikatından meydana gelmiştir ki o da kendi özü ve hakikatidir.

Bu yüzden kendini tanıması hemen Rabb'ını bilmesine dönüşecektir, başka da yolu yoktur.

Anne koruması; ana karnında, belirli süre ve evreler içerisinde sûret ve şekil almaya başlayan insân namzedi, o küçücük, aciz, hiçbir şeyden haberi olmayan et parçası vakti geldiğinde “**çocuk**” ismi ile dünyaya gelmekte ve ilk anda kendisinden bir haykırış duyulmaktadır.

Dikkatlice dinlenirse bu haykırışın, “**ın'ga ın'ga**” olduğu kolayca anlaşılır. İki heceden meydana gelen çocuğun lisanından duyulan bu kelime “**Rabça**”dır.

Arapça alfebesinde bulunan ع “ayn” ve غ “gayn” harflerinin verdiği seslerle seslendirilmektedir ve dünyanın neresinde olursa olsun bütün çocuklarda müşterektir, ki rabba aittir, asılda vardır, öğretilmiş değildir.

Bu şu demektir;

“**ın**” yani ع “ayn”, lugat mânâsı itibariyle,

öz, kaynak, asıl, aynı, göz, gözenek demektir.

“**ga**” ise, غ “gayn”, ع “ayn”ın noktalı halidir

ve **“gayr”** ifadesi ile gayrıyı ifade etmektedir.

Bu iki harf **“Hurufu hulk”** yani boğaz harflerinden-
dir.

Boğaz ise, **“mide”** iç ve **“ağız”** dış arasında ara geçit,
berzahtır.

Mânâ âlemi olan rûhlar âleminden, Hakk’ın zâtından yola çıkarak, yukarıda ifade edilmeye çalışılan mertebelere tenezzül ederek yer yüzünde hayata başlayan **“çocuk”** ismini verdiğimiz o muhteşem varlık, özü itibarıyla **“Hakikat-i ilâhiyye”**den ayrılıp madde âleminde zuhura çıkarak bâtınından, hakikatinden ayrıldığını, uzaklaştığını anladığında **“ın’ga”** feryadı ile bu **firkatı** (ayrılığı) bütün gücü ile etrafına duyurmaya çalışmaktadır.

Çünkü yukarıda kısaca ifade edildiği gibi **“ayn”** aynı,
“gayn” da üzerinde bulunan **benlik noktası** ile gayrıdır.

Bir varlığın aynından ayrılıp, gayrılığına yani yabancılığına, meçhule, gurbete gitmesi kadar zor bir iş yoktur her halde....

İşte bu iç haleti rûhiye içerisinde; dünyaya gelen çocuğun bu lafızlarla ağlaması ebeveyni için sağlıklı bir müjde;
yeni bir hayat ve aile ferdi ise de, çocuk için özünden
ve Rabb’ından gayrıya uzaklaştığı için üzüntü kaynağıdır.

Burada **iki husus** vardır;
biri, ailesi için fiziki mânâda bir hayatın başlangıcı,
yani **“dirim”**dir.

Diğeri ise, bâtını mânâda **gayr** olduğu için **“ölüm”** hükmüdür.

Bâtın âleminde gelerek berzahtan (boğazdan) geçerek zahire çıkması, diğer yönüyle onun **bâtın-i mevte** ölmesidir. Bu hakikati *Kûr'ân-ı Kerîm Mülk sûresi 67/2. âyetinde*,

﴿٢﴾ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ

elleziy haleka'l mevte vel hayate

Meâlen :

“O zât ki: Ölümü ve hayatı halketti,” ifadesiyle ölümü öne almıştır.

Yani Allah (c.c.) evvelâ ölümü halkettiğini açık olarak ifade etmiştir.

İşte doğan çocukların kazandıkları fiziki yaşam aslında onları ع “ayn”larından ayırdığı, غ “gayn” gayr-ı bir kalıba soktuğu için geçici de olsa bâtinen ölümleri olduğundan “IN’ - GA” feryatları bundandır.

Belki bu feryatlar gerçek mânâda duyulur da gereği yapılarak, gereken eğitimle yetiştirilip tekrar ع “ayn”larına ulaşmaları mümkün hale gelir diye ebeveynlerine bu hakikati o küçük bedenlerinden son derece gayretleriyle onlara ulaştırmaya çalışmaktadırlar.

İstisnaları olmakla beraber genel olarak bütün çocuklar bu oluşum üzerine doğarlar.

Bilindiği gibi;

- Âdem (a.s.) in çocukluğu olmamıştır.
- İbrahim (a.s.) in çocukluğu Nemrud’un korkusundan bir mağara içinde geçmiştir.
- Mûsâ (a.s.) bir sandığa konup nehre bırakılmış, çocukluğu Firavn’ın yanında geçmiştir.
- İsâ (a.s.) ise, çok garip doğmuş, beşiğinde de yetişkinlik halinde de insânlarla konuşmuştu.

Beşîğinde

Kûr'ân-ı Kerim Meryem sûresi 19/30. âyetinde

﴿٣٠﴾ قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ ۖ اتَّانِيَ الْكِتَابَ
وَجَعَلَنِي نَبِيًّا

**kale inniy abdullahi ataniyel kitabe
ve ce'aleniy nebiyyen**

Meâlen :

(O çocuk “Hz.İsa”) **dedi ki, gerçekten ben, Allah’ın kuluyum, bana o kitabı verdi ve beni peygamber ca’l etti, (halketti) kıldı.**

Hz. Rasûlullah (s.a.v.) efendimiz ise, doğduğunda,
“**ümmeti, ümmeti**”

yani “**ümmetim, ümmetim**” demiştir
ve hayatının sonuna erdiği dakikalarda ise,
“**refikel â'lâ**” “**yüce dost**” diye ifade etmiştir.

Yukarıdan beri ifade edilen mertebelerin bütün kemâlatı bâtınında (iç bünyesinde) bulundurarak yer yüzünde, anne – baba diye ifade edilen kanallardan geçerek zuhura gelen o muhteşem varlık, bütün maddi ve manevi teşhizatla donatılmıştır.

İşte bu yüzden Efendimiz “**her doğan çocuk İslâm fitratı üzere doğar, ebeveyni onu Yahudi veya Hristiyan veya müşrik kılar...**” buyurmuştur. * (39)

“**İslâm fitratı**”ndan gaye, yukarıda bahsedilen bütün mertebelerin “**çocuk**” ismi verilen o muhteşem zuhurda bulunmasıdır.

Şunu da kısaca belirtmek isterim ki ;

Hz. Muhammed (s.a.v.) efendimizin risâletinden evvel dünyaya gelen çocuklar hangi rasûl veya nebi vaktinde zuhura gelmiş iseler ancak o rasûl veya nebinin mertebesi ka-

dar bu hakikatleri idrak edip zuhura çıkarıyorlardı. Çünkü kavmin, peygamberini geçmesi mümkün değildir ve her peygamber kavmine ancak kendi mertebesine kadar gelen islâmı nefh eder, ki bu da zâten onun kemâlidir.

---

* (39) *Sünen-i Tirmızı tercümesi, cilt 4, sayfa 19, Bab 5*

Hz. Muhammed (s.a.v.) de bütün bu mertebelerin tamamı mevcut olduğundan, ümmetinde bu mertebelerin hepsinin zuhura çıkmasını sağlamıştır.

Ve yine Hz. Muhammed (s.a.v.)

“Sizden her birinizin halkıyyet maddesi annesinin karnında (40) günde bir araya getirilebiliyor.

Sonra bu kadar zamanda (40 gün) “alaka” (pıhtılaşmış kan) haline geliyor,

sonra bir o kadar zamanda (40 gün) “mudga” (et parçası) haline geliyor

ve sonra Allah ona bir melek gönderiyor. Melek ona Rûh üfler

ve meleğe dört (4) şey (yazması) emredilir:

- 1. Rızkını, 2. ecelini, 3. amelini,**
- 4. şaki (betbaht) veya said (mutlu) olduğunu yazar.**

**Kendisinden başka ma’bud-i hakiki bulunmayan Allah’a yemin ederim ki, sizden biriniz, cennet ehlinin amelini işleyecek ve kendisi ile cennet arasında yalnız bir arşın (lık mesafe) kalınca bedbahtlık yazısı galip gelerek cehennem ehlinin ameli ile “defter-i â’mali” son bulacak ve dolayısıyla cehenneme girecektir. Ve sizden biriniz de cehennem ehlinin amelini işleyecek ve kendisiyle cehennem arasında yalnız bir arşın (lık mesafe) kalınca mutluluk yazısı galip gelerek cennet ehlinin ameli ile (amel defteri) kapatılacak ve dolayısıyla cennete girecektir,” bu-
yurmuştur. *(40)**

---

*(40) *Sünen-i Tirmizi tercümesi, cilt 4, sayfa 16-17-18, Bab 4*

Buraya kadar gelişe, yani dünyada zuhura çıkışa **birinci sefer** denmektedir, ki **Hakk'tan Halk'adır**.

Kişinin buraya gelmesi **müşahedeli** olarak kendini bilmesi ve bulması içindir.

Eğer gereğini yapar, zahiri eğitimi ile birlikte bâtni eğitimini de tamamlarsa aslı olan Rabb'ına ulaşır.

Eğer beşeriyetinde kalır dünya cazibesine kapılır, buranın geçici lezzetleriyle vakit kaybederse aslına ulaşamaz, **ebedi** غ “gayn” gayrı olarak kalır.

Gelenen veya inilen bu yerden özet olarak yavaş yavaş tekrar aslımıza doğru **ikinci sefer'imizi** yapmağa ve yükselmeğe çalışalım.

Anne baba iştirakıyla dünyaya gelen ve her türlü cihaz ile donatılmış olan bu müstesna varlık, yine anne baba yardımı ve koruması ile “**buluğ**” çağı denilen 15-18 yaşlarına geldiğinde kendisinde bireysel nefsi benlik kemâliyle olduğundan, müstakil şuurlu akıllı ve kontrollü bir birey olarak aynı zamanda ilâhi mes'uliyet yüklenecek sorumluluğa ulaşmış olmaktadır. Böylece çocukluk devresi bitmiş, güçlü kuvvetli bir insân olarak hayat seyrine başlamıştır.

İşte kendisine “**insân**” ismi verilen bu varlığın bünyesinde bütün kemâlât ve süfliyyat mevcuttur. “**Esma'ül Hüсна**” Allah'ın güzel isimlerini de zıtlıkları ile birlikte bünyesinde toplamıştır.

Dünyaya dönük nefsani bir hayat sürerse kendi hakikatini bilemeden nefsi benlik içerisinde yaşar gider, gaflet ehli “**gayr**”lardan olur.

Eğer kendine dönük ve kendini bilip tanıyarak bir hayat yaşarsa daha dünyada iken Rabb’ına kavuşarak tevhid ve saadet ehlinden olur.

“İnsân – Halife” ismi verilen bu varlıkta;

“ne var alemde o var ademde” hükmü, zahir bâtın mevcudatın özetı ve özü mevcuttur.

“Onsekizbin alem bir havan içinde dövülse kalan öz, hülasa insân-ı kâmildir,” denmiştir.

İşte kemâlât, gerçek insân olabilmek için, “İnsân” vasfına bir de “kâmil” vasfını ekletmesi gerekmektedir, ki gerçek insân da budur.

Diğerine ise, “nakıs” vasfı eklenir, ki “insân-ı nakıs” yani noksan insân hükmündedir. Bundan Hakk’a sığınırız.

İşte fiilen kemâle ermiş bu varlık 12. mertebede belirtilen Rûh’ul zahir İnsân – Hakikat-i sûret-i Âdemiyye ile zahir dünyasında hayatını sürdürmeğe başlar.

Eğer kendini geliştirmeden yoluna devam ederse bu mertebede kalır, geldiği gibi gider.

Eğer ikinci seferine başlarsa, yavaş yavaş mertebeleri aşmağa gayret eder.

11. → Rûh’ul maden - Hakikat-i Maden hayat

10. → Rûh’ul Nebat - Hakikat-i Nebat

– Bitki hayat

9. → Rûh’ul Hayvan - Hakikat-i Hayvani hayat

“Hay” esmasının sûret kemâlâtı

8. → Rûh’ul Sûret-i İnsân

- Hakikat-i Nefs-i benlik - Hayvan-ı Natık

Burası sıradan nefsiyle yaşayan, duygularıyla hareket eden, kendilerinde sadece buraya kadar gelen oluşumlarla yaşayan, diğer üst mertebeler kuvvede, bâtınlarında kalarak hayatlarını sürdüren gaflet ehli kimselerin yaşam yeridir.

Daha henüz kendilerini tanıma yolunda faaliyetleri olmadığından ibadet etseler bile, ikilik üzere olduğundan, bu ibadetleri kendilerini tanımaya yeterli olamamaktadır.

7. → Rûh'ul İnsân - Hakikat-i İbrahimiyyet - İnsân-ı Natık

Bu mertebede **tevhid** hakikatleri açılmağa ve yükseliş olmağa başlamaktadır.

Aşağıdan beri gelen bütün mertebeleri bünyelerinde bulundurarak eksiklerini terk ederek kemâle doğru yollarına devam ederler.

Özet olarak yolumuza devam edelim.

6. → Rûh'ul Nûr - Hakikat-i Nefs

Bu mertebede **nefsin**, gerçek kemâl hali idrak edilir. Kişi bu mertebede kendinde bulunan nefsin hakikatlerini daha iyi idrak etmeye ve yaşamaya başlar.

5. → Rûh'ul Nûr - Hakikat-i Cin

Bu mertebede cinlerin hakikatı anlaşılır. Onlar artık bu kimselere ulaşamazlar, çünkü güçleri yetmez. Zuhur yerleri burasıdır, daha alt mertebelerde tesirleri olur.

4. → Rûh'ul Nûr – Hakikat-i Melek

Bu mertebede meleklerin hakikatı anlaşılır ve kaynak yerleri buralarıdır. Burdan aldıkları görevleri yerlerine ulaştırarak vazife yaparlar. Tesir sahaları bulundukları yerden

aşağılara doğrudur. Her iş için her mertebede ayrı melekler oluşmaktadır.

3. → Rûh’ul İnsân – Hakikat-i Mûseviyye (Ien terani) Âdem’e üflenen Rûh mertebesi...

Yukarıda ifade edilen Âdem’e üflenen “RÛH” âyetlerini bu kısa bilgiler içerisinde yeniden incelemeğe çalışalım.

Daha evvelce Âdem’e üflenen Rûh mertebesi hakkında şöyle bir cümle geçmişti.

“Rûh’ul azam” ve “Rûh’ul kuds”, Allah (c.c.) mahlûk olmayan zâtî Rûh mertebeleri iken; burada bahsedilen Rûh, **Râhmaniyyet mertebesinden üflenen halkıyyete** dönük **mahlûk** Rûhtur, ki hâlik’ten meydana gelip her mertebesi itibariyle mahlûkata hayat ve nûr ile birlikte **kimlik** vermiştir.

En üst mertebesi, Âdem’iyyeti; en son tecellisi, maddenîyyeti zuhura getirmektedir.

Alemlerde bu **zât-i nefh** tatbikatı, ilk defa Âdem (a.s.) üzerinde vuku bulmuştur (Rûh-ul Sultânî).

Cenâb-ı Hakk bizzât; **“feiza sevveytühü” (onun tesviye, düzenlemesini yaptığım zaman)** ifadesiyle bu oluşumu zâtına vermektedir, ki aracı kullanmadan olan bir iştir, zâtına mahsustur:

Bu da zâtî zuhurunu ortaya getirecek mahalline verdiği yüce değerini göstermektedir.

“ve nefahtü fiyhi min rûhi”
“rûhumdan ona /onun içine nefh ettim”

“min rûhi” (rûhum’dan) ifadesiyle;

Cenâb-ı Hakk, zâtından fakat Râhmaniyyetin mahlûka dönük Rûhundan nefh ettiğini bildirmektedir.

Eğer mutlak mânâda bu mertebede “Rûh’ul azam” veya “Rûh’ul kudus” mertebesinden üflemiş olsaydı, o zaman ifadesi “Rûhi” yani (Rûhumu) üfledim demesi lâzım gelecekti.

“Rûhumu” ile “Rûhumdan”ın arasında çok fark vardır. Ancak yine de burası çok yüksek zâtî tecelli mahallidir.

“Hakikat-i Âdemiyyet”ten başlayarak “Hakikat-i Musaviyyet”e kadar olan sahada bu rûh’un irfaniyeti, kendi içindeki mertebeleri itibariyle seyr ve idrak edilir.

Bütün insânlarda kuvvede mevcuttur, fakat zahire çıkarılması için ehlinden çok iyi bir irfaniyet tahsili yapmak gerekmektedir.

“feka’u lehü sacidiyne” (hemen onun için (ona) secde edenler olarak (secdeye kapanın)).

“Ona secde aynı zamanda banadır.” çünkü onda zâtî tecelli ve zuhurum vardır. Onu kendi sûretim üzere, yani bütün sıfat ve isimlerimle süsleyerek halkettim.

Sad 38/72 ve Hicr 15/29 âyetlerinde

﴿٢٩﴾ فَأَذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي
فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾

**feiza sevveytühü ve nefahtü fiyhi min ruhiy
feka’u lehü sacidiyne**

Meâlen :

Artık ona **şekil verdiğim** (onun varlığını tamamlayıp da) ve ona **Rûhumdan üflediğim zaman siz hemen onun için secde edenler olarak (secdeye kapanın).**

Burada Âdem (a.s.) ilk varedilişı belirtiyor iken,
Secde 32/9 âyetinde ise, Âdem (a.s.) nın torunları olan
bizlerin varedilişlerimizi bildirmektedir,
şöyle ki:

﴿٩﴾ ثُمَّ سَوَّيْنَاهُ وَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِهِ
وَجَعَلْ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾

**sümme sevvahü ve nefeha fiyhi min rühîhi
ve ce'ale lekümüssem'a vel ebsare vel ef'idete
kaliyen ma teşkürune**

Meâlen :

**Sonra onu biçimlendirdi (tesviye etti) ve rûhundan
içine üfledi.**

**Ve sizin için işitme duyusu, gözler ve gönüller ca'l
etti (halketti), kıldı.**

Pek az şükrediyorsunuz.

Âyet-i kerime ne kadar açık değil mi?...

Diğer âyetlerde yaptığı işleri bizzât Cenâb-ı Hakk
kendi lisanı ile ifade ettiği halde, burada ise oluşan yine aynı
zâtî hadiseyi ancak başka bir mertebe (**rûbubiyyet**) anlat-
maktadır.

“sümme sevvahü”

“sonra onu biçimlendirdi.”

Yani evvelâ onun **“a'yân-ı sabite”** programını (terki-
bini) belirledi, anne karnında biçimlendirdi.

“ve nefeha fiyhi min rühîhi”

(bir melek vasıtasıyla)

“Rûhundan içine üfledi”,

“ve ce’ale lekümüssem’a vel ebsare vel ef’idete”
“ve ca’l etti (ayrıca o varlıkta kıldı) ki,
- sem’ (duyuş)
- ebsar (görüşler)
- ef’ideh (kalbler).”

Âyette belirtilen **“biçimlendirildi”** hükmü ile genel mânâda o varlığın tüm yapısının tamamlandığını belirttiği halde, neden acaba bu üç (3) azanın ikinci defa tesisinin kesin olarak tekrar yapıldığını bildirmektedir?...

Cevap :

Birinci biçimlendirmede tesis edilen “kulak, göz ve kalb”, kişinin **zahiri mânâdaki** münasebetlerini düzenleyebilmesi için zahiren kullanacağı araçlarıdır.

Bunlarla **“ve ne fahtü”** hakikati zuhura çıkamaz; yönleri maddeye dönüktür.

Rûh ile ilgili haller ise, **mânâya** dönüktür, insânoğlunun mânâ alemine ulaşabilmesi için onu algılayacak araçlara ihtiyacı vardır.

İşte bu yüzden bu üç azanın mânâyı algılayacak şekilde diğer bir yönünde olması lâzım geldiğinden âyette ikinci defa tesisi de belirtilmektedir.

Bu mânâda daha birçok âyet-i kerimede ifadeler vardır.

Ne yazık ki maddi mânâda olan **“kulak, göz, ve kalblerimizi”** kapasitelerinin sonlarına kadar kullandığımız halde; manevi mânâda olan ve özel olarak verilen “kulak, göz ve kalblerimizi” adeta hiç kullanmayarak en değerli araçlarımızı paslanmağa terk ediyoruz.

“kaliylen ma teşkürüne”

“gerçekten bu kadar özel nimete, **ne az şükrediyo-
ruz.**”

Cenâb-ı Hakk cümlemizi vakit geçirmeden bu dünya sarhoşluğu ve uykusundan uyandırсын.

Yukarıda belirttiğimiz hadis-i şerifte efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuşlardır.

“Sizden her birinizin halkıyyet maddesi annesinin karnında kırk günde bir araya getiriliyor; sonra bu kadar zamanda alak (pıhtılaşmış kan) haline geliyor; sonra bir o kadar zamanda murga (et parçası) haline geliyor ve sonra ona bir melek gönderiyor. Melek ona Rûh üfler ve meleğe dört şey (yazması) emredilir : Rızkını, ecelini, amelini ve şaki (bedbaht) veya said (mutlu) olduğunu yazar...”

Ezelde Cenâb-ı Hakk, zâtında Âdem (a.s.) a üflemiş olduğu Rûhu;

daha sonra ebeveyn kanalından baba → anneye nefh eder;

daha sonra anne karnında iken bir melek gelip ona **“ayan-ı sabite”** (program rûhunu) **120** inci günde üfler.

Böylece belirli süre sonra bu alemin en müstesna varlığı, **“zahir – bâtın”**, her yönüyle techiz edilmiş olarak dünyaya teşrif etmiş olur.

Çocukluk devresinde başlayan eğitimi ile ilk ders vermeğe başlayan hocaları, onu ilk **ilmi nefhalarla** zahiren eğitmeğe başlarlar.

Daha sonraları buluşa erdiğinde zahir eğitimi ile bâtın eğitimini de birlikte devam ettirmeğe başladığında bu sefer **din ilmi nefhalarını** da almağa başlar, kendine dönmeğe ve kendini tanımağa devam eder.

Eğer bu arada bir irfan ehline ulaşırsa, o **irfan ehli** artık ona gerçek mânâda ve “**nefahtü**” etmeğe başlar.

Bu “**ve nefahtü**” oluşumu **sohbet yoluyla** olur ve çok ender olan bir hadisedir. Daha evvel kendisinde vuku bulmuş irfaniyet eğitimi almış bir insân-ı kâmil vasıtasıyla irfaniyet ile nefh edilir.

Genel konuşma ve sohbetlerde iletişim sadece ses vasıtasıyla ve zahir bir anlayışla olur iken,

irfan ehlinin sohbeti ise, dört (4) kanaldan olmaktadır.

Evvelâ

- “**leb-i derya**” olan insân-ı kâmilin ağzından çıkan bir ses vardır.

- o ses’e yüklenmiş bir **mânâ**,

- ve o mânâ’ya yüklenmiş bir **Rûh**,

- ve o Rûh’a yüklenmiş bir **nûr** vardır.

Ses → mânâ → Rûh → nûr”un birlikte faaliyeti “**nefha-i ilâhiyye** ve “**hubb-u ilâhiyye**”dir.

Üfleyen zahiren **İnsân-ı kâmil** olmakla beraber,

bâtinen **İnsân-ı kâmil’in** bâtını olan **Hakk**’tır.

Sohbette hangi mevzudan bahsediliyor ise, evvelâ o mevzu **leb-i derya** olan İnsân-ı kâmilin lisanından ses olarak dinleyenlerin **sem**’ (duyu organları) olan kulaklarına doğru yola çıkar.

O sese yüklenmiş olan **mânâ**, sem’e ulaşınca açılmağa ve aynı seste yüklü olan **Rûh** ile de hayat bulmağa başlar

ve yine o seste yüklü olan **nûr** ile de mevzu edilen mânâ açığa çıkıp aydınlanarak gerçek ve müşahedeli bilgiye dönüşür, ki gerçek ilim de bu yolla elde edilendir.

İşte âyetle ifade edilen “**kulak, göz ve kalb**”, ancak bu yolla faaliyete geçirilir, ki sıralama çok dikkat çekicidir.

Sem’in yani duymanın öne alınması, dinlemenin ne kadar mühim bir şey olduğuna dikkat çekmek içindir, ayrıca dilin en güzel müşterisi de, kulaktır.

Kulak kanalından içeriye giren “ses, mânâ, Rûh, nûr” olan **nefha**,

- **göze**, → görme kabiliyeti;
- **kalbe**, → ilâhi hayat.
- **akla**, → ilâhi ilim
- ve kişide → **kendine** öz güvenini verir.

Bu hakikatlere aşına olan büyük arif Hz. Mevlâna muhteşem eseri “Mesneviyi şerif”in ilk kelimesini “**Bişnev**” (**dinle**) olarak belirtmiş, âyette belirtilen ifade ile dinlemenin ne kadar mühim bir husus olduğuna dikkat çekmiştir.

İmâm- ı Gazzali:

“**Kavl-i İlâhi**” (İlâhi söz) deki tesviye ve Rûhun ne olduğunu bana sordular.

Cevap verdim ki:

“**Tesviye**” (düzenleme) Rûhu kabul eden mahalde fiilden ibarettir.

Bu mahalde **Âdem** hakkında balçık ve Âdem’in çocuk ve torunları hakkında “**Tasfiye**” (saf kılma) ve “**tadil**” (doğrultma) şartıyla meniden ibarettir.

Nefih ise, nutfede Rûhun nûrunu “**iştigaline**” (meşguliyet) “**ba’as**” (dirilme) olan şeydir...

“**Ona Rûh üfürdüm**” buyrulması “kinaye” (dolaylı mecaz, anlatım) dır.

Ey “**münaza’a**” eden (çekişen), Rûh onun aynı değil midir?... Lâkin Hakk’ı hulûlden tenzih et. Zira onun “**sivası**” yani ona karşı diğer bizâtîhi bir varlık yoktur ve herşey onun tevhidine dönüktür.

Ey çoklukta olan mevlâ!.. Ey eşyanın var edicisi!..
Zâtın şayidir. Yani **"İlâ mevcude illâ hu"...** ***(41)**

---

*(41) *Daha geniş bilgi almak için bakınız "Allahı inkar mümkün mü?" Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi İmam-ı Gazzali Sayfa 143*

Rûh mevzuu ile ilgili yazılar genelde Rûh'un mahiyeti, yapısı hakkındadır, bu ayrı bir konudur.

Biz ise bütün alemde mutlak mânâda hayatın kaynağı olan bu Rûh'u, mertebeleri itibariyle tanımaya ve tanıtmaya çalışıyoruz. Cenâb-ı Hakk cümlemize idrak kaabiliyeti versin.

Biz yine yolumuza devam etmeye çalışalım.

Bütün alemde genel mânâda yaygın olan bu Rûh'un ilmi mânâda sahası **"Âdemiyet"** ve **"Mûseviyet"** arasındır. Bu mertebede daha henüz ikilik mevcut olduğundan **"len terani"** yani **"sen beni asla göremezsın"**dir.

Tekliğe giden yol ise, **"Rûh'ul Kudüs"**ten geçmektedir.

Şimdi kısaca onu incelemeğe çalışalım.

Kûr'ân-ı Kerîm Enbiya sûresi 21/91. âyetinde

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا
وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿٩١﴾

**velletiy ahsanet ferceha fenefahna fiyha min ruhına
ve ce'alnaha vebneha âyeten lil alemiyne**

Meâlen :

**"ve edep yerini korumuş olan o kadını da (an) ki;
Rûhumuzdan ona üfürdük ve kendisini ve oğlunu âlemlere bir "âyet" (mucize) ca'l ettik/kıldık**

Kûr'ân-ı Keriym Nisa sûresi 4/171. âyetinde

اِذْجَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ
وَكَلِمَتُهُ اَلْقِيَهَا اِلَى مَرْيَمَ وَرُوْحٌ مِنْهُ

**innemel mesiyhu ıysebnü meryeme Rasûlullahi
ve kelimetühü elkaha ila meryeme ve rûhun minhü**
Meâlen :

Şüphe yok ki, Meryem oğlu mesih İsâ sadece
Rasûlullah (Allah rasûlu) dur
ve Meryem'e bıraktığı kendisinin kelimesi ve
kendisinden rûhtur

*Kûr'ân-ı Keriym Bakara sûresi 2/87. ve 2/253.
âyetlerinde*

وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ
وَآيَّ دَنَاهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ

**ve ateyna ıysebne meryemel beyyinati
ve eyyednahü biruhıl kudüsi**

Meâlen :

ve Meryem oğlu İsâ'ya da apaçık deliller verdik
ve kendisini Rûhul kudus ile destekledik.

Yukarıda belirtilen:

“O’na Rûhumuzdan üfürdük’te kendisini ve oğlu-
nu alemlere bir “âyet” (mucize) ca’l ettik/kıldık, yaptık”.

Enbiya 21/91 âyetinde ifade edilen mânâ ilk defa İsâ
(a.s.) hakkında kullanılmıştır.

Buraya kadar gelen tecelliler, “rûbubiyyet”,

esma mertebesi itibariyle “**tecelli-i berki**” iken;
buradaki tecelli ise, “**Râhmaniyyet**”,
sıfat mertebesinden “**tecelli-i mukaddes**”tir.

O yüzden **zâtî** olan bu Rûh, “**mukaddes**” sıfat mertebesinden nefh edildiğinden aldığı isim “**Rûh’ül kuds**” (mukaddes Rûh) tur.

İşte Hz. Meryem’e üflenen Rûh’un, Hz. Mûsâ’ya kadar üflenerek gelen Rûh mertebelerinden bu mertebenin farkı, sıfat mertebesinden kaynaklanan **kudsiyyet-i** almasından ve doğrudan zâta bağlanmasındandır.

“**fenafahna**” (**biz üfledik**) ifadesindeki “**biz**” hükmü bir bakıma Cenâb-ı Hakk, **zât-i sıfatlarıyla** uygulamış olduğu bu oluşumu sıfatlarına verdiği şahsiyetleri gereği onlarla birlikte “**biz**” ifadesini kullanmıştır.

Diğer bir ifade ile zahiren bu nefh-i, cebrâil (a.s.) üflemiş ise de, onun özünde bulunan **zât-ı ilâhi** ile bâtinen ve **cebrâilde** görüntüde zahiren üflediğinden “**biz**” ifadesini kullanmıştır.

İlk oluşumu böyle üflenen “**rûh’ül kudüs**”ün daha sonraki üflenişleri zahiren “**insân-ı kâmil**”in lisanından üfleniyor gibi gözüküyor ise de, o varlıkta Hakk’ın varlığından başka bir varlık olmadığından bâtinen **Hakk**, zahiren **İnsân-ı kâmil** üflediğinden bu yönüyle de “**biz üfledik**” hükmü ortaya gelmektedir.

“**vebneha âyeten**” (**oğlunu âyet yaptık**) ifadesi de **zât-i’**dir. Âyet Kûr’ân’dır, Kûr’ân da zât’tır.

Oğul → “**İsâ**”, âlemde ilk defa Hakk’ın sıfat mertebesinden zât-i zuhurunun mahallidir.

“**kelimetühü**” (**Onun bir kelimesidir**)

Her kelimenin, bir mânâsı; her mânânın da, bir sûreti vardır.

“Sûret-i İsâ”, zât-i tecelliyi ilk def’a kendi mahallinde ortaya getiren tecellinin yoğunlaşmış halidir.

“rûhun minhü” (O’ndan bir rûhtur)
Zâtından üflenen “rûh’ul kuds”tür.

“beyyinati” (apaçık deliller)
Zât-i tecellinin apaçık delillerini İsâ mesih üzerinde gösterdik.

“ve eyyednahü birûh’ul kuds” (O’nu rûh’ul kuds ile destekledik.)

Âdem (a.s.) dan Mûsâ (a.s.) a kadar gelen rûh’un, yukarıda belirtildiği gibi, sıfatından → esmasına üflenen zât-i mânâdaki; özel olarak İnsâna üflenen rûh olduğu belirtilmiştir.

Burada desteklenerek üflenen rûh ise, “rûh’ul kuds” tür ve zâtın sıfat mertebesi itibariyle “**mukaddes rûh’u**”dur. Bunun zuhuruna **tecelliyi mukaddes** denir, “**kudsiyyet**” mertebesidir.

İşte bu mertebenin tecellisi ilk defa “**kelime-i iseviyet**”te zuhura çıkmış olduğu, “**biz onu rûh’ul kudüs ile destekledik**” ifadesinden açık olarak anlaşılmaktadır.

Bu rûhun üflendiği mahal, **kudsiyyet** kazanmakta, böylece **yakıyn** bir ilimle “**fena fillâh**” mertebesinde müşahede ehli olmaya; **dışta**, halktan uzak; **içeride** Hakk ile olmaktadır.

Mûseviyyet mertebesinde daha henüz ikilik olduğundan orası “**duyuş**”, yani “**sem**” mertebesidir.

İseviyyet mertebesinde ise, “**görüş**” (basar) yani **teklik** ortaya çıktığından müşahede başlar.

Bu yüzden, Allah'ı ancak Allah (c.c.) görür denmiştir. Kişinin kendinde kişiliği sürdürdüğü müddetçe “**Ya Rabbi seni göreyim**” arzusu “**len terani**” sen, sende oldukça “**beni asla göremezsın**” hükmü ile karşılanacaktır.

Zât-i müşahedenin yolu (basar) ve “**basiret**”ten geçmekte, o da “**rûh’ul kuds**” desteği ile mümkün olmaktadır.

Böylece o mahalde **kudsiyyet** hasıl olmakta ve “gören de görülen de” **kendi** olmaktadır, ki bu mertebe ilk def’a “**Meryem oğlu İsâ mesih**”te zuhura gelmiştir.

Özelliği, dünya tarafından, **anneye**; mânâ tarafından, **baba** hükmü ile “**rûh’ul kuds**”e bağlanmış olmasıdır.

Bu mertebede olan kimselerin zahiren babaları olsa bile onlar sadece **hükmen** babadırlar; babaları asl’en “**rûh’ul kuds**”tür. O da bu rûh’u “ses, mânâ, rûh ve Nûr” şekliyle üfleyen “**insân-ı kâmil**”dir.

Kişide iç bünyesinde var olan, “**isevi**” ve “**muhammedi**” mensuplarında bulunan bu ilâhi lütuf, “**rûh’ul kudüs**”ü uyandırarak faaliyete geçirebilecek tek ve yegane kimlik “**insân-ı kâmil**” ve O’nun “**nefhası**”dır.

İşte bu sır “**yuhyil mevta**” ölüleri ilmi mahiyette diriltmek, gönül kuşlarını semavatta uçurtmak ve bedenimizde, cildimizde olan nefis lekelerini temizlemektir.

Bunları yaparken âyette belirtilen “**biüzni**” (**benim iznimle**) ifadesi orada zât-i tecellinin olduğunu açık olarak göstermekte ve “**zât-ı ilâhi**”nin **İsâ** ismiyle harikaları ortaya getirdiğini beyan etmektedir.

Gayemiz İsâ (a.s.) hayat hikayesini yazmak olmadı-
ğından burada da bu kadar ile yetinerek yolumuza devam
edelim.

Kûr'ân-ı Kerîym Şura sûresi 42/52-53. âyetlerinde

﴿٥٢﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا
مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ
وَلَكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ
مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا
وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٣﴾
﴿٥٣﴾ صِرَاطَ اللَّهِ الَّذِي لَهُ
مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
إِلَّا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ﴿٥٤﴾

ve keزالike evhayna ileyke ruhan min emrina
ma künte tedriy mel kitabü ve lel iymânü
ve lakin ce'alnahü nûren nehdiy bihi
men neşaü min `ibadına
ve inneke letehdiy ila sıratın müstekıymın (52)
sıratillâhilleziy lehü ma fiyssemavati ve ma fiyl ardı
ela ilellahi tesıyrül ümürü (53)

Meâlen :

52. (Ey Rasûlum) ve keza işte böyle sana emrimizden rûh (Kûr'ân) vahy ettik. Sen kitap nedir, imân nedir bilmiyordun ve lâkin biz onu bir nûr kıldık, onunla kullarımızdan dilediğimizi hidâyete erdiririz ve kesin, şüphe yok ki, sen sıratın müstakime (istikamet bulan doğru yola) hidâyet ediyorsun, rehberlik ediyorsun.

53. O Allah'ın yoluna ki, göklerde ne varsa ve yerde ne varsa hep O'nundur. Dikkat edin!. Bütün işler Allah'a se-yir eder (Allah'a varır)

“Rûh'tan bahseden bazı âyetler” isimli bu bölümümüzün başında bu âyetten özet olarak bahsetmiştik.

Bu bilgiler ışığında o âyeti ve özet yorumunu oradan tekrar okumakta yarar olacaktır, zannediyorum.

Bu âyet-i kerime'yi **iki def'a** ele almamızın sebebi, “**Hakikat-i Muhammedi**” üzere hem başlangıç ve hem de netice olmasındandır.

Diğer mertebeler sadece kendi bulundukları mertebe itibariyle bilgi vermekte iken “**mer-te-be-i Muhammediyye**” ki, “**hamd**” ve “**hubb**”tur, kendisinde bulunan bütün mertebelerden haber vermektedir; çünkü o “**ümm**”dür, yani bütün mertebelerin anasıdır.

Şimdi; buraya kadar geldiğimiz bilgilerimizi hatırlarsak “**rûh-ul madeniyyet**”ten “**rûh'ul kudüs**”e kadar yükseldiğimizi tekrar görmüş oluruz.

İseviyyet mertebesinin yolu bu kadardır ve bu yüzden **İsâ** (a.s.) göğe kaldırılmıştır.

Sonradan gelerek yukarıda bahs edilen Şura 42/52-53 âyetindeki özellikler kendisinde tahakkuk ederek **Muhammedi** olarak hayatının sonuna kadar bu tatbikat ile yaşayacaktır; çünkü bu yaşam gerçeği kendi zamanında henüz daha zuhurda olmadığından onun eğitimini alamamış idi.

O mutlak tevhid eğitimini kendi mi'racında (ki şimdi oradadır) alarak yer yüzüne indiğinde “**şariat-ı muhammed-i**” ile emredecektir.

“Emrimizden bir rûh”

Burada bahsedilen **zât-i** olan “**rûh’u azam**”dır, ki Hz. Rasûlullah (s.a.v.) a aracısız nefh edilmiştir. Kendisinden evvel gelen hiçbir nebiye bu rûhtan nefh edilmemiştir.

Oraya ulaşmak çok zordur. Ancak onun varislerine yol vardır. Başka mertebelerden oraya ulaşılmaz, ta ki; **Muhammed-i** oluncaya kadar.

Bu mertebenin bir ismi de “**Hakikat-i Muhammedi**”dir ve bütün mertebelerin kaynağıdır.

Nefih ve vahyedilen ise, zât olan **Kûr’ân**’dır.

Hakk’a ve halka ayna olan bu mertebeyi efendimiz (s.a.v.), “**men reani fakat reel Hakk**” yani “**beni gören Hakk’ı görür**”, kelâmıyla ifade etmişlerdir.

Buraya gelindiğinde “**halktan Hakk’a**” olan **ikinci sefer** tamamlanmış, gaye hasıl olmuş, ebedi yolculuk aslına ulaşarak kemâlini bulmuş olmaktadır.

Bundan sonra **üçüncü sefer** başlayacaktır, ki “**Hakk’tan halka**”dır.

Yukarıdaki tabloda; zât, **13 üncü** mertebe olarak belirtilen “**Rûh’ul Kemâl**”, bütün bu mertebeleri kendi bünyesinde cem eden, toplayan, “İnsân-ı Kâmil - halife – Hakikat-i Muhammedi - Kûr’ân-ı natık”, bütün bunların zuhur mahalli olan “**Hiz. İnsân**”dır.

İşte böylece bu İnsânda bütün bu mertebeler bulunmakta ve onları zuhura çıkarabildiği kadar yaşamakta ve o nispette yükselmektedir.

İnsânlar kendilerinde bulunan bu mertebelerle, bilenler bilerek, farkında olmayanlar da gafletleriyle tabii olarak yaşamaktadırlar.

İnsân

kendinde bulunan	sûret insânlığı ile
	→ diğer <u>sûretlerle</u> ,
kendinde bulunan	Maden mertebesi ile
	→ diğer <u>madenlerle</u> ,
kendinde bulunan	Bitki mertebesi ile
	→ diğer <u>bitkilerle</u> ,
kendinde bulunan	Hayvan mertebesi ile
	→ diğer <u>hayvanlarla</u> ,
kendinde bulunan	Nefsi benlik mertebesi ile
	(<u>hayvan-ı natık</u>) → diğer <u>nefsi benliklerle</u> ,
kendinde bulunan	İnsân-ı natık mertebesi ile
	→ diğer <u>natıklarla</u> ,
kendinde bulunan	Nefs mertebesi ile
	→ diğer <u>nefislerle</u> ,
kendinde bulunan	Cin mertebesi ile
	→ diğer <u>cinlerle</u> ,
kendinde bulunan	Melek mertebesi ile
	→ diğer <u>meleklerle</u> ,
kendinde bulunan	Mûseviyye mertebesi ile
	→ diğer <u>Mûseviyyelerle</u> ,
kendinde bulunan	İseviyye mertebesi ile
	→ diğer <u>İseviyyelerle</u> ,
kendinde bulunan	Muhammediye mertebesi ile
	→ diğer <u>Muhammediyelerle</u>
- irtibat kurabilmektedir.

Kim bu mertebelerin biri ile perdelenmiş ise, sadece o düzeyin kişisi olarak yaşayacaktır.

Yaşadığımız bu hayatta örneklerini pek çok gördüğümüz bu oluşumların bizlere ibret olması gerekmektedir.

Bilindiği gibi bazı kişiler **hay'van** türü varlıklara ilgi duyarlar, içlerindeki bu mertebe onlarda bu faaliyeti ortaya çıkarır, böylece diğer mertebeleri perdelenmiş, hayvani özellikleri daha belirgin hale gelmiştir.

Yine bilindiği gibi bazı kimseler göklerle, yıldızlarla, madenlerle uğraşırlar.

Bazıları bitkilerle, çiçeklerle, bazıları nefsanîyetle ve bilhassa bazıları da cincilik ile meşgul olmaktadır.

Çünkü yukarıda da ifade edildiği gibi bu mertebeler de insânın varlığında mevcuttur.

Yukarıya doğru çıkıldığında Meleklik, Musevilik, İsevilik, Muhammedilik zuhura çıktığında insân kemâlli olarak bu hayatı yaşamağa devam eder.

Yaklaşık olarak insânın ilgi duyduğu alanı kendisinde karşılığı olan o alanın açığa çıkmasıyla mümkün olur, ancak böyle olduğunda diğer mertebeler bâtında kalır.

İşte insân-ı kâmil bütün bu mertebelere câmi olduğundan kendisinden bu mertebelerin hepsi itidal üzere dengeli zuhur eder. Bu mertebe Muhammedilere has bir mertebedir.

“Ne var âlemde, o var ademde”, sözü burada gerçeğini bulmaktadır.

“men eta allahe eta ehu külli şey'in” **“kim ki Allah'a itaat ederse, Allah da ona her şeyi itaat ettirir”** hükmü de gerçeğini bu mertebede bulmaktadır.

“Allah’a itaat ederse”den kasıd; kendinde Hakk’tan başka hiç bir şeyin kalmamasıdır. Böylece kendinde bulunan bütün mertebelerin sahibi Hakk olduğundan herşey ona itaat etmiş olur.

Özet olarak, varlığın her mertebesi “**insân-ı kâmil**”de mevcut olduğundan her varlıkla, varlığın kendi mertebesi itibariyle ilişki kurar.

Diğer insânlar ise, bulundukları yerden veya daha aşağılardan olan varlıklarla iletişim kurarlar ve varlığın hangi mertebesi ile meşgul oluyorsa o mertebe ile perdelenmiş olmaktadır.

İnsân-ı kâmil’in tek meşguliyeti vardır o da Rabb’ıyla olan meşguliyetidir.

İşte ancak bu meşguliyet, “**İnsân-ı Kemâl**” ehli yapar.

Bu mevzuu da burada özet olarak bırakarak yolumuza devam edelim.

Kûr’ân-ı Kerîm Nebe sûresi 78/38. âyetinde

﴿٣٨﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا
لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ
وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٩﴾

vevme yekumürruhu vel melâiketü saffen
lâ yetekellemune illâ men ezine lehürrâhmanü
ve kâle savaben

Meâlen :

O gün ki: Rûh ve melekler saf saf dikilir. Râhmanın izin verdiklerinden başkaları konuşmazlar ve konuşan da isabetli/doğru söyler.

Özet yorum :

Bu âyet-i kerime hakkında tefsirler değişik malumat vermişler ve mahşerde oluşacak bir hadise olduğunu beyan etmişlerdir. Dileyen kendi çabasıyla da araştırabilir, çok da iyi olur. Çünkü kendini tanıma yolunda çaba sarfeden kim-senin en büyük vasfı araştırmacı olması, bu yoldan da bilgisinin nakli değil müşahedeli olmasını sağlamasıdır.

Bilindiği gibi

“Kûr’ân” → “zât”tır,
“Furkan” → “sıfat”tır,
“Kitab-ül mübiyn” → “esma”dır,
“İmam-ül mübiyn” → “ef’al”dır.

Ve yine bilindiği gibi, **Kûr’ân-ı Keriym** kendi ifadesiyle;

“hay”dır, → hayat kaynağıdır,
“rûh”tur, → her şeye candır,
“nûr”dur, → bütün varlığı içten aydınlatmaktadır,
“ışık”tır, → her varlığı dıştan da aydınlatmaktadır.

Bu muhteşem özelliklerle her sûresi, her âyeti, her kelimesi yaşayan canlı birer mânâlar deryasıdır. Neresi okuyorsa okuyana orası, oradaki gerçek yaşamı açığa çıkararak yaşanmasını sağlamaktadır, çünkü zamanımızda ve her zaman içinde bahsedilen her sahnenin zahirde yaşanan karşılığı mutlaka vardır.

Kûr’ân-ı Keriym bütün mertebelere câmi olduğundan ezelden ebede ne olmuş veya olacak ise, kendisinde bu mertebeler mevcut ve her an yaşanmaktadır ve bu âlemde hadiselerin tahakkuk sahnesi olduğundan “**fili Kûr’ân**”dır.

Biz de bu âlemin bir elemanı olduğumuzdan bu âlem kitabının bir kelimesiyiz, yani Kûr’ân’a mensubuz. Ancak hangi sûrenin hangi âyeti içindeyiz ve hangi kapsam alanına

dahiliz?..... bilmeye çalışmalıyız. Çünkü orada birbirine zıt birçok mertebeler ve o mertebelerin kimlikleri vardır.

İşte irfaniyet yolunda yürüyen bir kişinin ilk yapması gerekli olan bu **fiili âlem Kûr'ân**'ındaki yerini tesbit etmesi ve kendisine gelen hitabın hangi mertebeden olduğunu bilmesi ve gereğini yapabilme iradesini gösterebilmesidir.

Kemâle erebilmesi için yukarıda kısaca belirttiğimiz mertebeleri kendi bünyesinde birey olarak hayatına tatbik edebilmesidir.

Kûr'ân-ı Kerîm'de bahsedilen bütün hadiselerin hergün yaşanan özel bir yönü olduğu gibi ahiretle ilgili olan bölümlerinin de ahirette tekrar genel mânâda yaşanacağı şüphesizdir.

Eğer bizler bu günden bu âyetlerin ifade ettiği mânâları özel olarak kendi bünyelerimizde yaşayabilirsek, daha sonra bu hadiselerin genelini yaşarken şaşkınlığa ve paniğe kapılmamış herkesin dehşet içinde olacağı o günlerde sükunetimizi muhafaza ederek tam bir tevekkül içerisinde neticeyi bekleyebiliriz.

Bu ifadelerden sonra tekrar Nebe 78/38 âyetine bir göz atalım.

Gayemiz tefsir yapmak değildir. Zâten onların hepsinin tefsirleri, ehilleri tarafından defalarca yapılmıştır, ancak küçük bir iki hususa dikkat çekmek istemekteyiz.

Bu âyetin zahiren ifadesinin maḥşer gününü ifade ettiği açıktır. **Mutlak müşahedeli mânâ ve tahakkuku** da ancak o zaman azametiyle ortaya çıkacaktır.

Bugün bu olayın bu yaşam şartları içerisinde mutlak mânâda yaşanması mümkün değildir. Ancak gelecekte böyle bir sahnenin mutlak mânâda olacağı açık olarak bildirilmektedir.

Bunu böyle bilip imân etikten sonra, bize acilen lâzım olan diğer âyet-i kerimelerde de olduğu gibi bu âyet-i kerimeden bugün nasıl bir istifade ederiz düşüncesi olmalıdır.

Âyet-i kerime okunduğunda “**rûh**”un tekil meleklerin çoğul olarak ifade edildiği ve **râhmaniyyet** mertebesinden, **ulûhiyyet** mertebesinin haber verdiği açık olarak anlaşılmaktadır.

Bu rûh “**râhmaniyyet mertebesi**”nden bütün âlemlere “**nefes-i râhmani**” olarak üflenene “**rûh’ul kudüs**”ün mahlûka dönük yüzü olan **rûh**’tur, ki bütün âlemde faaliyettedir.

Yukarıda bu rûh’un mertebeleri kısaca ifade edilmişti. Aslında rûh tek olduğundan **tekil**, fakat mertebeleri olduğundan **saf saf** diye meleklerle beraber aynı zamanda **çoğul** olarak ifade edilmiştir.

Ancak “**dikilir**” ifadesiyle birey şuuru olan rûhtan veya rûhlardan bahsedilmekte; maden, nebat gibi onların rûhundan bahsedilmemektedir. Çünkü onların ahiretleri yoktur, melekler ise, zâten çoktur.

O yaşanacak hadiseye mutlak mânâda “**râhmaniyyet mertebesi**” hakim olduğundan, orada “**râhman**”ın mutlak mânâda her varlığın içinden de onlara rahmeti olduğundan bu rahmetin açığa çıkması çok muhtemeldir.

Cenâb-ı Hakk'ın **“Râhman”** ismi olduğu gibi **“Cebbar”** ismi de vardır. Râhmaniyyetin belirtilmesi her varlığa kendi gereği olan rahmetin verilmesi olarak düşünölebilir.

“Ancak onun izin verdikleri konuşur.”

Çünkü onlar bu hakikatleri idrak ettiklerinden müşahedeli olarak konuşurlar ve gerçek olan doğruyu söylerler.

Kısaca böyle ifade ettikten sonra bu hadiseyi şuuru-muzda şu anda yaşamaya çalışalım.

Yukarıda belirtilen mertebeleri toplu halde düşünerek tefekkür ettiğimizde zâten rûh ve melâikenin bütün mertebeleri ile mutlak mânâda faaliyette olduğunu anlamamız zor olmayacak ve âyet-i kerimenin bu bölümünün dahi bütün âlemlerde halen capcanlı yaşandığını idrak etmemiz açık olarak anlaşılacaktır.

Bütün bunları ve benzeri oluşumların hakikatlerini akıl ve gönüllerinize havale ederek ve Cenâb-ı Hakk'tan irfanîyet dileyerek rûh ile ilgili bazı âyetler bölümünü burada şimdilik bitirmek istiyorum.

Tevfik ve muvaffakiyet Allah'tandır (c.c.).

Şimdi gelelim **Nûr**'dan bahseden bazı âyetlere.

Nûr'dan Bahseden Bazı Âyetler

**“Zuhura perde olmakta zuhuru
Gözö olan delil ister mi Nûra”** denmiştir.

Kûr'ân-ı Kerîm Nûr sûresi 24/35. âyetinde

﴿٣٥﴾ اَللّٰهُ نُورٌ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ
مِثْلُ نُوْرِهِ كَمِشْكُوَةٍ فِيْهَا مِصْبَاحٌ

الْمَصْبَاحُ فِي زُجَاةِ الزَّجَاةِ
 كَانَتْهَا كَوَكَبٌ دُرِّيٌّ
 يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ
 لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ
 يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ
 نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ
 وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ
 وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٠﴾

allahü nûrüssemavati vel ardı
 meselü nûrihî kemişkatun fiyha mısbahun
 el mısba hu fiy zücacetin ez zücacetü
 keenneha kevkebün dürriyyün
 yukadu min şeceretin mübareketin zeytünetin
 lâ şarkıyyetin ve lâ ğarbiyâyetin
 yekadu zeytüha yudıy'ü vele v lem temseshü
 narun
 nürün âlâ nürin yehdiyllahü linûrihî men
 yeşa'ü
 ve yadribullahül emsale linnasi
 vallahü biküllü şey'in aliymün

Meâlen :

Allah göklerin ve yerin nûru'dur. Onun nûrunun misâli, içinde güçlü aydınlıklı bir çırağ/lâmba bulunan bir hücre/bir kandillik gibidir. O güçlü aydınlıklı lâmba bir cam içindedir. O cam da sanki incimsi bir yıldızdır. Doğuya da, batıya da nispet edilmeyen kutlu bir ağaçtan, zeytinden tutuşturulur. Nerede ise yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile aydınlık verir. Nûr üstüne Nûr'dur.

Allah Nûru için dilediği kimseyi hidâyetler/iletir. Allah in-sânlara temsiller getiriyor. Allah her şeyi çok iyi bilendir.

Özet yorum :

“Allah göklerin ve yerin nûru’dur” âyetini ve “nûr”un hakikatini daha iyi anlayabilmemiz için yukarıda geçen, (mutlak vücûd, Rûh, Nûr, madde ve cisim) bölümlerini tekrar okumakta yarar olacağı kanaatindeyim.

Özetleyerek de buraya alalım.

“Zât-ı Mutlak”, bâtın âleminde “a’dem” (yokluk) halinde, “gizli hazine”sinde, zûlmette iken dahi;

- İlm-i İlâhi
- Hakikat-i Muhammedi
- Rûh’ul A’zam
- A’yân-ı Sabite
- Rûh’ul Kudüs
- Nûr-u İlâhi ve
- Mükëvvenat - âlemler kendisinde mevcut idi.

“Rûh’ul Kudüs”, Nefes-i Râhmani ile bütün âlemlere her mertebesinde gerektiği şekilde “Hayat rûh”unu nefh etti (üfledi).

Bu nefih içinde “Nûr’u ilâhi” de mevcut idi.

“Nûr-u ilâhi”nin zuhura (açığa) çıkıp faaliyete geçtiği mertebe “Esmâ” (isimler), “Esmâ’ül Hüsna” (Allah’ın güzel isimlerinin) nûrlanarak belirginleşmeğe başladığı mertebesidir.

Sıfat mertebesinde “ilmi ilâhi” olarak herşey bir bütün halinde iken, oradan nefhedilen “Nefes-i Râhmani” ile esma mertebesinde her bir ismin kimlikleri oluşmağa başladığından kesretin ve mahlûkiyyetin de kaynağı olmuştur.

Nûr, Allah’ın isimlerinden zâtına ait bir isimdir.

“Nefes-i Râhmani” ile **Rûh** ve **Nûr** olarak bütün âlemlere yayılmış ve her zerreye sirâyet etmiştir.

Rûh → **Râhmaniyyet** → o da “**Akl-ı kül**”dür.

Nûr → **Rûbubiyet** → o da “**Nefs-i kül**”dür.

İkisinin birlikteliğinden “atom”

ve onun yoğunlaşmasından da **cisimler**,

cisimlerin topluluğu da, bu **âlemleri** meydana getirmiştir.

Her nesnede ona hayat ve ilim veren “**rûh**”; o mertebesi itibariyle ve kimlik vererek içinden aydınlanmayı, o nesenin meydana çıkmasını sağlayan “**nûr**” mevcuttur.

Allah’ın zât-i isimlerinden ve zât-i tecellisi olan “**Nûr’u ilâhi**” ile görüntüye gelen bu âlemler yönüyle, **Allah semavat ve arzın “nûru”**dur.

Yukarıda geçen “**Rûbubiyet**” bölümünden birkaç satırı da hatırlamaya çalışalım.

Nûr, Zûlmetin zıttıdır.

Zûlmet, kendi idrak olunmadığı gibi, kendisiyle de birşey idrak olunmaz.

“**Hakiki nûr**” kendisi vasıtasıyla idrak olunan “**nûr**”dur fakat kendisi idrak olunamaz.

Çünkü “**hakiki nûr**” nispetler ve izafetlerden arınmış olması bakımından **Hakk’ın zâtının aynıdır**.

Allah (c.c.) bütün mevcudatlarda açılmış olan bir “**nûr**”dur, ki buna “**vücûd nûr**”u ismi verilir.

Mutlak Hakk’ın vücûdu, **zuhurlar itibariyle idrak olunurlar**. Ancak bu idrak, “**nûr**” ismi ile vaki olur ve “**nûr**” **Allah’ın** (c.c.) zât-i isimlerindendir.

Meleklerin ana kaynağı “nûr” ve doğuş yerleri de bu mertebedir.

Rûh’un zahire tecellisi → **“ilim, hayat ve hareket.”**

Nûr’un zahire tecellisi → **“Kuvvet, aydınlanma ve ilim”**
oldu.

İlâhi ilimde var olan bütün **“a’yân-ı sabite”**ler, zûlmetten çıkıp, **“Rûh”**tan birer elbise giyerek **“Nûr”** âlemine ulaşırlar; → oradan da Nûr’dan bir elbise giyip daha belirgin hale gelip,

→ oradan da ef’al âleminde aldıkları birer maddi elbiseyle zuhurda görüntüye geldiler.

Nûr hakkında birkaç cümle de, Elmalı Hamdi Yazır’ın “Hak dini, Kûr’ân dili” cild 5, sahife 3518 de İmam-ı Gazzaliden naklen verelim.

Herşey basara, **Nûr’u zahir** ile zahir olduğu gibi yine bâtını basirete de, herşey **Allah** ile zahir olur. Allah’ın Nûr’u herşey ile zahir olur da fark edilmez.

Zahiri aydınlığın gitmesi, güneşin ufukta kaybolmasıyla olduğu zannedilir. Ancak herşeyin zuhur sebebi olan **“Nûr’u ilâhi”**nin zevali ve gaybiyeti tasavvur edilemez. Değişmesi mümkün olmadığından eşyada daima kalır.

Eşyanın hepsi hâlikının vücûduna şهادet etmektedir. Hepsi bir geliş üzere müsavî olduklarından, her şey bütün vakitlerde hamd ile tesbih eylediklerinden farklılık kalkmış, gizli bâtın yol kalmıştır. Zira **marifette** zahir yol eşyayı zıddlarıyla tanımadır.

Nûr, zâtıyla zahir ve eşyanın da kendisiyle zahir olduğu şeydir.

Nûr’un şiddeti zuhur ve eşyanın kendisiyle zahir olması itibariyle mutlak olduğu halde **“zât-ı ilâhiyye”**den bir isimdir. Nitekim şiddetli zuhurundan gizli kalmıştır.

“A’dem - yokluk” → **Zûlmet**;

“Vücûd – varlık” → **Nûr**’dur.

Masivallah’ın hepsi, zâtı için zûlmettedir.

Mevcudiyetlerinden sonra meydana gelen varlıkların hepsi de Allah’ın varlığından zuhura gelir.

Yokluk karanlığında iken, onları **vücûd** ile ızhar eden ve cehalet karanlığında iken, üzerlerine **marifet nûrları** ile feyz veren ancak **Allah-u Teâlâ**’dır.

Herşeyin zuhuru onun ızharıyladır.

Rûhun hassası da ızhar ve tecelliyi inkışaftır.

O halde açık olarak anlaşılır ki; hakikaten **Nûr-u Mutlak**, **“Allah süphanehu ve teâlâ”**’dır ve ondan başkasına **“nûr”** denmesi izafi’dir.

Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere âyet-i kerimenin başında belirtilen **“Nûr”** zât mertebesi itibariyledir.

Bundan sonraki ifadeler, misâllerle ef’al mertebesinden verilmektedir. Ona göre değerlendirmek icab etmektedir.

- “meselü nûrihi”** (O’nun nûrunun misâli)
“kemişkatun” (bir hücre, bir kandillik gibi)
“fiyha misbahun” (içinde güçlü aydınlıklı bir lâmba)
“elmsbahu fiy zücacetin” (cam içinde o aydınlıklı lâmba)
“ezzücaceti keenneha kevkebün dürriyyun” (sanki o cam inci gibi bir yıldız)
“yukadu min şeceretin mübareketin zeytûnetin” (kutlu bir ağaçtan zeytinden tutuşturulur)
“lâ şarkıyyetin ve lâ ğarbiyâyetin” (ne doğulu, ne batılıdır)

“yekadu zeytüha yudıy’ü”

(nerede ise yağı ziya verir)

“velev lem temseshü narun”

(bir ateş ona isterse dokunmamış olsun)

“nûrûn âlâ nûrin” (nûr üstüne nûr)

“yehdiyllahü linûrihî men yeşa’ü”

(Allah dilediği kimseyi nûruna iletir)

“ve yadribullahül emsale linnasi”

(Allah insânlara temsiller getiriyor)

“vallahü biküllî şey’in aliyim”

(Allah her şeyi çok iyi bilendir)

Bu âyetlerde belirtilen misâl, ef’al âleminden bakıldığında bütün varlığın, genel olarak aynı sûrette olduğunu açık olarak ifade etmektedir.

Ancak özel olarak ise, “Nûr-u ilâhî”nin en geniş ve genel mânâda zuhur - tecelli mahalli olan “İnsân-ı Kâmil”i tarif etmekte ve **teşbih** (benzetme) yoluyla izah etmektedir.

“O’nun nûrunun misâli bir hücre, bir kandil gibi”

Bu hücre ve kandillik, yoğunlaşmış olan rûh ve nûr-dan oluşan “insân-ı kâmil”in fiziki vücûd heykelidir.

“içinde güçlü aydınlıklı bir lâmba”

Bu lâmba “insân-ı kâmil”in geniş, aydınlık gönlüdür.

“cam içinde o aydınlıklı lâmba”

Cam gibi parlak gönlünün içinden **ışık** ve **nûr** saçmakta.

“sanki o cam inci gibi bir kevkeb/yıldız”

Gökyüzünde yıldız nasıl parlarsa, yeryüzünde de **“insân-ı kâmil”** bâtinen, zahiren öyle parlamaktadır.

“kutlu bir ağaçtan zeytinden tutuşturulur”

Zeytin Kûr’ân-ı Kerîm’de de ismi geçen çok değerli bir gıdadır.

Tasavvufta ise, **kesrette vahdet-i** (çokluktaki; tekliği) ifade etmekte...,

ağaçlığı dolayısıyla da, insân vücûdunu ima etmektedir.

Her vücûdun (mevcudun) bir **meyvesi** vardır.

İnsân ağacının meyvesi ise, meyveleri sayılamayacak kadar çoktur.

Fenafillâh mertebesinde olan İnsânın meyvesi **“zeytin”**dir.

Onları kendi varlığında **yeşil** olarak oluşturur, sonra onları **zeytin havuzuna** atar, orada **kararmasını** bekler.

Siyahlıkta kemâle erince, satışa ve oradan da sofralara sunulur.

“Siyahlıkta kemale ulaşmak fenafillah”tır.

İstenirse preslerde ezilir ve yağ elde edilir.

Bu yağı, **kesrette vahdeti**, yani (çokluktaki; tekliği–birliği) ifade etmektedir.

İşte bu hakikatı idrak eden **“insân-ı kâmil”** ilâhi nûr ile parlamaktadır.

“ne doğulu, ne batılıdır”

O tevhid - zeytin ağacı ne doğulu ne batılıdır.

Doğu ve batı ayrı ayrı fark âleminin mekânlarıdır.

“Zât-ı ilâhi” ise, mekân ve cihetten münezzehtir.

Teşbih mertebesi itibariyle Hakk'ın zuhur mahalli olan **“insân-ı kâmil”** dahi ne doğulu, ne de batılıdır ve **“insân-ı kâmil”**in nûrlu gönlü bütün âlemi ihata ettiğinden, bu yönüyle ne doğulu ne batılıdır.

“nerede ise yağı ziya verir”

O yağ, tevhid ilmidir ve herşeyden çok ziya – ışıık verir ve zuhur mahalli **“insân-ı kâmil”**in lisanıdır.

“bir ateş ona isterse dokunmamış olsun”

Dışarıdan dokunacak zahiri bir ateş ona tesir etmez, esasen onun muhabbet ateşi kendi içinde mevcuttur.

“nûr üstüne nûr”

“İnsân-ı kâmil”in kendine ait bir nûru olduğu gibi onun üstünde de **“nûr-u ilâhi”** vardır.

Bu iki nûr tevhid edilip birleşince **“Nûr üstüne Nûr”** olur, ki zâtın kulunu ihata etmesi ve tekliğin oluşmasıdır.

Bu Nûr'un **“İnsân-ı kâmil”**in gözünden de zuhur ettiği ehline malumdur.

“Allah dilediği kimseyi nûruna iletir”

Nûr, fiziken bütün âlemi ihata etmiş olduğu gibi akıl âlemini de ihata etmiştir. Kişiler bunu bilseler de bilmeseler de bu **nûr** ile düşünüp aydınlanırlar.

İlmi aydınlanma olan bu “Nûr”a,

- **“Nûr’u ilâhi”**,
- **“Nûr’u Nübüvvet”**,
- **“Nûr’u Kûr’ân”**,
- **“Nûr’u imân”**,
- **“Nûr’u ilim”**,
- **“Nûr’u akl”**,
- **“Nûr’u göz”**,
- **“Nûr’u gönül”** (v.s.) denmiştir.

Gaflet ehli de, bu akl ve idrak Nûr'unu kullanır fakat farkında olmaz.

İşte Cenâb-ı Hakk dilediği kimseye bu **Nûr**'unu farketmeğe başlayınca, o'na bu **Nûr**'un idrak yönleri açılmağa başlar.

Çalışmalarını yaparak gereğini yerine getirdiğinde de **Nûr** mertebelerini aşarak "**Nûr'u ilâhi**"ye ulaşmış olur.

Bu da Allah'ın (c.c.) dilediği kimseyi, "**zât-i Nûr**"una iletmesidir.

"Allah (c.c.) insânlara temsiller getiriyor"

Cenâb-ı Hakk, "misâllerini", Kûr'ân-ı Keriym'inde **iki türlü** ifade etmektedir.

Biri, geçmişte yaşanan hayat hikayelerini kıssa etmek sûretiyle;

diğeri ise, bu âyetlerde de görüldüğü gibi "**teşbih**" (benzetme) ile ifade etmektedir, ki bunlar da Allah'ın (c.c.) kullarına ilmi yönden rahmetidir.

"Allah her şeyi çok iyi bilendir"

Mutlak mânâda ilim sıfatı, **zâtına** aittir. "**Akl-ı kül**" dahi bütün âlemi ihata etmiştir.

Kûr'ân-ı Keriym'de de açıklanmayan hiçbir şey kalmamıştır.

Gerek mevcudat ilmi, gerek ilâhiyat ilmi hepsi kendine aittir. Bu yüzden Allah (c.c.) her şeyi şüphesiz çok iyi bilendir.

Kûr'ân-ı Keriym İbrahim sûresi 14/1. âyetinde

﴿١﴾ الرَّحْمٰنُ كَتٰبٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ

لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ
بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى النُّورِ
إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿١٠٠﴾
elif lam ra kitabün enzelnahü ileyke
lituhricennase minez zulümatı
ilennüri biizni rabbihim
ila sıratıl aziyzil hamiydi

Meâlen :

Elif, lam, ra. Bir kitap ki, onu, insânları rabları-
nın izni ile “zûlmetten nûr’a” (karanlıktan aydınlığa) Aziz
ve Hamid’in yoluna çıkarman için indirdik.

Özet yorum :

“elif, ram, ra” da bir kitaptır, buna “fiili Kûr’ân”
denir.

ا “elif” → ehadiyyet,

ل “lâm” → lâhud,

ر “ra” → rahmâniyyet ve rûbubiyyet mertebelerini

ifade eder, ki bütün âlemi ihata etmişlerdir.

Herşey kendilerinde mevcuttur. Bu yüzden yaşanan
“fiili Kûr’ân”dırlar.

Ayrıca, “kitabun”dan kasıt “yazılı Kûr’ân”dır.

“enzelnahü ileyke” (işte sana bunları indirdik)

Burda “sana”dan kasıt;

- evvelâ Hz. Rasûlullah (s.a.v.),

- sonra **insân-ı kâmil**,
- sonra okuyan her mü'min

ve tek tek bütün insânlardır.

Çünkü insânlar mertebe mertebedir ve Kûr'ân-ı Kerîm de her mertebeden o mertebe sahiplerine hitap etmektedir, yeter ki bizler anlamaya çalışalım.

"lituhricennase minezzulûmati ilennûri"

"İnsânları "zûlmetten Nûr'a (karanlıklardan aydınlığa) çıkarman için"

Yine burada **"Zûlmet"** ve **"Nûr"**u **iki türlü** anlamamız gerekmektedir.

Biri, cehalet karanlığından ilmin nûr'u, aydınlığına; diğeri ise, ileriki sahifelerde bahsi geçen **"â'maiyyet"** zûlmetinden (karanlığından), **"izafî yokluk"**tan, **Nûr-u İlâhî** mertebesine çıkararak varlığının mevcudiyetini zuhura getirmiş olmasıdır, ki böylece varlıklar kimlik bulmuşlardır.

"biizni rabbihim" (Rabblerinin izniyle)

Bilindiği gibi **Rab'lık** (Rûbubiyyet) esma mertebesidir. Bu mertebe ise, **"Nûr'u ilâhî"**nin zuhura çıktığı yerdir, bu çıkış ise, ancak **Rûbubiyyet** mertebesinin izni ve düzenlemesiyle mümkün olabilir.

İşte bu yüzden Nûr'un çıkması Rabb'in iznine bağlanmıştır.

"ila sıratıl aziyzil hamiyd"

(Aziz ve Hamid'in yoluna)

Cenâb-ı Hakk, mutlak mânâda çok yüce aziz, izzet ve azamet sahibidir. Aynı zamanda Hamiyd ve Mahmud'tur. Yani hem öven, hem övülendir.

Bir taraftan kulu ona **"hamd"** eder yani över, diğer taraftan da o kulunu **tahmid** eder, över.

Gerçek Hamd'ın **sekiz** mertebesi vardır. Bunları özet olarak “*Salât – Namaz*” adlı kitabımızda ifade etmeğe çalıştık, dileyen oraya bakabilir.

Burada bu kadarla yetiniyoruz.
Tevfik ve muvaffakiyet Allah'tandır.

Kûr'ân-ı Kerîm En'âm sûresi 6/1. âyetinde
﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ﴾

**el hamdu lillâhilleziy halekassemavati vel arda
ve ce'alezzulûmati vennûre**

Meâlen :

El hamd gökleri ve yeri halkeden; zûlumatı (karanlıkları) ve Nûr'u (aydınlığı) ca'l eden/kılan Allah içindir

Özet yorum :

Gökleri ve yeri, yani ef'al (fiiller) “**madde âlemini**”,
Zûlmet (karanlık), â'ma “**sevad-ı a'zam**” mutlak
“karanlık ve Nûr”, **bâtın âlemlerini**, var eden odur ve Hamd
o'na mahsustur.

Mutlak mânâdaki hamd'ı ancak **o yapar**. Kul her şeyde olduğu gibi gerçek hamd'da da acz içindedir. Rabb'ını hayâlen tanıdığı kadar hamd edebilir, ki buna da hayâl vehim karışıktır. Hal böyle olunca buna “**hamd-ı hayâl**” denir.

Gerçek hamd kulun **fena fillâh** mertebesinde kendinden fani olduktan ve **baka billâh** Hakk ile bâki olduktan sonra yaptığı Hamd'dır.

Bu dahi kulun lisanından Hakk'ın Hamd'ı, övgüsüdür, ki kulun yokluğundan Hakk'a bağlanır, bu yönüyle de kul gerçek Hamd'dan aciz kalmış olur.

Kûr'ân-ı Keriym Maide sûresi 5/44. âyetinde
﴿٤٤﴾ اِنَّا اَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ

inna enzelnettevrate fiyha hüden ve nûrûn

Meâlen :

Gerçekten, içinde hidâyet ve Nûr bulunan Tevrat'ı biz indirdik.

Özet yorum :

Tevrat; Mûseviyyet mertebesinin ilim kitabıdır.

Mûseviyyet mertebesi **Esma** mertebesidir.

“**Nûr-u İlâhî**” de bu mertebede zuhura çıkmaktadır.

Bütün bunların ilmini Cenâb-ı Hakk bizzât kendinin indirdiğini açık olarak ifade etmektedir.

Kûr'ân-ı Keriym En'âm sûresi 6/91. âyetinde
قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ
مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ

kul men enzelel kitabelleziy cae bihi
Mûsâ nûren ve hüden linnasi

Meâlen :

De ki: “Mûsâ'nın insânlar için Nûr ve bir hidâyet olarak getirdiği kitabı kim indirdi”.

Not : Bu âyetin cevabı bir evvelki âyette bildirilmiş idi.

Kûr'ân-ı Kerîm En'âm sûresi 6/122. âyetinde

﴿١٢٢﴾ أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ

وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشَىٰ بِهِ فِي النَّاسِ

كَمَنْ مِثْلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا

**evemen kane meyten feahyaynahü
ve ce'alna lehü nûren yemşiy bihi fiynnasi
kemen meselühü fiyzzulûmati leyse biharicin minha**
Meâlen :

Bir ölü iken kendisine hayat verdiğimiz ve ona, sayesinde insânlar arasında yürüyeceği bir “nûr” ışık sunduğumuz kimse; içinden çıkamaz bir konumda karanlıklar içinde kalmış kişinin durumu gibi midir?

Özet yorum :

Bu âyet-i kerimenin hakikatini anlayabilmek, kendimizi tanımamızda bize büyük yardımcı olacaktır.

“men kane meyten” (o kimse meyt/ölü iken)

Daha evvelce ifade etmeğe çalıştığımız gibi, insânoğlu yeryüzüne geldiğinde “**Hakikat-ı ilâhiyye**”den ayrılıp “**beşerîyyet**” beden kabrine (kaydına) girdiğinde, zahiren fiziki mânâda hayat sahibi gibi gözüküyor ise de bâtinen ölü hükmündedir.

“feahyaynahü” (biz ona hayat verdik)

Bâtinen gerçek mânâda diri (canlı), hayat sahibi olabilmemiz için, gerçek bir tevhid - irfan eğitiminden geçmemiz gerekmektedir.

Bu eğitim ile “**Nûr-u ilâhi**” ölü hükmünde olan akıl ve gönlümüzde cereyan ile dolaşmaya başlar ve her ulaştığı hücreye **hayat ve Nûr** (aydınlık) verir.

Böylece aydınlanan, nûrlanan bölgeler genişledikçe irfaniyeti artar ve yeni bir **rûhani hayat** oluşmağa başlar. İşte bu ikinci doğum ve yeni bir hayattır.

Hayat “**Hay**” isminin zuhuru olduğundan doğrudan özel olarak Hakk’a bağlıdır. Bu yüzden, “**biz ona hayat verdik**” diyerek hayatı kendine bağlamıştır.

Bilindiği gibi buradaki; “**biz**” hükmü, Cenâb-ı Hakk’ın sıfatlarına verdiği değeri göstermekte ve sıfatları ile “**biz**” ifadesini kullanmaktadır.

Ayrıca bu eğitimin insân-ı kâmil vasıtasıyla olabileceğinden, zahiren bu eğitimi **insân-ı kâmil** veriyormuş gibi gözükse de İnsân-ı Kâmil’in bâtında Hakk’ın varlığı olduğundan, zahiren insân-ı kâmil bâtınen Hakk olduğundan böylece de yine “**biz**” ifadesi kullanılmıştır.

“ce’alna lehü nûren”

(onu biz Nûr ca’l ettik/kıldık)

Kendisinde tevhid eğitimi ve bilgisi bulunan kimseye, gerçek mânâda bir idrak **Nûr**’u verilmiştir veya kendisi **Nûr** isminin de zuhur kaynağı olduğundan kendisinde, kendine ait bir yönü kalmadığından zâten **Nûr** kalmıştır.

“yemşiy bihi fiynnasi”

(Bu Nûr ile insânlar arasında yürür)

Bu oluşum çok ciddi ve müthiş bir hadisedir. Yolda, çarşıda, pazarda, birçok insân; “**İnsân**” ismi ile ifade edilen kendinden (bâtınından) habersiz dolaşan zuhurların içinde,

“kendine, nefesine, rabbına, Allah’ına” kazandığı bu **Nûr** ile arif olan kimselerin o insânlar arasında dolaşırken onların hiçbir şekilde anlayamayacağı bir imtiyaz ve güzellik içinde oldukları aşîkardır.

Bu hadiseyi Cenâb-ı Hakk zâtına bağladığından çok mühim zât-i bir oluşum olduğu kolayca anlaşılmaktadır.

Gereğini yerine getirmeğe ve gerçek mânâda “**Halife – İnsân**” ifadesine yaraşır bir hayat yaşamağa gayret etmek, kişiye çok şey kazandıracak ve sonunda o da bu hükmün kapsamına girerek insânlar arasında “**bu Nûr**” ile dolaşarak bâtinen imtiyazlı konumda olacaktır, ki bu kendine hem dünya, hem ahiret saadetini kazandırmış olacaktır.

Kûr’ân-ı Kerîm Saf sûresi 61/8 âyetinde

وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

vallahü mütimmü nûrihî velev kerihel kafirune

Meâlen :

Kafirler istemese de Allah Nûr’unu tamamlayandır.

Özet yorum :

Küfür lügatta birçok mânâlara geldiği gibi “örtme ve gizleme” mânâlarına da gelmektedir.

Eğer dikkat edersek en büyük “**kafir**” (örtücünün) içimizdeki kimliğimizi oluşturan **nefsi benliğimiz** olduğunu anlamamız zor olmayacaktır.

İçeride ve dışarıda olan bu örtücüler isteseler de istemeseler de **Allah Nûr’unu tamamlayandır.**

Zahirde ve bâtında, Nûr'u ilâhi seyrini tamamlayamaz ise orada hayat devam edemez.

Bu yüzden âlemlerin faaliyeti “Nûr”un esma mertebesinden ef'al mertebesine tenezzülüyle mümkün olabilmektedir.

Bâtinen dahi; idrak, şuur, muhabbet ve irfan Nûrunun varlığındaki seyeranı da o varlıktaki irfaniyyetin zuhura çıkıp tamamlanmasını temin etmektedir.

Böylece her iki yönüyle de, zahir ve bâtın, **Allah Nûrunu tamamlayandır.**

Biz de bu âyet-i kerime ile bu bölümü şimdilik burda tamamlamaya çalışarak yolumuza devam edelim.

Yukarıda geçen bölümlerde vahy'in değişik yönlerini görmüştük, bir miktar da genel vahy'lerden örnekler vererek bu mevzua olan vukufumuzu arttırmağa çalışalım.

Vahy'den Bahseden Bazı Âyetler

Kûr'ân-ı Kerîym En'âm sûresi 6/93. âyetinde

﴿٩٣﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا
أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ
وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ

ve men azlemü mimmen iftera alellahi keziben
ev kale uhiye ileyye e lem yuha ileyhi şey'ün
ve men kale seünzilü misle ma enzelallahü

Meâlen :

Allah'a karşı yalan iftira edenden, uydurandan, yahut kendisine hiç birşey vahiy edilmemişken, “Bana da vahyolundu” diyenden; “Allah'ın indirdiği gibi ben de indireceğim,” diyenden daha zâlim kimdir?

Özet yorum :

Geçmişte de, günümüzde de âyet-i kerimenin ifade ettiği türden bazı kimseler görülmüştür.

Bunlar gerek bilerek kasden, veya ayırıcı özellikleri olmadıklarından **ilham** ve **evham**'ın vasıflarını bilemediklerinden, kendilerinde oluşan şiddetli hayâl gücü ve evham ile, nefsi benliklerinden veya cinlerden aldıkları bir takım vesveselerle (**vesvas**), kendilerinde bir varlık görmeğe başlamaktadırlar.

İşte bu hayâli varlık öyle şişerek büyür ki kendi öz varlığını da sardığından, “**ondan**” habersiz kendisine hayâli, yeni bir dünya kurup, onun sahibi olduğunu sanarak, orada hükmettiğini zanneder.

Farkında olmadan gafletinden veya inkârından yukarıda bahsedilen hükmün altına girerek ve **nefsini ilâh** edinmiş olarak her iki dünyâsını da harab etmiş olur.

Kûr'ân-ı Keriym Yusuf sûresi 12/109. âyetinde

﴿ ١٠٩ ﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ

إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ

ve ma erselna min kablike

illâ ricalen nuhiy ileyhim min ehlil kura

Meâlen :

Senden önce gönderdiğimiz elçiler de ancak kasabalar halkından kendilerine vahy ettiğimiz bir takım rical olan kimselerdi.

Kûr'ân-ı Keriym, Rad 13/30 âyetinde

أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ

evhayna ileyke ve hüm yekfürune birrâhmani

Meâlen:

(Ey Habibim) sana biz vahy ettik ki; onlar Râhman'ı inkar ediyorlardı.

Kûr'ân-ı Keriym Âl-i İmran sûresi 3/44 âyetinde

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ اِلَيْكَ

zalike min enbail ğaybi nuhiyhi ileyke

Meâlen:

(Ey Muhammed) işte bu sana gayıp haberlerindendir. Onu sana vahy ediyoruz

Kûr'ân-ı Keriym Âl-i İmran sûresi 3/58. âyetinde

﴿٥٨﴾ ذٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْاٰیٰتِ

وَالذِّكْرِ الْحَكِيْمِ

**zalike netluhü aleyke minel ayati
vezzikril hakiymi**

Meâlen :

(Ey Muhammed!) Sana tilavet ettiğimiz (okuduğumuz) bunlar, âyetlerden ve hikmet dolu zikirdendir,
(Kûr'ân'dandır.)

Özet yorum:

Görüldüğü gibi yukarıdaki âyet-i kerimeler de **zâtîdir**. Cenâb-ı Hakk bunlarda da aracısız olarak vahyi kendi haber verdiğini ve Kûr'ân-ı okuduğunu ifade etmektedir ki; çok müthiş ifadelerdir.

Kûr'ân-ı Keriym Hud sûresi 11/49. âyetinde

﴿٤٩﴾ تِلْكَ مِنْ اَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيْهَا اِلَيْكَ

tilke min enbail ğaybi nuhiyha ileyke

Meâlen :

“Ey Rasûlüm” işte bunlar gayb haberlerindendir.
Sana bunları vahy ile bildiriyoruz.

Kûr’ân-ı Keriym Yusuf sûresi 12/3. âyetinde

﴿٣﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ

بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنُ

وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٣﴾

nahnü nekussu aleyke ahsenel kasası
bima evhayna ileyke hazel kûr’âne
ve in künte min kablihî leminel gafiliyne

Meâlen:

Biz sana bu Kûr’ân’ı vahy etmekle sana en güzel
kıssayı anlatıyoruz. Halbuki, sen ondan evvel elbetde gafil
olanlardan, (asla haberdar olmayanlardan) idin.

Kûr’ân-ı Keriym Yusuf sûresi 12/15. âyetinde

وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا

وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

ve evhayna ileyhi letünebbiennehüm biemri-
him haza
ve hüm lâ yeş’urune

Meâlen :

Biz de ona (Yusuf'a) şöyle vahy ettik: “Muhakkak sen onlara hiç farkında değillerken bu işlerini haber vereceksin.

Kûr'ân-ı Kerîym Yusuf sûresi 12/37. âyetinde

ذٰلِكُمْ مِمَّا عَلَّمَٰنِي رَبِّيْ

zalikûma mimma allëmeniy rabbiy

Meâlen :

Bunlar Rabbımın bana öğrettiği şeylerden (ilimlerden) dir.

Özet yorum :

Yukarıda Yusuf (a.s.) hakkında bahsedilen iki âyet-i kerime dahi **zâtîdir**. Cenâb-ı Hakk Yusuf (a.s.) a “**mertebe-i Yusufiyet**”i bizzât aracısız kendinin talim ettirdiğini açık olarak ifade etmektedir.

Kûr'ân-ı Kerîym Nahl sûresi 16/123. âyetinde

﴿۱۲۳﴾ ثُمَّ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ

اَنْ اَتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ حَنِيفًا

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱۲۴﴾

sümme evhayna ileyke

enittebı' millete ibrahiyme haniyfen

ve ma kane minel müşrikiyne

Meâlen :

Sonra (ey Rasûlüm,) sana şöyle vahy ettik: haniyf olarak, doğru yola yönelerek İbrahim'in milletine (dinine) uy, ve o hiç bir zaman müşriklerden olmadı.

Özet yorum :

“İKRA” âyetinde gördüğümüz gibi Hazreti Muhammed (s.a.v.) efendimize “Tevhid-i Esma” “Rûbubiyyet” “mertebe-i Mûseviyyet”ten eğitime başla, “Oku” denmişti. Bu âyette ise, “İbrahim’in dinine uy” hükmü ile “Tevhid-i ef’al” eğitimini de uygula ki böylece şirkten kurtulmuş olasınız.

Bunun yolu ise, Kâ’be-i Muazzamanın kapısının karşısında durmakta olan “makam-ı İbrahim”deki , İbrahim (a.s.) in ayak izini takip etmekten geçmektedir.

Kûr’ân-ı Keriym Tâ-hâ sûresi 20/13. âyetinde

﴿١٣﴾ وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٤﴾

ve enahtertûke festemî’ lima yu’ha

Meâlen :

“Ey Mûsâ” ben seni (Peygamberliğe) ihtiyar ettim (seçtim), şimdi vahyolunacak şeyleri dinle.

Özet yorum :

Yukarıda da ifade edildiği gibi **bâtınen** mutlak mânâda faaliyete geçirilmesi gerekli **üç** özelliğimizin “kulak, göz ve kalb” olduğunu görmüştük.

Bu mertebede **dinle** ifadesiyle, kulaktan gerçek mânâda duyma, yani halkı değil **Hakk’ı duyma** özelliği ortaya çıkarılmaktadır ve böylece “mertebe-i Mûseviyyet” zâtî mânâda Hakk’ı ilk duyan mahal olmuştur.

Bu yüzden gerçek mânâda Hakk’ın sözünü zâtından duyduğu için Mûsâ (a.s.) in vasfı “kelimullah” olmuştur.

Kûr’ân-ı Keriym Şu’ara sûresi 26/52. âyetinde

﴿٥٢﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنِ اسْرْ بِعِبَادِي
إِنَّكُمْ مَتَّبِعُونَ

ve evhayna ilâ mûsa en esri bî'ibadiy
inneküm müttebe'une

Meâlen :

(Mûsâ'ya da) “İmân eden kullarım ile geceleyin yürü çünkü takip edileceksiniz,” diye vahyettik.”

Kûr'ân-ı Kerîm Ta-ha sûresi 20/77. âyetinde

﴿٧٧﴾ وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنِ اسْرْ بِعِبَادِي
فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا

ve lekad evhayna ila Mûsâ en esri bî'ibadiy
fadrib lehüm tariykan fiyl bahri yebesen

Meâlen :

Ve gerçekten Mûsâ'ya şöyle vahy ettik. “Kullarımla geceleyin yürü, onlara denizde kuru bir yol yap.”

Özet yorum :

اسر “isr” bilindiği gibi “Ben-i İsrail” İsrail oğulları, Yahudilerin “şifre” (simge) sözcüğüdür.

Bu kelime anıldığında “Ben-i İsrail” hatıra gelmektedir, ancak hakikatte ise, bu kelime zâta giden yolculuğun “Mûseviyyet mertebesi”ni ifade etmektedir.

Yani bu kelime ve ifade ettiği mânâ,

Zahiren, birinin ırkını belirtiyor ise de,

Bâtında, Hakk’a giden yolda **bir mertebeyi** ifade etmektedir, ki bu da “Mûseviyyet” – “Tenzih”

→ “Tevhid-i Esma” mertebesidir.

Gerçek mânâda **Mi’rac**;

1. İbrahim (a.s.) in **ayak izini** takib ederek,
2. Ben-i **İsra**’il Mûsâ (a.s.) seyrinde dolaşarak,
3. **İsâ rûhullah** ile göğe yükselerek,
4. oradan “**sübhanellezi esra**” ile gerçek **Mi’rac**’a Muhammed (a.s.) nin “**Tevhid-i zâtî**” yoluyla Hakk’a ulaşmaktır.

ا “elif”, س “sin”, ر “rı” harflerinden meydana gelen bu şifre sözcüğünün ebced hesabıyla değeri;

ا “elif” 1

س “sin” 60

ر “rı” 200 dür,

toplamı 261 (2 + 6 + 1) = 9 dur,

ki “**mer-te-be-i Mû-se-vi-yet**”i ifade etmektedir

Zât’ın ilmi ve ilâhi mânâdaki zuhur mahalli olan Kûr’ân-ı azimüşşan, gerek harfleri yönüyle, gerek sayısal değerleri ile mutlak mânâda kesin bir sistemi açık olarak ifade etmektedir.

Bunları çok iyi idrak etmemiz gerekmektedir.

“Gerçek tevhid ilmi ise, akılda olan değil, tüm varlığında olan tevhid ilmidir.”

Çok geniş olan **اسر** “**isr**” mevzuunu da özet olarak bu kadarla yetinip bırakarak yolumuza devam etmeye çalışalım.

Kûr'ân-ı Keriym Fatır sûresi 35/31. âyetinde

﴿٣١﴾ وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ
هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ

**velleziy evhayna ileyke minel kitabi
hüvel hakku Mûsâddikan lima beyne yedeyhi**

Meâlen :

**Ve sana vahy ettiğimiz kitap Hakdır; kendisinden
önce gelen kitapları tasdik eder.**

Kûr'ân-ı Keriym Sad sûresi 38/70. âyetinde

﴿٧٠﴾ إِنْ يُوحَىٰ إِلَىٰ آلَا أَدْمًا
أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ

**in yûha ileyye illâ ennema
ene neziyrün mübiynün**

Meâlen :

**Bana ancak şüphe yokki ben “neziyrün mübiyn”
(apaçık uyarıcı) olduğum için vahy olunuyor**

Kûr'ân-ı Keriym Zuhruf sûresi 43/43. âyetinde

فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ
أَنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

**festemsik billeziy ühiye ileyke
inneke `ala sıratın müstekıymın**

Meâlen :

**Onun için sen hemen sana vahy edilene (Kûr'âna)
yapış, şüphesiz ki sen “sıratın müstekıym” (doğru yol) ü-
zerindesin.**

Kûr'ân-ı Keriym Sebe sûresi 34/50. âyetinde

وَأَنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحَىٰ إِلَىٰ رَبِّي
أَنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿١٠﴾

**ve inihtedeytü febima yuhıy ileyye rabbiy
innehü semiy'un kariybün**

Meâlen :

ve eğer doğru yola ermiş isem bu da Rab'bimin bana vahy vermesiyledir. Muhakkak ki, o (söylediklerimi) işiticidir ve pek yakındır.

Kûr'ân-ı Keriym Necm sûresi 53/10. âyetinde

﴿١٠﴾ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾

feevha ila abdihi ma evha

Meâlen :

Hemen vahy etti kuluna vahy ettiğini,

Kûr'ân-ı Keriym Kıyamet sûresi 75/16-19. âyetlerinde

﴿١٦﴾ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٦﴾

﴿١٧﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ﴿١٧﴾

﴿١٨﴾ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ﴿١٨﴾

﴿١٩﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾

lâ tüharrik bihi lisanek lita'cele bihi (16)

inne aleyna cem'ahü ve Kûr'ânehü (17)

feiza kare'nahü fettebi' Kûr'ânehü (18)

sümme inne aleyna beyanehü (19)

Meâlen :

16. Onu acele alasın diye onunla dilini kımıldatma.

17. Şüphe yok ki: Onu toplamak da, onu okutmak da bize aittir.

18. İmdi onu biz okuyunca artık sen onun okumasına tâbi ol.

19. Sonra şüphe yok ki: Onun açıklanması da bize aittir.

Meâlen :

(Ey Rasûlüm) **vahy** daha tamamlanmadan, ona acele ederek dilini onunla kıpırdatma, çünkü o **Kûr'ân'ı** toplamak ve dilinde okuyuşunu sağlamak bize aiddir. Biz onu “Cebrâil dili ile” okuduk mu sen onun okunuşunu takib et. Sonra onu açıklamak da bize düşer.

Kûr'ân-ı Kerîm Duhan sûresi 44/58. âyetinde
﴿٥٨﴾ فَأَنَّمَا يُسْرِنَاهُ بِلسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ
feinnema yessernahû bilisanike le'allahüm yetezekkerune

Meâlen :

Artık şüphe yok ki, biz onu (Kûr'ân-ı) senin “**zât mertebesi**” lisanıyla (senin dilinde indirip) kolaylaştırdık. Umulur ki: Onlar tezekkür ederler, anlar ve öğüt alırlar.

Özet yorum :

Yukarıda belirtilen efendimize ait birkaç **vahy** âyetine de dikkat çekmek istedik ki bu hakikatler daha iyi açılıp anlaşılmış olsun.

Eğer âyet-i kerimleri yavaş yavaş ve idrak ederek okursak içlerinde bulunan derinliklerine doğru nüfuz etmemiz daha çok mümkün olabilecektir.

Kûr'ân **zâttır** ve zât mertebesinin zuhur mahalli Hz. Muhammed (s.a.v.) efendimizde **vahy** ile zuhura çıkmış, o da ümmetine **nefh** etmiştir, ki kıyamete kadar, hatta kıyamet ötesi ahirete ve oradan ebediyete kadar hükmü geçerli olacaktır.

Bu günden, bu gerçekleri idrak etmeye çalışmamız bizlere çokook şeyler kazandıracaktır.

Kûr'ân-ı Kerîym Haşr sûresi 59/21. âyetinde

﴿٢١﴾ لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ

لَرَأَيْنَاهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ

İev enzelnâ hazel Kûr'âne âlâ cebelin

lereeytehü haşı'an mütesaddi'an

min haşyetillâhi

Meâlen :

Eğer biz bu Kûr'ân'ı bir dağın üzerine indirseydik, elbette onu (o dağı), Allah haşyetinden (korkusundan) baş eğmiş, parçalanmış görürdüm.

Kûr'ân-ı Kerîym Azhab sûresi 33/72. âyetinde

﴿٧٢﴾ اِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ

عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ

فَابَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا

وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ ۖ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

inna 'aradnel emanete

alessemavati vel ardı vel cibali

feebeyne en yahmilneha ve eşfakne minha

ve hamelehel insânü

innehü kane zalümen cehulen

Meâlen :

Cidden biz o emaneti göklere ve yere ve dağlara sunduk da onu yüklenmekten kaçındılar, ondan korktular, onu insân yükledi. Cidden o pek zâlim ve pek cahil...

Özet yorum :

Yukarıdaki âyetlerde ahsedilen “emanet”, “Kûr'ân”dır.

Kûr'ân ise, zâttır, bunun tecellisi ise, “zât-i zuhur”dur.

Zât-i ilâhi, bütün alemlerde, zahir ismiyle ef'al mertebesi itibariyle zuhurdadır. Bu oluşum tabii bir oluşumdur.

Bu yönüyle semavat ve arz onu yüklenmiştir.

(Bakara Suresi 2/255. ayet)

“vesia küsiyyühüssemavati vel ardı”

Semavat ve arzın yüklenmekten kaçındıkları zât-i zuhur, zât-i tecellidir ki mutlak bir irfaniyet gerektirmektedir.

Bu irfaniyet ise, ancak **halife** olan insânda mevcuttur.

İnsân ise, **iki** yönden **zâlim** ve **cahil**’dir.

Birinci yönü; hemen kolayca anlaşıldığı gibi, lugâti ve beşeri mânâdaki; eziyet ve bilgisizliktir, ki insânda mevcuttur.

İkinci yönü ise; gerçek mânâda insân-ı kâmilin vasfı olan **zâlim** ve **cahil**’liktir.

Şöyle ki: Daha baş taraflarda da bahsettiğimiz gibi, “zâlim – zulüm – zûlmet – karanlık”, **â’ma’iyyet**, alemlerin ve insân-ı kâmil’in kaynağıdır.

Cahil’lik ise, **mechul**’lük, mutlak bilinmezliktir.

Bu yönüyle “**zâlûmen cehula**”nın kaynağı, “**mertebe-i Ahadiyyet**”tir, ki aynı zamanda bu mertebede **inniyyet** ve **hüvviyyet**, özde kimlik olmuş olur.

- **İnniyyet** mertebesi “**İnsân**” ve “**Kûr’ân**”ın kaynağı, ki bunlar **iki kardeştir**.

- **Hüvviyeti** ise, alemlerin ve **zâtının** zahir tecellisi olan **beyt’ül atik** (eski – ezeli ev). Beytullah olan **Kâ’be-i Muazzama**’dır.

Bâtını mânâda “**zâlûmen cehulâ**” bu demektir.

“Onu insân yüklendi” ifadesiyle (haşa...) Cenâb-ı Hakk yanlış bir iş mi yapmış olmakta ve emaneti yani **zâtî tecellisini** ehil olmayan ellere mi bırakmaktadır?...

Hakk için böyle bir şey düşünmek mümkün olabilir mi?... Tabii ki hayır. O ne işlerse **Hâkim** ve **Âlim** isimleri gereğince her işini hikmetle işlemektedir.

O halde Hakk’ın zât-i kelâmını **“Kelâmullah’ı”** bizler çok iyi anlamaya çalışarak öylece tatbik etmeye gayret etmek zorundayız.

İşte Cenâb-ı Hakk, Ahadiyyet mertebesinden kaynağını alan iki kardeşi, dünya alemi olan Hz. Şehadet’te **Kûr’ân’ı** yani zâtî tecellisini kardeşi olan “İnsân”a yükledi.

Bu hale **“hamele-i Kûr’ân”** (**“Kûr’ân-ı natık”**) (konuşan Kûr’ân) dendi. Genelde bu ifade **Hâfız** olan, Kûr’ân’ı ezberleyenlere verilmiştir, ki bunlar Kûr’ân’ın sadece savt (sesini) zahiren dilleri ile yüklenmişlerdir.

Bir kısım yüklenici zahir arapça bilenler ise, zahir-i şariat mertebesi itibariyle yüklenmişlerdir.

Sadece **“zâlûmen ve cehula”** olan kaynağını **Ahadiyyet** mertebesinden aldıktan sonra tekrar aslına dönerek oraya ulaşan kimselere bu emanet verilmiştir. Çünkü bir bakıma bunlar her iki yönden **zâlim** ve **cahil**’dirler.

Birinci yön : Bireysel nefisleri itibariyle bakıldığında, bunlar **“nefis’lerinin cahili”** kalmışlar, çünkü kendi gerçek ilâhi varlıklarını idrak ederek ortada beşeriyetleri kalmadığından **bunun cahili** olmuşlardır.

Böylece bireysel nefislerini tekrar faaliyete geçirmelerine gayret ettiklerinden onu hayatlarından dışarıya çıkardıklarından nefislerine karşı zâlim olmuşlardır.

Böylece **nefs'lerine** karşı “**zâlûmen cehula**”dırlar.

İkinci yön ise; yukarıda bahsedildiği üzere varlığını **Ahadiyyet** mertebesinde alan **zâlûmen cehula** hükmüdür.

Risâlet-i Gavsiyede;

“**Ya Rabbi senin mekânın var mıdır?**”

“**Ya Gavsî; ben mekânların mekânıyım,**” buyurulmuştur.

Bir hadis-i şerifte;

“**dehre küfretmeyiniz dehr Allah'tır,**” hükmü ile: “**mekânların mekânı**” ve “**zamanların zamanı**” da Hakk'tır. Mekân ve mukim, mahâl ve mahâlleli, zaman ve zamane de kendisidir, ancak mertebelere riâyet şarttır.

Eğer mertebelere riâyet edilmezse her şey birbirinin içine girerek karmaşa olur. Bu ancak gerçek bir tevhid – irfanîyet ilmi ile açıklığa kavuşur.

Gerçek tevhid ilmi ise, akılda olan değil, varlığında olan tevhid ilmidir.

Kûr'ân-ı Kerîm Cuma sûresi 62/5. âyetinde

﴿٥﴾ مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ

ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا

كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَثْقَارًا

meselülleziyne hummilüttevrâte

sümme lem yahmiluha

kemeselil hımari yahmilu esfaren

Meâlen :

Kendilerine Tevrat yükletilip de sonra onu yüklenmemiş olanların (taşımayanların) durumu kocaman kitapları taşımakta olan eşeğin durumunu andırır.

Özet yorum :

Mertebe-i Mûseviyyette **beni isrâîl'e** yüklenen Tevrat'ı yani, **“Tevhid-i Esma” “Tenzih mertebesi”**ni idrak edip gerçek mânâda taşımadılar, yani gereğini yerine getirmediler; sırtlarından atıldılar.

Onun yerine ise, nefislerinden ve ticari menfaatlerini öne çıkaran bir sürü dünyevi kanunları, kitapları yüklendiler. Bunun misali ise, kocaman kitapları taşıyan eşeğin misali oldu.

Aradaki farka bakın ki, ümmet-i Muhammed'e **“zâ-lûmen cehula”** hükmü ile Kûr'ân yani **Tevhid-i zât** yüklendi, ki halen bu yük büyük bir gayret, hayret ve şevk ile taşınmaktadır.

Kûr'ân-ı Keriym Enfal sûresi 8/17. âyetinde

وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ

ve ma remeyte iz remeyte ve lakinnallahe rema

Meâlen :

Ve attığın zaman sen atmadın, ancak Allah attı.

Özet yorum :

Gerçeği bu taşıyıcılığı açık olarak göstermektir. En geniş mânâda emanet'i, Kûr'ân'ı yani zâtî tecelliye taşıyıcı Âlemlerin Sultânı Hz. Muhammed(s. a.v.) efendimiz ve daha sonra onun varisleri ve mertebe mertebe ümmetleridir.

İşte bu emaneti taşıyıcı **ümmet** bu yüzden de diğer “ümmet” yani **kavimlerin anasıdır.**

Daha evvel hiçbir **kavim** bu şerefe, yani zâtî tecelliği zuhura çıkarmaya nail olamadı.

Kûr'ân-ı Kerîm Vakıa sûresi 56/77-80. ayetlerinde;

﴿۷۷﴾ اِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿۷۷﴾

﴿۷۸﴾ فِى كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ﴿۷۸﴾

﴿۷۹﴾ لَا يَمَسُّهُ اِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿۷۹﴾

﴿۸۰﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۸۰﴾

innehü leKûr'ânün kerîmün (77)

fiy kitabın meknunin (78)

lâ yemessehu illel mutahherune (79)

tenziylün min rabbil alemiyne (80)

Meâlen :

77. Muhakkak ki o, elbette Kerîm (değerli) Kûr'ân'dır.

78. Bir meknun/korunmuş kitaptadır.

79. Ona tamamen temiz olanlardan başkası el süremez.

80. Âlemlerin Rab'bi tarafından indirilmiştir.

Meâlen :

Doğrusu bu kitab, sadece arınmış – temizlenmiş olanların dokunabileceği, saklı bir kitab'da mevcutken âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiş olan Kûr'ân-ı Kerîm'dir.

Özet yorum :

Mevzumuzla ilgili olan bu âyet-i kerimleri de çok iyi inceleyerek idrak etmemiz gerekmektedir.

Yukarıda bahsedilen **Emanet** bu kitab ve içindeki zâtî tecellileri ifade eden bâtınî mânâlarıdır.

İşte bu mânâlara dokunmak, derinliğine nüfuz etmek, ancak kendi nefsanîyetinden ve beşerî kirlerinden temizlenip tahîr olmakla mümkündür.

Kûr'ân'ın zahirini tutmak için zahiri su ile alınan abdest, bâtınını yani özünü tutabilmek için ise, bir velinin velâyet suyu ve yardımıyla nefsi benliğinden temizlenmek için alınan gusl abdestiyle mümkün olmaktadır. Bu abdest çeşme suyu ile alınamaz, çünkü çeşme suyu oraya ulaşamaz.

Gerçek mânâda zât ehli olan ve Kûr'ân'ın özüne dokunabilen ve emaneti en güzel bir şekilde kabul eden bu muhabbet ve irfaniyet dolu kendilerinden fakra düşmüş kimse-lerdir.

Çok geniş olan bu mevzuu da şimdilik bu kadarla yetinip, idraklerinize sunup bırakarak yolumuza, efendimizin hadisleriyle bizlere haber verdikleri bazı fiili mânâdaki Cebrâil ile ilgili hadiseleri öğrenmeğe çalışalım.

Fiili Mânâda Cebrâil ile İlgili Hadisler

Ebu Hüreyre (radiya'llahu anh') dan gelen bir rivâyete göre,

Nebi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

Allah bir kulu sevdiğinde Cibril'e: **“Allah filân kulu sever; sen de onu sev!”** diye emreder.

Cibril de o kulu sever.

Sonra Cibril gök halkına: **“Allah filânı seviyor, onu siz de seviniz!”** diye seslenir.

Göktekiler de o kimseyi sever.

Sonra yerdeki insânlar (dan onu tanıyan müslümanlar) ın gönlüne o kimse hakkında bir sevgi konulur da Müslümanlar arasında da sevilir ve iyi kişi olarak anılır.

(Sahih-i Buhari cild 9 Hadis 1325)

Bera (İbn-i Azib) (radiya'llahu anh')dan
Nebi (s.a.v.) in Hassan (İbn-i Sabit) e
“Sen de müşrikleri hicv-ü zemmet, yahud onların
hicivlerine mukabelede bulun, Cibril de seninle beraber-
dir,” buyurduğu rivâyet olunmuştur.
(*Sahih-i Buhari cilt 9 Hadis 1328*)

Aişe (radiyallahu anha) dan gelen bir rivâyete göre,
bir kere Nebi (s.a.v.) ona:
“Ya Aişe! Şu (yanımdaki) Cibril’dir, sana selâm
ediyor,” buyurmuş,
Aişe de:
“Selâm ve Allah’ın rahmeti ve bereketleri onun
üzerine olsun!” (diye karşılamış)
ve Nebi(s.a.v.) ı kastederek:
“Benim görmediğim (Cibril) i sen görüyorsun!” de-
miştir.
(*Sahih-i Buhari cilt 9 Hadis 1329*)

İbn-i Abbas (radiya'llahu anhüma) dan rivâyet olun-
duğuna göre,
Rasûlullah (s.a.v.) Cibril’e:
“Ey Cibril, sen bizi şu ziyaretinden daha çok ziya-
ret eder misin? demiş
(ve daha sık gelmesini temenni etmiş) ti
(*Sahih-i Buhari cilt 9 Hadis 1330*)

Yine **İbn-i Abbas** radiya'llahu anhüma'dan rivâyete göre
Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
“Bana Cibril Kûr’ân-ı bir okunuşta okuttu. Bende
durmadan bunun artması (ve Arabın bundan başka okuyuş-
larıyla da okunmasını) isterdim. Ta yedi türlü okunuşa

erinceye kadar bu dileğimde ısrar etti. Her talebim Allah (c.c) tarafından kabul olundu.

(Sahih-i Buhari cilt 9 Hadis 1331)

İbn-i Mes'ud (radiya'llahu anh')dan gelen rivâyete göre,
Aziz ve Celil olan Allah'ın:

“Allah kulu Muhammed'e vahyettiğini vahyetti”
kavl-i şerifi'nin tefsirinde

İbn-i Mes'ud,

“Rasûlullah Cibril'i altıyüz kanatlı olarak gördü,”
demoştir.

(Sahih-i Buhari cilt 9 – Hadis 1334)

Yine **İbn-i Mes'ud** (radiya'llahu anh') dan rivâyete göre,
Allah-u Teâlâ'nın :

“And olsun ki, Allah'ın bu (aziz) kulu, Rabb'nın â-yetlerinden en büyüğünü gördü,” kavli şerifinin tefsirinde

İbn-i Mes'ud:

“Rasûlullah semanın etrafını yeşil bir kumaş (ha-linde Cibril'in kanadı kaplamış) gördü, demoştir.

(Sahih-i Buhari Cilt 9 – Hadis 1335)

Semure (İbn-i Cündeb) (radiya'llahu anh')dan

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:

“Bu gece bana (rü'yamda) her zaman gelen iki Me-lek (Cibril ve Mikail) geldi. Bunlarla beraber gittik, nihâ-yet uzun boylu bir kişinin yanına vardık. (Semaya doğru yücelen) boyunun uzunluğundan onun başını göremiyor-dum. O uzun boylu zât İbrahim (Halil) (a.s.) dır.”

(Sahih-i Buhari cilt 9 – Hadis 1377)

Rasûlullah (s.a.v.) İbrahim adındaki oğlu ile de künyelen-diği vaki'dir.

İbn-i Sad'in ve Beyhaki'nin rivâyetlerine göre,

bir kere Cebrâil de geldiğinde:
“**Esselâmu aleyke ya Eba İbrahim!** (Ey İbrahim’in babası) **diye selâm vermiştir.**
(*Sahih-i Buhari cilt 9 – sayfa 259*)

Üsame İbn-i Zeyd (radiya’llahu anhumâ) dan rivâyete göre,

Cibril aleyhi’s-selâm (bir insân güzeli olan **Dihyetü’l Kelbi sûretinde**) Nebi (s.a.v.) a gelmişti. Bu sırada Rasûlullah’ın yanında (peygamberin kadınlarından) Ümm-i Seleme bulunuyordu. Cibril, Rasûlullah ile konuşmağa başladı. Sonra kalkıp gitti.

Nebi (s.a.v.) Ümm-i Seleme’ye:

Bu kimdir? diye sordu: (Yahud buna benzer bir sorgu söyledi.)

Ümm-i Seleme:

Bu Dihye’dir! Dedi.

Ümm-i Seleme der ki:

Allah’a and ederim ki, Nebi (s.a.v.) in Cibril’den (aldığı vahyi Ashab’a) haber vermek üzere irad ettiği hutbesini işitinceye kadar ben Cibril’i hiç şüphesiz Dihye sandım.

(Ravi der ki)

Ümm-i Seleme, ya böyle ve yahut buna benzer bir söz söyledi.

(*Sahih-i Buhari Cil9 – Hadis 1480*)

Haticetü’l-Kübra buyurmuştur ki:

“Bir kerre Fahr-i Kâinat heyecanlı bir halde yanıma gelmişti, heyecandan boynunun damarları vuruyor ve titriyordu.”

“Beni örtünüz,” buyurdu.

Ben o hazreti hastadır sandım, örttüm, bastırdım. Bu halde iken Hazret-i (Cibril) gelip

“Ya eyyühel müzemmil” (ey örtüsüne bürünen) diye seslendi.

(Müzemmil 73/1) (Sahih-i Buhari cilt 4 – sayfa 104)

Abdullah İbn-i Mes’ud’dan:

“Ya’kub peygamber çocukları hakkında edeceği duayı seher vaktine tehir ederek, **“sevfe estağfiruleküm rabbi”** (Yusuf 12/98) buyurmuştur,” demiştir.

Davud peygamber de Cebrâil Aleyhi’s-selâm’a,

“Gecenin hangi vakti dua kabul olunur?” diye sormuş,

Cebrâil de:

“Bilmiyorum, fakat seher vakti olduğunda Arş-ı Rahmân titrer” demiştir.

(Sahih-i Buhari cilt 4 sayfa 115)

(Sened-i muttasıl) ile rivâyet olunur ki,

Ebu Mes’ud (ukbe b. Amr) Ensâri-i (Bedri) (radiya’llahu anh’) Irak’ta (iken) bir gün Muğire b. şu’be (radiya’llahu anh’)’ın yanına girdi ki, (o gün Muğire nasılsa ikindi) namazını geç vakte bırakmıştı.

Ona dedi ki:

“Ya muğire, bu (yaptığın) nedir? Bilmiyor musun ki Cibril (aleyhisselatü vesselâm) inip namaz kıldı. *(42)

Rasûlullah salla’llahu aleyhi ve sellem de (ardında) kıldı.

*(42) Cibril aleyhi's-selâm'ın, namaz vakitlerinin talimi için nüzülü Mi'rac gecesinin hemen akabindeki günde vaki olmuştu. 227 nci hadiste geçtiği üzere beş vakit namaz Mi'rac'da ümmete farz olmuş. Müteakiben Cibril (a.s.) bu beş farzdan her birinin başlangıç ve sonlarını göstermeğe gelmiştir.

Sonra (bir daha) kıldı.

Rasûlullah sallâ'llahu aleyhi ve sellem de (ardında bir daha) kıldı.

Sonra (bir daha) kıldı.

Rasûlullah sallâ'llahu aleyhi ve sellem de (ardında bir daha) kıldı.

Sonra (bir daha) kıldı.

Rasûlullah sallâ'llahu aleyhi ve sellem de (ardında bir daha) kıldı.

Sonra (işte) “bununla emrolundum,” dedi.

(Sahih-i Buhari cilt 2- Hadis 315)

Hazret-i İbrahim, Hacer ve oğlu İsmail'i alarak Mekte'ye getirdi ve o gün **Hicr-i İsmail** denilen mübarek yere indirdi. İçmek üzere bir kırba da su bıraktı. Bir müddet sonra su bitti. O sıcak yerde kendisine ve çocuğuna susuzluk bastı.

Taraf-ı İlâhi'den Cibril aleyhisselâm gönderildi. Hazret-i Cibril bu ana oğul ile **Zemzem** kuyusunun bulunduğu yere geldi ve **kanadıyla** yere vurdu, hemen bir pınar kaynamaya başladı.

Suyu gören Hacer hemen kırbasını doldurdu ve suyun etrafını çevirip suyu durdurmak istedi. Su ise kaynamağa devam ediyordu.

Hazret-i Hacer'in su hususundaki bu vaziyetine iza-hıyle meşgul bulunduğumuz hadiste Resul-i ekrem:

“Allah İsmail’in anasına rahmet etsin! O eğer Zemzem’i ilk zuhuru zamanında kendi haline bıraksaydı açıkta kaynar dururdu,” sözleriyle işaret buyurmuştur.

Hacer’in su hususunda bu ızdırap ve ihtirasını gören Hazret-i Cibril Hacer’e:

“Artık bundan sonra bu belde halkının susuzluktan endişe etme! Çünkü Zemzem öyle bir sudur ki, ondan ileride Beyt-i Şerif’e gelecek olan Allah’ın bütün misafirleri içecektir. Burada bu çocukla babası Beytullah’ı bina edeceklerdir,” dedi.

(Sahih-i Buhari 5baskı cilt 7- sayfa 233)

Enes İbn-i Malik (radiya’llahu anh’)dan şöyle rivâyet olunmuştur:

Allah-u Teâlâ Rasûlullah (s.a.v.) e vefatından evvele kadar Kûr’ân indirdi. Hatta vefatı, vahiy en çok geldiği bir sırada vuku bulup bundan sonra Rasûlullah vefat etmiştir.

(Sahih-i Buhari 5. baskı cilt 11 – Hadis 1765)

Fatıma (radiya’llahu anh’)dan rivâyete göre der ki:

Bana; (Babam) Nebi (s.a.v.) gizlice şöyle söyledi:

“Her sene Cibril Kûr’ân’ı benimle bir kere mukabele ederdi. Bu sene iki def’a mukabele eyledi. Öyle sanıyorum ki (kızım) ecelim yaklaşmıştır.

(Sahih-i Buhari 5.baskı cilt 11 – Hadis 1767)

Abdullah b. Ömer (R.A.) şöyle anlatıyor:

Rasûl-i Ekrem’in meclisinde bulunuyorduk. Hz. Ebu Bekir de sırtında yırtık bir aba olduğu halde orada idi.

Bu esnada Cebrâil aleyhisselâm gelerek Rasûl-i Ekrem'e selâm verdi ve:

“Ya Rasûlullah, Ebu Bekir neden böyle yırtık bir aba içinde bulunuyor?” dedi.

Rasûl-i Ekrem:

“Mekke'yi fethetmeden evvel bütün malımı İslâmiyet uğruna infak etti” (ve ondan dolayı böyle bir aba içinde kaldı) buyurdu.

Bunun üzerine Cebrâil aleyhisselâm:

“Allah'tan ona selâm getirdim, selâmı tebliğ eyle ve de ki: “Rabb'in sana soruyor, şu fakirlik halinde Rabb'ından razı mısın, yoksa küskün müsün?”

Rasûl-i Ekrem de Ebu Bekir'e dönerek:

“Ey Ebu Bekir, işte şu yanımda olan Cebrâil'dir. Allah'tan sana selâm getirdi. Allahu Teâlâ buyuruyor ki: “Şu yoksulluk anında benden razı mısın, yoksa Bana küskün müsün?” buyurdu.

Hiz. Ebu Bekir, ağlayarak,

“Hiç Allah'a küsülür mü, ben Allah'ımdan razıyım, ben Rabb'ımdan razıyım,” dedi.

(İhyau Ulum'id-din cilt 2 – sayfa 413)

Rasûlullah(s.a.v.) buyurdu ki:

Cebrâil, komşu hakkında bana öyle tavsiyede bulundu ki komşuyu komşuya varis kılacak sandım.

(İhyau Ulum'id-din cilt 2 – sayfa 536)

Abdullah İbn Ömer (R.A.) Hz. Hüseyin'in Irak'a yöneldiğini haber alınca:

“Ben sana bir hadiseyi anlatayım,” dedi

ve şöyle devam etti:

“Cebrâil Aleyhisselâm Rasûl-i Ekrem'e gelerek onu dünya veya ahireti tercih etmekte serbest bıraktı. Rasûl-i Ekrem Ahireti tercih etti.”

“Sen ise Rasûl-i Ekrem’den bir parçasın. Vallahi hilâfete ancak sizin hayrınız lâıyk olur ve bunu ancak sizden hayırlı olanlar alabilir. Gel gitme, geri dön,” dedi.

Hız. Hüseyin:

“Herkes mukadder akibetine uğrayacaktır, ben geri dönmem,” dedi.

Bunun üzerine İbn Ömer, Hız. Hüseyin’in boynuna sarılarak:

“Seni Allah’a emanet eder, esaret ve ölümden seni korumasını dilerim,” dedi ve ağlayarak ayrıldı.

(İhyau Ulum’id-din cilt 2 – sayfa 596)

Mekhûl’un Urve b. Ruvem’den rivâyetinde:

Rasûl-i Ekrem’in (s.a.v.) elinde misvak olarak kullandığı ve münafıkları korkuttuğu bir değneğı vardı.

Cebrâil Aleyhisselâm, Rasûl-i Ekrem’e (s.a.v.) gelerek:

“Ya Muhammed, ümmetinin kalbini kırdığın ve gönüllerini korkuttuğun bu değnek nedir?” dedi.

(İhyau Ulum’id-din cilt 2 – sayfa 848)

Mekhul’un Ziyad b. Cariyeden,

o da **Habib b. Mesleme’den** rivayetinde:

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) yanlışlıkla kendisini tırmalayan bir bedeviyi, kısasa davet etti, yani ondan hakkını almak istedi.

Cebrâil Aleyhisselâm Rasûl-i Ekrem’e gelerek:

“Ya Rasûlullah, ne yapıyorsun? Allah-u Teâlâ seni cebbar ve mütekebbir olarak göndermemiştir,” dedi.

Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) bedeviyi çağırarak özür diledi ve kendisinden intikam almasını emrederek;

“Benden kısas al” buyurdu.

Bedevi de:

“Anam, babam sana feda olsun, ya Rasûlullah, ben senden nasıl kısas alırım? Beni öldürsen bile sana her hakkım helal olsun,” dedi.

Rasûl-i Ekrem de kendisine hayır duada bulundu.

(İhyau Ulum'id-din cilt 2 – sayfa 848)

İbn Ebi'd Dünya rivâyetinde,

Cebrâil Aleyyisselâm Rasûl-i Ekrem'e(s.a.v.) gelerek:

“ey Allah'ın Rasûlü, Allah-u Teâlâ cehennemini kö-rükçülerine kö-rüklemelerini emrettiği esnada gelirim,” dedi.

Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem:

“Ya Cebrâil, Cehennemi bana anlat,” buyurdu.

Cebrâil de:

“Allah-u Teâlâ emretti, cehennem bin sene yandı, kızdı. Bin sene daha yandı sarardı ve bin sene daha yandı karardı. Hâlâ siyah ve karanlık haldedir. Kaz'ü kızarmaz, alevi sönmez.

Seni hak Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ki eğer cehennem halkının elbiselerinden bir tanesi dünyaya çıkarılsa, onun hararetinden bütün insanlar ölürdü.

Eğer onun sularından bir kova dünya sularına katılsa içenler ölürdü.

Eğer onun halkalarından bir halka dağlara konsa, dağlar erir ve akarlardı.

Eğer bir insân Cehennem'e atıldıktan sonra dünyaya çıkarılsa, onun pis kokusu ve çirkin manzarasından bütün insânlar helak olurdu, deyince, Rasûl-i Ekrem ağladı.

Rasûl-i Ekrem'in ağlamasına dayanamayan Cebrâil de ağladıktan sonra:

“Ey Muhammed, geçmiş gelecek, günahların bağışlanmıştır. Böyle olduğu halde sen de mi ağlıyorsun?” Dedi.

Rasûl-i Ekrem:

“Şükredenlerden olmayayım mı?”

Buyurduktan sonra:

“Ya sen Allah'ın vahyi üzerinde emini olduğun halde niye ağlıyorsun?” diye Cebrâil'e sordu.

Cebrâil de:

Hârut ve Mârut'un akibetine uğrarım korkusu ile ağlıyorum. Beni Rabb'ımın katındaki mevkiime güvenmekten bu hâl menetmiştir; çünkü mekrinden emin olamam, dedi.

Ve her ikisi böylece ağlamaya devam ettiler.

Ta ki Allah tarafından:

“Ya Cebrâil ve ya Muhammed, Allah sizi isyan ve azaptan emin kılmıştır. Muhammed'in (s.a.v.) diğer peygamberlere üstünlüğü, Cebrâil'in diğer meleklerden üstünlüğü gibidir, dendi.

(İhyau Ulum'id-din cilt 2 – sayfa 852-853)

Nesei'nin sahih sened ile rivâyetinde,

Yahudilerden birisi Rasûl-i Ekrem'e sihir yapmıştı.

Cebrâil Aleyhisselâm Peygamberimize haber verdi, sihir aletini çıkararak düğümlerini çözdü ve Rasûl-i Ekrem kendisinde iyilik hissetti. Rasûl-i Ekrem bunu yahudiye duyurmak bile istemedi.

(İhyau Ulum'id-din cilt 2 – sayfa 891)

Cebrâil aleyhisselâm Âdem oğlunun ihtiyaçlarını gidermeğe görevlendirilmiştir; kafir bir kul dua ettiği zaman Allah şöyle buyurur:

“Ey Cebrâil, haydi onun hacetini görüver! Ben onun duasını işitmek istemiyorum!”

(Ramuz-ul ehadis 1613)

Cebrâil devamlı olarak, Firavun (a çok kızmış olduğundan) belki **“İlâ ilâhe illâllah”** der de Allah onu esirger diye, onun ağzına çamur tıkardı.

(Ramuz-ul ehadis 1615)

“O Cibrildir. O’nu yaratılmış olduğu şekilde, sadece iki kere gördüm! O’nu gökten inerken gördüm, vücûdunun büyüklüğü yerle göğün arasını kapatıyordu.”

(Ramuz-ul ehadis 1772)

“Sidre (-i münteha) da Cebrâil’i altuyüz kanatlı olarak gördüm. O kanadın tüylerinden inci ve yakut taneleri saçılıyordu.”

(Ramuz-ul ehadis 3587)

“Cebrâil’e sordum: Rabbini görüyor musun? diye.

Cevap verdi:

“Benimle Onun arasında yetmişbin nûr perdesi vardır. Eğer perdelerin en altta olanını dahi görseydim (baştan ayağı) yanardım.”

(Ramuz-ul ehadis 3670)

“Gökte iki melek vardır: Memuriyeti icabı biri şiddeti, diğeri yumuşaklığı emretmektedir. Her ikisi de görüşünde isabetlidir. Bunlardan biri Cebrâil, diğeri ise Mikâil’dir.

Biri yumuşaklığı, diğeri şiddeti emreden iki de peygamber vardır. İkisi de isabetli bir görüşe sahiptir. Bunlarda biri İbrahim, diğeri ise Nuh'tur.

Benim de biri şiddeti, diğeri mülâyemeti emreden iki arkadaşım vardır, Ebu Bekir ve Ömer.”
(*Ramuz-ul ehadis 4024*)

Cebrâil bana şöyle hitap etti:

“Ey Muhammed istediğin kadar yaşa, sonunda öleceksin, dilediğin kimseyi sev, sonunda ondan ayrılacaksın! Dilediğini yap onu karşında bulacaksın.”
(*Ramuz-ul ehadis 4107*)

“Yanımdan (şimdi) Cebrâil kalktı, bana, Hüseyin’in Fırat kenarında şehit edileceğini anlattı.

Ve dedi ki:

“Sana onun (mübarek kanının döküleceği) toprağın-dan koklatayım mı?”

“Evet!” dedim.

Hemen elini uzattı (mübarek kanının döküleceği) bir avuç toprak alıp bana verdi. Gözlerimin yaşarmasını önleyemedim.”

(*Ramuz-ul ehadis 4119*)

Cebrâil inip bana imam oldu: Onunla namaz kıldım, sonra onunla namaz kıldım, sonra şöyle dedi:

“İşte bununla emrolundun!”

(*Ramuz-ul ehadis 5634*)

Huzeyfet’ül – Yemani (r.a.) Hazretleri buyurdu:

“Rasûl (s.a.v.) e sordum ki, - Ya Rasûlullah, ihlâs nedir?”

Rasûlullah (s.a.v.)

- “Ben Cebrâil (a.s.) a sordum.” Dedim ki “İhlâs nedir?”

Cebrâil (a.s.) dedi ki:

- “Ben Allah-ü Teâlâya sordum, - “İhlâs nedir?”

Allah-u Teâlâ buyurdu:

- “O sırlarımdan bir sırdır. Onu kullarımdan sevdiğimin kalbine tevdi ettim.”

(Müzekkin nüfus s.347)

Enes bin Malik (r.a.) ın rivâyet ettiği bir hadis-i şerife göre:

Enes (r.a.) ın da bulunduğu bir mecliste ansızın, Cebrâil geldi. Rasûlullah’a dedi ki:

“Ya Rasûlullah (s.a.v.) senin ümmetinin fakirleri zenginlerinden beşyüz sene önce cennet’e girseler gerekir.”

(Müzekkin nüfus s.368)

Cebrâil (a.s.) ile ilgili hadisleri de bu kadarla yeterli görerek yolumuza devam etmeye çalışalım.

Zât-ı Hakk’ı anla, zâtındır senin.

Hem sıfatı, hep sıfatındır senin.

Sen seni bilmek, necatındır senin.

Gayre bakma, sen de iste, sen de bul.

diye ifade edilmiştir. (Gâyet açıktır)

* * *

Sırrı hubb-i ezeli berhemi eşya sarist.

Oldu bu nükte pedidar gönülden gönüle.

Ve nefahtü demi kim âlemi rûhu efsadır.

Nefyeder Hazzet-i Kerrar gönülden gönüle.

diyen de güzel demiştir.

Sadeleştirerek şöyle diyebiliriz.

Ezeli muhabbet sırrı, bütün eşyada “sari” tesirli meydandadır.

Bu nükte açık görünür, akar oldu gönülden gönüle.

Venefahtü dem-i ki; âlemi büyüleyen bir ruhtur.

Nefy’eder – üfler, Hazret-i kerrar, tekrar, tekrar gönülden gönüle.

* * *

Muhterem, ilâhi hakikatleri idrak etmeye çalışan kardeşim !

Buraya kadar bazı mühim meselelere dikkat çekmeye çalıştım. İnşallah bir miktar faydalı olmuşumdur.

Bu yeni anlayış ve idrak hali ile “**vâhy ve cebrâil**” olgusunu yeniden değerlendirdiğinde, önünde nasıl sonsuz bir ufuk açılacağını anlamağa çalış. Çünkü bu oluşum, senin öz varlığını çok daha yakından müşahade etmene ve hakkın her zaman seninle birlikte olduğunu anlamana vesile olacaktır.

Gördüğümüz âyet-i kerimelerden ve hadis-i şeriflerden Cenâb-ı Hakk’ın ötelere değil, hayatın ne kadar içinde olduğunu idrak etmemiz zor olmayacaktır.

Cenâb-ı Haktan cümlemize idrak ve gönül genişliği vermesini diler, bizlere bu gerçeklerin ulaşmasını sağlayarak irsal eden Alemlerin Sultânı

Mefhari mevcudat (Mevcudatın iftihar ettiği)

Ekmellüttahiyyat (tahiyyatın en kemallisi)

Hatemül enbiya (peygamberlerin sonuncusu)

Nûr-u esfiya (saf, pak temizlerin nuru)

Bahri safa (safa deryası)

Habibü Hüda (Hakkın habibi)

Muhammedenil Mustafa (s.a.v.) efendimize de sonsuz
şükranlarımızı sunarız.

Esselâtu vesselâm aleyke yâ Rasûlullah.

Esselâtu vesselâm aleyke yâ Habibullah.

Esselâtu vesselâm aleyke yâ Nebiyullah.

Esselâtu vesselâm aleyke yâ Seyyidena.

Esselâtu vesselâm aleyke yâ Senedena.

Esselâtu vesselâm aleyke yâ Seyyidel evveline

vel ahirin

velhamdülillâhi Rabb-il alemiyn.

Elfakıyr-u ve aciz

Necdet Ardiç Uşşaki

Terzi Baba

Tekirdağ 15/02/2004

K A Y N A K L A R

1. Kur'an ve Hadis
2. VEHB : Hakk'ın hibe yoluyla verdiği ilim
3. KESB : Çalışılarak kazanılan ilim
4. NAKİL : Muhtelif eserlerden ve sohbetlerden
müşahade ile toplanan ilim

DAHA EVVELCE ÇIKAN KİTAPLARIMIZ
(Gönülden Esintiler)

1. Necdet Divanı
2. Hacc Divanı
3. İrfan Mektebi Hak Yolu'nun seyr defteri
4. Lübb'ül Lüb, Özün Özü (Osmanlıcadan çeviri)
5. Salat – Namaz ve Ezan-ı Muhammedi'de bazı hakikatler
6. İslam'da Mübarek Geceler, Bayramlar ve Hakikatleri
7. İslam, İman, İhsan, İkan, Cibril Hadisi
8. Tuhfet'ul Uşşakiye (Osmanlıca çeviri)
9. Sure-İ Rahman ve Rahmaniyet
10. Kelime-i Tevhid Değişik Yönleriyle
11. Vahy ve Cebrail

ÜZERİNDE ÇALIŞTIĞIMIZ KİTAPLAR

12. Terzi Baba
13. “On Üç” ün hakikati
14. Sûreyi Fetih ve fethin hakikati
15. Sûreyi Yusuf ve seyri ilâhi
16. Altı peygamber
- ..... ve daha diğerleri

ADRES

NECDET ARDIÇ
Büro : Ertuğrul Mah.
Hüseyin Pehlivan Cad. No. 35/2
Servet Ap.
59100 TEKİRDAĞ

Ev : 100 Yıl Mah. Uğur Mumcu Cad.
Ata Kent Sitesi A Blok Kat 3 D. 13
59100 TEKİRDAĞ

Tel (Büro) : (0282) 263 78 73
Tel (Ev) : (0282) 261 43 18

BASKI : FLAŞ OFSET

(Arka kapak)

Genel konuşma ve sohbetlerde iletişim sadece ses vasıtasıyla ve zahir bir anlayışla olur iken, irfan ehlinin sohbeti ise, dört (4) kanaldan olmaktadır.

Evvelâ

- “**leb-i derya**” olan insân-ı kâmilin ağzından çıkan bir ses vardır.

- O sese yüklenmiş bir **mânâ**,

- ve o mânâya yüklenmiş bir **Rûh**,
- ve o Rûha yüklenmiş bir **nûr** vardır.

Ses → mânâ → Rûh → nûr”un birlikte faaliyeti
“nefha-i ilâhiyye ve hubb-u ilâhiyye”dir.

Üfleyen zahiren **İnsân-ı kâmil** olmakla beraber,
bâtinen İnsân-ı kâmil’in bânını olan **Hakk**’tır.

Kur'anı Kerim Muhammed sûresi 47/19 ayetinde,

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

“fa’lem ennehu la ilâhe illâllahü
vestağfir lizenbike ve lil mü’miniye vel mu’minati”
mealı,

“Ey Muhammed bil ki, Allah’tan başka ilâh yoktur
kendinin, inanmış erkek ve kadınların
bağışlanmasını dile.”

Deylemi’de Enes (r.a.) kâle : Rasûlullah (s.a.v.)
Cennetin sermayesi “lâ ilâhe illâ allah”, nimetin
sermayesi “elhamdülillah”tır. (Ramuz 3362)

İbnül Hacer, İbni Naim (r.a.) kâle : Rasûlullah (s.a.v.)
Kim “lâm elif”i çekerek “lâ ilâhe illâ allah” derse,
dörtbin büyük günahı bir anda yıkılır. (Ramuz 5413)

Tabarani İbni Ömer (r.a.) kâle : Rasûlullah (s.a.v.)
“lâ ilâhe illâ allah”dan efdal bir zikir “istiğfar”dan
efdal bir dua yoktur. (Ramuz 4726)